

142

1000-

Sidney in Varner.

Soave I. del, stran 46.

PODUČNE POVESTI,

spisal

V LAŠKEM JEZIKU

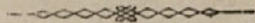
FRANČIŠEK SOAVE,

poslovenil

ŠTEFAN KOCIANČIČ

Tretji popravljen natis

(S 6 podobami.)

V GORICI

Natisnil in založil J. Paternolli.

1876.

PODROBNE POVESTI

V LASKEM JEZIKU

FRANČIŠEK BOVAČ

izdal

ŠTEVAN KOČIČIČ

Trzin, 1904

Co N 366.260/m

POVESTI.

PERVI DEL.

POVESTI.

FERRI DEL

I. Bolna vdova.

obrota vsaki čas dopade, toda veliko prijetniša je, kadar pride, da si je človek ne pričakuje.

Velik neznan gospod gre neko jutro zgodaj celò sam po enem Dunajskih predmest, in zagleda, da se mu fantič blizo dvanajst let star približuje, in ga s pobesenimi in objokanimi očmi, s tihim in plahim glasom pomoči prosi. Fantič je pred njim lepo ponižno stal, in sramožljiva rudečica je bila na njegovih licih, solzne so bile njegove oči, in plašno in trepetaje je prosil; vse to je tega gospoda globoko v serce ganilo. „Meni se zdi“ mu reče „da ti nisi rojen vbogajmé prositi. Kaj te je k temu primora-

lo?“ — „Oh, jaz nisem bil rojen, ne, v tako revnem stanu!“ odgovori fantič zdihaje, in solze se mu vderejo. „Nesreče, ki so mojega očeta zadele, in revni stan, v katerem so moja mati zdaj, me k temu silijo.“ — „Kdo so pa tvoj oče? — „Moj oče so kupčevali, drugi so jim že veliko zaupali in vse jim je šlo po sreči. Kar pride eden tistih, ki so z mojim očetom kupčevali, v taki stan, da ni zamogel svojih dolgov izplačati; to je mojega očeta na enkrat popolnoma na nič pripravilo. Pa še večja je bila naša nesreča, ker niso mogli moj oče te zgube prenesti, in so en mesec potem od žalosti umerli. Moja mati, en manjši brat in jaz smo v nar veči revšini ostali. Mene je en prijatelj mojega očeta k sebi vzel. Moja mati se si prizadevali, sebe in mojega manjšega brata z delom svojih rok preživiti; pa ravno nocoj se jih je huda bolezen lotila, tako, da se bojim za njih življenje. Jaz nimam ničesar, ne gleštam tudi nič denarjev, in ne vém kako jim pomagati. Ker nisem vajen beračiti, si še ne upam takih poprositi, ki bi me utegnili spoznati. Vi, gospod, se mi tuj zdite, zatega voljo sem zdaj pervikrat svojo sramožljivost premagal, in Vas poprosil. Za Božjo voljo! usmilite se moje nesrečne matere, storite, da bom zamogel jim kaj pomagati!“

Pri teh besedah se začne milo jokati, tako da je neznanega silno ganilo. — „Ali stanujejo daleč od tod tvoja mati“? — „Konec to ulice v zadnji hiši, tretjem nadstropju.“ — „Ali je bil že kateri zdravnik pri njih? — „Ravno grem zdaj enega iskat; toda ne vem, kako ga bo mogoče plačati, ali saj tudi pripraviti, kar bo prepisal.“ — Neznani gospod vzame iz aržeta nekoliko goldinarjev, in mu jih da, rekoč: „Hiti po zdravnika, da jim bode pomagal.“ — Fantič se mu s prostimi, toda serčnimi besedami, kakor mu jih je njegovo hvaležno serce na jezik délo, zahvali, in zdajci odteče.

Neznani gospod sklene mej tem, ko je fantič po drugi strani proč odšel, sam iti obiskat nesrečno udovo. Pride do hiše, gre gor po stopnicah, in stopi v majhino stanico, kjer družega ne vidi, kakor nekaj slamnatih stolov, malo kuhinske posode, eno slabo in staro mizico, star predalnik, eno posteljo, kjer je bolna vdova ležala, in zraven nje drugo majhino posteljico. Vdova je bila v silno veliki žalosti, in nje majhen sin se je jokal zraven postelje, Ona si je prizadevala ga tolažiti, toda sama je bila tolažbe potrebna. Ta gospod v sercu ganjen, se približa, jo tolaži, in začne, kakor da bi bil zdravnik, jo spraševati čez nje bolezen. Ona mu v kratkem vse pové, potem pa zdiha in jokaje reče: „Oh,

gospod! moja bolezen ima presilen vzrok, in zdravilstvo ni v stanu je odgnati. Jaz sem mati, in mati revna prenesrečnih otrok. Moje nesreče in nesrečni stan mojih otrok so to serce že pregloboko prebodle. Sama smert zamore mi terpljenje odvzeti; vendar pa se pred njo tresem, ko pomislim, da bodo moji ubogi otroci zapuščeni.“ — Pri teh besedah jame še bolj ihtiti. Pové mu na dalje vse svoje nesreče, ker se je delal, ko da od tega še nič ne vé, in vmes mu zopet kaka solza v očeh poigrá. Na zadnje ji reče: „Ne obupajte še; Bog vas ne bo pozabil. Jaz vaše nesreče v živo občutim, pa Bog je previden; vi ne boste celo brez pomoči ostali. Skerbite nar prej, da si ohranite življenje, ki je tolikajn potrebno zavoljo vaših otrok. Imate kaj popirja, da vam kaj napišem?“ — Ona izterga list iz bukvic, na ktere se je njeni sinek blizo sedem let star, ondi zraven postelje učil. Ko je neznani gospod nanj nekaj zapisal, ji reče: „To sredstvo vas bo nekoliko pokrepčalo: ako bo treba, bomo drugi krat kaj več poskerbeli, in jaz upam, da boste v kratkem ozdraveli.“ — Popusti popirček na mizici, in odide.

Kmalo potem pride domu starji sin. „Moja preljuba mati! ji reče, „utolažite se, Bog se nas je usmilil. Poglejte denarje, ki mi jih je to jutro neki blagi gospod dal: s tem se

bomo več dni prevideli. Bil sem pri zdravniku, in on bo precej sem prišel, ne žalujte več toliko, in potolažite se!“ — „Oj sin!“ mu mati odgovorijo, „pridi sem, da te objamem; Bog ti pomaga, ker si nedolžen; da bi te le zmirrom nedolžnega ohranil! Nek zdravnik, ki ga ne poznam, je ravno kar od tu šel; poglej, tam na mizici je listek, pojdi, in prinesi mi, kar mi je ondi prepisal.“

Sin prime listek v roke, ga prebere, in se močno začudi. Vnovič ga pregleda, ga zopet prebere, pa zavpije: „Oh, mati! kaj je neki to?“ Začudena mu vzame ona listek iz rok, in ga nagloma prebere. — „O Bog! Cesar!“ — Pri ti besedi ji pade list iz rok, sape ji zmanjka in glas vtihne. Listek namreč je bil ukaz Cesarja Jožefa II., s katerim so ji namenili veliko pomoč iz svoje lastne kase. Zdravnik je prišel še o pravem času, da je materi iz omočice pomagal, v katero jo je ta nenadjana sreča pripravila. Sredstva zdravilska so jo tudi kmalu iz bolezní potegnile, ker ji je bila ta bolezen večí del iz serčne žalosti prišla. Velikoserčni Cesar, katerega so zdaj v ti hiši visoko hvalili in blagoslovili, so vžili veselje, da so ji življenje oteli, in da so pošteno, pa od nesreče hudo preganjano, družino osrečili.

ii. Rihard Makvil.

Rihard Makvil, sin bogatega trgovca iz Dublina*), je bil preljubeznjivo lep in bistroumen, zraven tega pa tudi mehkega in usmiljenega serca, kar je ravno vrednost drugih lastnosti, ktere je bil od narave dobil, še bolj povikševalo. Ko je bil po kupčiji v Algijeri**) je videl nekega dne barko h kraju se pripeljati, in na barki dve mladi ženski, ki ste na glas jokale. Ko ji zagleda, se mu smilite, gre k njima, popraša, kaj da je in zvé, da ste dve mladi sužnji ravno ujeti, in na terg pripeljani. Iz usmiljenja se precej ponudi, da ji hoče on vkupiti, plača, kar so lakomni tolovaji zanj terjali; potem spremljaje ji na svojo barko, ji tolaži s prijaznimi besedami, in napové obema, da ste svobodni, in da je njima pripravljen vse storiti, kar bi želele. Obé ženski, videti tako nenadjano blagoserčnost, začudeni in obveseljeni se mu veržete pred noge, in

*) Dublin, veliko mesto na Irskem, pod Engležkim kraljem.

**) Algijer, veliko mesto v zamorju. Nekd j so tam stanovali ljudje mahometanske ali turške vere, kteri so po morju ropali; tudi so tam z ljudmi kakor pri nas s živino kupčevali. Zdaj je to mesto v Francoski oblasti.

namest besed ste s zdihvanjem in solzami svoje veselje in svojo hvaležnost mu na znanje dajale.

Obé ste bile plemenitega in prijaznega zadržanja, in ena nju še posebne lepote. Richardovo serce se za njo vname. Razun občutka dopadajenja, katero po navadi dobrotnika k osebam, katerim je dobrote skazal, naklanja, da se rad zanje potegne, je bila hvaležnost te mlade ženske, zlasti pa lastnosti, ki jih je v nji našel, umetnost, razum, pamet, bistroumnost, in lepo in prijazno vedenje, iz česar je sodil, da je bila visokega stanu, in pametno izrejena; vse to je storilo, da se je v njem počasi prav goreča ljubezen do nje vnela. In ona, katero so sladki vezi serčne hvaležnosti nanj vezali, ko je videla, da si on zmiraj bolj prizadeva ji v vsem postreči, da je lepe postave, da je učen, in dobrega, nepokvarjenega serca, se ni mogla ubraniti, mu to ljubezen vračati.

Rihard jo je večkrat silno prosil, da naj mu pové, kako se kliče, iz katere hiše je, in od kod je domá. Ona mu je zares rada povedala, da je njeno ime Konštanca, in da se nje tovaršica Izabela kliče; toda ga prosila, ji pripustiti, da smé vse drugo zamolčati. „Zadovolite se“ mu reče „vedeti, da sem iz take hiše, da sem vredna vaše ljubeznjive postrežbe, ki vam ob svojem času utegne biti dobro povernjena.“

Kadar je Rihard nazaj v Dublin prišel, postavi te dve ženski pred svojega očeta, pové, kako ji je dobil, pa tudi ni mogel zamolčati občutkov, ktere je bila Konstanca v njem obudila. Dobri oče so pohvalili njegovo blagoserčno djanje, da ji je odkupil; toda niso ga hvalili, da se je želel oženiti s to neznano in tujo žensko, in spervič so menili, da se ta ženitev njemu kar ne spodobi. Pa vendar v kratkem tudi oče, opazivši v nji plemenito zadržanje in ljubeznjive lastnosti, niso zamogli več na dalje se protiviti njegovim gorečim željam in vednim prošnjam. Kadar Konstanca zasliši, da ji Rihard očitno ljubezen, od ktere je zanjo gorrel, odkrije, ljubezen, ktero ji je tudi že poprej dovolj skazoval, pa ktere se ni upal nji očitno odkriti; kadar zasliši, da ji tudi zakon ponuja: dasiravno je tudi ona zanj bila vneta, in prav iz serca se tega veselila, je bila vendar dolgo dolgo v takem stanu, da ni vedela, kaj bi počela ali odgovorila. Na zadnje jo ljubezen premaga. Rihardove želje so bile zdaj spolnjene, in predno je eno leto minilo, je prav lepo in ljubeznjivo dete bilo nju zakon osrečilo.

Takó ste dve leti prešli v najprijetnišem hišnem miru in čisti ljubezni, dokler so opravila Riharda primorala, da se je zopet prav daleč po morju na pot podati moral. Kadar

se je od svoje ljubeznjive sopruge ločil, sta obá veliko solz prelila, in on se ni zamogel drugače od nje odtergati, da je njeno podobo v perstan si dal vrezati, in jo seboj nesel. Potem ko je več krajev že bil obšel, pride na zadnje tudi v Palermo*), kjer je neki dan ljubo podobo na perstni ogledaval, zakaj on ni mogel na dolgo oči proč obrniti; kar se mu neki dvorni služabnik, ki je tam blizo stal, približa, ga spozna, ter ga precej kralju napové. Kralj ga reče precej poklicati, se dela, ko da bi nič ne vedel, se zdaj od te, zdaj od une reči z njim pogovarja, da pride na zadnje na perstan, ktereга se dene tudi ogledavati. Pa, kakor hitro ga je zagledal, prav silno nekaj po njem zavre; toda se še premaga in potaji, ter mirno popraša: koga tista podoba poméni? — „podoba je moje žene“ odgori Rihard. — „Tvoje žene! kje je zdaj ona?“ — „V Dublinu pri mojem očetu.“ — „Kako se kliče? Konstanca.“ — „Ali je rojena bila v Dublinu, ali pa je iz kake druge dežele?“ — „Ni v Dublinu domá, tudi ne vem, o kralj! povedati, kje je njeni dom.“ — Tù mu začne praviti, kakó jo je morskim tolovajem iz rok otel, jo seboj v Dublin pripeljal in se z njo

*) Palermo, poglavitno mesto Siciljanskega otoka. Nekdaj so v Palermi kralji stolovali. Sdaj je v oblasti italijanskega kralja.

oženil. Kralj, ki je vse to pazljivo poslušal, ga molče ukaže zapreti; potem pošlje precej barko v Dublin, s poveljem, hitro Konštanca z sinkom in Jzabelo mu pripeljati. Kdo zamore izreči veliko žalost in strah nesrečnega moža, kadar je pomislil na nevarnost, v katero se je sam s svojim nepremišljenim govorjenjem pripravil? Kako se je morala zavzeti in prestrašiti nesrečna Konštanca, kadar je videla, da je kralj, njeni oče, po-njo poslal? Kako preplašen je bil ubogi starček, kadar je videl, da ob enem zgubi sinaho, vnuka in sina?

Kadar pride Koštanca v Palermo in stopi pred kralja, od strahu obnemore. Ko se pa zopet zavé, se mu pred kolena verže, ter reče: „O kralj, jaz obstojim, da sem v vaših očeh hudo hudo kriva; tedaj se tudi podveržem vsem izrekam vaše jeze. Ali to malo dete in njegov nesrečni oče sta nedolžna, samo zanj prosim, da se ne kaznujeta. Pa tudi mene, ako pripustite, da vaša navadna milost nekoliko jezo uderži, boste morebiti našli majn krivo, kakor se vam morda spervič zdim. Tisti nesrečni dan, ko sem vas zgubila, sem se z Izabelo v vertu pokraj morja sprehajala. Ne ki možje, ki so na naji pazili, naji neprevidoma zgrabijo, in obé odpeljajo. Prestrašeni sve od žalosti in obupa jele na ves glas vpiti, toda zastonj. Vojvoda Bari, ki naji je bil tako

odpeljal, naji je ukazal djati na barko, ki jo je za to imel že pripravljeno, in dal povelje, da so naji precej po morju naprej odpeljali. Jaz obstojim pred vašimi nogami, o kralj! da je bilo moje serce spervič zanj nekoliko vneto; ali vam tudi prisežem, da nisem nikoli dovolila, da me takó hudobno proč odpelje, in za tega voljo od tistega časa sem njega za nar hudobnišega človeka imela. Odpeljani v visoko morje pademo v pesti morskim tolovajem: dolg in terd boj je bil. Vojvoda se je z njimi serdito bojeval, toda na zadnje je plačal s smertjo krivico, ki jo je bil meni storil. Naji so sužuji v Algijer peljali, da bi naji tamkej prodali. Pa neznan mladeneč je prišel, prav Bog sam ga je poslal!—naji rešit. Ker sve se mu v serce usmilile, naji je za veliko ceno odkupil. Takó otetima nama je vse najine želje spolnoval. Večkrat naji je popraševal, od kje sve doma, in nama obetal, da naji hoče tje-kaj peljati. Toda jaz v strahu, da boste mislili, da sem sama rada iz doma ušla, v strahu, da se boste čez mene jezili, si nisem nikoli upala, mu odkriti, kdo in od kje sve. On me je tedaj na svoj dom k svojemu očetu peljal, in po tem ko je dolgo časa prav veliko skerb za me imel, dasiravno sem mu bila tuja, dasiravno sem se mu zmirom terdovratno zakri-

vala, vendar mi je velikoseréno svojo roko ponudil. Razžalila sem vas, o kralj! morda nisem vredna, da me za svojo hčer spoznate; ali zapuščena, kakor se je meni zdelo, od vsih, v neprestanem strahu vaše jeze, brez upanja, vas kedaj še videti, prisiljena tudi od njemu dolžne hvaležnosti, premagana, da vse povem, od še slajšega občutleja, katero je bilo njegovo ljubeznjivo vedenje z mano v mojem sercu obudilo, sem se udala, in dovolila biti njegova nevesta. Pokarajte le, o kralj! pokarajte svojo hčer; in ako sem zaslužila, kaznujte me ostro, in jaz se ne bom čez to potožila. Toda ne pripustite, da bosta moj dobrotnik, kteremu imam zahvaliti svobodo in življenje, in to nedolžno dete, oh! kazen moje pregrehe občutila.“

Mej tem ko je ona tako govorila, in svojim besedam z milim pogledom, s žalostnim obrazom in glasom še več potiska dajala, se je kraljeva jeza, spervič velika, polagoma ukrotila, tako da je bilo na zadnje omečeno njegovo serce. Videti Konštanco na tleh pred svojimi nogami, nje stoke in solze, in nedolžnega otroka, ki je z materjo vred jokal, je njegovo serce močno omečilo. Podá tedaj svoji hčeri, ki je še pred njim na tleh bila, milo svojo roko, jo vzdigne, in reče: „Ti si me razžalila, ker si se brez mojega dopuščenja z osebo nižjega stanu omožila; še bolj si me razžalila,

ker si dvomila, ali ti bom odpustil, če res nisi kriva na tistem begu: toda. ker vidim in spoznam, da si le iz slabosti, in ne nalašč, vse to storila, se spoznam še zmirom za tvojega očeta, in ti odpustim.“ — Pri teh besedah jo objame, in ukaže, da naj še Riharda predanj pripeljajo. Solze so se zdaj Koštanci vli-le, tako je bilo njeno serce omajano, polno veselja in hvaležnosti; in kralj sam, še bolj ganjen, je tudi solze prelival.

Kadar je Rihard, ki tako dolgo ni vedel kaj se bo ž njim godilo, ta novi ukaz slišal, se je zopet močno prestrašil, ter bled in trepetaje je šel pred kralja. Kadar zagleda Konštanco, skoraj obledeni. Pa kmalo ga spreleti bolj živ ogenj, ne ogleda se na okolistoječe, pozabi na vse drugo, teče k nji, objema njo in sina, in dolgo ne more kar besedice pregovoriti, kakor le solze prelivati in zdihati. Na zadnje vendar se od nje loči, pade pred kralja in reče: „Zdaj, o kralj! rad na se vzamem „vse, kar koli z mano sklenete: da sem le „zopet videl ženo in otroka, pri katerih je zmirom moje serce; zdaj družega ne želim: samo to milost vas prosim, da ona dva, in moj „oče.....“ — „Ne boj se nič, moj sin! mu se „že kralj v besedo, ne skerbi nič. Iz tega, kar „si mi ti povedal, in kar sem iz ust svoje „hčere tukaj (pokaže v Konštanco) izvedel, spo-

znam tvojo nedolžnost, in občudvaje cenim tvojo blagoserčnost. Bog ti je hotel to poverniti, in jaz se ponižam pred njegovimi naredbami. Živita srečno oba, in vaju otroci naj mi bodo tolažba v moji starosti.“ — Pri teh besedah so se zopet objemali in od vesela jokali. Kralj je zdajci z drugo barko v Dublin poslal po Rihardovega očeta, da bi na njegov dvor prišel; kateri je tudi vesel to slišati precej tjekaj na pot se podal. Od Boga blagodarjeni so tamkej zdaj vsi vkupej vesele in prijetne dni živeli; in Rihard je tudi to veselje doživel, da je zamogel tukaj še veliko bolj svojo dobroserčnost skazovati, ktera je bila prvi začetek njegovega povikšanja in njegove sreče.

III. Podoba.

Ni zdavno, to je, ko so bili mestni poglavar v Rimu gospod Enea Silvijo Pikelomini, nek pošten človek, že ostarel in tedaj brez moči, ni mogel več s tistim rokodelom se preživiti, s katerim je do tiste dobe sebe in svojo staro ženo živil; vidi se tedaj prisiljenega malo pohišstvo, ki ga je še imel, počasi prodavati. Mejem je bila tudi mala podoba od Rafaelove roke, ki so mu jo bili njegovi dedi zapustili, njene cene pa on ni poznal. Dim, ki jo je bil nekoliko okadil, in prah, ki je na nji bil, storita, da jo je še manj cenil. Da bi zanjo kaj denarja potegnil, se priporoči nekemu podobarju (malarju), kateri je pa bolj znal z ljudskimi podobami kupčevati, kakor je sam izdelovati. Ta, ko podobo zagleda, spozna nje ceno in kdo jo je bil naredil. Ker hoče pa v zlo obrniti neznanje in potrebo dobrega starčeka, jo začne zaničevati, kakor da to ni nič in da nima nobene cene, mu ponudi malo penězov in še pri teh se dela, da mu je več vbogajme da, kakor pa za podobo; sam pri sebi se pa veseli, da bo tù lep

dobiček imel, in posmehvaje se čez dobroserčnost ubozega človeka, nese podobo sabo domú.

Čez nekaj dni pride v njegovo hišo star prijatelj, in ker ne vidi več podobe, ki jo je druge krato videl, ga popraša, kje da je. Starček odgovori, da jo je prodal, komu, in za koliko. Pošteni prijatelj se razserdi, ko vidi tako goljfano prostost dobrega starčka, mu reče, da tista podoba je od učene roke in velike cene, ter ga pregovori, da naj gre pred mestnega glavarja, kamor se mu je ponudil, da ga hoče on sam spremiti, zato da je raji šel.

Modri duhoven, ko pazljivo tožbo zaslišijo, si storé mero podobe ondi pustiti, in ko zvedò, koga podoba pomeni, rečejo obema odstopiti.

Imeli so po sreči v svoji zberi dve podobi tiste velikosti. Eni teh rečejo ven vzeti platno, in pokličejo k sebi podobarja: „Bi mi mogli vi“ ma rečejo „najti podobo za ta okrajnik, da se bo dala primeriti oni podobi tamle?“ — „Ravno imam, odgovori on, eno ki je sloveče delo Rafaelovo: rekel bi, da je prav nalašč narejena za ta okrajnik.“ — „Že prav“ rečejo gospod, „prinesite mi jo, da jo vidim.“ Podobar odide, in se kmalo s podobo verne.

Na ti podobi je bila prav umetno narisana sveta družina Očiščene od dima in pra-

hu so se barve prav živo pokazale. Popolnoma je bila na nji ločiti ena reč od druge, mehkest mesa, krasota oblek, lepota narisanih oseb, znamenja resnična, ktera so pričala, da je to Rafaelovo delo. Postavijo platno v okrajnik, kjer je prav dobro stalo, ga nekoliko časa ogledujejo, ter prašajo podobarja za njegovo ceno. „Imam zanjo lahko že dve sto cekinov“ pravi podobar; „včeraj mi jih je ponujal za nekega Engleža moj prijatelj, kateri komaj čaka, da to podoba v roke dobi. Jaz sem se pa terdo deržal na 250, ker delo to jih je vredno; pa vendar ako je vseč ta podoba Vaši Visokosti, hočem se zadovoljiti, da mi le kolikaj na prvo ponudbo pridate.“ —

Prelat se nad hudobnostjo tega človeka zavzameje, vendar se še zatajijo, in mu mirno rečejo, da spoznajo, da je ta podoba velike cene, toda tega ne morejo zapopasti, kako da je ni onemu dal, ki mu je tolikajn zanjo ponujal. Podobar na to rečno spričava, da govori golo resnico, in ako bi gospodu dopadlo, on bi pripeljal tistega prijatla, ki bo njegove besede poterdil.

„Imate tedaj zares“ mu rečejo, „zanjo že dve sto cekinov?“ — „Imam je, gospod, in še veliko več upam dobiti zanjo.“ „Že prav: zadosi je. Naj se odprejo tiste duri,“ rečejo enemu svojih služabnikov. Duri se odprejo, in

poglej! dobri starček se prikaže, kteremu so bili rekli k sebi priti, in mej tem se ondi skriti. Lahko si je misliti, kako se je podobar prestrašil, kadar ga je tako nenadjama zagledal: obledi, se zmoti, in ves se začne tresti. Prelat ga pustijo nekaj časa v ti zmešnjavi, potem pa rečejo z ostrim glasom: „Tako, hudobnež, se v zlo vpotrebljuje neznanje in potreba revnega človeka? Kadar si ga tako hudobno ogoljufal, ali nisi takrat, nesrečni človek! v sebi čutil glasú naravi? Ali ni kruh, oslabljenemu starčeku, stari ženi prikraten, v tvojem sercu nobenega grizenja vesti obudil? Hudobnež! ti veš, kakošnega plačila si vreden. Prevelika milost je za tebe samo osodba, ktero si sam izrekel: ali Bog te varuj zopet druge krivice, zakaj takrat boš ob enem ostro za obé kaznovan. Zdaj tistih dve sto cekinov, ki sam spoznaš, da je ta podoba vredna, in ki praviš, da je imaš zanjo, daj precej temu možu: in ako bom še eno goljufijo od tebe slišal, bo tista tvoja poguba.“

Ves prestrašen in zmočen otide podobar; dobri starček pa je od vžaljenja in hvaležnosti se zjokal, in blagoslovil tisočkrat svojega modrega dobrotnika: in oni so občutili popolnoma veselje, da so ubozega ogoljufanega potolažili, in vlovili v svojo mrežo hudobnega goljufa.

IV. Damon in Pitija.

esto Sirakuza (*) je svoje dni pod kervoželjnim Dijonizijem veliko terpelo. Ta silni mož, ki se je s zvi-jačami in silo kraljevskega sedeža polastil, si je prizadeval, s strahom in grozovitnostjo se na njem uter-diti. Nesrečni podložniki, celo težo njegovega zatiranja občutivši, so po sili molčali in zoper svojo voljo za-duševali vsako tudi nar pravičniše toženje, ker čez nar manjšo reč ko bi se bil kdo prederznil ziniti, bil bi glavo zapravlil.

V takem občnem strahu Piti-ja, serčan in nagel mladeneč, ni zamogel svojega serda zadržati; ko je videl neki dan, kako se neusmiljeno trinog obnaša, se je postopil svoj glas povzdigniti, in na ves glas nesrečo svoje domovine objoko-vati; toda ta njegova prederznost in nepremiš-ljenost ga je veliko stala. Ogledalci, ki jih je Dijonizi povsod imel, so mu kmalo to poročili: trinog razkačen priseže, da se hoče hudo maš-čevati; in kmalu so trume hudobnih Dijonizi-

(*) Sirakuza je bilo nekdanje poglavito mesto Sicili-janskega otoka.

jevih služabnikov nesrečnega mladenča obdale, ter ga v ječo peljale.

Kadar so ga vklenjenega peljali, ga sreča Damon mladeneč velike kreposti, kateri je Pitija kakor samega sebe ljubil. V serce ga zaboli, ko ga zagleda, približa se mu, in ves v skerbi ga popraša: „Ljubi moj Pitija! kaj je neki to? Kaj si storil? Morda tvoja nepremišljenost, tvoj preveliki serd? . . .“ „Tako je, ljubi Damon! kar si mi večkrat prerokoval, se je na zadnje zgodilo. Jaz nisem tebe posnemal, nisem dovolj tvojih svetov slušal: dolgo časa sem kervoželjnost trinoga skrivši čertil in silil sem se, po tvojih besedah se ravnati; ali na zadnje moja nevolja se je hotela očitno pokazati, in ni mogla se več skrivati pri tolikih izgledih kervoželjnosti. Vidim da mi bo umreti, toda bolja je smert od tako nečastne sužnosti. Samo moj stari oče, moja draga sopruga, moji otroci me skerbé. Tebi, o prijatelj! je priporočim; tolaži je ti namesiti mene; ti jim stoj na strani; tako se potem ne bom imel potožiti čez svojo osodo.“ — Hudobni beriči niso pripustili žalostnima prijateljema se dalje pogovarjati: po sili so ji saksebi spravili in brez milosti ločili. Pitija so v ječo vlekli: še pripuščeno ni bilo Damonu za njim iti.

Vtopljen v preveliko žalost prebira Damon

tisoč raznih misli, da bi našel, kakó bi prijatelja rešil: toda nobena prava mu na misel ne pride. Na zadnje po dolgem premišljevanju in dvomenju, ker je zdaj eno zdaj drugo reč izbral, potle pa vse popustil kot nekoristne in nepripravne, sklene sam iti k Dijoniziju. Skozi veliko straž, brez katerih grozovitnež, zmirom poln strahu, ni noben hip bil, pride pred njega. Predenj se verže, ter reče: „Gospod, ni zdavno, kar so na vaše povelje nesrečnega mladenča v ječo pripeljali. Ne pridem ga zagovarjat, tudi ne prosit, da mu prizanesete: dasiravno je njegov pregrešek le nasledek mladenčemu lastne naglosti, on je pa v vaših očeh kriv, in to je dovolj: za eno samo reč prosim vašo milost, in ta je, da se njemu namenjena kazen ene dni odloži. On ima daleč od tu že starega očeta, ženo, in dva mlada otroka, kterim je njegova pričujočnost potrebna. Pripustite, gospod! da bom jaz zanj porok, da vzajem jaz za malo dni na se njegova železa, da on lahko mej tem zadnji krát svojo družino obišče, svoja opravila v red postavi, in se od svojih dragih poslov. Vernil se bo gotovo ob odmerjenem času, in ako ne, bo moja smert njegovo zakasnenje izplačala, ako vam bo to po volji.“

Dijonizi obstane in se čudi slišati tako čudno ponudbo, in radoveden, kakô se bo ta izšla;

„Že prav“ reče, „dva dni mu dam odloga : ti boš mej tem namest njega vklenjen ; ali pomni dobro, ako se tretji dan ob zori v Sirakuzo ne verne, boš ti jo s svojo glavo plačal.“

Damon, vesel odgovora, teče precej v ječo k prijatelju. On sam mu verige odklene, in hitro sam sebe vklene : „Pojdi“ reče, „pojdi ti sam tolažit svojo žalostno družino ; dva cela dneva odloga ti da Dijonizi, da ji zamoreš v svoj prid obrniti. V tem času lahko barko najdeš, da se rešiš Hitrost je treba in skerb ; pojdi, ne obotavljaljaj se !“

Začuden Pitija pri teh besedah, odgovori : „Ali jaz bom ušel ? jaz, in bom tebe namest sebe razserdenemu trinogu prepustil ? Oh, tedaj takó me moj Damon pozna ? Daj mi sem, daj mi zopet železa, ako meniš, da zamorem biti takó malovreden in nezvest.“ — „Ne, odgovori Damon, tak, kakor si ti, ne more biti malovreden in nezvest ; ako bi jaz le mislil, da si tak, ti bi ne bil več moj prijatelj. Ali to, kar ti jaz pravim, da stóri, ne kaže ni malovrednosti, ni nezvestobe. Ti imaš očeta, imaš ženo, imaš dva otroka, katerim je potrebno, da živiš, in se jim ohraniš, ker težko bi zamogli brez tebe živeti. Jaz nimam nobenega več, za kogar voljo bi želel še dalje živeti ; in smert za takega prijatelja, kakor si mi ti, mi bo prav prijetna.“ „Oh ! tako groznega veselja ne boš imel, goto-

vo ne“ mu seže Pitija v besedo; „bom šel sam, kakor želiš, svoje zadnje naravske dolžnosti spolnit, bom šel od očeta, od žene, od otrok se poslovit, ali jutri ob zori me boš zopet tu videl: tebe namest sebe njim zapustivši jim bom še bolj ugodil: ter mislim da je tako že potolažim.“ — Pri teh besedah objame serčno vrednega prijatelja, ki je z njim se solzil in ga poljuboval, ter se je hitro proti svojemu domu podal.

Drugi dan prejde, in tretji napoči, ali Pitija ni bilo videti. Damon uverjen, da so ga nagovori in obup zapuščene družine primorali, da je pobegnil, se je zavoljo tega serčno veselil. Pa Dijonizi, ker je menil, da ga imata za norca, se je prav hudo razserdil in v svoji razjarenosti da povelje, da naj se Damon brez odloga v smert Pitiju namenjeno pelja.

Ta žalostna novica se razglasi po mestu in vse ljudstvo se na tergu zbere gledat pomilovanja vredno obsojenje. Enim se smili izdani prijatelj, drugi dolžijo hudobno nezvestobo izdajalca, vsi pa se skrivši serdijo nad kervoželjnostjo trinoga. Letá v sredi tisoč oboroženih služabnikov, sedé na visokem prestolu, gorak od jeze, strašno okoli sebe oči obrača, in komej čaka se maščevati. Zdaj pride Damon vklenjen in rabelj zraven njega. Vsi stermijo pri tem vzalovalnem pogledu, vsim se smili, vsih serca

so zavoljo njega omajana; vsem v očeh solze igrajo, ki jih več skrivati ne morejo. Od vsih pomilovan je Damon vendar sam jasnega in veselega obraza, on se v sercu Bogu zahvaljuje, da so njegove želje tako srečno izpolnjene, da je njegov dragi prijatelj rešen.

Na sodišče pridši mirno smert pričakuje; že mu oči zavežejo, že mu vrat odkrijejo, že rabelj sekuro kviško povzdigne, kar se zasliši nenadjani glas od daleč: „Stoj grozovitnež, stoj!“ --in ves oprasha in zpotjen sopi mladeneč proti sodišču. Na ta glas se vsi tjakaj ozrejo in se mu ognejo. On prisopivši v sredo med nje: „Hvala Bogu!“ zavpije, ko se nekoliko oddahne, hvala Bogu! da dolžnost sina mi ni zabranila izpolniti dolžnosti prijatelja;“ — pa teče nevzterpljivo k Damonu, in ga objame. Tù vstane mej ljudstvom šepetanje polno milovanja, začudenja in veselja. „Pitija sam je, prav on je, pravijo eden k drugemu: „na! kdo bi bil ga zdaj pričakoval? kdo bi bil menil, da bo zdaj prišel?“

Pitija se na to loči od prijatelja, in nevstrašeno stopi pred Dijonizija, kateri videti ga se močno čudi in komaj veruje, da je res, kar se godi. „Tu sem zopet, mu reče, tvoj obsojenec; reci hitro mene umoriti, da se neolžni pri življenju ohrani. Terda potreba me je zadrževala, da sem se takó zakasnil. Moj oče, oh nesrečni oče! ko so zaslišali moje obsojenje,

so nagloma na tla padli, kakor od strele zadeti, in zastonj sem si prizadeval je zopet oživiti; pri vsem prizadevanju so mi to noč v mojih rokah umerli.“ — Pri teh besedah se začne hlipati, po tem pa zopet povzame: „Na vso silo sem se naglo iz rok zapuščene žene iztergal, in tu sem podvihal. Toda po krajši poti gredé sem zašel po temni noči v gojzdu, kjer sem do zora po neznanih in zaraščenih stezah hodil, in takó si pot še zdaljšal. Ko sem prišel na znano pot, sem se v tek podal, ter se veselil, da sem še o pravem času prišel. Daj mi zopet tedaj moje verige, in moj prijatelj naj se osvobodi, družega te ne prosim.“ — Ko je on to pravil, ni mogel nobeden več solz zaderžati, in okrutnik sam je čutil, da se mu je bilo nekoliko serce omečilo, dasiravno je to skušal skrivati. Mej tem zapové, da naj osvobodé Damona. Ali, poglej tu novo čudo, nad katerim so se gledalci še bolj čudili, in solzili. Damon pravi, da železa ne grejo več Pitiju: „Čas je že pretekkel „pravi on,“ mej nama za to zgovorjen, zdaj sem jaz na versti da umerjem: ti verni se h ženi in zapuščenima otrokoma.“ — „Čas te osvoboditi“ odgovori Pitija jokaje, „dokler živiš, ne more nikoli preteči; svoboda pa tebi gre po vsi postavi in po vsi pravici.“ — Damon ne odstopi; to milo borenje gre zmirom bolj naprej, vsak nju na glas prosi Dijonizija, da

naj prijatelja osvobodi, njega pa reče umoriti.

Pri takó krepostnem boju ni zamoglo tisto sercé, dasiravno terdo kot železo, se dalje zderžati. Premaga naravsko terdoserčnost in omajan v živo, izusti: „Svoboda in življenje gre obema in obema bodi tedaj prizaneseno. Pa tako redko prijateljstvo zasluži še kaj več, vredno je kralja in jaz si bom imel za veliko čast, ako me za svojega prijatelja vzameta.“ — Pri teh besedah vstane iz svojega sedeža, in ji gre serčno objet. Kakor v kazališih se vidi kakšenkrat v enem trenutku se premenjati zapuščena in velika stermina v prijazen vert, ravno tako, kakor bi mignil, se je tukaj pred množico ljudstva vse spremenilo. Žalost in jok se spremeni v veselje in ukanje: vsak je hotel ta dva nepriemerljiva prijatelja prav blizo videti: vsi so veselo: „Živi!“ — vpili, da se je daleč okoli odmevalo; in z nar večim veseljem in častjo so ji s kraljem vred v kraljevo poslopje spremili.

V. Etefred.

telred, ki je v svojih mladih letih postal gospodar samega sebe in Angleškega prestola, za časa zabrede v nespremišlenosti in napačnosti, v ktere prav lahko mladeneč pade, kateri, dokler mu še kri vré, ne posluša drugzega, kakor silnost svojih strasti ali svojega nagnenja. Neki dan na lovu zagleda mlado kmetijsko deklico, ki je veselo prepevala in varovala malo čedo, in ker se mu je zdela lepa in ljubeznjiva, se precej za njo vneme. Mislil si je, da se kralju ne smé nihče protistaviti, zato je menil, da jo bo lahko predobil precej v prvi skušnji; pa najde Etefvigino krepost, (takó se je ta pasterica klicala) večo, kakor si jo je bil mislil. Z vsimi svojimi sladkimi besedami in prilizvanjem, z vsimi svojimi lepimi darmi in velikimi obečanji je ni mogel zapeljati; vse njegove zvijače so bile zastonj. Namest da bi bilo njeno upiranje njegovo vroče nagnenje ohladilo, ga je še bolj podžgalo. Etefvigino podobó je imel zmirom pred očmi; čuječ in spijoč drugzega ni videl, kakor samo njo: polagoma

je takó daleč prišel, da se mu je zdelo, da brez nje ne more živeti. Ni bilo pa mogoče premagati njeno nepredobitno stanovitnost drugače, kakor ponuditi ji zakon. Toda, kako mu je bilo mogoče se tako ponižati? Kako se prederzniti, na kraljevski sedež povzdigniti ubogo kmetico? — V takih dvomih je dolgo semtertje premišljeval; ali na zadnje premaga strast; ponudi ji roko, in Etelviga, ktera se je bila vsim njegovim lepim besedam stanovitno upirala, ni mogla zoperstati, kadar je videla, da ji je tako nepričakano novo veličastvo na ponudbo.

Prav poredkoma pa prinese naglo in nenavadno povišenje pravo srečo. Etelviga se je kmalu jela kesati svoje premembe, in želeti zopet veselje polja in zadovoljno prostoto, v kateri se je bila rodila. Čez Etelredovo ženitev se je po celem kraljevstvu ne ravno lepó govorilo; povsod se je slišalo godernjanje in obrekvanje, in nesrečna kraljica, od vsih zaničevana in zapuščena, se vidi v sredi dvora v prav poniženi in sitni samoti.

Polagoma je vendar njena umetnost in lepo vedenje ošabnost velikašev premagala, je njih serca za se pridobila, in tako daleč prišla, da so jo za svojo kraljico spoznali in častili. Ali ta nova sreča ni storila kakor da je bolj v živo občutila veliko nesrečo, ki jo je ravno čakala. Etelred se prepusti nestanovitnosti svojega serca,

pozabi v kratkem času na gorečnost, s katero jo je ljubil, ne mara več zanjo, in začne druge iskat. Etelviga uderžuje nekaj časa molče svojo serčno žalost; ko pa vidi, da kralj zmirom manj za njo mara, in da tudi po družih zastonj skuša ga na pravo pot nazaj spraviti, si upa na zadnje poskušati, ali bi saj njene solze kaj pri njem opravile. Nesrečna! bolje bi bilo, ako bi ji nikoli ta misel ne bila prišla. Njene solzé niso storile družega, kakor da so bolj Etelredovo serce raserdile. Terdoserčnež zapové v nagli jezi, njo iz dvora brez odloga v neko terdnjavo odpeljati, in jo tam za vselej zapreti. Zdihvanje in jok sta bila tukaj edina družba nesrečne kraljice, dokler od serčne žalosti počasi zhirana ni mogla več svoje nesreče preživeti. Pri vsem tem si ni upala nikoli kralju kaj očitati ali se mu tožiti, in ko je videla, da se konec njenih žalostnih dni približuje, mu je pisala prav mil in prijazen list; s tem se je od njega poslovila, in tako je v dvajsetem letu svoje mladosti žalostno umerla. Kralj zasliši smert nesrečne žene bolj z občutkom nemilega dopadajenja, kakor pa pomilovanja ali žalosti; nje list od sebe verže in ga še ne odpečati ter ne misli na drugo, kakor na novo ženitev z kneginjo Emo, sestro Riharda, Normanskega vojvoda, v katero ga je ena sama njena podoba zaljubila.

Ali ni dosti časa prešlo, da je z njo jel plačevati prav žalostno svojo poprejšno nezvestobo in terdoserčnost. V osornosti in upornosti nove kraljice ni našel tiste ljubeznjivosti, ki jo je Etelviga imela, ktero je bil tako hudobno ob življenje pripravil. Nestanovitni Etelred se je naveliča; kraljica je s tem razžaljena; hišni razdir se zvé po mestu in po kraljestvu : narod se razide v dve stranki ; vse se razruši in zmeša, vse je polno nepokoja in punta. Kolikrat izusti zdaj kralj ime izdane Etelvige ! Kolikrat objokuje svojo neusmiljenost proti nji ! ali odveč kasno. Neki dan je celo sam v sobi, premeta pisma, in primeri se, da mu Etelvigin list, zadnji list, v roke pride, ktere ga še odpečatil ni bil, ampak nemarno od sebe vergel. Ko ga zagleda, spozna precej njeno pismo ; vest se mu zbudi, in naglo se vstraši, roka se mu trese ko ponj segne, odpečati ga in bere te besede :

„Primate, gospod ! zadnji pozdrav umirajoče Etelvige. Ne sovražite saj njenega spomina, kadar ne bo več živa. Oh ! kdo vas bo kedaj mogel tako ljubiti, kakor vas je ona ljubila ? Nesrečna ! ona ni živela, kakor samo za vas, ni dihala, kakor za vas, za vas so bila vsa njena djanja in vse njene misli. Vi pa jo zapuščate vi jo izdate, oj neusmiljenec !“

Ta list je bil Etelredu, kakor da bi ga bila strela zadela : zdelo se mu je, da vidi

svojo izdano ženo umirati, zdelo se mu je, da sliši njeni zadnji izdih; na ves glas zavpije: „ti neusmiljenec, ti si jo umoril!“ ter se jame silno jokati.

Od tega časa ni mogel več najti ni pokoja ni tolažbe. Zamišljen in žalosten je semtertje hodil, da sam ni vedel kam, in povsod se mu je zdelo, da ga bleda Etelvigina senca preganja. Vtopljen v preveliko žalost ni več iskal nekdanjih veselje, je zanemarjal tudi skerb za kraljestvo, in je sovražil na zadnje še svoje življenje.

Mej tem se je vse bolj sponemirilo in zrušilo, vse se je zmešalo in spuntalo, še zunanji sovražniki so se z domačimi sdružili ga poprej pogubiti. Kralj Danemarski ga napade z mogočno vojsko; on se brani, boj je kervav, ali na zadnje je prisiljen odjenujati in pobegniti: popaden od hude merzlice, vedno grizen od težkih nesreč, ktere si je bil popolnoma zaslužil, je prežalosten konec življenja storil, strašen izgled nezvestim in terdoserčnim dušam.

VI. Tereza Balduci.

ve léti je bila že Tereza Balduci, plemenita gospá v Florencu*), vdova, in imela je dva sina. Odrasla že nadziranju, lastnika velicega premoženja, od nobenega več zadržana, in zapeljana od nevarnih tovaršev, sta se vsi spačenosti nespremišljene mladosti udala. Zastonj si je mati prizadevala, ji s svarjenjem, prošnjami in jokanjem od napačnega življenja odverniti; nista je več poslušala. Starji sin je še zmirom v Florencu živel; mlajši pa se je po Laškem na pot bil podal.

Ko je neki večer žalostna mati sama razuzdanost svojih sinov objokovala, se naglo duri odprejo, in tuj človek ves bled noter prisope, nepokojin in prestrašen, ves zmešan in plašen, s kervavim mečem v roki. Videti ga, se silno prestraši; toda tujec se verže pred njo: "oh," pravi, "usmilite se nesrečnega. Jaz sem iz Rimskega, malo dni je, kar sem tu sem prišel. Po dokončanem opraviu, zavoljo ktereга sem le sem prišel,

*) Florenc, poglavitno mesto v Toškani na Laškem.

sem malo prej v prenočišče hitil, se zopet na pot domú pripravljat. Ne kar daleč od tû me sreča neznan človek, gre memo mene, in me silno sune. Jaz se čez to potožim; in on me začne še zmirjati in kregati; jaz mu odgovarjam, in se ugrejem; on mi da še gerše besede, in mi jame še clo ošabno žugati. Take nesramnosti nisem mogel več prenašati, potegnem meč, on tudi, ga prebodem, in zgrudil se je na tla. Bog vé, da zdaj obžalujem to neprostovoljno pregreho. Ali vi, gospá! usmilite se mene nesrečnega. Zmešan in ves iz se sem precej pobegnul: ker nisem vedel, kam se obrniti, sem se prederznil stopiti v to hišo, ki je bila po sreči ravno odperta. Oh! pripustite mi, da se za kako uro tû skrijem, dokler tem uidem, ki me bodo morda iskali, in zamorem, ko bo večá tema, po noči brez nevarnosti pobegniti.“

Plemenito gospó groza obide pri teh besedah; neko dozdevanje ji tisoč nemirnih misli obudi; pa vendar je tisti hip le glas človečnosti in usmiljenja poslušala, ter ga peljala v svojo nar skrivnišo stanico, in ga noter zaperla.

Dozdevanje nesrečne matere ni bilo prazno. Zakaj kmalo potem zasliši nov hrup; vsa blede gre na mostovž in poglej! sina ji prinesejo, ki mu iz široke rane na persih kri zcarkoma teče. Takrat strašno zavpije, in sin, ki je oslabljen in skorej že brez kervi videl smert se

bližati, zbere še vse svoje moči, se k nji oberne, in reče: „glejte na meni izgled pravične kazni Božje; zaslužil sem si jo; da bi le moja smert spreobrnila mojega brata! Ako vlovijo mojega umorilca, vi, mati! ga zagovarjajte. On je nedolžen, jaz sem ga nadražil.“

Pri teh besedah izdahne, in mati zgubi vse občutke, in pade v omotico. Nesejo jo proč od kervavega trupla mertvega sina, pa vendar niso okolistoječi dolgo vedeli, ali je živa ali mertva; in kadar se je zopet zbrihtala, se je neutolažljivo jokala. Vsaki hip je ime svojega sina klicala, vsaki hip ga je hotla zopet videti, in prav s silo so jo morali daleč od njega držati.

Kak strah in žalost je mej tem tuji mladeneč prestal, kateri je iz stanice, kjer je bil zapert, celi hrup slišal, in vso grozo te žalostne prigodbe v živo občutil, ktere je bil po nesreči on prvi vzrok! Nekaj mu je serčna žalost, da je tolicegega spoštovanja vredno mater nesrečno storil, obudovala željo, da bi bil raji on od neprijatelja umorjen; nekaj je pa strah, da ga bodo izdali, storil, da se je pri vsakem gibanju in šumu vnovič tresel.

V taki stiski je bil on do čez polnoči; potem pa, ko je bilo že vse potihnilo, in ko je mati čez prigodbo zamogla že razumno pre-mišljevati, gre k stanici, in jo odpre. Mladeneč se ji verže pred kolena, in pravi: Bog je moja

priča, da bi bil dal rajši svoje življenje....“ — „Vstanite, mu seže v besedo; vi ste mene nar nesrečnišo ženo na svetu storili; toda spoznam vašo nedolžnost. Moj sin sam mi je priporočil, da naj vas zagovarjam, in to moram storiti. Kmalu bo kočija za vas pripravljena; eden mojih služabnikov vas bo do meje spremil; ta mošnja vam bo za popotnjo: in Bog vam daj tisti mir, ki ste ga meni vzeli.“

Tolika velikodušnost je rimskemu mladenču serce tako omajala, da se je od žalosti in hvaležnosti zjokal. „Oh! nikoli“ pravi, „nikoli si ne bom mogel prizanesti, da sem tako ljubeznjivo gospó žalil.“ --Tisočkrat se ji zahvali, tisočkrat poljubi tisto darežljivo roko, in takó odide s solznimi očmi, s terdnim sklepom, da ji hoče, kadar in kakor mu bo le mogoče, svoj kès in hvaležnost v djanju pokazati.

Sreča mu je tudi kmalu k temu priložnost dala. Komej pride memo Viterba (*), kar vidi mladenča, ki se je komej že dvema tolovajema branil. On skoči precej iz kočije, mu teče pomagat, in tolovaja pobegneta; toda mladeneč je bil ranjen. On ga k sebi vzame, in ga v Viterb prijazno pelja: in ker po sreči rana ni bila nevarna, se je tudi kmalu zacelila. Ote-ti mladeneč se je tisočkrat svojemu osvobo-

*) Viterb, veliko mesto na Laškem v papeževih deržavah.

dilcu zahvalil: ali kdo si zamore misliti radost in veselje tega, kadar je zvedel, da ta je prav brat tistega, kterega je po nesreči v Florencu umoril! Serčno ga objame, ter izusti: „O kakó moram Bogá zahvaliti, da mi je priložnost dal, dobroto saj nekoliko poverniti, ki sem jo od vaše ljubeznjive matere prejel! Na vekomaj ne bom tega pozabil, in nikoli ne bom po nobeni ceni se jim zadosti zahvaliti zamogel. Podvizajte zdaj k njim: vi ste jim zdaj posebno potrebni, ker vas komaj pričakujejo. Povejte jim, da ravno tisti, kteremu so življenje ohranili, je imel zdaj to srečo, da je svoje življenje za vas v nevarnost postavil, in vas rešil, in da želi, vse svoje žive dni le za vaji živeti“

Grozno se je zavzel mladi Balduci, kadar je prišel v Florenc, in je iz maternih ust slišal, kaj se je bilo zgodilo. Morati spoznati, da je ravno tisti ubijalec brata, kteri je njega rešil, mu je nasprotne občutleje obudovalo, kteri so čudno mej seboj bojevali. Ko je pa zaslišal njegovo nedolžnost, je popustil sovražtvo, ki se je bilo spervič v njem oglasilo: in občutlej hvaležnosti za oteto življenje je v njem premagal. Objokaje bratovo smert, se ni mogel zderžati, da je on sam za neobsojenje umorilca prosil. Mej tem sta ta dva strašna izgleda, kteri je zdaj imel pred očmi, globoko njegovo

serce zadela. Spoznal je nevarnosti, v ktere nespreniisljen mladeneč v svoji spačenosti lahko zajde, se popolnoma spreoberne, in je s svojim hvale vrednim zaderžanjem na zadnje materi tako veselje delal, da je na žalostno zgubo onega sina lahko pozabila.

VII. Alimek ali sreča.

(Arabska pravlica.)

Ni ga človeka, da ne bi želel in veliko si prizadeval se osrečiti; pa tudi ga ni skorej človeka, da ne bi se potožil, da ne more nikoli sreče najti, katero s tolikim trudom in s toliko skerbjo išče. Od kod pa neki to pride, da mej tolikimi, kateri jo neprestano in skerbno iščejo, je nemore nikoli nobeden, ali skorej nobeden najti? Ali morda več del ljudi zajde iz prave poti, ktera h sreči pelja, in jo ravno tje iskat gre, kjer se nar težje najde? Tega ne morem lahko verjeti, in nasledna pripoved, dasi ravno izmišljena, vendar, ker so v pravlicah večkrat velike resnice zapopadene, me močno poterdi v tem menenju.

Ko je neki arabski (*) pastir, Alimek po imenu, enkrat brez dela pri svoji čedi stal, in jo iz ene paše na drugo gonil, zagleda pod goro z germovjem obraščeno luknjo, in iz radovednosti gre va-njo. Zpervič je bila ta luknja grozno temna, toda na koncu je bila nekaj razsvetljena,

*) Arabija, dežela v Aziji proti izhodu in jugu svete dežele.

kjer je nekoliko svetlobe od zgorej va njo prihajalo. Gre proti svetlobi, in najde tam v kotu mošnjo, perstan in staro pismo. Precej roko željno stegne po mošnji, ker pa vidi, da je clo prazna, izusti: „Presneta reč! ti me pa že za norca imaš. Da bi saj kak penez noter bil, pa še enega ni. Zdaj na! tam bodi, kjer si bila do zdaj: „ — in ko to izreče, jo nevoljno na tla verže.

Ko mošnja ob kamen udari, sliši Alimek cvenkanje kakor od zlata. Začudi se, jo zopet v roko prime, in jo najde polno. „Moj Bog! kaj je neki to? te šembraj, začarano je! Pa bodi si karkoli, s tem zlatom si hočem nekoliko veselih dni napraviti.“ — Pri teh besedah vzame še perstan in pismo in gre naglo ven iz luknje. Ko ven stopi, reče: „S Bogom gojzdi! dokler imam te zlate, se hočem prav razveselovati. Oj da bi bil zdaj v Meki....*)“

Še ni prav izgovoril, kar je bil že tisti hip v Meki. Stermeč še bolj in začuden odpre s trepetajočo roko pismo in bere: „Mošnja bo polna zlatih, kadar koli boš hotel; s perstanom boš, ko bi mignil, precej tam, kjer si boš želel biti.“

Tega vesel čuti Alimek v sebi nar poprej željo nove dežele videti, in si tudi prizadeva

*) Meka, glasovito mesto v Arabii. komor Mohametanci ali Turki romarijo.

jo spolniti. Ker se je takó lahko iz enega kraja na drugi prestavljal, v kratkem času prav veliko svetá obhodi. Zperviç ga prav veseli ogledovati razne deæele, razločna podnebja, mnogotere poljske pridelke, vsaktere umetne izdelke, razne ŕege in navade toliko narodov. Toda ÷ez nekaj ÷asa mu vse to ŕe ni veç takó dopadlo : dalje pride, bolj vidi, da se raznost zgubljava, ktera ga je sperviç veselila : da umetnost in narava skorej povsod ravno tiste reçi kaæete ; da ŕege in navade ÷loveške, ktere imajo svoj začetek v ravno tistih strastih, se veliko ne loçijo. Ko se je potem takem mik novosti zgubil, se je tudi popolnoma zgubila njegova radovednost, in sit popotvanja pomisli na pokoj.

K temu si zbere mesto Carigrad *), kjer se mu je zdelo, da se more bolj veseliti svojega bogastva, in kjer se shajajo ljudjé iz vsih krajev, tedaj se lahko tudi tega spominja, kar je na svojih potih v raznih krajih videl. Tukaj tedaj jame pokušati vse krajçase, zadovoljevati vsako svojo muho, plavati v sladnostih in veseljah. Toda v kratkem se je bil tudi teh naveliçal. Sila navade je storila, da so se mu zdele neslane nar veçe dobre volje ; bolj si je prizadeval je menjati, bolj se je vsih naveliçal ;

*) Carigrad, Turki mu pravijo Stambul, drugi pa tudi Konstantinopol, je pglavitno mesto na Turškem.

ker se ni nobenega dela lotil, ga je vsaka reč strašno čmernega delala, in kamor koli se je obernal, povsod je našel le dolgi čas in nevoljo. Bolezen, ki mu jo je to napačno življenje naključilo, ga na zadnje prepriča, da se ne najde sreča v mehkužnem, spačenem, nasladnem življenju; sklene tedaj jo iskati v delu in opravilih.

Neizmerno bogastvo mu je kmalo več dobrotnikov in prijateljev pripravilo; znanosti, ki si jih je na svojem popotvanju nabral, so storile, da so ga imeli za moža, kateremu se zamorejo izročiti nar važniša opravila. Naglo je iz ene službe v drugo do nar višjih prestopal, dokler dobi nar višjo, to je službo velikega Vezirja. Zdaj je ves zakopan v opravila; zdaj povelja cesarjeva, zdaj prošnje podložnikov mu ne dajo enega hipa ni miru ni pokoja. Terme mehkužnega vladarja, nemirne žene v seralju, zakletve in zvijače zavidljivcev in tekmecev so mu neprestano strah in grozo delale. Začel je iz lastne skušnje spoznavati, da človek v visokih službah in častih ni naposled nič družega kot imeniten sužnik. Naveličan tudi tega je že mislil časti popustiti, kar se po Carigradu razglasi novica, da se Perzijani*) na vojsko napravljajo; on dobi povelje z veliko vojsko iti sovraž-

*) Perzijani, stanovniki Perzije, azijske dežele.

niku naproti, in ga ukrotiti. Slavoželjnost se mu v persih obudi, pripravlja se k boju.

V prvih dveh bitkah je prav srečno sovražnike premagal; razgнал jih je, in prisilil, Turkestan*) popolnoma zapustiti, ktere dežele so se bili že polastili. Vse ga je zavoljo tega cez in cez hvalilo in častilo, in ime Alimekovo je slovelo po celem cesarstvu. Veliki Sultan se je že pripravljaj, da ga bo v svojem poglavitnem mestu častitljivo in slavno sprejel; kar, preneglo v sovražnikovi deželi napredovaje, se vidi neprevidoma v sredi mej sovražniki, ki so ga obdali, iz ktere nevarnosti je le z veliko zgubo svoje vojske se rešiti zamogel. Zdaj se je vse na enkrat spremenilo: namest hvale so ga zdaj kleli, namest častitljivega sprejetja previdi, da mu proti smert s svilnato prevozo.**)

Po sreči ga je perstan iz te nevarnosti potegnil; on zgine, in obhodivši več krajev Indije***), sabo zmirom nesé nevoljo in nepokoj, se vstavi na zadnje v mestu Golkondi.

V tem mestu je kraljevala kneginja tolike lepote, da so jo čudo Azije imenovali. Ko jo Alimek zagleda, se mu serce vname in zagori

*) Turkestan, Turška dežela,

***) V vojski nesrečne vojvode pri Turkih po navadi s svilnato vervico zadavijo.

***)) Indija, bogata dežela v Aziji, kjer je Golkonda imenitno mesto.

od ljubezni do nje. Precej si prizadeva na dvor priti, kar mu je bilo tudi lahko doseči. Z imenitnostjo, z katero je pred njo prišel, s svojo prijaznostjo, s zalimi, živečnimi in raznimi pogovori, s znanostmi veliko dežel, ktere je obhodil, si je Selimo, tako se je kneginja klicala, naklonil, da je rada bila v Alimekovi družbi. Povabi ga, da naj kaj časa v Golkondi ostane, kar je tudi rad obljubil; napravljali so zanj praznovanja, love, veselice: on od svoje strani je zmirom bolj v obleki, v dražih kamnih, v velikem številu služabnikov skazaval svoje bogastvo in svoj vkus. Selima ga je polagoma mej svoje prijatelje štela, katerim je nar več zaupala; zdelo se je tudi že, da ga goreče ljubi, in skorej bi mu bila že zakon ponudila, v kratkem: Alimek, popolnoma zadovoljin, je že menil, da je tisto srečo našel, katero je toliko časa iskal; kar so ga zavidljivi dvorjani, ki niso mogli terpeti, da morajo tujcu pokorni biti, tako očernili in kraljico tako uverili, da je res to, česar so ga dolžili, da je precej ukazala ga umoriti. Zopet tukaj ga je moral perstan iz te nevarnosti rešiti.

Ko je od tod pobegnil poln žalosti in nevolje, da so vse njegove nade ko bi mignil zginile, in ušla vsa tista sreča, katero je menil da je vendar zadnič našel, je obhodil več družih

dežel Azije, ne vedé kje bi se vstavil. Na zadnje zmirom nepokojin, brez tolažbe in sam sabo nezadovoljin, sklene se podati v Kino. *) Ko v Kino pride, in sam ves zamišljen neki dan hodi po samotnih poljavah, zasliši od nekod odmev veselih glasov, petja in radostnega ukanja; radovednost ga žene gledat in se tjekaj obrnit, od kodar je te glase slišal. Pride do kmetijske hiše, zagleda več kmetov in kmetic, ki so si eni z godbo, eni s petjem, in veliko njih pa s plesom krajčas delali. Začudi se, ko vidi, da vsi tako čisto in resnično veselje uživajo; stopi h častitljivemu starčeku, ki je ondi zraven stal, in gledal kako se mladina razveseljuje; bil je pa starček veselega obraza in še krepkega života, da se je zdelo, da ga leta niso nič kaj potlačila: ujega tadaj popraša, zakaj da so tako nenavadno židane volje. „To ni za nas nič nenavadnega,“ reče starček: „dnevi, ki so za pokoj odmenjeni, potem ko se Bogu dolžna čast da, se pri nas s takimi igrami prav veselo spraznujejo“ — „To je res sladko plačilo, pravi Alimek, za težka dela in trude, ki je morate prenašati, in za nesrečo življenje, ki ste prisiljeni imeti druge dni tedna.“ — Starček se mu nasmehne, ter odgovori: „Preteklo je že 70 let, kar sem zmirom

*) Kina, veliko cesarstvo v izhodni Aziji.

v takem življenju, za katero serčno Boga hvalim; zakaj reči vam nemorem, da bi se mi bilo kadaj to življenje nesrečno zdelo. Vem dobro, da vi gospodje menite, da nemore človek srečen biti, če se mu ne lesketajo veliki kupi zlata, srebra in dragih kamnov; ali nam kmetom, kadar pridemo v vaša mesta in v vaša poslopja, in tam slišimo in vidimo hrup in nepokoj, ki je v njih, storijo vaše bogatije, da vas večkrat pomilujemo, kakor pa da vam zavidamo. Za vas ga ni miru niti pokoja: lakomnost, napuh, presilna želja druge prekositi, razpertije vam ga zmirom kradejo; kjer pa ni pokoja, ondi je ni sreče. Mi nismo takó bogati, kakor ste vi; komej da vemo, kaj je zlato in srebro; toda, kar si vi s tem kupujete, nam dovolj dajajo naše čede in polje, in s tem smo zadovoljni.“ —

Čudne so se Alimeku zdele te besede starčka, in ker je želel zvedeti, kako je mogoče v ubožtvu in trudu srečo vživati, ki je on ni mogel nikoli najti v mehkužnem življenju, in bogastvu, sklene ostati nekoliko časa pri njem, in mej tem radostno gledati tiste, ki so še zmirom ondi svoje nedolžno veselje vživali. „To se mi zares neverjetno zdi, kako se more reči, da ljudje, kakor ste vi, prisiljeni zmirom živeti v trutih in težkem delu, zamorejo biti srečni.“ — „Delo“ odgovori starček, „se zna morda

zdeti zlo težavno tistemu, ki je že dolgo vajen pohajati; toda za nas je delo igrača. Nobene ure niso bile meni tako žalostne, kakor tiste, kadar me je kaka slabost prisilila, da sem moral opustiti navadna dela, in praznovati. Čas se mi je zdel tistikrat neizmerno dolg; vsak miglej mi je bilo tisoč let. Kadar sem v delu, mi na enkrat noč pride, in ne občutim nikoli sitne nevolje dolzega časa, katero sem vsakrat skusil, ko sem moral biti po sili brez dela, in ktera, kadar v mesto pridem, in pohajače vidim, se tolikrat takim na obrazu pozna.“ —

„Ali vedna teža neogibljivega dela“ reče Ali-mek, mora biti še sitniša in še težje prestati.“

— „Delo“ odgovori starček, „je težko suznjemu, ki je prisiljen delati tudi proti svoji volji, in ki mu ni pripuščeno se spočiti, kadar mu je počitka treba. Ali taka se z nami ne godi: kadar sem truden, se mirno spočijem, kolikor je treba, da potem bolj urno na delo grem: tudi nočem, da mi kdo več dela, kakor kar je prav in kar si premore. Potem takem delo ni težko, ampak je prijetno; delo nam daja zmirom kaj opraviti, in nas ovarje vsake slabe in nevoljne misli: delo ohrani zdravo truplo in krepko, in nas ovarje zlegov, katerim so večkrat lenuhi podverženi. Po delu nam še tolikajnu bolj diši jed in počitek; še mej delom nas misel, da bo delo dober uspeh imelo, vedno

veseli, ktereга veselja pa vi bogatinci in gospodje ne poznate. Vsaka brazda, ki jo na njivi storim, me spominja na veseli dan žetve, in ta misel mi že zanaprej tisto radost pripravi.“ — „Toda, kaj je sad, ki ga za tolike trude dobivate“ reče Alimek, proti temu, kar bogatini brez truda in dela uživajo!“ — „Kadar se odžejam“ odgovori starček, „v malem potoku, ki tukaj zraven teče, kaj maram, ako kdo drugi celi Hoang*) popije. Od polja in živine dobivam, česar potrebujem, in še kaj več: kaj mi je družega treba? Sreča ne obstoji v tem, da se veliko ima, ampak v tem, da se zna mirno uživati, kar se s trudom pridobiva, ali kar komu sreča nakloni, in da se s tem zadovolji. Vi imate vsega odveč, in ste prav za prav ubožniši od mene, zato ker znirom še več imeti želite. Mi imamo malo potreb, in tudi tem se kmalo zadovolji. Tisoč družih potreb, katerih jaz ali ne poznam, ali se zanje ne zmenim, vam neprestano glave meša in ako jim ne morete zadovoljiti, ste čmerni in nevoljni. Treh reči (in lahko verjamete staremu človeku, ker me je dolga skušnja izučila, in ker sem v svojem življenju pogostoma videl gibanje in hrup po mestih, kakor tudi mir in tihoto na kmetih) treh reči, in ne več, je treba h sreči, to da vse te tri reči so neobhodno potrebne,

*) Hoang, velika reka na Kinezkem.

namreč : mir, delavnost in zadovoljnost. Ohranite serce mirno, zato ogibajte se sovražtva, in prepirov, premagujte nemirne strasti, zmagujte ali pa prenašajte poterpežljivo zlege, kateri se ne dajo odverniti ; ogibajte se dolzega časa, zato opustite pohajanje in lenobo, ter lotite se koristnega dela ; pametno uživajte malo ali dosti, kar vam je Bog dal, in s tem se zadovoljite : tako boste srečni.“

Alimek se čudi, da kmet tolikajn razume ; pa zadnje besede njegovega govora so mu posebno globoko v serce segle. Poslovi se, in premišljuje sam sabo, kar je slišal ; in bolj je premišljeval, bolj je spoznal, da je starček resnico govoril. „Tedad zares,“ reče sam pri sebi, „stanuje sreča, ki sem jo do zdaj tako željno iskal, doma na kmetih, kjer sem rojen ; in jaz, ko sem iz doma šel, sem se le zmirom bolj od nje odmikal ? Oh ! tedaj skrivnost, ktero sem tam v luknji našel, ni bila sreča, kakor sem si mislil, ampak moja nesreča ! Ali, če dobro premislim, kaj morem družega reči ? Kaj koristi mi je do zdaj prinesla ? Truden sem in naveličan vednega klatenja po svetu, od kterega nimam družega, kakor žalostno znanje, da so ljudje povsod enako slabi, budalasti pa vsak po svoje ; sit sem do verha neslanih kratkih časov, ki mi niso nikoli pravega veselja in prave zadovoljnosti pripravili, pač

so me bili namest tega blizo groba spravili; iz zgol napuha sem se bil obložil z velikim delom, ki me je dosti skerbi, nepokoja, nezadovoljnosti stalo, in za plačilo vsega tega so mi bili verv napravili; žena, ki mi je hlinila ljubezen, in mi veliko upanja dajala, me hudo izda: in zdaj se okoli potikam po svetu, da sam ne vem, kod ali kam, tako da že sam sebe ne morem videti ni terpeti. Koliko boljše bi bilo za me, da bi bil v svoji rojstni deželi ostal v poprejšni prostoti! Jedi, ki sem jih tam imel, niso bile takó umetno pripravljene, toda sla, ki mi ni nikoli manjkala, mi je je belila! Moja obleka je bila priprosta, toda bolj me je varovala slabega vremena, kakor tista, katero mi je nestanovitni svet nositi veleval! Uboga bila je moja hišica, toda sladko se je dalo v nji spati brez vsega nepokoja in brez vsake težavne misli! Čez dan sem čedo pasel ali polje obdeloval; toda bolje je to opravilo, kakor pohajanje, ki se ne da ločiti od nevolje dolzega časa, ktera me je tolikrat terpinčila! Oh! prav govori častitljivi starček, ki mi ga je Bog dal najti, da me zbrihta: njegove besede so glas milostljivega Boga, ki me na dobro pot nazaj kliče, iz ktere sem zašel; ta glas treba zdaj ubogati.“

Celo noč tako premišljuje, in precej ob zori vstane, gre k dobremu starčeku, in ga

poprosi, da naj mu dovoli pri njem živeti, da bo začel na zadnje tudi on tisto srečo okušati, katero je do tistikrat povsod iskal, ki je pa zmirom pred njim bežala. Starček se nasmehne, ter reče: „Mene veseli, da se vam naše priprosto in nedolžno življenje srečniše zdi, kakor se vam je morda véeraj zdelo; ali, to življenje zdaj ni za vas, in tudi sreča ne stanuje samo na kmetih. Tudi v mestnem hrupu, tudi v bogastvu jo lahko najdete, ako le hočete. Ohranite le zmirom stanovitno dušni mir; zadovoljite se le z blagom, ki ga imate; znebrite se le nepotrebnih želj, ktere niso nikoli site; in ogibajte se pohajanja in lenobe, ter se poštenega in vam primernega dela lotite: družega vam ni treba.“

„Že vidim“ odgovori Alimek, „da bi vse to lahko storil, toda preveč truda bi imel si sam življenje vrediti, da srečo dosežem, katero že pri vas nahajam. Pa vam moram tudi reči, da priprosto življenje mi ni tako novo, da se ne bi mogel zopet nanj navaditi.“ — In tù mu začne praviti, od kje je domá, kako je tam v luknji nesrečno mošnjo in perstan našel, in kaj se mu je potem vse zgodilo. Na to poda dobremu starčeku oboje rekoč: „Vam ji darujem, da mi le dovolite, da se zanaprej več od vas ne ločim.“ — Razumni starček odgovori na to: „Ker želite, vzamem vaš dar, toda ne za svo-

jo rabo, te nesreče me Bog varuj! temuč le, da vam ga shranim, in vam ga nazaj dam, ako bi kadaj vi ne bili več zadovoljni s priprostim in treznim kmetjiskim življenjem. Zakaj dasiravno je ta vaš sklep dober, se mi vendar zdi prenagel, in prenespremišljen, in znal bi priti čas, da bi vam bilo, pa prekasno, žal. Dokler se vam poljubi, skusite z nami živeti; ako vam bo prav, vam ne bo nobeden branil pri nas ostati: toda, ako vam to življenje ne bo dopadlo, nočem po nobeni ceni, da bi se vam zabranilo, vaše dari nazaj vzeti, in tako proč iti.“

Alimek se je kaj veselil ljubeznjivega sprejetja in modrega ravnanja tega starčeka: odreče se precej ošabnim mislim, ktere so ga do tistikrat tolikajnu terpinčile, jel je pokušati v pokoju, v varčnosti in v delavnosti tisto čisto veselje in tisto popolnoma zadovoljnost serca, ki je poprej ni poznal. Čez nekaj časa, namest da bi se bil kesal tega sklepa, ga je bil še le zmirom bolj vesel, in je mislil svojo srečo do verha dognati in jo očeverstiti tako, da bi mu več iz rok ne ušla. Imel je dobri starček hčer posebne lepote in hvale vrednega zadržanja, kar jo je delalo še zalšo in ljubeznjivšo. Kadar se je tedaj Alimeku zdelo, da je zadositi pokazal, kakšen je, tako, da bi mu je oče ne mogel odreči, ga poprosi, naj bi mu jo za

ženo dal; ker je pa oče iz dolge skušnje dobro poznal nestanovitnost človeškega serca, in je še dvomil nad Alimekovo krepostjo, mu odgovori, da ga mora še na dalje skušati.

Na zadnje ko je očitno videl, da je zadovoljin z novim stanom, ki je vanj stopil, in da ne misli več od onced iti, mu ni hotel več odlagati izpolnjenja njegovih želj: in Alimek, ki je po tem takem našel srečo, ktero mu bogastvo, kratki časi in časti niso mogle pripraviti, je rekel mošnjo in perstan na kraj zakopati, kjer bi je ne mogel nobeden več v roke dobiti, zato da bi nobenemu več nesrečne misli v glavo ne vtepla, da bo z njima tam srečo iskal, kjer se zamore nar manj najti.

VIII. Sidneja in Patija.

idneja Bidulfova, iz imenitne in bogate hiše na Engležkem, se je, da je mater ubogala, Lordu Falklandu, prebogatemu gospodu, odpovedala, kateri jo je priserčno ljubil, in ktereja je tudi ona rada imela, in se je omožila z gospodom Arnoldom. Letá jo je prav hudó imel, je nekaj s svojim spačnim življenjem, nekaj pa tudi z nesrečno pravdo skorej celo svoje premoženje zapravil; potem po nesreči umerje, in jo z dvema hčerama vdovo zapustí. Kmalo potem je morala še zgubo svoje matere obžalovati, ki je bila še njena edina podpora; in zdaj, ker jo je bogat brat popolnoma zapustil, in jo gerdo zaničevala ošabna in skopa svakinja, je po sili morala se preseliti v revno hišo, kjer je najela dve mali stanici gor pod streho, in tam prav po siromaško svoje dni vsim naznana preživeti. Tú njena nesreča do verha narase, ker so se obéh hčerk, kateri je serčno ljubila, hude koze lotile. Ta bolezen je žalostno mater več dni v hude stiske pripravila; na zadnje vendar odjenja, toda bila je prisiljena, to malo, kar je še ime-

la, izdati, da jima je pomagala. Več ko cel mesec ji je bilo treba tudi čakati, predno je zamogla majhno obrest enega dela svoje dedšine potegniti, kar je bilo zdaj zavoljo terdoseščnosti brata njen e. lini vžitek. Mej tem ste kčerkki ozdraveli, in zavoljo slabosti ste potrebovali boljše hrane; pa ona jima je ni mogla po nobeni ceni dati. V teh stiskah uboga ni vedela družega početi, kakor še tisto malo kinča in oblačil, ki jih je še imela, prodati, da bi kaj denarjev za-nje potegnila.

Skerb pa, te reči prodati, da bi sebe in svoji hčerki previdela, izroči svoji zvesti hišni, kateri se je Patija reklo; letá je bila nje zvesta tovaršica v sreči in nesreči, in tudi v teh zadnih silah se ni hotla od nje ločiti. Hišna tadaj, kadar ji to naročuje, jo milo pogleda, in očitno pokaže, kako jo serce boli. Reče ji s tesnim in plahim glasom: „Preljuba gospà! saj niste še v takó hudih stiskah.“ — „Oj pač sem, Patija moja! kar sem imela—in in ti veš dobro, da sem malo imela—je že vse pošlo. Pri vsem tem pa meni ni več treba teh posvetnih kinčev, in ne morem gledati, da ubogina hčerkama tega zmanjkuje, česar še potrebujete, da popolnoma ozdravite.“ — „Tudi tega jima ne bo primanjvalo, gospà! samo pripustite mi, da ji jaz previdim.“ — „Poznam, ljuba moja Patija! tvoje usmiljeno serce; toda

kakó zamoreš ti njima pomagati?“ — „Veste da se umem na ženska dela. Hišna gospodinja tukaj so zmirom s takimi deli obloženi; ponudila sem se jim pomagati, in za neko delo, ki sem ji te dni storila, sem že trideset šilinkov*) dobila.“ — „Kaj! trideset šilinkov? saj te nisem skorej nikoli videla, da bi bila kaj drugega delala, kakor da si z menoj mojima hčerka stregla! — „Kar nisem čez dan mogla, sem po noči nadomestila, in z marljivostjo sem veliko več storila, kakor sem sama spervič mislila. Zdaj tadaj, ako vam je prav, gospá! bom na dalje ravno takó delala, in moje delo bo dovolj, menim, da vam ne bo treba še to malo prodati, kar še imate.“

Sidneja se zjoka od vžaljenja in hvaležnosti, in reče: „Ljuba moja Patija! moje solze ti zadosti skazujejo, kakó v živo občutim dobroto tvojega serca: toda Bog me varuj, da bi jaz hotla vživati sad tvoje marljivosti in tvojega dela. Kar ti je mogoče si pridobiti, gre tebi; in jaz nočem, da bi ti zavoljo mene svoj zaslužek potrosila.“

Ljubeznjiva dekla reče na to nekoliko zmešano in žalostno: „Vas prosim, ne zamerite mi, da sem se prederznila vam to ponudbo sto-

*) Šilink na Engleškem je skorej toliko, kolikor je pri nas 48 soldov ali novčičev; tadaj 40 šilinkov je po našem dnarju blizo 14 goldinarjev.

riti, toda jaz sem že en malo tega denara, ki sem si ga bila zaslužila, v ta namen obernila. Menila sem, da vaši hčerki po bolezni tacega kaj potrebujete, kar bi ji pokrepčalo; in tudi vi, gospá! po trudu in nepekoju, ki ste ga imeli v nju bolezni, se mi zdi, potrebujete take pomoči. Tada j sem nekaj malega nakupila, kar se mi je zdelo, da je za te okolščine; prosim vas, vzemite to malo za ljubo.“

„Oh, ljuba moja Patija!“ odgovori Sidneja, ki ji hvaležno roko stisne in se na glas zajoka, „ta tvoj dar gotovo zavreči ne morem; veliko bolj meni to globoko v serce sega: tvoj dar vzamem, toda ta naj bo zadnji, scer bi mi serce odveč omajalo. Zdaj ko vidim, da zavoljo hčeri že kaj utegnem, se bom tudi sama dela lotila, da ne bom nič poprodala, ker vidim, da ti letó takó težko dé.“

Prav vesela je bila dekla, da častivna gospodinja ni zaverгла njenega malega darù; in Sidneja vidi, da ji takó v nar večih stiskah uboga dekla sama rada tisto pomoč daja, ktero ji bogat brat hudobno odteguje. Toda njegova terdoserčnost ni ostala brez kazni, kakor tudi ne brez zasluženega plačila usmiljenje in ljubezen dékle. Kakó se je to zgodilo, se bo videlo v nasledni povesti.

IX. Sidneja in Varner.

Nesreča ni bila še ugnana, in je poterpežljivo Sidnejo še na dalje preganjala. Komej ste hčerki nekoliko ozdraveli, je ona sama zavoljo prestanih žalosti in težav, v ktere jo je bolezen njenih hčeri pripravila, hudo obolela; ta bolezen dan za dnevom rase, jo postavi v nevarnost življenja, in jo dolgo sili v postelji ležati. V takih okoliščinah je bila prisiljena zoper svojo voljo se poslužiti pomoči svoje zveste Patije, ktera se je srečno štela, da ji zamore pomagati. Na zadnje vendar bolezen odjenja, in ona tudi mej tem potegne eno četert svojih malih dohodkov, kterih je en del morala precej Patija yzeti za to, kar je bila za-njo potrosila; kar je še ostalo, je pa shranila za se in za družino.

Ni bila še popolnoma ozdravela, ko se ji napové star, slabo oblečen človek in prosi, da bi smel ž njo govoriti. Reče mu noter priti, ga vljudno sprejme, in popraša, kaj ga je k nji pripeljalo. Starček jo pazljivo pogleda, izdahne, ter reče plašno in tihoma: „Ali se spomnite, da ste imeli kadaj v rodu Varnerja,

ki je bil pred tridesetimi leti v jutrovo Indijo odšel?“ — „Dobro se spomnim, mu Sidneja prijazno odgovori. — Oh, tukaj je zdaj pred vami ta nesrečnež! pristavi starček. Bil sem si tam nekaj pridobil; želja, svojo domovino videti, me je storila vse blago, kar sem ga imel, na ladjo spraviti, in se na Engleško vrniti. Blizo Bretanje*) nas je francozki morski tolovaj došel, in ker je bil od nas močnejši, nas po terdem boju premagal, in nam vse pobral, kar smo imeli. V Brestu**) izpuščen sem si prizadenil, kakor sem mogel, da sem sem prišel. Predvčerajšnim sem sem prišel, sem precej poprašal po Lordu Bidulfu, vašem očetu in svojem uju — saj dobro veste, da so bili moja mati njegova sestra, — Ko sem slišal, da ne živi več, sem skušal priti pred Milorda vašega brata, toda on me je zaničevaje sprejel in brez pomoči proč zagnal. Zdaj pridem saj vas poprosit; toda v stiskah, v katerih vas najdem, vidim, da ne morem pomoči upati: drugo mi ne ostane, kakor peterpežljivo nesrečo prenašati, pa umreti.“

Sidneja je bila slišala večkrat od gospod Varnerja govoriti, in pazljivo ga ogledaje spozna prav, da je materi podoben, ker njena po-

*) Bretanja, primorska država v polnočnovični strani Francoskega.

**) Brest, imenitno primorsko mesto ravno tam.

doba ji je stala še zmirom živa pred očmi. Ko zvé tadaj njegovo nesrečo, se ji vžali: „Stric moj!“ mu reče, „Bog vé, kakó mi je žal, da vam nemorem pomagati v vaši nesreči, kakor bi hotla: z veseljem pa si bom prizadevala, vam, kolikor morem, pripomoči: mi bomo pri eni mizi, dasiravno revni, jedali, kjer jaz jedam in moji hčeri; naša hišna gospodinja imajo tudi še eno stanico, ki jo bom za vas od njih najela. Ako zamorete mej tem s tem denarom troške poplačati, ki ste jih morali te dni imeti, vam ga rada dam; ako več kaj potrebujete, recite mi, Bog je usmiljen, in bo nam vsim že kakor si bodi pomagal.“ — Pri teh besedah mu poda pet šilinkov.

Starček vzame dnar, in njegovo serce je takó omečeno, da se zjoka in živo zavpije: „Oh, Bog mora toliko krepost plačati, in jaz se prav srečnega štejem, da je mene izbral vam pomagati! Ljuba moja teta! rad vzamem vaš dar, v vedni spomin vašega usmiljenega serca ga bom hranil, toda vzemite tudi vi zdaj leta list od mene za povračilo, „ — in pri teh besedah ji poda en bankovec od 2000 lir šterlink. *) Sidneja ostermi, kadar ga vidi: in kakor da bi se ji sanjalo, ne ve več ni kje je,

*) Ena lira šterlinka je skorej devet goldinarjev. Tadaj 2000 lir šterlink je po našem blizo osemnajst tisoč goldinarjev.

ni kaj bi na to rekla. Varner jo prijazno za roko stisne in pravi: Ljuba moja teta! ne zamerite mi, da sem vas takó prestregel. Jaz nisem tako ubožen, kakor sem se delal; pod temi cunjami vidite enega nar premožniših gospodov na Engleškem. Odšel sem bil v Indijo z vsim premoženjem, ki sem ga po očetu dobil; tam sem se v kupčije podal ino Bog mi je dal tako srečo, da sem čudo veliko si pridobil. Že šest let je, kar mi je žena umerla, in ne zdavno sem še edinega sina, ki sem ga imel, zgubil, in tadaj sem sklenil uazaj domu se verniti, in kar imam, vam in vašemu bratu zapustiti. Toda hotel sem poprej spoznati svoja dediča in preoblečen, kakor me vidite, sem bil pred Lorda Bidulfa šel: jaz ga ne morem imenovati več vašega brata, ker tega imena on več ne zasluži. Kako ošabno, kako neusmiljeno me je terdoserčnež iz pred sebe zagnal! — Ker sem dobro prevedel, da, če se tako slabo oblečen v njegovi predveži s pravim imenom napovem, me ne bodo pred se pustili, sem storil reči, da je nekdo ravno iz Indije prišel, in da mu ima nekaj od gospod Varnerja povedati. Tako so me noter pustili. On je bil stegnen na konopé, zraven njega pa Miladi njegova žena, ki se je s psičkom igrala. Ko noter stopim, me ogledujeta od glave do nog, pa se pogledata in nasmehneta. Jaz se jima ponižno priklonem, in

rečem Milordu : Bi morebiti mogli pametiti nesrečnika, ki si upa pred vas stopiti ?“ — „Jaz gotovo ne, odgovori on posmehvaje in zaničvaje : ne vem, da bi vas bil kadaj videl.“ — „Ali ste tadaj, pristavim, popolnoma pozabili svojega nesrečnega strica Odoarda Varneja ?“ — „Ko zasliši to ime, pogleda Miladijo, kakor da bi se čudil in mene oponašal ; upre vnovič oči v me, in me dobro vsega pregleda ; na zadnje reče :“ Vem dobro, da sem nekaj imel strica tega imena ; toda on je že zdavno od tod proč šel, tako da ne bi mi bilo mogoče ga več spoznati.“ — „Jaz vas pa prav dobro poznam, mu odgovorim : vi ste imeli že dvanajst let, kadar sem iz doma šel. Kolikrat sem vas pestoval ! Od tistega časa moram biti res ves drugačen ; trudi, podnebje, starost so morale moj obraz spremeniti : pa vendar nekaj bi bilo moralo ostati, kar bi me spoznati dalo in moj glas sam“ — „E, čemu nam boste takó dolgo dokazovali, reče nepoterpežljivo, da ste Varner ; recite le, kaj mi ukažete ?“ — „Oh ! revež, odgovorim jaz, uboga, in ne ukazuje. --- Na to se mu denem praviti svojo izmišljeno nesrečo skorej s temi besedami, kakor sem jo vam pravil. Miladi me je od časa do časa gerdó pogledavala, pa je naprej s svojim psom igrala ; Milord ni vedel, kaj bi počel, in kadar sem začel praviti, kakó nas je francozki tolo-

vaj obral, ni hotel nič več slišati. Nevoljen vstane, hoče sobo zapustiti, pa se jezno verne, in reče: glej! práv mož! pride v mojo hišo, se dela, da mi ima od nekoga iz mojega rodú kaj povedati, potem pa pravi, da je on sam tisti, ki me je prišel prosit ubogajme! Presneto lepo me je prestregel! — Prosim za zameró, odgovorim, da se nisem precej spervič za tega, ki sem, napovedal: mislil sem si, da se ne spodobi, ako se v takó slabi obleki spoznati dam vašim služabnikom.“ — „Naj bo, kar si hoče, odgovori nevoljno, jaz vam ne morem nič pomagati: kaj bi hotli neki, da vam storim?“ — Jaz mu rečem: „Ne mislim vam nadleže delati: zmirom sem se s kupčijo pečal, znam lepó pisati, v kupčiji sem si veliko skusil; prosim tadaj, da mi dobite službo pri kakem tergovcu; toda mej tem umiram od lakote, in samo majhno pomoč prosim, da se ene dni preživim.“ — „On dene roko v aržet, da bi mi kak denar dal, kar ga je Miladi pogledala, in mu rekla;“ „Kaj? ali boš morda si glavo belil zavoljo takih prosjakov? Daj enemu, pa ti jih pride sto; in hiša bo vedno polna takih nadležnikov. Reci mu, da naj se v Indijo verne, ali pa, da naj se gre drugam previdit.“ — „Lahko si mislite, ljuba moja tetka! kako me je tako zaničvalno in neusmiljeno govorjenje razžalilo; vendar pa sem se po sili uderžal.

Upal sem, da najdem vašega brata, ki me je bil res spoznal, manj terdoserčnega; ali tudi on, kakor da bi se bil kesal, da mi je hotel kaj dati, mi reče: "Res je, nadležno usmiljenje me je bilo premagalo; pojdite, jaz nimam nič za vas — in pri teh besedah mi neprijazno pleče oberne, in jaz sem moral tako proč iti. Tresel sem se od togote, vendar pa sem se hotel še utajiti, in priložniši čas pričakati, kjer bom storil, da se bosta obá kesala. — Na to sem precej skušal za vaz zvedeti, in ko sem tu noter stopil, vam rečem, da se je še bolj jeza v meni unela. Jeli mogoče, da tak gospod, ki ošabno stanuje v krasnem poslopju, zamore terpeti, da taka sestra, kot ste vi, tako v revah omaguje v slabo bajto zagnana, kakor je ta, v kateri vas najdem"? Ali ne bi ga imelo biti tega sram?" —

„Moj brat, odgovori Sidneja, je hotel, da bi bila enega njegovih prijateljev vzela, kteremu me je bil tudi že obljubil; moja mati so bili pa temu nasproti; in jaz sem mislila, da jih moram ubogati. Od tiste dobe mi je brat svojo proprejšno ljubezen odtegnil. Možá, ki sem ga po maternem svetu si izbrala, ni mogel videti, in zdelo se mu je tudi, da se za našo hišo ni spodobil. To ga je bilo také razgreló, da me na zadnje še pogledati ni več hotel. Moj mož je bil nesrečen; krivična pravda mu je vse vzela, in on je kmalu potem umerl.

To pa' še ni premoglo mojega brata, da bi se z mano spravil; on pravi, da sem si sama te nesreče kriva, da sem jo hotla imeti, in da jo moram tudi prenašati; in brez usmiljenja me prepušča moji nesreči.“

„Oj ti nesrečni gerdež! zavpije Varner, zdaj se ne čudim več, da je tako gerdo strica izpred sebe spodil, kadar še s svojo sestro, in s sestro častivno kot ste vi, tako neusmiljeno ravna. Toda to svojo terdoserčnost mi ima plačati! hočem, da prav v živo občuti, kolikajm mu je storila zgubiti; hočem, da se v zavidu in jezi muči in pogine. Vse moje bogastvo je od te ure vaše, toda s tem pogojem, da njemu ne sme od tega priti tudi ne nar manjši del.“

— Sidneja, dasiravno jo je brat res hudo imel, je vendar zmirom zanj tisto ljubezen imela, ki se krepostni, velikoserčni duši spodobi; prizadeva si tadaj svojega starega strica pregovoriti; toda on se ne da premakniti. „Še kaj več hočem storiti“ pristavi; „kazen ni dovolj velika, ako krivičnik njene cele teže ne občuti. Napravljat vam grem precej nar lepše poslopje, kar jih je le mogoče dobiti; bližej njega bo, bolj me bo veselilo; z naj dražjim pohištvom hočem to poslopje olepšati; veliko število služabnikov vam pripravim za postrežbo; v obleki, dražih kamnih in kočijah, in v vsem tem, kar je krasnega, hočem, da se vam ne bo mogla

nobena žlahtna gospá tukaj v Londomu primerjati. Videl bo vaš brezbožni brat veliko bogastvo, ktero dobite, in ki je bilo tudi njemu namenjeno: videla bo njegova ošabna žena, kako visoko in do kake časti vas je zamogel povzdigniti tisti prosjak, ktereга je ona zaničvala. Zavid jo bo grizel: jaz se bom pa smejal, videti njuni serd in ponižanje.“

Vse prav takó stori, kakor je rekel. V kratkem najde blizo Lord Bidulfove hiše krasno poslopje, je reče, kar se le zamore, lepó ozaljšati, in z veliko častjo va-rj pripelja Sidnejo. Težko je povedati, kakó je to Milordu, in še veliko bolj ošabni Miladiji težko djalo, in kolikrat sta si eden družemu terdoserčnost in ošabnost oponašala. Toda kar sta bila storila se ni dalo nikoli več popraviti.

Sidnejo so mej tem vsi ljubili in spoštovali, in ona je veselje doživela, da je po toliki žalosti in nesrečah dosegla radostno in srečno življenje; da je zamogla po volji svoji hčeri odgojiti, ki ste bile njena nar slajša skerb;, in da je po zasluženji zamogla svojo zvesto Patijo plačati: ktera je še nekaj let pri nji ostala, bolj za tovaršico kakor za služabnico, potem je od Sidneje dobila bogato doto, da se je zamogla omožiti s zalim in krepostnim mladenčem, ktereга si je sama izvolila, in kateri je njeno življenje osrečil.

X. Friderik Lanuci.

Nedolžnost mora večkrat naj strašnejša preganjanja terpeti, pa vendar na zadnje s častjo premaga v osramotenje in ponižanje tistih, ki so jo obrekovali in preganjali. To pokaže nasledna prigodba.

Kadar ste Piza*) in Florenc bile še dve posebni deržavi, in v obeh je neprestano znotrajni boj Gvelfov in Gibelinov terpel, se je v Florencu pripetilo, da je Anton Bandineli, ki je bil na strani Gvelfov, iz osebnih vzrokov proti Frideriku Lanuciju, ki je bil Gibelinskih eden, nar huje sovražtvo kuhal. Ko ga enkrat zunej mestnega ozidja zagleda, kjer se je sam kraj Arna**) sprehajal, ga jame že od daleč dražiti s zaničvalnimi in grobimi besedami: potem meč potegne, in s hudobnim namenom se vdere proti njemu. Lanuci prisiljen se braniti, se sovražniku precej nasproti postavi in po dolgem boju, ko se mu je njegov nasprotnik moral umikati, in je na

*) Piza imenitno mesto na Toškanskem.

**) Arno, velika reka ravno tam,

Friderik Lanucci.

Soave I, del, stran 72

Frederik Brandt

Som 1. del af den 12.

tla ritniski padel, mu meč na gerlo postavi, mu reče, da naj se ne gane, in: „Zdaj vidiš“ pristavi, „da je tvoje življenje v moji pesti; vendar ti ga prav rad pustim, da le obljubiš, da od zdaj naprej vsako osebno sovražtvo mej nama jenja“ — Bandineli v ti sili vse obljubi; toda komaj ga izpusti velikoserčni nasprotnik, se serdito vzdigne in plane vnovič z mečem nad njega da bi ga prebodel. Lanuci se je komaj utegnil ubraniti, potem mu pa silno nejevoljno reče; „Gerdež! tadaj hočeš po sili umreti? umri tadaj!“ — ga prebode skozi in zkozi in ga popusti v kervi.

Zdaj pobegne v Pizo k prijatelju, in piše precej v Florenc, česar je bilo treba, da bi se opravičil. Ali po nesreči je hudobni Bandineli še živel. Kmetje, ki so šli ravno po tisti poti, so ga še o pravem času našli, in v Florenc prinesli; in dasiravno je bil hudó ranjen, vendar ni se bilo smerti bati. Ta hudobnež je k staremu sovražtvu zdaj še jezo in nevoljo, da je bil premagan, pristavil, in da bi se maščeval, ga je, kar je le mogel, obrekoval. V tem mu je večje serce delalo, da ni bilo prič, ktere bi bile zamogle njegove laži odkriti. On je rekel, da ga je oni neprevidoma napadel, in neprevidoma prebodel; vsa stran Gvelfov je vstala soper Lanucija; in ta nesrečnik, dasiravno je bil nedolžen, in dasiravno je pravil,

kako se je bilo v resnici vse zgodilo, je bil obsojen, da mora pod smertno kaznijo domačo deželo zapustiti, in pobrali so mu vse njegovo premoženje.

Prijatelj Belfijore, ki si je bil že veliko prizadel ga zagovarjati, mu blagoserčno v Pizi v svoji hiši ponudi vedno pribežališče; on je bil tudi edina tolažba, ktera mu je bila v ti preveliki nesreči ostala. Toda ta nesreča je postala kmalo še večja in še groznejša. Stanico, v kateri je Lanuci spaval, je od stanice blagoserčnega prijatelja majhen mostovž ločil, ki je bil mej obema, in kamor se je iz obeh spalnic lahko prišlo. Neko noč ko je dremal, ga na enkrat hrup zbudi, ki se mu je dozdevalo, da iz mostovža pride. Privzdigne glavo izpod odeje, posluša; pa ne sliši nič več. Ker meni da se mu je le tako kaj sanjalo, se zopet mirno vleže; ali kmalo potem zasliši vnovič tiho stokanje, kakor se mu je zdelo, iz prijateljeve spalnice. Precej se vzdigne na postelji, in še bolj pazljivo posluša; sazliši zopet stokanje, pa nekoliko bolj tiho. Na to ves nepokojen teče v spalnico Belfijoretovo, in ga kliče večkrat po imenu; ne dobi odgovora: gre bližej k postelji, išče prijatelja, ga dregne; pa se ne gane. Ves prestrašen se verne v svojo stanico, prižge hitro luč, gre zopet k Belfijoretovi postelji: groza in strah! najde nesreč-

nega prijatelja z nožem v gerlu vsega v ker-
vi, ki je ravno dušo pušcal. Ko to zagleda,
luč mu iz rok pade, verže se na Belfijoreta in
— omedlí.

Ta hrup je mej tem hišne ljudi prebudil,
in vsi se vkup stečejo. Pridejo noter in zagle-
dajo ta strašni prizor: gospodarja umorjenega,
Lanucija vsega okervavljenega, in na njem le-
žečega, s stermečimi očmi, z bledim in pre-
strašenim licem, in na tleh vgasnjeno svečo,
ki se je še kadila. Vsi na enkrat zaženejo gro-
zen krik: Lanuci se zbrihta, in ves serdit
vstane: „Oh kje je“ zakriči, „kje je hudobnež,
kje je izdajalec? Ta nož, prav ta, oh da bi
ga mogel celega temu brezbožnemu človeku v
persi zasaditi! . . . “ — Nesrečni prijatelj, pre-
nesrečni Belfijore! . . . in zjoka se na ves glas,
ter se vnovič čez njega verže. Vsi stermijo,
vsi se čudijo, vse groza prevzame: nobeden ne
vé ni kaj bi rekel, ni kaj bi mislil.

Nasledno jutro se je ta strašna prigodba
precej povsod razglasila, in vsa Piza je bila
tega polna. Kmalu so vse tiste, ki so bili v
hiši umorjenega Belfijoreta, in mej njimi tudi
nesrečnega Lanucija pod zavarvanje djali. Kdo
si zamore misliti njegovo žalost, kadar je vi-
del, da je mej tistimi, ktere mislijo tega straš-
nega umora krive! In vendar so po nesreči
vsa znamnja le njega kazala. Kraj, kjer so ga

našli, kri, ki se je na njegovem oblačilu poznala, blede in prestrašeno obličje, malo prej vgasnena luč, ki je na tleh ležala, spomin tiste hudobije, ktere so ga krivega mislili, vse to je zoper njega pričalo. Kadar zasliši, da se misli, da je on tega umora kriv, od serda skoraj obnori. „Ali jaz“ je vpil, „jaz da sem ubil tega prijatelja, samega, ki sem ga na tem svetu še imel, njega, kteremu imam zahvaliti še to malo življenja, ktero že zdaj sovražim; njega, ki sem ga bolj ljubil, kot samega sebe, in za kterega bi bil tisočkrat vso svojo kri do zadnje kapljice prelil! ali da jaz sem ga takó grozno umoril! ali da jaz sem ga s temi rokami takó strašno ob življenje djal? in kakó strašno ob življenje djal? in kakó? po noči, v spanji, in to v plačilo, da me je bil iz prijaznosti k sebi vzel? Tada se méni, da sem takó grozoviten, takó hudoben? Takó globoko sem tada ponižan? Pravični Bog! ali me nisi še zadosti skusil? Hudobnež, kteremu življenje dam, me neprevidoma napade; me prisili, da ga zoper svojo voljo prebodem, tožijo me, da sem hudoben ubijalec, spodijo me iz moje domovine, od moje rodovine na vedno, mi vzamejo vse premoženje. Prijatelj me blagoserčno k sebi vzame, si po vsi moči prizadeva, moj nevoljni stan olajšati, on je edina tolažba, ki mi ostaja, zavoljo njega samo še

želim živeti: tega prijatelja mi neusmiljeno umorijo, ne morem še ubijalca najti; ni mi mogoče, se nad njim maščevati: in ko me ta grozna zguba boli, in moje serce prebada in teži, vidim, da mene dolžijo, da sem jaz kriv tega nečlovečnega umora! Ali jaz? Pravični Bog! še to nesrečo sem moral doživeti!“

Takó je vpil, in potem se udere v nar globokejšo žalost. Toda vse to ni vstavilo naltolcevanja, ni izbrisalo znamenj, ki so, kakor se je zdelo, preočitno zoper njega pričala. Pri vsem tem so se našli mej sodniki, ktere je njegova serčna žalost in odkritoserčnost gani-la, ki so jo na njem zapazili; da so se podstopili, ga zagovarjati, toda veči del njih je njegovo norenje ali himbi, ali pa grizenju vesti pripisoval; pravijo, „da so preočitna znamenja, ki to skazujejo; da umor v Florencu je še bolj v tem poterdi; da treba spoštovati ostrost postave; da hudobnost tega djanja en izgled iziskuje, da ljudstvo tak izgled pričakuje: da se ne sme več odlagati.“ In tako so skorej vsi sodniki z enim glasom ga v smert obsodili.

Novico smertnega obsojenja mu prinesejo ravno takrat, ko je terpinčan od nar hujše serčne žalosti, na tleh vkljenjen ležal, in sam seboj vpil: „Mene tadaj dolžijo, da sem tega umora kriv! mene imajo za tacega krivičnika! in ti,

pravični Bog, to pripuščaš ?“ — Kadar sliši brati svojo obsodbo v smert, tako silno obnori, kakor si je le mogoče misliti od občutljivega človeka, ki se vidi po nedolžnem zatreti; od človeka, kteremu je čast ljuba, kadar vidi, da ga naj hudobniše ob čast pripravijo; od priserčnega prijatelja, kadar vidi, da verh žalosti, da ga ni mogel obraniti, za kogar življenje bi bil vse dal, pride še očitno očernjenje, da ga je on umoril. Za norenjem je popoluoma obnemagal in oslabel, tako da je ostal kakor mertev. Iz te omotice se le zdrami, da še bolj nori in da se mu serce še bolj pobije. V takih žalostnih spremembah je celo noč prebil. Okolistoječi so se jokali in zastonj si prizadevali ga pomiriti: saj ni bil strah smerti, kar ga je bilo tako omajalo. Po zgubi prijatelja je zamogla le smert njegovi nesreči konec storiti; toda strašna misel, da njega dolžijo prijateljeve smerti, samo ta je bila, ki ga je tako hudo mučila.

Na zadnje vendar pride pobiti naravi vera v pomoč. Ko se enmalo pomiri, oberne svoje oči pazljivo na Božjo martro, ki mu jo je nekdo pred oči postavil. Nekaj časa jo gleda, in se ne gane. Ko je tako zamišljen, se mu zdi, da mu križani Jezus z ljubeznjivim in krotkim glasom v duhu govori: „Jaz sem bil še nedolžniši, kakor si ti; vendar poglej! ka-

ko so me na križ razpeli!“ — Ta Božji glas ga na enkrat omaja; vstane, objame sveto podobo, in si jo milo na svoje persi pritisne: „Moj Bog! zavpije, moj Bog! premagal si; oh, odpusti mi mojo preveliko žalost: ob življenje, ob čast priti se več ne bojim: nisem te posnemal v življenji, me bo pa to tolažilo, da te bom saj nekoliko v smerti posnemati zamogel. Prevredni in prenesrečni prijatelj! tvoj zvesti Lanuci pride zdaj k tebi, tvoja huda osoda mi ni pripustila, da bi bil jaz še o pravem času prišel tebe iz rok hudobnega morilca rešit; zdaj pridem saj zadovoljin tebe tam objet. Le hitro, le hitro pridi, smertna ura! jaz te komej pričakujem.“ — Pri teh besedah se milo zjoka, in kateri so zraven bili, so obilne solze točili. Nobeden ni več dvomil nad njegovo nedolžnostjo, vsak bi mu bil za to porok: od vsih strani se je zmirom glasnejše govorilo, „da bi se moralo prenaglo obsojenje odložiti; da bi se moralo vnovič vse pretuhtati in izpraševati; da bi čas odkril ubijalca; da ni mogoče, da Lanuci ni nedolžen; v kratkem, da tukej je treba odloga in večega izpraševanja.“ Veliko njih je že hotlo prav za prav sodnike za tega voljo očitno prositi; vsi ljudje so bili že za Lanucija vneti—kar pridirja sel iz Florenca, kateri je še o pravem času prišel,

in je celo Pizo z velikim veseljem napolnil. Ubijalec Belfijoretov je bil hudoben zavrtnik, kterega je bil nečlovečni Bandineli tjekej poslal, da naj Lanucija umori. Ne zadovoljin še ta nečlovečnež, da je svojega neprijatelja z očernenjem ob celo premoženje pripravil in ga storil iz domovine spoditi za vselej, ga je hotel še clo ob življenje pripraviti. Hudobnemu človeku obljubi silno veliko plačilo, ako mu to veselje stori. Ta gre v Pizo, pozve, kar mu je bilo treba, splazi skrivaj v Belfijoretovo hišo, kjer se je do čez polnoči skrival; zdaj, ko je bila tema in vse tiho, se vzdigne svoje hudobno delo storit. Toda, namest ubiti Lanucija, ker je v zmoti tiste strašne ure eno spalnico z drugo zamenjal, ubije Belfijoreta. Pobegne naglo iz Pize, sreča potlej blizo Florenca družega človeka sebi enakega, kterega je bil krivični Bandineli poslal, da naj še njega umori, ker se je bal, da bi se vse zvedelo, in da bi povedal, kdo mu je ukazal Lanucija umoriti. Ali—ta nova krivica nečlovečnega hudobneža je bila ravno njegov padec in rešenje po krivičnem preganjanega neprijatelja. Ubijalec Belfijoretov, smertno ranjen, kadar vidi, da mora umreti, pové, da je on tisto umorstvo v Pizi na Bandinelovo povelje storil. Tada so Bandinelita zaperli, in precej v Pizo hitrega sla poslali, da je tam povedal, kako se je vse godilo.

Na to se je vse ljudstvo, kteremu se je nesrečni Lanuci že prav v serce smilil, neizmerno razveselilo. Pa kmalu bi bilo to veselo oznanilo, namesti ga utolažiti, ga še hitreje umorilo. Ko nenadjama zasliši, da se je njegova nedolžnost spoznala, pade v omotico, sape mu zmanjka, in na tla pade ko mertev. Polagoma so mu pomagali, da se je zopet zbrihtal, in z veliko častjo so ga iz ječe peljali, in mu poprejšno svobodo povernili. Mej tem je hudobni Bandineli obstal, da je res dal povelje, tista dva umoriti, in tudi, da je z obrekovanjem svojega nedolžnega nasprotnika zatiral; tadaj je dobil plačilo, kakoršnega si je s svojo hudobijo bil zaslužil. Lanuci pa nasproti s častilnim pismom v Florenc nazaj poklican, je bil sprejet veličastno in je nazaj dobil precej svoje premoženje; tudi en del Bandinelitovega premoženja so mu dodali. Toda ni se mogel potolažiti nad smertjo svojega prijatelja Belfijoreta, ktere je bil on, res nedolžen, pa prenesrečen vzrok.

XI. Filip in Dominik.

Rojena v eni vasi blizo Salerna *), zmirom vkupej živela in zrasla, sta Filip in Dominik od mladih nog bila prav velika in serčna prijatelja. Zdelo se je, da ne moreta živeti eden brez drugega : skerbno sta se eden drugemu iskala ; vkupej sta delala in se razveseljevala : bila sta oba le enega serca. Pilipa, kteremu so bili starši pomerli, ko je bil še le enajst let star, so bili oče Dominikovemu očetu izročili, kteri je bil tudi njegov oskerbnik ali iroft, in ga je v svojo hišo vzel, in ga kot svojega otroka redil. Tako živita ta dva mladenča v zmirom večem prijateljstvu do dvajset let starosti ; takrat je nenadjana sreča Filipa zadela, ktera je oba ločila.

Filip namreč je imel strica, kteri je bil šel mlad iz doma, in potem ko je veliko sveta obhodil in si veliko skusil, v Kadisu**) se

*) Salern, veliko primorsko mesto na Neapolitanskem.

**) Kadis, imenitno primorsko mesto na Španskem.

vstanovil; ondi se je bil soznanil z bogatim menjalcem, si je s svojo sposobnostjo njegovo zaupanje pridobil, tako da je njegovo edino hčer za ženo dobil. Ta ni dolgo časa po smerti svojega starega očeta živel, in zapusti le enega otroka, kateri je tudi kmalu za njo v grob šel. Filipov stric se vidi tadaj v posestvu velicega bogastva; in ko je tudi njega smert dohitela, celo njegovo premoženje prejde na Filipa, ker je on sam še tistega rodu živel.

Kadar se ta novica po Salernu zve, sta se oba prijatelja enako razveselila, in Filip, prisiljen se podati v Kadis, je bil nar bolj tega žalosten, da se mora ločiti od Dominika. S solzami ga tadaj prosi, da naj na njega ne pozabi, in da naj mu pogostoma piše, da se bo saj tako nekoliko v taki dalji njega veselil: on obljubi tudi, da mu bo z vsako pošto pisma pošiljal; da nar slajši in nar prijetniši mu bo njegov spomin: da ko bo vse, kar bo treba, opravil in vkup spravil svojo dedšino, bo podviral nazaj v Salern svoje bogastvo z njim delit.

On je bil tudi v resnici nekaj časa mož beseda. Pisma, ktera mu je pošiljal, so bila polna ljubeznjivosti in prijaznosti; nič ga ni tolikajn veselilo, kakor odgovori, ktere mu je Dominik pisal. Precej tudi, ko je v Kadis prišel, je svoje majhno premoženje, ktero je

v Salerni imel, Dominiku odstopil, in namenil je, da bo prihodnič mu še več dobrot storil. Toda ta gorečnost in skerb za prijatelja ni dolgo terpela.

Predno je vse potrebno uredno opravil, glavnice (kapitale) svojega strica iz raznih krajev stirjal, in se v popolno posestvo cele dedšine postavil, se je moral čez tri léta v Kadisu zadržati. Že konec prvega léta se jame prva gorečnost ohlajevati. Dalja, opravila, in vse nove okoliščine so polagoma prijateljev spomin v njem potemnile. Drugo leto mu je le prav poredkoma in ne več tako prijazno pisal. Tretje leto ni več na njegova pisma odgovarjal: in konec je bilo tega prijaznega dopisavanja. Veliko bogastvo, katero je imel, mu začne vdihati visoke misli, začne se prav po gospojsko in krasno obnašati; in Dominikovo prijateljstvo se mu ni več njegovega stanu spodobno zdelo. „Prijateljstvo mladih let, je pravil, obstoji, dokler je človek mlad, in dokler je v tistih okoliščinah, v katerih se je začelo. Perva mladost je prešla, okoliščine so se spremenile, zdaj mora tudi tisto prijateljstvo jenjati.“

Pervikrat, kadar vidi Dominik, da mu odgovor ne pride, meni, da se je pismo zgubilo, in zato mu drugo pismo pošlje; in ker tudi na to pismo ne dobi odgovora, se začne Filipu

prijazno tožiti, da molči; ker pa vidi, da pri vsem tem nobenega lista ne prejme, se dene s prijateljsko prostostjo, toda z lepim, ga zmirjati, da mu je odtegnil svojo ljubezen, in nanj pozabil. Filipa, ki je prihajal zmirom bolj prevzeten in napuhnjen, je to razkačilo: „kaj?“ pravi, „on se derzne in je takó nesramen, da mene zmirja? V resnici, to se mu prav prilega! on se zamore že potožiti, da ga premalo ljubim, potem ko sem mu po neumnosti dosti več odstopil, kakor bi si bil zamogel pričakati od svojega očeta. Naj zahvali Boga, da se jaz za tako majhne reči več ne zmenim; ako bi to bilo, bi mu že znal plačati njegovo prederznost.“ — Od tega časa ni hotel nič več od Dominika vedeti; nova pisma, ktera mu je pošiljal, je neodpečatena v ogenj metal; vsaka podoba, vsaka nar manjša misel, ki ga je na Dominika in na njegovo prijateljstvo spominjala, je morala biti izgnana precej iz njegove pameti, kakor reč, ki se njemu ne s podobi in mu nečast dela.

Po dognanih opravlilih spravi vkup celo svoje bogastvo, in pride v mesto Neapel*), kakor bi bil velik gospod. Tukaj se je hotlo še imenitno ime njegovi prevzetnosti; neizmerno veliko je potrosil si je vkupiti; in poglej!

*) Neapel, poglavitno in stolno mesto Neapolitankega kraljestva.

Filip postane knez Kalandronski. Dominik, kakor hitro je slišal, da se je Filip vernil, ker ni verjel, da se je tako spremenil — da ni od njega odgovorov na pisma dobival, si je druge vzroke domišljeval — željen tudi nekaj, mu svojo stanovitno ljubezen in hvaležnost skazati, hiti v Neapel ga objet. Gospod Kalandronski knez se niso hotli tolikajz ponižati, da bi ga bili pred se pustili. Večkrat se je tudi primerilo, da se je novi knez skoz nar bolj z ljudmi napolnjene ulice v žlahtni kočiji peljal, da je v nji prevzetno sedel, in mej množico pešcev tudi Dominika zagledal, in ga spoznal; toda vsakrat je nevoljno proč oči obernil, kakor da bi bil zagledal kaj nagnjusnega.

Mej tem pa, napuhjen zavoljo svojega imena in bogastva, jame razsipati denarje. Lahko jih je bil pridobil, lahko jih je tudi zapravljal. Nar dražje pohištvo se je v njegovem poslopju videlo, ktero je bilo odperto vsim prilizvalcem, ki so tudi kmalu bili okoli njega. Služabnikov imel je toliko, kolikor bi jih bilo treba nar višjemu knezu, deržal jih je imenitno, in tudi jim je bilo pripuščeno, si vsega polastiti, kar jim je v roke prišlo. Perve in nar dražje šege so bile precej posnemane v obleki, v kočijah, v vsakoverštnem kinču; in ker se mu je zdelo prenizko, preslabo, kar je bilo iz Laškega, se je moralo vse za velike denarje

iz Lijona*), iz Pariza, iz Londona, iz Hamburga, iz Amsterdama, iz Brusela, in še clo iz Kopenhagna in iz Petrovegagrada kupovati. Zmirom so bili pri njem veliki obedi, jedi nar bolj zbrane, kakor jih je le francozki kuhar napraviti znal. Pogostoma se je plesalo, in pijače nar dražje in druge naprave ni bilo ne konca ne kraja. Njegove hiše na kmetih so bile shodišče vsih lizúnov, ki so prihajali, in se razveseljevali brez vse skerbi, kakor in dokler se jim je ljubilo. Lahko si je misliti, kako je moralo po tem takem rasti število njegovih dvornikov in prilizvalcev; povsod je slulo ime Kalandronskega kneza; po tem govorjenju soditi je imel le on nar večo razumnost, on sam je bil tisti, kterega bi bili morali vsi gospodje posnemati. Dobri knez se je s tem kaj veselil in bahal, in prav željno vso hvalo in poviševanje sprejemal: takó se je bil napihnil, da več ni bilo mogoče.

Toda ti lepi kratkičasi niso dolgo terpeli. Neizmerni stroški za te nespremišljene potrate, veliko denarja, ki je takó tudi v hudobne roke prišel, s kterimi se je pečal, silno velike zgube v igrah: vso to ga je kmalu na nič

*) Lijon in Pariz na Francozkem, London na Engležkem, Hamburg na Nemškem, Amsterdam in Brusel na Nizozemskem, Kopenhagen na Danskem, in Petrovgrad na Ruskem: so vsa imenitna, veči del poglavitna mesta.

pripravilo. Ves zadolžen na vse kraje vidi, da ga na enkrat začenjajo posojevalci obsedati, in mu hiše, pohištva in kar je imel, vse popolnoma pobirati. V ti nesreči prilizovalci, lizuni in več takih ljudi, ki so bili poprej zmirom takó radi okoli njega, zdaj na enkrat zginejo. Zapuščen in ubog je imel še upanje, da mu bodo kaj pomagali prijatelji, katerih si je bil s svojim poprejšnim bogastvom veliko pridobil. Toda tudi to upanje je bilo prazno! Nekteri so se delali, kakor da ga skorej ne poznajo, drugi so se mu skušali povsod ogibati; najde med njimi še clo take, ki so ga zaničevali in se mu posmehovali: tisti, ki so bili še nar bolj pošteni, so se delali, da ga omilujejo, pa so zraven tega pridevali, da jim je neskončno žal, da mu ne morejo pomagati. Kako strašno mu je ta šola oči odperla! Bil je zdaj v nar večem ubožtvu in obupljivosti, ter ni vedel, kaj bi počel. Zdaj se spomni na Dominika: ker ga je zmirom poznal prijatelja ljubeznjivega, prijaznega, in usmiljenega, si je mislil, da bi mu tudi zdaj urno pomagal; toda upal si ni pred njega priti, ker ga je tako ošabno zaničeval. Dasiravno ga je sila k temu naganjala, ga je vendar sramota uderžvala, tako da je sklenil namest v Salern, se proti Rimu podati, da bi se tam, kjer ga nobeden ne pozna, in se pred nobenim nima sramovati, kakor si bodi preživel.

S tem sklepom zapustivši Neapel, pride zvečer do kmetijske hiše, in poprosi, da bi ga čez noč ohranili. Mlada kmetica, ki je pred hišo sedela, katero je poprosil, mu prijazno odgovori: „Ostanite le pri nas: moj mož mora biti kmalu doma; njega prav veseli, popotnikom, kateri kakšen krat tukej ostanejo, postreči, kakor mu okoliščine pripuščajo; tudi vas bo gotovo prav rad videl: pojdite mej tem noter v hišo, in odpočite se, dokler to malo, kar je še necoj treba, opravim.“ — Ubogi kmet stopi v hišo, in se začudi videti hišo priprosto, in povsod znamenja mirne obilnosti. Ko hišo ogleduje in stan njenih srečnih prebivalcev zavida, poglej! hišni gospodar pride. „O Bog! koga vidim?“ — zavpije, ko ga od daleč zagleda. — „Dominik! joj! kje se bom skrila? kam bom bežal?“ — Nagla rudečica mu na lica stopi, ves trepeče.

Dominik se je v malem vozičku naglo domu pripeljal, žalost se mu je na obrazu poznala. Žena mu podviza naproti; on ji zdiha je reče: „Vse moje iskanje je zastoj; obupan je Neapel popustil, in nobeden mi ni vedel povedati, kam se je obrnil. Bog vé, kako je poginil, ali kak strašen konec ga čaka!“ — Pri teh besedah se ni mogel joka zderžati, in ganjena žena je ž njim solze točila. Potem mu reče, da malo poprej je prišel popotnik, da je

tukaj prenočiti prosil, in da ga čaka gor na mostovžu. „Hvala bodi Bogu!“ reče na to Dominik, „saj bom veselje imel, komu kaj dobrega storiti; ta tolažba mi je potrebna za veliko žalost, da nisem mogel prijatelju pomagati: oh, da bi bil le en dan prej zvedel njegovo nesrečo!“ — to izreče, in gre hitro na mostovž.

Filip stoji v kotu, si z rokami obraz pokriva, ki mu ves gori; ves trepeče, in si ne upa oči povzdigniti. Kadar ga Dominik v tistem stanu zagleda, se spervič začudi; potlej se mu približa, in ga pogleduje. — „Ali prav vidim?“ — Ga bližej pogleda, ter zavpije: „Gotovo, on je, je . . . moj Bog! oh prijatelj!“ — verže se mu okoli vratu, ga objame, ga poljubljuje in od presilnih solz je ne more kar besedice spregovoriti. Filip od veselja in sramote bil je ves ko zapanjen. Dominik se vzdigne, pa ga zopet objame, rekoč: „Vas vendar zopet objemam, sem vas vendar dobil! oh! Bog me ni hotel nesrečnega pustiti, bodi mu čast in hvala! Še le včeraj sem zvedel za vašo nesrečo: davi sem hitil v Neapel vas iskat. Povsod sem vas iskal in zpraševal, povsod sem slišal, da ste iz mesta šli, pa nobeden mi ni vedel povedati kam ali kod; tadaj sem mislil, da vas več ne najdem; leto mi je silno veliko žalost delalo: zdaj pa, ko vas imam, sem nar

srečnejši človek na svetu.“ — Pri teh besedah ga zopet objema in poljubuje. Filip, ves omanjan in zmešan, se tudi sili kaj reči, toda mu ni mogoče kar besedice spregovoriti; prijatelj mu tudi ne pusti toliko časa, temuč še prista- vi: „Niste res več velik gospod, toda ste še zmirom zadosti velikoserčni, da se utolažite. Blago, katero ste bili meni izročili, je izneslo deset tisoč zlatih; ravno toliko skorej so mi bili moj oče zapustili; s tem sem si to zem- lje kupil, ki jo tu vidite. Bila je zlo zapušče- na, kadar sem jo v last dobil, toda moja ne- vtrudna marljivost jo je tolikaj popravila, da mi čez tisoč zlatih že zdaj vsako leto verže. S časom bo utegnila še več zdati, ako se bo dobro obdelovala. Zdaj si jo bova razdelila, kakor reč, ki obema gre; ali pa, če se vam boljše zdi, jo bova vkupej uživala. Vi boste vendar dovolj imeli, da boste lahko pošteno živeli.“

Pri toliki blagoserčnosti, ki si je ni pri- čakoval, Filip ni mogel več se zderžati; na glas se zjoka, in priserčno prijatelja objame, ter zavpije: „Oj, vražna moja prevzetnost, ki mi je storila takega prijatelja, tako neprimer- ljivo serce zapustiti! Jaz občutim vso vrednost vaše blagoserčnosti in vaše ljubezni do mene! O, kolik razloček nahajam mej vami in toli- kaj malovredneži, kateri so me do kosti ob-

glodali, in potem tako neusmiljeno popustili ! Toda ne mislite, da bom, ako ravno sem v potrebi, to vzel, kar mi vi velikoserčno odstopiti hočete, tega daru nisem vreden. Blago, ktero pravite, da sem je vam dal samo v oskerbljenje, sem vam prostovoljno in za vedno odstopil ; zdaj je vaše, in jaz ne morem imeti nobene pravice do njega. Te nesreče, dasiravno silno velike, sem si sam kriv ; samo s tem, da sem bil vas tako gerdo zapustil, sem si še večo nesrečo zaslužil : in jaz jo moram prenašati. Naj me že moja osoda kamor koli zaverne, zadosti mi bo radost, da sem vnovič vaše prijateljstvo zadobil.“

„Niste ga ne vnovič zadobili,“ odgovori Dominik ; „in nočete biti moj prijatelj, ako boste od mene proč šli. Naj bo že zastavljeno, ali naj bo dar, kar ste mi odstopili, zdaj mora biti vaše ; ne žalite me, vzemite ga zopet od mene. Imejte pa to za djanje pravice ali za djanje prijaznosti, to nič ne de ; ali vi ga morate od mene sprejeti.“ — „Tega ne smem in tudi ne morem,“ odgovori Filip še bolj na glas jokaje in ihte, „toda ne bom tudi več tako nehvaležen, da bi se kedaj zopet od takega prijatelja ločil, kakor ste vi. Zmirom bom pri vas, od zdaj zanaprej bo vsa moja skerb in moje edino veselje, vam v vsem ugoditi ; presrečnega se bom štel, če bom zamogel po-

praviti nekoliko s takim ponižanjem gerdo vam storjeno krivico. Oj blagoserčna, oj ljubezujiva duša!“ — „Tedadj ostanete pri meni“ reče Dominik; „to je, kar želim: vse, kar imam, naj bo kakor bi bilo vaše, to od vas terjam; kako in kaj, bova pa drugikrat govorila. Vidiš, ta je moj ljubi prijatelj,“ reče svoji ženi, ki je vse to videla, in se solz zderžati ni mogla; „za srečnim dnevom, kateri me je s tabo sklenil, je ta dan za me nar lepši in nar srečniji mojega življenja.“

Filip ni dolgo časa mogel se popolnoma umiriti in zbrihtati: „Oj duša neprimerljiva!“ je zmirom izustoval, „kolik razloček je mej tem in mej tolikajn nevedneži, katerih koristljubno in lažnjivo prijateljstvo me je bilo tako prevzelo!“

XII. Uger Danski

ger, Bogomira, Danskega kralja sin, je bil nar serčnejših vojakov eden o časih Korelna Velikega*). Zučil se je v orožju pod vojvodom Parskim, ki se je Namo klical: ž njim je bil šel na Laško, kadar je Korel Veliki s silno vojsko proti Rimu hitil to mesto proti Saracenom braniti; ondi je on že precej v prvi bitvi tako veliko serčnost skazal, kakoršna se je mogla le od nar bolj verlega in dolgo skušenega vojaka pričakovati. Saraceni so bili kristjanom veliko Oriflamo, njih žegnano in zlo spoštovano bandero ali zastavo, odvzeli: Uger, poln plemenitega serda in serčnega poguma plane nad nje, in jim jo zopet vzame; pa še mu ni bilo to zadosti, sam se poda pogumno mej orožje, in odnese sovražnikom zastavo Mahometovo. Za to skazano moč in serčnost sta ga sam cesar in cela vojska čez mero hvalila in spoštovala.

*) Korel Veliki mogočen cesar, je slovel, kadar se je pisalo osem sto po Kristusovem rojstvu. Ko je v Rim prišel, so ga papež Leo III. cesarja kronali.

Bil je v ti vojski en sin samega cesarja, ki se je tudi Korel klical. Bil je tistih let, kakor Uger, in v orožji njegov pajdaž, pa slab in plašen, kakor tudi hudoben in zavidljiv. Ugerova slava, ne da bi ga plemenito spodbodla, je storila, da ga je začel strašno sovražiti. To sovražtvo ni bilo kratko in le malo terpeče, temuč, ker je glas zopet drugih serčnih del Ugerovih od dne do dne povsod se razširjal, tako da ni samo po Francoskem, ampak tudi po celi Evropi slul, se je hudobnost in zavidljivost plahega tekmeca tudi zmirom bolj naraščala. Ta hudobnež je večkrat in vse si prizadeval ga zatreti; zdaj je nanj na skrivnem prežil, zdaj je storil, da je bil v bojih v nar večih nevarnostih: toda Uger je vse te nevarnosti srečno premagal.

On je imel sina, Balduina po imenu, kateri je veliko obetal. V prvih letih ga je na Danskem dvoru pustil; pa kadar se mu je zdelo, da je že dovolj odrasel, ga k sebi v Pariz pokliče, da bi ga on sam vojskne umetnost učil. Vitežki mladeneč je v kratkem času čuda veliko se naučil, in njegova serčnost, telesna moč in ročnost, kakor tudi njegova razumnost je kazala, da je bil vreden sin tolikega očeta. Korel, zmirom sam sebi enak, je hudo sovražtvo, ktero je že dolgo proti

Ugeru v sercu kuhal, tudi na njegovega sina prenesel; in zato da je ob enem nad obema svojo jezo ohladil, ta nečlovečni Korel Balduina neki dan, ko mu je na gerdo zaničevanje serčno, kakor gre, odgovarjal, s serdito roko popade, meč potegne, in hudobno prebode, predno se je mogel Balduin mu v bran postaviti.

Kadar nesrečni oče to novico zvé, ostermi kakor da bi bil okamenen. Za tem ster-menjem se v njegovem sercu nar huja jeza oglasi, podá se v tek ko nór, po celem dvoru Korelna iskat, da bi se nad njim maščeval. Korel je bil k cesarju pribegnil. Ko Uger to zvé, plane ves razkačen tudi tje za njim, z golim mečem v roki, s plamenečimi očmi, želeč ga umoriti.

Malovredni ubijalec prestrašen, da se je na celem životu tresel ko šiba, se pri ti priči za samim cesarjem skrije. Uger ne čuti družega kakor le moč svoje jeze; kadar ga tadaj zagleda, zavpije: „Hudobnež, sem te pa dobil! brani se, ako zamoreš „—in pri teh besedah ga tékoma napade. Zastonj ga je sam cesar branil: bil je zdajalec že v njegovih pestéh, in umoril bi ga bil, ako bi mu ne bili pri-skočili vitezi in stražniki, ki so pred cesarjem stali.

Mej temi je bil vojvoda Namó, kterega je Uger vselej kot svojega očeta spoštoval. Ta ga ven iz sóbe pelja, mu skaže, da ga je

nagla jeza predaleč gnala, in ga prisili, da naj koj pobegne. Mej tem so pa on in vsi peri *) si prizadevali zanj prositi, da bi mu cesar prizanesel. Toda cesar je bil odveč razkačen, da bi se bil dal pregovoriti. In v resnici, Uger je bil hudo razžalil cesarsko veličastvo, ker je z orožjem v roki nad cesarjevega sina v njegovi sobi in pred njegovimi očmi planil. Okoliščine, ki so ga k temu prignale, so ga le enmalo zgovarjale. Toda Korel Veliki ni na drugo gledal, kakor na pravico svoje razžaljene časti. Dolgo tadaj, zagnan daleč proč iz dvora in iz Francozkega, je moral Uger semtertje se potikati, mej tem svoje moči za korist družih skazovati, dokler je na zadnje cesar sam proti svoji volji bil prisiljen, ga nazaj poklicati.

Saraceni so pod vojvodom Brujerom vojsko ponovili, v Provenci na suho stopili, in vse premagaje do samega Pariza pridervili. Cesar, zapert v obsedenem mestu, je bil k sebi vse svoje vojskine trume spravil; ker pa takrat ni imel pri sebi nar serčnejših vitezov, je z njimi komej moč sovražnika uderževal. Po sreči je Brujer, ki je v svojo telesno moč zaupal, in želel le hitro premago, ponudbo storil, da naj se vojska z dvobojem konča. Uger je bil tistikrat

*) Peri (pairs) so bili nar imenitniši in nar veljavniši gospodje na Francozkem.

na Engležkem; in vsi so dobro spoznali, da je on sam v stanu se s strašnim sovražnikom meriti in se mu nasprot postaviti. Dvorniki in vojska so po njem že zdihovali; od vsih strani so cesarja prosili, da naj ga nazaj pokliče; pa bolj kot vse drugo ga je sila primorala, da je njih prošnje uslišal. Uger je tadaj poklican zopet se vernil, toda s tem pogojem, da mu mora Korelna za jetnika dati, ako premaga. Pri tem pogoju cesar ostermi, in se začne ustavljati; pripravljen mu je vsako drugo reč dovoliti: toda Uger se stanovitno svoje derži in Korel Veliki, od sile primoran, se mu je moral na zadnje udati.

Tretji dan po prihodu tega nepremagljivega viteza je bil za boj odločen. Rano zjutrej so zagrajeno bojišče odperli; oba serčna sovražnika stopita vanj, in obé vojskini trumi ste vsaka na svoji strani ta dvoboj gledale. Brujer je bil silno visoke postave in strašne telesne moči: Ugar pa je bil bolj ročen in je imel več vojskne umetnosti. Strašno je bilo, ko prvi-krat vkup zadirjata, sulici ste se na tisoč koscev razdrobile; toda konjnika se nista iz sedla kar ganila. Takrat oba meč potegneta in se jameta presneto biti. Brujer, silno močan, ni družega gledal, kakor da bi svojega nasprotnika ranil; Uger pa še zmirom ni bil ranjen. Divji Saracen se takrat razkačen z

vso močjo nad njega zažene in strašno ponjem mahne, da je vse kristjane strah spreletel. Vitez se je znal ročno ogniti; toda ni mu bilo mogoče tako urno se umakniti, da bi mu ta grozni mahlej ne bil konja zadel, ki je pod njim mertev na tla padel. Po sreči je bil hitro na nogah, vbode konja svojega nasprotnika, in takó tudi njega na tla dene. Zdaj tadaj začneta péš še grozovitniši boj. Že je bilo obema na več stranéh oklopje raztergano, že je obema na več stranéh kri tekla, toda Uger je do tistikrat zmirom bil premagalec. Afrikanski kralj razkačen, ki je komej pričakoval konec tega boja, verže od sebe škit, plane z vso močjo nad Ugera, z obema rokama svoj meč kviško dvigne, in z nar večo močjo po Ugeru mahne. Danskemu vitezu je bilo treba tukaj vse njegove ročnosti, da se mu je ognil. Urno na stran skoči in zadere pri ti priložnosti v golo stran Brujeru globoko noter svoj meč. Silni Afrikanec se zverne: zavpije od groze in obupa Saracenska vojska; ukanje in glasi veselja se odmevajo na strani kristjanov: in z veliko častjo sprejmejo Ugera do cesarjevega šotorja. Ko mu je tukaj cela vojska hvalo in čast skazovala, on terja, da naj mu spolnijo obljubo. Korel Veliki obledi, in rad bi bil zdaj od svoje besede odstopil, ker se je zlobal Ugerove jeze in maščevanja; toda obljuba

je bila preočitno storjena, ni bilo več mogoče odstopiti.

Grozovitni ubijalec Ugerovega sina se mu brez orožja, bled in ves plašen pred oči postavi. On ga jezno pogleda: „Zdaj“ pravi, „je prišla ura, da mi enkrat plačaš za svoje hudobno djanje: „—ga zgrabi z levo za lasé, z desno potegne serdito svoj meč, da bi ga prebodel.... To videti cesar ostermi, in svoje oči proč oberne: vsi pričujoči se zgrozijo in se tresejo: jetnik sam se zverne na tla ko mertev od strahú. Takrat verže Uger svoj meč pred cesarjeve nogé, pade še sam pred njega, ter reče: „V ti uri zamorete, o vladar! prav spoznati, kako britko občuti serce očeta smert umorjenega sina. Jaz vam saj vašega sina živega nazaj dam; oh, da bi le on zamogel meni mojega takó nazaj dati!“

Tù vsi utihnejo in stermijo. Korelna so morali proč nesti. Cesarjev strah je bil v veselje spremenjen, s solznimi očmi je Ugera na svoje persi priserčno pritisnil. Vitezi vsi ga obdajo in hvalijo ne toliko njegovo hrabrost, kolikor blagoserčnost. Malovredni sin Korelna Velikega pa ni kazni odšel. To ponižanje in zaničevanje, ktero je prestal, ga je tako pobilo, da je v kratkem revno svoje življenje sklenil.

Anton Leonelli.

Soave. I del, stran 105.

XIII. Anton Leonelli.

Ubožstvo je dostikrat izgovor, da si veliko njih reči pripuščajo, v ktere svete zapovdi poštenja privoliti ne morejo. Za tak izgovor pak ni hotel vedeti moder mladeneč, ki se mu je Anton Leoneli reklo, tudi tistikrat ne, kadar je bil v nar hujših stiskah; on je pa tudi zamogel na zadnje svoje poštenosti popolnoma zadovoljen biti.

Živel je v imenitnem mestu na Laškem več let vesel in še precej premožen, kar ga je neprevidena nesreča ob enem skoraj v nar več ubožstvo pahnila. Njegov oče, ki je bil spervič silno bogat tergovec, je pa hotel vse sam opravljati in sam vse pogospodariti, mu ni hotel nikoli nič zaupati ali ga za pomočnika v svojih opravilih vzeti, in takó se je zgodilo, da so ga nekaj slabe osnovana opravila, nekaj neprevidene nesreče primorale, da je neprevidoma v kupčevanju opešal, in da so mu trume posojevalcev in terjalcev vse pobrale.

Mladi Leoneli je bil oženjen s prav zalo in pametno žensko, ktero je kakor samega sebe ljubil, in ktera je tudi njega ravno takó

rada imela. Dve hčeri, nar lepše in njima nar ljubše stvari na svetu, ste njuni zakon osrečevali. Večkrat sta se v srečnih dnevih čez pravo odgojenje tih nježnih porokov svoje ljubezni mej sabo z radostjo pogovarjala, kakšen sad da bo ta njuna skerb imela, kako da se bo še na dalje za nji skerbelo : kar glej ! eu sam miglej jima vse upanje podere.

Vse je bilo zgubljeno, in nesrečni Leoneli vidi, da mu nič družega ne ostane, kakor ena sama njivica, ktero mu je bila žena za doto k hiši prinesla.

Pri vsem tem se nikoli ne derzne, svojemu nepremišljenemu očetu tudi z nar manjšo besedico kaj očitati, temuč si po moči prizadeva, ga tolažiti in zljajšati nesrečo, ktere si je bil veči del sam kriv. Izabela — tako se je klicala vse hvale vredna nevesta, — se ž njim zjedini in skuša kar more, da bi nesrečnega starčeka iz prevelike žalosti potegnila. „Dohodki moje dote, dasiravno majhni“ mu reče „bodo mej tem nas že preživili. Zanaprej nas bo že Bog prevedel ; le serčni bodimo in potolažimo se.“ -- Toda zdelo se je, da hoče Bog do zadnjega skušati poterpežljivost tih dveh nesrečnih zakonskih.

Njivica, edino njih premoženje, je bila na bregu reke : kadar se je sneg topil, vstane huda povodinj ; nesrečniki, ki nisc bili v stanu

vode uderžati ali kaj pomagati, so morali videti, kako jim je povodinj veči del njive proč odnesla. Premajhni dohodki tistega dela njive, ki jim ga je bila dereča voda še pustila, niso jih mogli več preživiti. Tada so bili prisiljeni počasi iz hiše prodajati, kar so še kaj vrednega imeli, dokler so popolnoma vse poprodali in obožali.

Serce nesrečnega Leonelita je pokalo od žalosti, kadar koli je svojo ljubeznjivo nevesto le pogledal in videl, da je v take hude stiske prišla, ker zavoljo njega se je bila enemu iz nar bogatejših snubačev odrekla; vendar pa ga je zopet v ti žalosti upanje tolažilo, da bo v kratkem kako službo dobil. Mislil si je, da bo enkrat v stan prišel, saj nekoliko zopet nadomestiti, kar so mu dozdajšne nesreče odvzele. Toda terdovratna nesreča je več premogla kakor on, ki se je z vsimi močmi ž njo boril in jo premagati hotel. Več služb že zaporedoma je želel zadobiti, toda nobene mu ni bilo mogoče doseči. Tisoč skerbi, tisoč prošenj mu je bilo treba; tisočkrat se je moral ponižati zdaj pred ošabnimi osebami, ki so se komej dale sprositi, da so ga poslušale; zdaj pred merzlimi prijatelji, katerim se je hodil priporočevati, in kateri so se ga vselej skušali ogibati; zdaj pred tistimi, kateri so druge krate njega in njegovega očeta za kaj hodili ponižno prosit: pa

vendar kadar je s svojo stanovitnostjo in neutrudeno marljivostjo vse napotleje proč spravil, kadar se mu je zdelo, da je že vse dobro zanj nastavljeno, je zdaj prevelika veljava enega, zdaj nestalnost drugega, zdaj nesreča tretjega vse poderla, in vse njegovo upanje je zginilo.

Na zadnje je vendar enkrat menil, da mu služba ne odide iz pesti. Grof**** ski, mož velike veljave, kterega so tudi na dvoru spoštovali, ker se je ravno tajnik iskal, se zanj potegne, in obljubljena mu je ta služba. Ni bilo kakor malo dni še, kjer je imel v službo stopiti, ali hudobni grof je sam s svojimi rokami vse poderl, kar je bil takó srečno do konca speljal; iz pomočnika se spremeni v narhujšega nasprotnika in mu zapre tudi vsa pota do kake druge službe. Skerb, ki jo je za Leonelita si vzel, od ktere bi bil kdo menil, da pride iz njegove blagodušnosti, je bila nasledek pregrešne ljubezni do Izabele; do te dobe se je zatajeval, ali zdaj se mu je zdelo, da je pravi čas se ji odkriti: pametna in poštena žena se mu pa ni hotla udati, kar ga je takó razkačilo, da je svojo pregrešno ljubezen do nje v neutolažljivo sovražtvo spremenil, in storil, ne le da se je njemu obljubljena služba družemu podelila, temuč je tudi hudobno na skrivnem za vse popraševal, kaj Leoneli počenja, zato da mu je vsako pot do sreče zapiral.

Nesrečnik, skoraj od vsih zapuščen, in preganjan od hudobnega grofa, je bil že v nar večem obupanju. Prodano je bilo že vse, kar sta imela on in njegova krepostna žena od kake cene, prodano je bilo že tudi veliko tistih reči, ki so vsaki družini skorej neobhodno potrebne, že nista več vedela kako se preživiti. Dva prijatelja sama, ki sta mu zvesta ostala od vsih, kar jih je poprej imel, sta bila še njegova edina pomoč: toda ona sama sta bila premalo premožna, tako da nista mogla zadosti pomagati. Žena, ki ni nič več imela, in ni mogla se ljudem pokazati, je bila prisiljena, vedno v svoji stanici doma ostati; oče, že star in od nesreče močno potlačen, je počasi v postelji hiral; hčERICI medli in blede polagoma od lakote medlite, on sam je bil že ves blede in medel brez vse telesne moči, huda merzlica ga je tresla, oči so se mu globoko vderle in njegov obraz je bil že enak merliču; menil je, da zdaj zdaj bo konec njegovega nesrečnega življenja. Prišel je bil dan nar več stiske. On ni prav nič imel; vidi kopernečega očeta, otroka, ki jokaje kruha prosita in ženo, ki je na skrivnem zdihovala, da bi ga še bolj ne žalila, ki pa vendar vso svojo žalost prikriti ne more. Gre iz doma s prežalostnim srcem: gre iskat tista dva prijatelja, od katerih samih je upal pomoči dobiti: ne najde nobe-

nega ; ne vedoč kam bi se obrnil, premaga naravno sramožljivost, k prvemu, ktereга sreča, se približa, in ga prosi, da bi mu kaj dal, toda tisti ga ne posluša ; poprosi družega, tisti se zgovarja, in gre naprej ; se približa tretjemu, pa ta ga zaničevaje od sebe odrine. „Moj Bog!“ zavpije ou takrat žalosten, „ti vendar vidiš mojo nesrečno družino : vsi bomo tedaj dans lakote umerli!“ Žalost njegova je že nar višjo stopnjo dosegla, več ni vedel kam bi se podal ; noge so ga komej še po koncu držale. Ko tako počasi, s težko glavo in k tlam pobešenimi očmi ves v svoj nesrečni stan zamišljen, naveličan družbe človeške, in sit že skorej tudi samega življenja, naprej stopa po samotni ulici, kar zagleda na tleh majhen zavitek, se pripogne, ga pobere, ga odvijje, nenadnano čudo ! najde zavit bankovec od sto tolarjev. „Večni Bog ! oh usmiljeni Bog ! vedel sem, da me ne zapustiš. Oh veliki Bog ! ti večni Bog !“ od veselja že ni vedel kaj — Oh, moja nesrečna družina ne bo več konec vzela ! Bog, ti si usmiljen, ti si velik !“ — To veselje ga je pokrepčalo, naglo se verne proti domu svojega žalostnega očeta, svojo žalostno ženo, svoja medleča otroka potolažit. Gre ves v veselje utopljen, zdaj to zdaj uno premišljuje, kako mu je Bog tako nenadnjama srečo poslal, kako bo zdaj ene dni lahko veselo preživel :

kar ga neka nasprotna misel vstavi in vstraši . . . „Kako zamorem s tem dnarom tako ravnati, ki ni moj? Zgubljen je; kogar je, ga more po vsi pravici nazaj terjati; jaz ga moram verniti Ali, kaj bo mej tem iz moje? Kaj bo iz moje zapuščene družine, ki od lakote obnemaguje? . . . Bog jo bo vedel ohraniti, Bog vé za naše stiske; meni ni pripuščeno s tujim blagom ji pomagati . . . Toda zakaj, ako mi to ni pripuščeno, mi je dal Bog najti ta denar ob času moje nar večje potrebe? Jaz se nesmem postaviti za sodnika njegovih naredeb; spoštovati moram sklepe njegove previdnosti, toda kar ni moje, moram verniti.“ Potem ko je nekoliko časa še postal, reče „Ti moj Bog! spoštujem tvoje svete zapovedi, ubogam te“ in koj potem se poda v farovž. Ondi odda fajmoštru bankovec, da bi gospodarja poiskali; jim pové, kje ga je našel; jim odkritoserčno pové, kaj je spervič mislil s tem storiti: jim popiše tudi grozno potrebo, v kateri se nahaja. Dobri pastir so bili ganjeni, da so jim solze v očeh poigrale. „Bog, mu rečejo, bo gotovo vašo poštenost vam plačal. To vzemite za zdaj, da se poživite (mu podajo nekaj denara); lastnik tega bankovca vam bo, takó upam, še kaj več dal.“

Leoneli, zadovoljen pomoči, ki jo je dobil, kakor tudi svojega dobrega djanja, hiti

precej živeža nakupit, in ga, ko bi letel, svoji zapuščeni družini nese. Kadar je domu prišel, so menili oče, žena, in otroka, da pride njih angelj, ker so ga že več ur čakali, in skorej omedleli. On objame vse enega za drugim, ter reče: „Moj oče, moja ljuba soproga! Bog nas še ni popolnoma pozabil; v nar večem obupanju mi je to pomoč nenadjama milostivo poslal:“ — in jim pove na tanjko, kar se mu je bilo ravno godilo. Kadar pride do sklepa, ki ga je po raznem premišljevanju v dvomenju storil, bankovec gospod fajmoštru izročiti, ga Izabela, ki je do tistikrat tiha bila, s solzami veselja objame, rekoč: „Oh, naka, Bog nas še ni zapustil, ker ni pripustil, da bi te še clo reva v greh zapeljala: jaz zaupam, da to tvoje lepo djanje nam bo kaj pomagalo, Bog ga bo gotovo plačal, ljubi moj! brez dvoma.“

Mej tem so fajmošter skerbno popraševali, in tudi kmalu našli gospodarja zgubljenega bankovca. Ta je bil bogat gospod, kateremu je bil, ko je ondod šel, na tla padel. Kadar so ga dobri pastir mu podali, se niso mogli zderžati, da so mu poštenost Leonelitovo hvalili, in živo popisali njegove nesreče in silno veliko ubožtvo, ktero ga je tlačilo. Markez***ski, (ker njegov je bil bankovec) omečen od tega, kar je slišal, koj šest dopij (*) fajmoštru našteje,

*) Dopija velja na Laškem sedem do osem goldinarjev.

ter reče: „To boste v mojem imenu poštene-
mu možu dali;“ – potem si je prizadeval po
vsi moči, tako dolgo, da je Leoneli kmalo čas-
titljivo službo dobil navkljub malovrednemu
grofu***skemu, ki mu je do tistikrat zmirom
hudobno nagajal; toda, ko so ga kmalu potem
spoznali, kakšen da je, je svojo veljavo tudi
na dvoru popolnoma zgubil, tako da se ni smel
nikoli več tam prikazati.

der Welt. Die besten & meisten in dem
 und auch das ist ein Beweis, daß
 der Geist nicht bloß in dem Verstande
 liegt, sondern auch in dem Willen
 und in dem Gemüthe. In dem Verstande
 ist die Vernunft, in dem Willen die
 Freiheit, und in dem Gemüthe die
 Empfindung. Diese drei sind die
 Hauptkräfte der menschlichen Seele.

POVESTI.

DRUGI-DEL.

POVESTI.

BRUGI DEL

I. Viljelm Tel.

redno si je bila Helveška dežela*) z orožjem samosvojnost pridobila, katero je potem stanovitno obderžala, je bil svoje dni v Altorfu deželski oblastnik, Krisler po imenu, kateri je sebi dano oblast v zelo obračal, ter hudobno in neusmiljeno s podložniki ravnal. Po svojem koristoljubju ali po svoji termi je sodil; za pravico, in kar je prav, ni maral, kdor je več dal, je pravdo dobil, nedolžne je po svoji glavi kaznoval, in služabniki tega hudobnega oblastnika so brez strahu vse hudobije počenjali; vse je bilo zmešano, vse groze polno.

*) Helveško ali pa Švajcarsko, kjer so imenitna mesta Altorf, Lucern, Bern, itd.

Pa ne samo hudoben je bil ta oblastnik, ampak tudi nespameten. Sred terga reče postaviti kol, na kol pa klobuk, ter zapové pod smertno kaznijo, da se mu mora vsak, ki mimo gre, odkriti in ga takó počastiti, kakor da bi bil on sam tamkej.

V tistih okolicah je takrat živel neolikan, toda odkritoserčen in pošten mož, ki mu je bilo ime Viljelm Tel. Ta pride po svojih opravilih v Altorf, gre čez terg, zagleda kol in klobuk na njem, postoji enmalo, se posmehne in se čudi; ker pa ni vedel, kaj to pomeni, in tudi ni bil radoveden, da bi bil zavoljo tega koga poprašal, gre mimo brezskerbno in posmehvaje se. Nečast ta kolu storjena, in to prelomljenje ostre zapovdi je bilo koj oblastniku na znanje dano, kateri ves togoten zapové, da naj se tisti človek precej ujame. Ko ga pred njega pripeljajo, ga jezno pogleda, kakor grozovitnež, ki hoče biti po sili mogočen in kaj veljati, in se grozno razserdi, kadar méni, da ga ljudje ne spoštujejo, kakor si on zasluži, ali pa da se mu še clo posmehujejo. Strašno vanj oči upré, iskrí se mu motno oko, in ves obraz mu gorí. „Ali spoštuješ tako, hudobnež!“ mu reče, „moje ukaze? ti se prederzneš z mano norčevati? ti se podstopiš zaničevati mojo oblast? Čakaj, hudobnež! boš videl, kaj jaz premorem; žalosten izgled boš dru-

gim, da ne odide kazni, kdor mene ne spoštuje.“ —

Viljelm Tel, slišati te ostre besede, se začudi, toda ne upade mu serce, ker si ni bil svest nobene krivice, zatorej popraša, česa ga tožijo. Kadar zvé za vzrok, se mu zdi tako neumen, da se ne more smeha zderžati. On prvič pravi, da mu ta ukaz ni bil znan; potem pa pristavi naravnost, da mu ne bi bilo nikoli na misel prišlo, da se ima kolu dobro jutro reči, ali da je tako velik pregrešek, ako se kdo pred njim ne odkrije. — Razkačenega sodnika je to zaničvalno govorjenje neizrečeno razgrela; in pametni Telov odgovor, ki ga je še bolj ponižal, je storil, da je še bolj nôrel. Zapové tedaj, da naj se v nar. strašnejšo ječo pahne, in da naj tam uklenjen čaka, dokler se bo nad njim maščeval.

V tem nepokoju in v tej togôti premišljuje na vse strani, kako bi ga v smert obsodil, zato da bi z nar. bolj strašnim izgledom svojo jezo nad njim ohladil. Ko tako premišljuje, in sam ne vé, kaj bi storil, se je nekdo, kteremu se je ubogi Tel smilil, derznil poskušati, ali ga bo mogel potolažiti, in nesrečnemu Telu saj za to, ker je neveden kmet, milest izprositi; ali ravno s tem mu je zoper svojo voljo celo nov in veliko groznejši način maščevanja pokazal. Mej drugimi rečmi, ktere

mu je od njega pravil, ga tudi hvali, da je Tel posebno ročen in dober samostrelec, in da vselej gotovo zadene, v kar meri, ter pristavlja, da se mu škoda zdi, ako tak verli mož nesrečno pogine. „Naj bo tedaj“ reče na to neusmiljeni sodnik, „bomo storili to skušnjo; če zadene, se mu ne bo nič žalega zgodilo, toda ako ne zadene, mi ga ne bo nobeden od smerti rešil.“

Viljelm je imel edinega deset let starega sina, ktereга je priserčno ljubil. Neusmiljenemu sodniku se je zdelo, da si svojo jezo nar bolj ohladi, ako nesrečnega očeta v očitno nevarnost postavi, svojega sina ustreliti. Zapové tedaj, da naj se koj otrok pred njega pripelja, da naj se mu sred terga jabelko na glavo देने, in da naj oče, ako hoče smerti oditi, na toliko korakov jabelko s pšico prestreli. Groza spreleti nesrečnega očeta, kadar zasliši ta neusmiljeni pogoj; ponudi se, da hoče kar si bodi raje prestati, kakor to grozovitno skušnjo storiti. Zastonj je tudi več njih, kterim se je zdel pregrozen ta pogoj, skušalo pregovoriti sodnika, da naj privoli, da bo kam drugam strelal; ali grozovitnežu je preveč dopadla ta njegova trinožka znajdba. Š silo naganja terpečega očeta, da naj ali precej v to poskušnjo dovoli, ali pa da ga brez odloga v smert odpeljajo. V teh strašnih stiskah so nesrečnega

ob enem grozne misli obhajale: tresel se je, ko je le na strašno nevarnost pomislil, in zdelo se mu je, da že vidi svojega sinka ustreljenega valjati se v svoji kervi in se s smertjo boriti; ako je pa pomislil na preveliko nesrečo, v kateri ga zapusti, če on sam umerje, sta ga strah in groza sprehajala. Ko stoji tako pobit in zmešan, sliši v svojem srcu glas, kateri ga nagloma oserči: „Tvoj sin pogine“ mu pravi ta glas, „ako se še dalje ustavljaš; tvoje smerti ne bo mogel preživeti; moral bo kmalo umreti ali od žalosti, ali od ubožtva: ako dovoliš, ga zamoreš ohraniti; Bog je pravičen, in ne bo ni njegove, ni tvoje nedolžnosti brez pomoči pustil.“ Ta misel ga zbrihta, k sodniku se derzno oberne, ter izusti: „Naj bo, grozovitnež! kar si ukazal, privolim v strašno skušnjo; dajte mi samojstro in pšice.“

Sodnik se poda s svojimi služabniki na teržišče, ubozega sina na sredo postavljenega privežejo k nesrečnemu kolu, in jabelko mu na glavo nastavijo; na drugo stran terga pripeľjajo nesrečnega očeta, kateremu se na obrazu pozna, kaj njegovo serce občuti; okoli in okoli pa stoji vse polno ljudi. Hudobni Krisler se je mej svojimi oboroženimi ljudmi očitno že veselil svoje hudobije; grozenje in preklinovanje pa se na vsih straneh mej množico sliši. Mali deček se trese in na glas vpije: še

bolj pa se trese nesrečni oče, in serce mu glasno bije. Vendar se na zadnje predrami, si da serčnost, povzdigne oči in roke proti nebu, ter zavpije: „Ti, o usmiljeni Bog! ti Bog, ki si pravičen, vodi mojo pšico.“ Pri teh besedah nategne s krepko roko samojstro, nastavi pšico: vriš vstane po celem terzišču, pa koj zopet vse obmolkne. Tel brez strahu pomeri in spusti pšico. Okolistoječih eni pobesijo oči in od groze pomežijo, drugi je nevsterpljivo tjekej obernejo videt, kaj se bo zgodilo. Zgodilo pa se je, kar so vsi želeli: pšica zabrenči, zadene jabelko, in otrok je komej čutil, da se mu je pšica las dotaknila. Vse veselo zavriska in ga hvali, na vsih straneh pluskajo z rokami, vsa množica se raduje; samo sodnika jeza razjeda, ker vidi, da se ni zgodilo, kar je on pričakoval.

Po nesreči pa zagleda, ko svoje oči na Tela oberne, da mu je ena druga pšica na tla padla; ktero je bil sabo prinesel; in vesel, da je to zvedel, precej misli, kako bi se drugače nad njim maščeval. Pokliče ga k sebi, se mu dela, zato da bi ga ložej prekanil, ves prijazen in dober, ga hvali, da se je skazal, da je res dober strelec, da je dobro zadel; reče mu, da je zdaj ž njim popolnoma zadovoljen, in da se nima ničesar več bati. Zatem ga prijazno popraša, zakaj da je dve pšici sabo pri-

nesel, ker je imel vendar le en samkrat ustreliti. „Jaz nimam navade“ odgovori Tel, „nikoli eno samo pšico sabo vzeti.“ — „Ne, prijatelj!“ mu reče na to oblastnik s prisiljeno prijaznostjo, „ti mi nočeš povedati vzroka tega, ki ga pa jaz vendar vem; saj zdaj je vse prešlo, kaj boš še skrival? druga pšica je bila meni namenjena, reci le ven odkritoserčno; meni bo ljuba tvoja odkritoserčnost, in ti tudi že zdaj to odpustim.“ Ker se na te besede zaneše, odgovori Tel; „Ker že želite, da naravnost povem, vam rečem, da nisem ravno mislil s to pšico na vas ustreliti; toda, ko bi se mi bila nesreča prigodila, da bi bil jaz videl zavoljo vas svojega sina s pšico presunjenega pred sabo pasti, gotovo ne vem, kaj bi vam utegnil storiti obupni oče.“ — „Zadel sem jo tedaj,“ zavpije sodnik jezno, ki je zdaj prisiljeno prijaznost v navadno neusmiljenost spremenil; „je že prav tedaj, zdaj bom že vedel tebe, prederzni izdajalec! v globokem stolpu zapreti, in se tebe varovati. Vklentee ga zopet, in peljite ga nazaj v ječo.“ Nad to hudobnostjo in novo verolomnostjo se zavzamejo okolistoječi; še bolj stermi nesrečni Tel, in vpije, naj mu kdo pomaga; toda nobeden se ne derzne, moči orožja zoperstati, in nesrečnik mora po sili prijenjati in ubogati.

Zraven jezera, ki je mej Altorfom in Lu-

cernom, od kterege mesta je tudi ime dobilo, stoji star grad, ki se mu Kusnaht pravi. Neusmiljeni Krisler ga je menil tjekej spraviti, ker iz tistega kraja bi mu bilo nemogoče pobegniti: ukaže, da naj se za to precej barka pripravi, kamor ga reče djati s stražo vred; in da bi se pač na tanjko vse zgodilo, kar je ukazal, ga je hotel sam do tje spremiti. Ali kadar pridejo na sred jezera, pridervijo na enkrat iz za gore gosti oblaki, silen veter je gonil, in kmalo celo nebo zakrijejo: odmeva se grozno gromenje, udarjajo strele, vihar valove vzdiguje, tako da je barka v nevarnosti poginiti. Zastonj si prizadevajo barkarji se proti silnemu viharju braniti; vihar je zmiraj silniši, že se jim zdi, da ne odidejo več smerti. V tako strašnem stanji se eden njih proti oblastniku oberne in mu reče: „Vsi poginemo, ako ne privolite Telu, da nam pomaga; on je silno močan, in on sam nas zamore iz te nevarnosti rešiti. „Prestrašen precej dovoli, da ga odklenejo. Tel močan vzame dve lopati, se začne z vso močjo z valovi boriti, in ker so mu tudi vsi barkarji pomagali, katerim je njegov izgled novo serčnost dajal, je kmalu ladijo iz sred jezera do blizo brega pripravil. Ondi je bila skala, ki je čez jezero moléla, ki so jo pa takrat peneči valovi zalivali. Kadar se vidi Viljelm Tel blizo te skale, verže hitro

iz rok lopati, skoči ven iz barke na skaló, in se tako reši; tisti pa, ki so bili z njim v ladiji, niso bili v stanu ravno tako storiti, in sila viharja je ladijo vnóvič v sredo mej valove zagnala.

Lahko si je misliti, da je strašno vpil od jeze in strahu tako goljfani Krisler, ko se je videl v novi nevarnosti, in zopet prisiljenega, z valovi se boriti. Viljelm je mej tem hitel po svoje orožje in se vernil, da je iz visóčine gledal, kaj se bo z barko sred jezera godilo. Barko so valovi še dolgo semtertje premetavali, potlej je pa veter potihnil, in tako je bilo mogoče, da je tudi barka vendar na zadnje na suho prišla. Oblastnik je bil ves togoten in se je še bolj ko poprej maščevati želel; tedaj komaj iz barke stopivši pohiti v Altorf, in zapové, da naj se ima precej Tel pòvsod iskati. Tel se je mej tem na gori pri stezi, kodar je imel Krisler memo priti, tako skril, da je on zamogel mimo idoče videti, drugi pa njega niso mogli zapaziti. Kadar je tedaj že blizo prišel, se ga je slišalo jezno vpiti: „Ako se tudi v prepade skrije, ga bom že znal ven spraviti; nobeden mi ga ne bo več iz mojih rok spulil, in nar strašnejša smert mora mojo jezo mi ohladiti.“ — Viljelm, ki to sliši, se ujezi, in zavpije iz skrivaja, kjer je nanj prežil: „Ahá, grozovitnež! na! umri mej tem ti

pred mano; „pri teh besedah mu ustrelí pšico skozi serce, in ga popusti ondi mertvega. Tako je ta nečlovečež padel, strašen hudobnim izgled: in tam, kjer je mertev padel, kakor tudi na skali, kjer je Tel pobegnil in se rešil, so dve kapelici sozidali, ktere v vedni spomin te prigodbe še dan današnji stojite.

II. Brata.

rata Cezar in Everard sta imela obá enega očeta, pa nista imela obá ene matere : bila sta si pa tudi popolnoma nasprotnih misli in nasprotnega zadržanja. Cezar je bil prijazen, priljuden, moder, marljiv ; Everard pa neprijazen, nevljuden, samoglav. Večidel je njegova mati sama bila tega kriva. Ker je svojega sina slepo ljubila. je spregledavala vse njegove pregreške, ga je vselej zagovarjala, in ga nar raje imela ; zadosti da je kako željo razodel, precej mu je bila izpolnjena, vsim njegovim termam in muham se je moralo zadovoliti ; Cezaru je pa bila ona nar krivičniša in nar bolj neusmiljena mačeha ; le zanj je imela gerde besede in le njega je znala terdo imeti ; njemu se ni nikoli storilo, kar je poprosil ; in ker je bil zavoljo prevzetnosti in terdoserčnosti Everardove mej bratoma večkrat preprič, je zmirom moral biti le Cezar vsega kriv. Dobri mladeneč je vendar vse poterpežljivo prenašal : kolikor je bil brat bolj silen in nepriljuden, toliko bolj si je on prizadeval, ga s svojo prijaznostjo pridobiti ;

kadar ga je mačeha kaj hudo odelala, se je pa potolažil, ko je oče po pravici vse razsojeval, in njega veliko rajše imel, kakor pa njegovega brata.

Precej po očetovi smerti si mačeha prizadeva, oba brata ločiti. Razdelijo blago, in Everard vzame, kar mu je šlo, in gre s svojo materjo drugam prebivat. Znesel je pa njegov delež blizo 20,000 liber letnih prihodkov. Toda, kaj je vse to zapravljivemu in nespremišljenemu človeku? Za malo let je nekaj z igro, nekaj z gostovanjem, nepotrebnim trošenjem in mnogoverstnimi veselicami prihodke in glavnice (kapital) spravil, da ni na zadnje skoraj nič več imel. Dasiravno pa je bil obožal, vendar še ni obupal: imel je namreč starega strica, po katerem je bogato dedšino upal.

Ta stric umerje tudi res ravno takrat, ko je bil on že vse zapravlil, se v velike dolge zakopal, in tedaj bil v večji potrebi. Niso bili še merliča pokopali, ko je že on s svojo materjo začel brata nadlegovati, da bi dobil, kar se mu je zdelo, da mu po vsi pravici gre. Cezar je dobro vedel, kako je rajnki v svojem zadnjem sporočilu za Everarda poskerbel; vendar pa se je delal, kakor da bi nič ne vedel, gnan tudi od nekega občutljivega blagoserenosti: „Vi boste dobili“ pravi, „še več, kakor vam gre; toda, za Božjo voljo! poterpite saj toliko, da

se prej merlič pod zemljo spravi; to je zdaj naju prva dolžnost.“ — „Meni ni treba“ odgovori ošabno Everard, „vašega poduka, da zvem, kdaj in kaj mi je storiti: zdaj hočem imeti, kar mi gre, in scer brez vsega odlašanja; sem testament, in poglejmo, koliko meni gre!“ — Cezar mu reče na to še zmirom prijazno: „Da se ne spodobi še, da se čez to menita; ako vam je mej tem česar treba, pristavi, govorite, in jaz vam bom dal, kolikor želite, toda ne prašajte zdaj po drugem.“ — „Kaj pravite? kaj mi hočete dati?“ odgovori na to Everard jezno; zakaj bom jaz na vas čakal, dokler dobim, kar mi gre; ali, kako se morete prederzniti obderžati, dokler se vam zdi, kar ni vaše?“ — „Jaz nočem prav nič vašega obderžati.“ — „Poglejmo tedaj testament!“ — „Zdaj se še ne spodobi; to hočemo drugikrat storiti; recite le, koliko za zdaj potrebujete.“ — Everard še bolj razkačen, zakaj tudi mati ga je podpihovala, začne brata gerdo psovati; mu pravi, da je neobtesan, prevzet, silen, da celo hudobnež in goljuf; da mu skriva oporoko, zato da ga mej tem ložej ogoljfa. Takrat se Cezar tudi nekaj, in scer po pravici ugreje in pravi: „Ti ga hočeš tedaj vsakako? Naj bo, nehvaležnik, in glej že zdaj svojo lastno sramoto!“ Oporoka se odpre; Everard jo z veliko

željo bere, kar pride do teh strašnih besedi: „Ker se je Everard, moj vnuk, s svojim slabim zadržanjem mojih dobrot popolnoma nevrednega skazal, hočem, da naj bo Cezar, njegov brat edini in vesoljni dedič (érb) celega mojega premoženja.“ Pri teh besedah ostermita on in njegova mati. Ravno jima je bilo skorej obnoretí od obupanja, kar ji dobroserčni Cezar potolaži, ker reče: „Že poprej sem rekel, da boste več dobili, kakor vam gre; jaz se ne kesam, da sem to rekel, marveč to zdaj še poterdim. Prav z veseljem bom vse z vami delil: eno samo reč od vas želim, da mi jo storite in ta je, da mi boste vi v resnici brat, vi pa ljuba mati. Za Božjo voljo! naj zgine enkrat razpertija, ki je mej nami, in začnimo vendar enkrat v lepi spravi vkupej živeti! Kaj nam je naš dolgo terpeč razdir prinesel, sami vidite: vi ste vse zgubili, in jaz moram s žalostjo videti, da ste ločeni od mene.“ — Prevzetno serce Everarda in njegove matere je bilo spervič zlo pobito, potem pa ponižano in omajano. Obá ga priserčno objameta, in z veliko hvaležnostjo se udata v to, kar jima je Cezar ponudil: Cezar pa se je še bolj veselil, ker je na zadnje vendar zopet spravo videl, po kateri je tako dolgo zdihoval. — Oj, kolikaj n Everardov se najde mej brati, in kako težko najdemo enega samega Cezara!

III. Tijohang.

(*Kinezka povest.*)

V mestu Tamingu, katero je eno izmed pglavitniših mest v Pekinskem okrožju, je prebival učen mož Tijekin. Ta je imel sina, pa imenu Tijohanga, mladenča dobre in bistre glave, pa dobrega in plemenitega serca. Poslal ga je v visoke šole v Peking, kjer se je Tijohang tako dobro obnesel, da je bil v kratkem mej učene može, ktere tam Sioucaje imenujejo, prištet; dobil je tudi modro obleko, kakoršino Sioucaji nosijo. Ko je po dognanih šolah se na pot podal, da bi nazaj domú prišel, je moral čez noč v neki vasi ostati, ker do Taminga je imel od tam še celih šest ur hodá. Poprosi tedaj dobro ženo, katero je ravno srečal, da bi ga čez noč ohranila, kar je ona tudi rada storila, in ga, kakor je pri Kinezih stara navada, prijazno in gostoljubno v svoji hiši sprejela. Ko se pa ž njo pogovarja, vidi, da je žalostna, da zdihuje, in tudi skrivaje kako solzo pretoči. To videti, se mu smili, ter jo urno popraša, zakaj da žalaje? Ona mu odgo-

vori zdihovaje: „Oh, bojim se, da bo moja žalost še večja postala. Nepotolažljiva otožnost mojega sina, njegovo žalovanje in medljenje, ki ga zdaj obhaja, in kar se mu utegne, kakor se bojim, še hujšega prigoditi, vse to me s žalostjo napolnuje. On se je zaljubil v neko deklo iz Taminga, deklo zalo in pametno in lepega zaderžanja; tudi ona je ravno tako njemu ljubezen vračevala. Šel je tedaj prašat njeno stariše, da bi mu jo dali za nevesto; dajo mu jo, in zaželeni da ženitvanja je bil že blizo — kar, glej! prvi mestni mandarin,*⁾ neusmiljeni hudobnež Takuaj, je ukazal svojim služabnikom, da so to deklo neprevi doma odpeljali, in zdaj se ne vé, kje da jo ima zaperto. Ko moj sin to žalostno novico zvé, leti hitro v Taming, in si vse prizadeva, da bi svojo ljubo nevesto zopet nazaj dobil, toda vse zastonj. To ga je tako silno pobilo, da je ves v žalost vtopljen, in ne dela družega, kakor da stoka in zdihuje. Prizadevala sem si, ga potolažiti, pa nič ni pomagalo; njegova serčna rana se ne da zaceliti. Huda merzlica se ga je lotila, ki ga že šest dni trese; zdaj po malem hira, in v kratkem, se bojim, oh! bo dušo pustil in ne bom več sinu imela.“ Tu obmolkne, in se na glas zjoka.

*⁾ Mandarini se imenujejo na Kinezskem uradniki.

Mladi Tijohang, ktereга so njene besede omečile, ji zaupno reče: „Ne obupajte, utolažite se! vaša nesreča ni še tako velika, da bi se vam ne dalo pomagati. Kje je vaš sin? ali mi pripustite, da ga obiščem?“ Dobra žena ga pelja v stanico, kjer je njeni sin ležal. Tu zagleda na postelji mladenčča zalega, blizo dvajset let starega. Na obličji se mu je poznalo, da je bil mladeneč posebne lepote, toda zdaj je bil medel in suh, ves žalosten in mrtvaško bled. Motne, razjokane oči so se mu komej več gibale, malokdaj so se odpirale, ko da bi se svitlobe bale. Dolgo hlipanje, in vmes gorki zdihleji so mu persi prizdigali, in žalosten glas se je včasih iz njegovih ust slišal, ko je na tihoma zdihoval: „Oj, Zohepina! preljuba in predraga Zohepina!“

Tijohang stopi k njemu, ga prime prijazno za roko, in mu reče; „Za Božjo voljo! ne obupajte, in ne žalujte tako; vaša ljubeznjiva nevesta ni še popolnoma zgubljena: svitli cesar, ki ga je Bog naši deželi dal, žarke svoje pravice na vse kraje enako pošilja. Ali si niste še prizadeli, mu svoje nesreče tožiti?“ — „Oh, kako?“ odgovori mladi Zahikou, „kako je mogoče, da bi moj jok do njegovega prestolja prišel, kamor je tako težko priti!“ — „Prav tedaj, reče Tijohang, jaz sam vam bom pot do njega odperl. Že večkrat sem bil pri velicem

mandarinu, on me pozna; do njega vas bom peljal, in on bo vas branil in vam vedel v vaši nesreči pomagati.“ — To novo upanje je žalostnega Zahikouta oživilo, da nenavadno vesel zavpije: „Bog daj, da se to res zgodi! zakaj če ne, jez gotovo poginem.“ — „Ne, ne! — povzame Tijohang — serčni bodite: jutre ob zori pohitim v Taming, da svoje stariše zopet obiščem, ki jih že nekaj let nisem videl. Oni mi bodo prav radi dovolili, da se za tako pravično reč potegnem. Brez odloga grem potem zopet iz doma, in vas popeljem sabo, da vas v cesarjevo stolno mesto spremim.“

In v resnici, precej ob zori se blagoserčni Tijohang proti domu poda, zadovoljin, da je tako lepo priložnost našel, dobro delo usmiljenja storiti, in v zaupanju, da ga bodo stariši za ta velikoserčni sklep pohvalili. Ali, ko pride domú, in stopi v očetovo hišo, ostermi in se prestraši. Nekdaj je bila hiša zmirom polna ljudi, ki so v svojih opravilih pri njegovem očetu sveta in pomoči iskali; in zdaj jo najde vso prazno. Pride v sobe; tu ne najde družega, kakor starega služabnika, ktereга po svojem očetu popraša, toda solze so bile ves njegov odgovor. Ves nepokojin hiti k materi, da bi saj zvedel, kaj se je zgodilo; in poglej! tudi njo najde v solzah in v žalost vtopljeno. „Jojmene!“ zavpije zdaj, ko jo objame, „tedaj mojega očeta

ni več?“ — Mati ga pritisne na svoje persi, in mu reče s posiljeno serčnostjo: „Še živi-jo tvoj oče, še, ljubi moj sin! toda v sramoti in revi. Terdoserčni Takuaj je nekemu starčeku edino hčer, ki jo je imel, s silo vzel. Nesrečni mož je na to prišel k tvojemu očetu, da bi po njem svojo hčer nazaj dobil. Tvoj oče so se bili podstopili, ga krepko braniti in zagovarjati. Neusmiljeni mandarin pa se hudo na nje zjezi, je reče zapreti, in zdaj stokajo že nekaj dni v železji.“ — „Oh, ti vražni človek!“ zavpije Tijohang, „nisem si pričakoval tako grozne hudobije; ali — ne bo dolgo, ne, se več tako ošabno obnašal; trese naj se nad šibo, ki mu že nad glavo poje.“ — Pri teh besedah se izterga iz maternih rok, in hiti naglo v ječo.

Tu zadobi privoljenje noter iti, in najde častitljivega starčka, kateri je v globokem stolpu, na vlažnih tleh v težkem železu ležal, kamor je le malo svetlobe od zgorej dol prihajalo; on je na svojem obrazu notrajni mir krepostne duše kazal, katero res nesreče tlačijo, ali je ne pobijejo. Kadar ga mladi Tijohang zagleda, zavpije na glas in objame očeta. On pa mu mirno reče: „Oj sin! ti vidiš zdaj nad mano izgled po nedolžnem terpečega. To da krepost je tudi v teh strašnih okoliščinah sladka tolažba. V temi te grozne ječe sem jaz bolj

zadovoljen, kakor pa je krivični trinog, kateri me preganja, v svojih svetlih sobah. Hotel sem zagovarjati in braniti nedolžnost in ubožstvo, od silnih zatirano in preganjano; če mi bo zavoljo tega tudi umreti, me bo vendar vselej misel tolažila, da sem kaj dobrega storil“

„Ob! ta hudobnež je vreden tisočkrat umreti“ vpije Tijohang jezno; „ta roka, da prav ta roka se bo nad njia maščevala.“ —

„Ne, sin moj! varuj se, da ne ponečastiš sebe in svojega očeta s kakim nespremišljenim djajanjem. Ne dvomi, moja nedolžnost bo prišla enkrat na dan. Bog je pravičen!“ — „Naj bo tedaj“ odgovori Tijohang, „toda moja dolžnost je zdaj, da očitno storim vašo nedolžnost in poštenost. Bog, ki je pravičen, mi bo gotovo pomagal. Povejte mi, kje stanuje nesrečni starček, kterega ste branili?“ Razodene mu pri ti priložnosti svojo misel in svoj sklep, kterega je že za Zahikouta storil. Oče ga priserčno objame, poljubi, ter reče: „Zdaj spoznam, da si moj sin: pojdi srečno; Bog ti bo gotovo milostivo pomagal, ker si tako usmiljen.“

Urno in poln zaupanja hiti mladi Tijohang k staremu očetu, kteremu je bila hči s silo vzeta, ga zdrami iz njegove žalosti, in ga napravi, da naj gre ž njim v Peking. Na to gre svojo mater potolažit, in še tisti večer se poda na pot, in pride s starčekom v Zahikou-

tovo hišo. Drugi dan zgodaj se podajo vsi trije na pot, in v malo dneh pridejo v Peking. Razumni in nevtrudljivi mladeneč si prizadeva, kar more, da kmalu s svojima tovaršema pred velikega mandarina pride. Ko stopi pred mandarina, popisuje s vso silo svoje zgovornosti, mile stoke in zdihovanje nesrečne odpeljane Zohepine, neutolažljivo žalost starega očeta in obupnega ženina; kadar začne pa popisovati revo, v katero je njegov lastni oče pahnen, zato, ker se je za tako pravično reč potegnil, je govoril s tako gorečnostjo, s tako priserčnostjo in silo, da si sam veliki mandarin ni mogel solz uderžati.

Zatorej je on zdajci vse to cesarju na znanje dal. Cesar se zavzame nad Takuajevo hudobnostjo; in ker ga je ganila Tijekina nesreča, ter mu serce omajala njegova in njegovega sina velikodušnost, da povelje, da naj se hudobnemu mandarinu vse časti in službe odvzamejo, in da naj se s zaničevanjem v nar groznejše in nar bolj divje Tartarske kraje zapodi. Tijekin naj njegovo službo prevzame, ktere se je hudobnež tako nevrednega storil, in mladi Tijohang naj se v Pekingu obderži in odgoji za visoke cesarske službe.

Verli mladeneč je z veseljem sam ta povelja v Taming nesel: potegne iz temne ječe svojega krepostnega očeta, in ga do nar veče

časti v tisti deželi povzdigne; ter z radostjo pripelja sam s svojo roko staremu očetu ljubo hčer, in kopernečemu ženinu drago nevesto.

Potem se je vernil v Peking, je stopal od stopnje do stopnje do nar višjih služeb, in je sčasoma čast velikega mandarina dosegel, v kateri službi je bil izgled modrih ministrov, da so ga vsi po celem cesarstvu sploh častili in ljubili.

IV. Dragotinstva vkradene.

ovedali smo v prvi povesti pervega dela*) eno tistih dobrotnih djanj, ktera je znal cesar Jožef II. tako lepo izpeljati, da je zadobila vsaka njegova dobrota po tem takem višjo ceno, in da jo je zamogel človek še bolj v živo občutiti. Ali kakor je znal umetno svoje dobrote deliti, ravno tako je vedel tudi pokazati svojo bistrournost in rodovitnost svoje domišljivosti v iznajdenju nar boljših in nar pripravnih sredstev, resnico spoznati, in pravico storiti, komur je šla, kadar je leto od njega terjala pravičnost.

Tako je bil na Dunaji mlad žlahtnik, kteri je veči del svojega premoženja z igro zapravlil; prišel je tako v stiske, v ktere ta gerda navada nespremišljene ljudi pogostoma pripravi, če se ji udajo. Dnara že več imel ni, torej ri bil več v stanu poželenju igre zadostiti, kteri je bil ves udan; igro popolnoma popustiti tudi ni hotel, ker ga je še zmirom lažljivo upanje k nji vleklo, da bo saj enkrat zopet nazaj dobil, kar je zaigral; za-

*) Glej povest od bolne vdove.

čne torej sam pri sebi preišljevati, kako bi kaj dnara dobil, da bi zopet svojo srečo poskušal. Vedel je dobro, da pošteno mu ni mogoče dnara dobiti, in da ne najde več človeka tako neprevidnega, kateri bi mu hotel kaj posoditi. Druzega sredstva ne najde, kakor zvijačo in goljfiyo. Ko pa na zvijačo in goljfiyo misli, se mu zbudijo neki občutleji poštenosti, kot mali ostanjki skerbnege podučevanja iz otročjih let; ali ti ostanjki so preslabi pri tistih, čez ktere je strast že oblast zadobila, in pri tistih, katerih serce je že sprideno. Znotrajni boj mej poštenjem od ene strani, ki ga je uderževalo, in mej strastjo, ki ga je k grehu naganjala, od druge strani, je bil kratek; in takrat je po njegovi nesreči strast premagala.

Ko je tedaj enkrat ravno preišljeval, kaj mu je početi, da bi kterege ogolil, in mu nobena druga zvijača na misel ne pride, ki bi mu utegnila kaj vreči: se spomni na dragotinstvarja, od kterege je bil malo let poprej drazih kamnov nakupil, da jih je svoji nevesti podaril. Poznal ga je, da je mož priprost in dobrega serca, zato se mu je zdelo, da bo narložej njega ogoljufal. Gre tedaj k njemu, ga poprosi, da naj mu pokaže, kar ima nar dražjih demantov in rubinov in drugih dragotinstev; on ogleduje zdaj ta, zdaj ona, poprašuje, koliko veljajo ta ali ona, pogovarja se dolgo

ž njim čez razne šege, in kako se nar lepše vkup spravijo in zvežejo; in kadar mu jih dragotinstvar po njegovi volji in po njegovih besedah v red nastavi, mu naposled reče: „Tako pa, se mi zdi, bodo gotovo dopadla moji ženi, ker je nji hočem v dar prinesiti. V koliko dneh bi mi je vi zamogli snažno očistiti in zvezati? Zakaj jaz je mislim nji prinesiti, kadar si jih bo nar manj dočakovala, in ji tako nenadjano veselje storiti.“ — „Kamnov je veliko“ odgovori dragotinstvar „in delo bo dolgo in sitno. Prizadeval si bom, kar je mogoče, podvizati; toda jaz vam ne morem obljubiti, da bi ga pred dvema mescama mogel dokončati.“ „O jojmene!“ zavpije žlahtnik, „to je preveč, jaz ne morem tako dolgo čakati. In pa, jaz vidim tudi, da so večkrat ženske tako čudne in samoglavne, da jim ravno to ne vstreže, kar nam možem dopade. Mislim tedaj, da bo boljše, če ji nesem brez odloga ta dragotinstva pokazat, in če ji ta dar tako storim, da si sama izbere, karkoli je nar bolj po nje misli in ji bolj dopade. Pojdite z mano...“ Ko to izgovori, vzame drage kamne, in gre z dragotinstvarjem na svoj dom. Ali dobro je znal tak čas izvoliti, ko je vedel, da žene domá ni. Zdaj pravi, kako mu je žal, da je ni domá dobil, ter reče: „Pustite pri meni tukej te drage kamne; kadar pride domu, ji

je bom pokazal, in jutre vam bom vedel dati odgovor : toda vam že zdaj za naprej priporočam, da se potlej urno in marljivo tega dela lotite.“

Dragotinstvar je menil, da je ta mladenec še tako bogat in dober plačevalec, kakor nekaj, ker ni nič vedel, da je tako hud igralec, in da je že vse zapravil ; zato se ni bal goljfi je, zanese se nanj lepo, in se domu verne.

Hudobni mladenec pa se je čez mero veselil, da se je to zgodilo. Pijanemu od radosti mu ni bilo še skorej zadosti, da je enega samega ogoljufal, temuč začne premišljevati, kako bi s tem, kar je s zvijačo v roke dobil, tudi svojo ženo za nos vodil, in njenemu vednemu toževanju konec storil zavoljo žlahtnih kamnov, ktere ji je bil skrivši vzel, in kakor vse drugo zaigral. Ko tedaj ona domu pride, ji gre naproti, ji pokaže ta dragotinstva, in pravi : „Zdaj mi pa ne boš več neprestano regljala in toževala zavoljo biserov ; poglej ! da ti jih še lepših povernem. Jaz sem vedel, da mi ne more biti sreča vedno sovražna. En srečen trenutek mi je obilno vse povernil, kar sem skozi več let sem zaigral, in ker te silno ljubim, se tudi spodobi, da nar poprej tebi z obilno obrestjo vernem, kar sem ti bil vzel. Izberi si zdaj iz teh žlahtnih kamnov tiste, ki so bolj po tvoji misli ; jutre bom ukazal

je tako vkup spraviti, kakor boš sama hotla. Zaklèni je mej tem na tak kraj, kjer ne more nobeden do njih priti, in ne povej nobenemu nič od njih, ako jih želiš nositi; nočem, da bi kdo zanje vedel, predno je na se deneš.“ — Že na, tega prav vesela, mu obljubi vse čisto zamolčati, in je zapre s ključem v nar skrivniši in nar varuiši kraj. On pa se ji je skrivši posmehaval, in semtertje po mestu hodil skrivaje popraševat, kje bi je zamogel za denar zamenjati, pa tako, da bi se ne izvedela njegova goljfiya.

Ko se noč približa, začne dragotinstvarja skerbeti, ko je sam pri sebi premišljeval svoje preveliko zaupanje in premalo previdnost, da je v rokah mladenčevih pustil dragotinstva tolike vrednosti. Ko je pa na dalje pomišljeval, da je žlahtnik in plemenito odgojen, tedaj da ne bo gotovo ničesar storil, kar bi bilo njemu in njegovemu rodu v nečast; in ker je menil, da je še zmirom tako premožen, kakor je bil nekdam, tedaj da ni v nobeni potrebi, in tudi ne v skušnjavi, si kaj krivično prilaistiti: se je nekoliko utolažil, je pa vendar sam pri sebi sklenil, da hoče biti drugikrat bolj previden, in si ne več takih skerbi napraviti.

Drugi dan, ko vstane, se tudi njegove skerbi vnovič obudijo. Ves nepokojin tedaj skle-

ne iti sam v hišo k žlahtniku po odgovor, in drage kamne brez vsega odloga nazaj prinesiti. Kadar stopi v hišo, mu pravijo, da so gospod še v postelji, in da naj pride bolj pozno, ako želi ž njim govoriti. Ali dragotinstvar, ki se ni hotel brez dražih kamnov domú verniti, odgovori da nima ravno nobenega silnega opravila, da bo tedaj čakal, dokler gospod iz postelje vstanejo. Ko žlahtnik vidi, da mož res čaka, in da se ga ne more po nobeni ceni znebiti, ali se mu ogniti, si da serčnost, ga pred se pustiti. In ker je s zvijačo zedinil tudi prederznost in nesramožljivost, gre v postransko stanico, kjer bi ga nobeden ne slišal, mu reče noter priti, in ga mirno popraša, kaj da hoče? kakor da bi mu bil celo neznan človek, in kakor da ne bi bil imel nikoli nič ž njim opraviti. „Mislil sem si, da je moja dolžnost, odgovori dragotinstvar, k vam pohiteti, zato da zvem, kaj mi boste zavoljo tistih dragotinstev ukazali, ki ste je včeraj pri meni naročili, in zato, da tako tudi vam skerb prevzamem, odgovor poslati.“ — „Dragotinstva! odgovori žlahtnik resnobno, in kakor da bi se čudil: „od kakih dragotinstev mi govorite?“ — Kaj? od kakih dragotinstev? ali niste bili vi včeraj pri meni? ali mi niste vi ukazali, vam nar dražje žlahtne kamne pokazati, in je v razne podobe vkup spravljati? in tako

v red postavljene drage kamne ali niste sem-kež prinesli, da bi videli, ktere si bo vaša žena zbrala? zakaj rekli ste, da je nji hočete podariti. Ko je niste doma dobili, ali mi niste rekli, da naj je tukej pustim, da ji je boste pokazali, kadar domú pride, in da to jutro mi je boste nazaj prinesli in povedali, kaj si je ona zbrala, in kako da je imam vdelati, zato da bo zadovoljna?“ — „Jaz ne vem nič ni od dragotinstev, ni od raznih podob, ni od vsega tega, kar mi tukej čenčate“ odgovori žlahtnik neprestrašen ravno tako resnobno, in kakor da bi se čudil; „vi, ali mene za koga družega deržite, ali pa se vam še sanja.“ — Ko sliši dragotinstvar to govorjenje, skorej obupa: verže se pred njim na kolena, ga prosi s solznimi očmi za Božjo voljo, in za vse, kar mu je nar svetejše in nar dražje, da naj se ga usmili; pravi, da, če mu teh dragotinstev ne verne, je on popolnoma na nič djan; da on, njegova žena in njegovi otročiči bodo tedaj morali od lakote poginiti; stavi mu pred oči dolžnosti slehernega človeka, in pravi, da mora posebno žlahtnik še bolj skerbeti, da si ohrani poštenost in čast; prosi ga, da naj tako slabo ne verne zaupanja, ktero je bil on vanj postavil: na zadnje mu žuga tudi s ostro sodbo Božjo, ker je pred Bogom vse očito, in ker

on hudobne ostro kaznuje. Toda žlahtnik se vsemu temu le posmehuje, vse to vzame za šalo in prazne besede, ter mu reče, ali da se moti, ali da se mu sanja, ali pa, da je pijan, in da ni pri pravi pameti; in zmirom stano- vitno taji, da on ni imel nikoli od njega ni žlahtnih kamnov, ni ničesar družega. Na zadnje, ko začne dragostinstvar v svojem obupu vpiti in na ves glas kričati, se tudi on razje- zi, zažene krik, začne ga psovati, mu pravi siten norec, pijan hudobnež, in ga reče po stopnicah dolj po sili spraviti in iz svoje hiše zapoditi.

Ubogi mož ni imel ni prič ni pisma, da bi zamogel svojo pravično reč skazati; zatorej je dobro vedel, da je zastonj ga pred pravico tožiti. Ker je tedaj menil, da je vse zgubljeno, je skorej obnorel; tako silno ga je ta zguba bolela, in taka nejevolja se ga je lotila za- voljo te krivice. Kar se še o pravem času spomni, da se lahko cesarju pritoži, in pravdo svojo njemu izroči, da naj on sodi in pomaga. „On je kaj moder mož“ je sam pri sebi djal, „in bo vedel dobro razločiti, kdo naju dveh resnico govori; on je kaj pravičen, zato se znam zanesti, da mi bo pravico storil.“

Gre tedaj in prosi za privoljenje pred ce- sarja priti, kar je tudi kmalu dobil; ker blago serce tega cesarja je bilo vsaki čas pri-

pravljeno, tožbe svojih podložnikov poslušati, in jim v potrebah dobrotljivo pomagati. Ko je pred cesarjem, mu na tanjko vse pové, kar se mu je pripetilo, in priseže da je res, kar pravi.

Cesar je iz solz in žalosti poštenega moža bolj kakor iz njegovih besed in priseg spoznal, da mora biti res to, kar mu pravi; tedaj mu reče odstopiti, in pošlje precej po žlahtnika s poveljem, da naj ga koj k njemu pripeljajo, naj ga že kjerkoli dobijo. Žlahtnik se prestraši čez to nepričakano povelje, strah in trepet ga vsega prepade; toda kmalu se zopet zbrihta, in gre v zaupanju, da mu dragotinstvar ne more nič skazati, neprestrašen pred cesarja, kjer prederzno vse utaji, kar se mu je oponašalo.

Ko vidi cesar, da vedno le taji, je že hotel ukazati, da naj se cela njegova hiša čisto preišče. Pa mu pride na misel, da utegnejo dragotinstva kje drugdé biti, ali pa tako dobro skrita, da bi se težko našla. Da bi torej ložej in poprej resnico izvedel, si zmisli zvi-jačo, ktera je tudi srečno vse odkrila. Mislil si je namreč, da mora tudi žena kaj vedeti od teh žlahtnih kamnov, zategavoljo ukaže žlahtniku, da naj se vsede, in ji precej tole pismice pošlje: „Ako vam je moje življenje ljubo, dajte temu, ki vam to pismice prinese, pri ti priči žlahtne kamne, že veste ktere.“

Pri tem povelju žlahtnik obledi, vsa serčnost ga popusti, pade pred cesarja na kolena, in trepetaje spozna svojo hudobijo. Dragotinstvar je zdaj kot vnovič oživel, ker je po bistroumnosti svojega cesarja srečno zopet nazaj dobil, kar je s svojim prevelikim zaupanjem in s svojo dobroserčnostjo bil zgubil; pa tudi hudobni žlahtnik ni ušel zasluženi kazni, dasiravno je bil na zadnje prisiljen svojo hudobijo obstati.

V. Krivica popravljena.

Zgodi se lahko, da so tisti, kateri čez druge gospodujejo, ali iz krivega naltolcevanja, ali zavoljo lažnjivih tožeb, ali zavoljo silne strasti krivični proti svojim podložnikom, in je brez vzroka kaznujejo. Kadar se podložniku kaj takega prigodi, mora pametno svojo nevoljo krotiti, katero iz konca krivična obsodba v njem obudi, pa namesti se spuntati ali pa čez to nezmerno tožiti, poterpežljivo čakati priložnosti, v kateri mu bo mogoče svojo nedolžnost skazati; ali pa, da čas sam odkrije njegovo nedolžnost, ki po navadi na zadnje vselej resnico na dan potegne. Oblastnik pa, kadar se mu perva jeza ohladi, v kateri je pre-naglo sodbo izrekel, mora pripustiti, da se zamore vsak lahko opravičiti in svojo nedolžnost skazati; in kadar spozna nedolžnost tistega, kterega je prej krivega mislil, mora za svojo dolžnost deržati, storjeno sodbo preklicati in krivico popraviti. Prav lep izgled tega sta nam dala, ni dolgo od tega, dva tistih mož, ktere mi v svoji prevzetnosti za manj

deržimo, kot smo mi, in je po navadi kot sirove, neizobražene ljudi zaničujemo, zato, ker imajo vse druge šege in navade kakor mi, in je podnebje močno od nas loči.

Ajder-Ali,*) kateri je zadnja leta v Indii Engležem na bregu, kteremu se Koromandel pravi, dajal dolgo in veliko opraviti, je bil s Francozi v zvezi in njih prijatelj še od tistega časa, ko se je bila v 1755 letu mej tema vedno si nasprotuima narodoma huda vojska vnela, ktera je ravno tako, kakor ta poslednja, ne le v Evropi, ampak tudi v Afriki, Aziji in Ameriki povsod pogor in merjenje razprostirala. Engleži so obsedli Pondichery, poglavitno in nar imenitniše mesto, ktero so Francozi v teh krajih imeli. Kadar je Ajder-Ali to zvedel, je pod veliteljstvom Mortum-Saeba nekaj vojščakov tjekaj poslal Francozom pomagat, da ne bi Engleži si mesta osvojili; dasiravno so njegoga samega tudi s silo napadali v njegovi deželi Bengalora Kaner, njegov nar hujši sovražnik, in Marati, neki vojaški narod. Mortum je bil zelo izkušen vojvoda; dasiravno so sovražniki vedno čuli, je on vendar vedel spraviti v mesto toliko ljudi, orožja in hrane, da se je z njegovo pomočjo moglo silnim napadom

*) Tako ga imenuje njegov životopisec; sicer se po navadi Hider Ali imenuje.

Engležev dolgo časa staviti, ker scer bi se bilo precej iz konca zavoljo pomanjkanja potrebne branbe moralo v malo dneh udati. Ker so bili pa Engleži veliko močnejši, je bilo vsako branjenje in vsaka pomoč zastoj, in mesto se je Engležem udalo.

Ajder-Ali zve to neugodno novico ravno ob času, ko je bil v kervavem boju pobil Kannerja in Marate, in je popolnoma premagal. To ga je bilo prevzelo, in zategavoljo je menil, da njegova vojska s tem preveč na časti zgubi, ako ni na vse strani enako zmagavska; in ker si je mislil, da je Mortum tega kriv, da ni pomoč obsedenemu mestu poslana nič zdala, se je nad njim silno razserdil. Kadar je tedaj nazaj prišel, mu ni kar pripustil se zgovarjati, temuč ga hudo zmerja, ga iz službe zverže, mu vse časti odvzame, in porine tako zaničevanega in ponižanega v število ljudi nar nižjega stanú.

To žalostno ponižanje ni Mortuma nič kaj pobilo, saj mu je njegova vest pričala, da je nedolžen, ker mu ni ničesar očitala; zato se pa tudi ni niti zoperstavil, niti potožil, temuč se je nezasluženi kazni molče podvergel.

Močno pa je bilo žal vojščakom, kateri so se pod njim bojevali, in ga ljubili zavoljo njegove kreposti, in spoštovali zavoljo njegove serčnosti, kadar so videli, da se tako slabo

plačajo zasluge tacega moža. Mej temi so bili neki Francozi; kadar so videli, da se je kraljeva prva jeza enmalo ohladila, so mu začeli praviti, da je Mortum vse storil, kar je bilo izkušnemu in zvestemu velitelju storiti; da se je mesto le z njegovo pomočjo zamoglo tako dolgo sovražniku zoperstaviti: da mu gre torej za to, kar je za ohranjenje mesta storil, le plačilo in čast, ne pa nečast in kazen.

Ajder-Ali je bil res nagel in hud v prvi jezi, pa je bil tudi pravičen in blagoserčen, kadar se mu je jeza polegla, in razum zopet v njem gospodovati začel. Zato je poklical k sebi vse oficirje, kateri so bili z Mortumom v tistem boju, in je hotel od vsacega posebej slišati, kaj se je tam celi čas godilo, kako si je vojvoda kaj prizadeval, kaj in kako je zapovedaval, kako je svoje namene izpeljeval, kaj je počenjal, kako je vojščake vodil in kakošni zadržki so mu bili na poti v večih in bolj častivnih predvzetjih. Vse, karkoli je v tem izpraševanju zvedel, je očitno kazalo, da Mortum ni kriv, marveč da je celo njegovovo zadržanje vse hvale vredno. Žal mu je bilo tedaj, da ga je tako krivično in naglo obsodil, in precej sklene to popraviti; in ker je bila nečast njemu storjena očitna, je hotel, da ima biti tudi povračilo očitno.

Da tedaj povelje, da naj se precej, kar

je mogoče krasno in veličastno napravi vse, kar se po navadi pripravlja, kadar se on sam o praznikih očitno pred ljudstvom prikaže, ter se ne samo s svojimi služabniki, ampak z vsemi svojimi dvorniki in z vsemi tistimi, s katerimi se je ravno kar posvetoval, proti Mortumovi hiši vzdigne.

Mortum, kateri ni nič od vsega tega vedel, kteremu je osoda res odvzela bliščobo in visokost častnih služeb, ne pa kreposti in notrajnega mirú; se je takrat ravno mirno sprehajal v priprosti in pohlevni obleki v svojem vertu, in za krajčas nekaj berbal okoli cvetlic in zelišč, ki so tam rasla.

Ajder-Ali ga zagleda dol iz svojega veličastnega slona, na katerem je sedel, reče precej vsim, ki so z njim bili, se ustaviti, on sam gtopi dol s slona in hiti Mortumu naproti, se ma oklene okoli vratú, in pravi: „Sram me stori biti, da sem tvoji kreposti tako krivico lporil; toda veselim se, da sem vendar kmalu dudi našel, kateri so mi iz zmote pomagali, in la ti zamorem zdaj vse še poverniti. Vem, da je bilo tvoje vedenje ravno tako hvale vredno, kakor sem jaz menil, da je vredno graje. Sprejmi tedaj zdaj zopet vso čast, ktera ti gre, ter prosi od mene, kot moj prijatelj in ljubljeneec, prosto vse, karkoli želiš.“ — „V moji nesreči“ odgovori Mortum s ponižnostjo — „me je samo

to bolelo, da sem tako blago serce zgubil, kakor je vaše: zdaj pa, ker mi ga vi, o kralj! milostivo nazaj date, kako drugo srečo si morem še po verhu želeti?“

Ajder-Ali ga vnovič objame, ga stori s častjo na svojega slona posesti, on sam pa jezdari pred njim na konju, in ga tako med vednim vriskanjem ljudstva, katero je s zahvalo spoznalo zasluženo čast Mortuma in velikodušno djanje kralja, in z vsem veličastvom slovesno v svoje kraljevo stanovanje nazaj pripelja; ondi ga je v poprejšne službe nazaj postavil, ga tudi do višjih časti povzdignil, in ga je potem, dokler je živel, mej vsemi, ki so bili na dvoru, nar bolj spoštoval ino nar raje imel, in je tako dal vsim lep izgled, kako se morajo storjene krivice velikodušno popraviti, kadar se spoznajo.

VI. Orengoski grof ali odgojenje.

Nar nevarniši čas, kateri večkrat tudi čez celo življenje razsodi, je za mladega žlahtnika takrat, kadar iz šol stopi, in nobenemu več podložen, začinja biti sam svoj. Brez vsega opraviila, kakor vidimo, da se pri takih mladenčih večidel godi, ne dela družega kot pohajati. Ako se nameri, kar se tudi prav lahko zgodi, da pride v družbo družih mladenčev, kateri so ravno taki pohajači, kakor on, ali da so zraven tega tudi hudobni: zgubi v kratkem ves sad tudi nar pametnišega in nar bolj skerbnege odgojenja, pozabi vse dobre nauke in opominjevanja svojih učiteljev; in ker se da zapeljati od sladkih besed tistih, s katerimi se peča, ker ga v razuzdanem življenji poterjujejo zapeljivi izgledi tovaršev, pogostoma tudi iz same tožljivosti, ker ne vé, kaj bi počel, se polagoma uda vsim hudobijam.

Ravno tako je bil mladi grof Orengoski, kadar je iz šol domù prišel. Bil je on edini sin silno bagatega očeta, in sam sebi prepuščen; ker torej ni še zapeljivega sveta poznal,

ker ni nikogar imel, da bi ga bil modro vodil, kakor je treba med ljudmi in z ljudmi živeti, in se vsih nevarnosti ogibati, je zašel kmalo v družbo malovrednih tovaršev, in se tudi v kratkem navadil, tako nemarno živeti, kakor oni. Popolnoma brez opravil in brez dela si je prizadeval zdaj s tem, zdaj z onim kratke čase uživati in je po cele dni ž njimi v nepotrebnih rečeh, s pohajanjem in z igranjem zapravljal. Za tako življenje se vé da mu ni moglo biti zadosti, kar mu je oče vsaki mesec dnara dajal. Toda njegovi tovarši, in tisti, ki so njegovo zapravljanje v svoj lastni prid obračali, so mu kmalu našli odertnike, da so mu s krivičnimi pogoji in proti lažnjivim pismom vse dajali, kar je prašal, da je le po deset od sto plačeval. Po tem takem se je kmalo čez mero v dolge zakopal, kateri bi mu bili velik del očetovega premoženja požerli, ako bi mu bil oče v tistem času umerl. Oče njegov ni mej tem prav nič od vsega tega vedel, temuč je menil, da se vse prav tako godi, kakor si je želel, posebno ker mu je bil sin na videz vedno pokoren in podložen, kar je pa delal, zato da je očeta še bolj v tej zmoti poterdil. Velika zguba v igri, ktera je očetu do ušes prišla, mu je še le oči odperla, da je sklenil na tanjko za vse popraševati in pozvedeti, kaj je njegov sin dotihdob vse storil;

ali tu se je ustrašil videti prepad, v kterega se je bil njegov sin pogreznil.

Kadar vse to zvé, ga tolikajnu večá žalost in nejevolja obide, kolikor manj si je bil od svojega sina kaj takega pričakoval; zato je bila njegova prva misel, ktera ga je v ti jezi sprehajala, sina pri ti priči iz dóma zapoditi, in v grad ga zapreti, kjer naj pokoro dela za svoje malovredno zadržanje. Toda ko se mu prva huda jeza poleže, in ko začne bolj mirno in razumno to reč premišljevati, spozna, da ga s tem zamore res kazniti, ne pa poboljšati; da kazen mu ne izkorenini iz serca greha in slabih navad, temuč da ga utegne še bolj razkačiti proti temu, kteri ga kaznuje. Nekaj je pa tudi poznal, da je tega veliko tudi sam kriv, zato ker ga je tako nespremišljeno samega, brez varha in brez vsega dela pustil, in ga tako skoraj primoral, da se je spačenega in razuzdanega življenja lotil.

On sklene tedaj za zdaj še vse z lepim poravnati; zato pokliče k sebi sina, kteri si je pa ves plašen in bled komaj upal pred njega priti, ker je dobro čutil, kaj si je zaslužil, in mu takole govori: „Sramota in plašnost, ktero zdaj pred mano stojé kažeš, mi zadosti pričate, da sam dobro spoznaš, kako plačilo si s svojim dozdnajnim neporednim vedenjem si zaslužil.

Kriv si, in nisi več vreden, da te jaz še po očetovsko ljubim; vendar pa ne morem še pozabiti, da sem tvoj oče. Ljubezen, ktere več vreden nisi, ki je pa nočem še tebi odtegniti, dela da ti za zdaj prizanašam. Tvoje prihodno zadržanje bo razsodilo, ali te imam še za svojega sina spoznati in ljubiti, ali pa za vselej te od sebe spoditi, in z vsim mojim prekletstvom obložiti. Toda mej tem se mora vendar vse poravnati, kar si napačnega storil. Vem, da imaš povsod silno velike dolge; in dasiravno bi mogel jaz vso njih strašno težo tebi prepustiti, vendar nočem še, da bi moj sin pri družih bil za dolžnika zapisan, ker sem si jaz vselej prizadeval, vsakemu hitro plačati, kar mu je šlo. Razodeni mi tedaj vse, komu si dolžan, koliko in kako. Visoko število dolgov naj te ne plaši, jaz sem že na vse pripravljen, in hočem, da mi saj tukej poverneš mojo dobrotljivost in ljubezen z odkritoserčnostjo. In ako bi mi ti tudi hotel kaj zamolčati, bom že sčasoma tudi to zvedel, in s tem bi bil ti pred mojimi očmi le lažnjivec, in bi popolnoma in za vselej tisto ljubezen zgubil, ktero ti hočem zdaj še zmirom ohraniti.“

Te besede, ktere so od očetove ljubezni do njega in od njegove pravične nejevolje pričale, so mladenčevo serce v živo zadele in njegovo vest zbudile; sram ga je bilo, in ves

je v obraz zagorel, kadar je slišal, da mora očetu vse nasledke svojih preteklih pregreškov razodeti. Vendar vidi, da mu je treba in da mora biti odkritoserčen, zato mu je vse čisto povedal in ni nič zamolčal.

Kadar oče vse to zve, mu reče resnobno : „Tvoji dolgovi bodo plačani in nič drugoga ne pristavi, temuč mu reče odstopiti, zato ker je videl, da se zares kesá, da ga je sram, in da je že tako zadosti užaljen.

Potem pokliče vsacega njegovih posojevalcev posebej, in se ž njimi pogodi čez to, kar že sama pamet da, da se mora od takih dolgov odbiti. Kadar je bilo to storjeno, reče postaviti sred dvorane dve veliki mizi, in našteje na eno v srebru toliko tolarjev, kolikor jih je bilo vsakemu posojevalcu plačati, na drago pa ravno tako tist znesek, ki se je bil ž njimi pogodil, da se ima od celega dolga odbiti.

Na to pokliče vse posojevalce ob enem vkupej, da priti tudi sinú, in reče pred njegovimi očmi vsakemu odšteti, kar mu je šlo ; in odpravilši jih tako enega za drugim, kadar sam ž njim ostane, mu reče z milim glasom in ljubezljivo : „Ako bi ti popred vedel, kaj te bodo stale tvoje norčije, menim, da bi se bil tudi pametniše zadržal. Zdaj si sam s svojimi očmi videl ; vtisni si to dobro v pamet.

Ves tisti dnar, ki ga še vidiš na oni mizi tam le, kar ga je, so hotli hudobni ljudje, s katerimi si se pečal, iz tebe spraviti, ker toliko iznaša ves dolg, ki si ga proti njim imel. Jaz sem ti ga znal prihraniti, in po moji smerti ga dobiš. Toda to je edini delež, kterega si zamoreš od mene pričakovati, ako si z drugačnim zadržanjem ne boš znal kaj več zaslužiti. Ako bom tedaj videl, da se ne boljšaš, nočem, da to, kar so mi moje skerbi in moja marljivost pridobile, ničemaren zapravljivec malovredno potrati, temuč bom veliko bolje storil, če bom svoje premoženje takim zapustil, kateri so ga bolj vredni, kot ti, in ga znajo pametniše rabiti. Mej tem te hočem poskusiti, da bom videl, česar se zamorem od tebe nadjati. Za dve léti ti hočem en del svojega premoženja v roke dati, da ga boš ti oskerboval. Kakor bom videl, da boš to premoženje gleštal, in da se boš mej tem zadržal, tako bom tudi jaz se vedel v prihodnje proti tebi zadržati.“

Ko je mladi grof videl silno veliko število dnara, kterega je zapravil, in ki ni nikoli bil pomislil, da ga more toliko biti, ker je bil še malo izkušen, ter ni do tistikrat vedel, kolikaj se mora v resnici doli šteti, kar se tako lahko z besedo obljubi: takrat tako ostermi, da ostane kakor kamen, tako da

ni vedel ni kam bi oči obrnil, ni kaj bi rekel; še bolj pa ga prestraši očetovo žuganje, katero je sam pravično in pametno spoznal.

Pri vsem tem pa bi se bilo za malo dni zgubilo to stermeje in ta strah, in počasi, kakor se je že drugim zgodilo, bi bil zopet iz konca začel poprejšno življenje, ako bi bil puščen v poprejšni lenobi, in ako bi si bil moral tedaj zopet ravno tako, kakor popred, z ravno tistimi tovarši, ali pa z enakimi krajačasov iskati. Toda novo opravilo, katero je prevzel, je bila njegova sreča.

Poprimši se gorljivo domačih opravil, se ogiba postopačev ino njih norčij, in veselilo ga je prav za prav, da zamore tako svoje dni ne le samo prijetno, ampak tudi koristno prebiti. Konec dveh let je bil njegov oče ž njim tako zadovoljin, da mu je prepustil oskerbljenje celega svojega premoženja s tem samim izgovorom, da ga hoče on voditi in mu s svojim svetom, kadar mu bo treba, na strani stati. Pametna in poštena blagorodnica, katero si je za ženo vzel, je zaželeno spreobrnjenje njegovega življenja do verha dognala, in tako je on postal izgled nar pametniših in nar pošteniših žlahtnikov.

Po smerti očeta, kterega je serčno objokaval, je prevzel celo premoženje, in tedaj se

je štel mej nar bogatejšo gospôdo. Ker je pa dobro pametil, kaj se je bilo njemu godilo, je sklenil svojo bogatijo pred vsim drugim v dobro odgojenje svojega sina oberniti, ktereга mu je Bog dal; ker je vedel dobro, da če tudi veči del premoženja v dobro podučenje svojega sina potrosi, ga bo zmirom še zadosti bogatega za sabo pustil, ako bo dobro odgojen.

Komej je znal hoditi, in se je začenjala razvijati njegova pamet, ga je že pesternam iz rok vzel, da bi se od njih kaj slabega ne navadil, ali navzel kakih predsodkov, in da bi mu one ne vsadile v njegovo še mehko serce seme hudobnosti in slabega nagnjenja; on je hotel, da naj bo zmirom ali pri njem, ali pa pri materi; on in ona sta mu bila zmirom dobra, toda tudi, kadar je bilo treba, dasiravno poredkoma, ostra brez prizanašanja in stanovitna pri tem, kar sta enkrat rekla. Tako sta storila, da je bil ubogljiv, pa ob enem tudi vesel, odkritoserčen in ves živ; da sta ž njim imela svoj krajčas in svoje veselje, pa tudi, da je vsak, kateri ga je le videl, se ga veselil, in ga hvalil.

Kadar je bil otrok sedem let star, začne očeta skrbeti, kako bi mu dal prav dobrega učitelja, kateri bi ga podučeval v znanostih, kakor tudi v dolžnostih, ktere ima vsak pošten človek spolnovati, in tudi v tistih, ki zadevajo

Vsacega državljana sploh in posebej še vsacega žlahtnika. Po takem učeniku semtertje popra-
 šuje : toda tisti, ki bi bili zamogli zavoljo svoje
 modrosti in učenosti ga dobro odgojiti, se niso da-
 li nikakor pregovoriti, da bi celo svoje življenje
 v prid enega otroka žertvovali : tisti pa, kateri
 so se v to službo sami ponujali, se njemu niso
 zdeli zadosti sposobni za to imenitno delo.
 Veliko ga je tudi skerbelo, ko je videl, da
 kakor bolj v letih rase, tako je težej ga zmi-
 rom od dekel in hlapcev ločenega imeti, kateri
 pogostoma ali s slabim izgledom, ali s nepre-
 mišljenimi pogovori, ali z gerdim prilizvanjem,
 ali z nesramnimi besedami v enem samem tre-
 nutku prizadevanje več mesecev in celih let
 poderejo. V ti sitnosti se spomni na zavod
 (inštitut), v katerem je bil on nekdej odgojen ;
 toda ker je od tam malo koristi sabo domú
 prinesel, je začel tudi to misel popolnoma
 popuščevati.

Ko je pa večkrat resnobno čez to reč
 premišljeval, je tudi spoznal, da je bil on v
 tistem závodu ubogljiv, da ni bil igračast, in
 da se je rad učil in lepo zadržal ; le kadar
 je nekoliko odrasel, je začenjal, biti bolj sam
 svoj, in se ni več hotel na tanjko ravnati
 po tem, kar mu je bilo zapovedano : da
 se je v prvih letih v njem nedolžnost ohrani-
 la, dokler je zavoljo svoje mladosti mo-

ral živeti pod oblastjo in vedno skerbjo tistih, kateri so bili čez njega postavljeni, in da je po tem takem bil tudi bogaboječ, pokoren, in da se je rad dajal podučevati. Na dalje je tudi spoznal, da je v tistih letih, ko je s svojimi verstniki pod višjimi živel, ki so nanj gledali, tudi še ta dobiček od zavoda imel, da se je srečno znebil tiste ošabnosti in prevzetnosti, katero je bil sabo iz svojega dóma prinesel; da je imel priložnost, že za časa paziti na razne značaje ali lastnije (karakter) drugih ljudi, in je tako bolj spoznavati: da se je z mnogimi seznanil, ter si veliko znancev in prijateljev od več strani pridobil, s kterimi je zmirom rad še tudi v poznejših letih se v pismih razgovarjal; da so mu bile pripuščene nedolžne otročje igre in krajčasi, ki so zlo potrebni, da se život okrepi in na moči rase: ker ako se v domačem odgojenju otroku take nedolžne igrače in veselice s silo zabranjujejo, ker se hoče, da bodi otrok pri desetih letih že cel mož, se rado potlej prigodi, da si tak človek po doveršenem uku za vse to prav plačuje, in take reči počenja, da se zdi pri dvajsetih letih še otrok. Kadar vse to dobro premisli in prevdari, spozna, da zamore svojemu sinu v tistih prvih letih boljše odgojenje pripraviti v takem zavodu, kakor pa drugej, zato ga pa tudi precej vanj pošlje.

Ko je dosegel štirinajsto leto svoje starosti, in tedaj že odrasel otročjemu odgojenju, ktero zadaje toliko skerbi in je tako težavno odgojiteljem, ga oče vzame iz zavoda domú, mu poišče poštenega in modrega moža, lepega, prijaznega zadržanja in velike učenosti, da ga je v lepih znanstvih, v modroslovstvu in pravdoslovstvu podučeval; da mu je bil bolj tovarš in prijatelj, kakor pa učitelj; da mu je kazal, kako se mora pošteno in s potjo tudi tako živeti, da se vse dolžnosti državljana izpolnijo; da ga je iz tujih izgledov in iz tega, kar drugi ljudje delajo in govorijo, po priložnosti učil, kaj in kako se spodobi delati in govoriti, in kako se je treba vselej zadržati, v kratkem: da je imel zanj tisto skerb in tist trud, ki gre skušenemu in modremu odgojitelju. In ker je dobro plačilo in častne pogoje s to službo sklenil, je tudi kmalu tacega moža našel.

Dal mu je pa tudi druge učenike, kateri so v ga raznih jezikih in znanstvih podučevali, v katerih morajo posebno blagorodniki biti znajdeni; in scer k temu so bili tako pometno dnevi odločeni in ure, da en uk ni motil družega, in da tolika prememba učenja in vajenja mu ni bila težavna, ampak prijetua. Moral se je tudi godbe in risanja učiti, zato da bi zmirom sabo nosil, s čimur bi se razveseljeval in si v nevolji in otožnosti kratek čas delati mogel.

Ko je bil 20 let star, mu da potrebna priporočilna pisma, in ga pošlje z ravno tistim prijateljem in učiteljem po Italiji in po celi Evropi, zato da je v njegovi tovaršiji zamogel s svojimi očmi videti razno lego krajev, razne natorne proizvode in nar imenitniša dela umetalnikov; da je zamogel sam spoznati nar bolj glasovite učene možé in umetalnike v vsaki deželi, potem tudi ustave, navade in šege raznih narodov.

Dve léti je bil iz dóma, in potem še le se verne poln koristnega znanja v svojo domačijo. Njegovi stariši so zdaj želeli, da bi se oženil, zato da bi njih rodovina v njem ne premerla, in zato da bi ga nevarnega postopanja in nevarnih tovaršij še ob času obvarovali. Svetvajo mu torej, da naj si izbere nevesto, kakoršna se njegovemu stanu spodobi, in da tako samega sebe in tudi starše osreči. Kar je tudi storil.

Po veselem ženitvanju ga oče na stran pokliče, in ga takole ogovori: „Zdaj boš ti, ako Bog moje želje izpolni, kmalu oče nove družine, in premoženje, ktero jaz imam, bom moral morda kmalu tebi prepustiti, da ga boš tudi ti enkrat svojim otrokom zapustil. Mej tem se mi pa prav zdi, da že vnapred poznaš, kar ti bo šlo, in da se za časa navadiš je gleštati. Zdaj premisli, ktera domača opravila

si hočeš izročena imeti, ali pa morda hočeš raje vsa opravila z mano deliti.“ — „Jaz terdno zaupam“ odgovori sin, „da dolgo ne bo treba, da bi vaše premoženje kdo drugi oskerboval, razun vas; zatorej mislim, da bo nar bolj prav, če vi sam tudi zanaprej vse oskerbite in pogospodarite, jaz pa vam pomagam, in nič brez vašega sveta ne storim. Prizadeval si pa bom, vse storiti, kar želite, in kar vam zamore vaše skerbi in težo vaših opravil polajšati.“

Tako je tedaj pametni mladeneč zdaj očetu začel v vsih opravilih pomagati, in delivši svoj čas mej domače skerbi, mej učenje in poštene krajčase, je živel sam sabo zadovoljin, od vsih ljubjen in čislán. Orengoski, ki je tako svojega sina razuzdanja ovaroval, od kakoršnega je bil njegov oče, dasiravno enmalo kasno, vendar pa še o pravem času, njega na pravo pot nazaj zavernil, je doživel veselje, da je že on sam, potem pa tudi cela njegova družina mir in srečo vživala, ki se tolikajn išče, pa tudi tako redko mej ljudmi najde.

VII. Ljubeznjiva nevesta.

V letu 1784. je bila že v naših krajih silno huda zima zavoljo veliko snega, in grozovitnega in dolzega mraza, pa še veliko hujša je bila v bolj merzlih krajih na Nemškem in na Francozkem, tako da so zmerzavale nar več in nar bolj dereče reke, in da so ljudje od mraza pomirali. Tisto zimo je moral v Lorenskem mestu Meci *) eno noč, ki je bila gotovo ena iz nar bolj merzlih, na straži stati vojščak, kateri že več dni ni bil nič kaj prav zdrav in tedaj je bil zdaj v nevarnosti, še huje oboleti; saj kjer je na straži stal, je bil nar hujši mraz, in je nar silniše pihal ledni sever. On je bil ženin namenjen in že obljubljen in zaročen z deklino, ktera ga je priserčno ljubila. Kakor hitro tedaj njegova nevesta zve, da mora on tisto noč v takem mrazu zunej stati, se silno prestraši, ker se boji, da ne bo mogel s svojim slabim zdravjem v takem mrazu prestat. Ta misel jo je tako

*) Zdaj je mesto Mec pod francosko oblastjo.

mučila, da ni mogla tisto noč ne le samo očesa zatisniti, temuč ji tudi ni bilo mogoče se kar v posteljo vleči. Njena otožnost je pa še večja postala, kadar je bila ura, ob kateri se ji zdi, da je nje ljubljenec že zunej na straži na hudem mrazu, kjer si ga je že mislila vsega od mraza prepadenega in oterpnenega. Ker ni mogla več v takem nepokoju prestat, se poda, dasiravno je bil led, sneg in silen veter, po gosti temi ven iz hiše, ki ni bila ravno daleč od straže, in gre serčno celo sama tjekej. Ona najde v resnici nesrečnega vojščaka, ki se je od mraza ves tresel, in je bil že ves oterpnen, da mu ni bilo več mogoče na nogah stati. Začne ga tedaj prositi za Božjo voljo, da naj se gre v njeno hišo ogret, kjer mu je dober ogenj napravila; vojščak pa, ki je dobro vedel, da se mu to za silno velik pregrešek zarajta, ako se zve, se ji zahvali, in se stano- vitno brani storiti, kar mu je ona velevala. — Saj en sam hip, da se ogreješ „reče ona,“ ker te mraz tako hudo tresse.“ — Na to ji vojščak odgovori, da če se od njega kaj tacega zve, ga koj k smerti obsodijo, in da nobeden ga ne more smerti rešiti. — „Pa če boš tukej stal“ mu ona naglo besedo preseče, „boš gotovo konec vzel, in tej smerti, ki je gotova, se moraš vendar nar poprej ubraniti. Da se bo ravno to zvedelo, kar zdaj storiš, se ne more

lahko vedeti, in jaz mislim, da skorej ni mogoče, da bi kdo to zvedel; in Bog, ki je usmiljen, te bo tudi ovaroval.“ — „In če bi se to tudi nikoli in od nikogar ne zvedelo“ reče vojščak, „kako je mogoče, da se prederznem, kakor ti hočeš, meni izročeno stražo tako maloserčno in brez moža pustiti? Naka! tega mi ne pripušča ni moja dolžnost, ni moja čast.“ — „Ako se tudi od tu proč podaš“ mu ona resnobno odgovori „ne menim že, da se straža popolnoma brez moža pusti: za malo časa se postavim jaz tukej namest tebe stražiti. Le urno tedaj podvizaj....“ Tu ga je ona tako silno nagovarjala, in s solzami prosila, da jo je na zadnje vojščak uslišal, in se sili udal; zakaj videl je, da on v svojem stanu pri tako hudem mrazu se ne more tako dolgo več deržati. Upal je tudi, da se bo prav kmalu nazaj vernil, in da ne bo tega nobeden zvedel; privoli tedaj v to, kar mu deklina svetuje, podà nji orožje, svoj vojaški klobuk, in svojo suknjo, ji pové parólo (vojaško znamenje), in se gre v hišo gret.

Mlada deklina je bila tako vesela, da je ženinu življenje ohranila, da ni skorej nič mraza čutila, dasiravno je zeblo, da je bilo komej prestati. Ali, glej! — kmalu potem pride neprevidoma potróla (ponočni čuvaji). Deklina, ker poprej na kaj takega še kar pomislila ni,

se je tega tako prestrašila, da kar besedice spregovoriti ne more, tadaj tudi ne da znanega vojaškega znamenja. Čuvaji, ki nič ne slišijo, menijo da je vojščak ali zaspal, ali pa pobegnil; zato se hitro straži približajo, in najdejo s začudenjem namesti vojščaka mlado žensko v vojaški obleki, ktera vsa prestrašena in plašna ni mogla kar čerhniti, da bi povedala, kako je sem prišla.

K veliki straži pripeljana je zamogla vendar zopet se enmalo zbrihtati, in spregovoriti, in pové jokaje in s solzami, kar se je zgodilo, ter milo prosi, da naj njenemu ženinu prizanesejo. Precej pošlejo v njeno hišo enega, in najdejo zares vojščaka, toda še tako zmerznega in oterpnenega, da je bilo malo upanja več za njegovo življenje. Začnejo ga vendar po malem razgrevati, in tako počasi mu zmirrom več gorkote dodavati, da so ga na zadnje popolnoma oživili.

Toda nesrečni človek vidi, da je oživel, zato da bo moral še strašnejšo in silnišo smert prestati. Precej tisto jutro je bil bojni svet sklican, in on, kar je že dobro prevedel, je bil po ostrih bojnih postavah obsojen, da se ima obesiti. Kdo zamore izreči otožnost in žalost nesrečne dekline, ki je videla, da mora tako zgubiti svojega priserčnega ljubljenca, in da je ona sama nekoliko kriva, da mora on

zdaj tako žalostno smert storiti? — Toda žalost je ni pobila niti potlačila, temuč ji da še večo serčnost in prederznost. Z razčesanimi lasmi je vsa v solzah okoli tekala zdaj sem, zdaj tje, kjer koli je upala zanj kako pomoč, priporočenje ali dobro besedo dobiti. Zgodba ta nova in taka, da se take nikoli slišalo ni, je sama na sebi že storila, da sta se obadva vsem smilila, in da so se vsi čudili čez mlado deklino, ki je tako veliko in serčno ljubezen do svojega ženina skazala. Veljavne in imenitne osebe vsih, posebno pa visocih stanov, so si prizadevale zanj prositi, da bi se zavoljo izvanrednih okoliščin ostrost postave za takrat odjenjala. Pred vsim drugim pa so žene in gospé krepostno deklino za novo čast svojega spola deržale, in so tolikajni delale, prosile, terkale, da se je vojščaku prizaneslo. — Deklina je tedaj doživela veselje ne le samo, da mu je življenje otêla, ampak tudi, da se je kmalu potem ž njim omožila, in mu precej lepo doto k hiši prinesla, kakor je šlo njenemu stanu; zakaj vsakter si je prizadel, ji kaj podariti. Tako so se njene nar bolj goreče želje popolnoma izpolnile.

VIII. Lakomnost.

Lakomnost zapelja kakšenkrat tudi mlade ljudi v nar večje hudobije. En tak izgled smo ne zdavno blizo nas imeli, iz kterega naj se vsakdo uči, že prvo nagnenje k lakomnosti z vso skerbjo precej zadušiti.

Bila je bogata gospa, vdova in brez otrok, ktera se je bila posvetnega šuma in ničemurnosti že naveščala, in je zatorej sklenila se svedu odpovedati, in svoje zadnje dni mirno prebiti. Poda se tedaj v samostan (klošter); tukej je svoje ure delila mej navadna djanja pobožnosti in mej delo, nekaj časa si je tudi jemala za branje koristnih bukev; kar ji je pa še čez vse to časa ostajalo, se je z deklicami pečala, ktere so bile v odgojenje v samostan djane, in je tako nunam, kterim so bile mlade deklice v skerb izročene, z besedo in z djanjem po moči pomagala.

Mej temi deklicami je bila ena, ki je vse druge s svojim bistrim umom prekosila; tudi se je zdelo, da ni mej vsemi nobene tako ponižne, tako krotke, tako ubogljive in tako lepega zaderžanja, kakor ona. To deklico je gos-

pa nar raje imela, in ker je menila, da tudi ona njo ravno tako ljubi, je mislila si jo za svojo hčer vzeti. Tedaj se je nar raje ž njo pečala; učila jo je vsega, kar gre vedeti in znati pametni in pošteni deklici, in to tako skerbno, kakor da bi bila njena mati. S tem pa še ni bila zadovoljna, hotla se ji je še do brotljivšo skazati. Ker ni imela ne otrok ne bližnjih sorodnikov, in ker je vedela, da deklični starši so malo premožni, da ji tedaj ne bodo mogli veliko dati; sklene svoje premoženje v ta namen obrniti, in po svoji smerti vse nji zapustiti.

Kadar je ta svoj naklep izpeljevala, in ji že v svoji oporoki svoje premoženje namenila, je hotla nekega dne ji tudi razodeti, kar je zanjo storila, v spodbujevanje njene marljivosti in da bi si še bolj prizadevala, si dobrohotnost svoje dobrotnice vselej z lepim zadržanjem ohraniti. Za tega voljo tedaj ji pokaže škatlo polno drazih kamnov, ktere je imela pod ključem, in ji reče: „Ta dragotinstva, in vse, kar imam, sem tebi že v oporoki namenila, ako se boš le, kakor zaupam, vedno dobro zadržala, tako da bom zmirom s tabo zadovoljna. Ker le tako mi ne bo nikoli žal, da sem te tako obogatila.“

Ali to nespremišljeno prezgodno razodenje je ves drugačen nasledek imelo, kakor je ona

misllila. Ženske si po navadi želijo lepotij, dražih, krasnih kinčev, zalih oblek. V sercu te deklice se ta želja do tistikrat še ni bila zbudila. Ko pa take obljube sliši, se ji na enkrat oglasi: zapeljivo bliščobo tistih biserov je imela vedno pred očmi, in zdelo se ji je, da mora sto let čakati, predno si jih bo smela na se djati; bogastvo, ki ji je bilo namenjeno, svoboda in krajčasi, ktere ji je bogastvo obetalo, in ktere je že v mislih vživala, vse to je delalo, da se ji je zmirom težje in žalostniše zdelo, da mora v zapertem kraji, tako siromašna in v taki podložnosti živeti, kakor je bila prisiljena živeti v samostanu. Zapušča jo počasi znotrajni mir duše, postaja nepokojna, nepoterpežljiva; znala ni še svojih pregoječih in silnih želj več krotiti; bala se je pa od druge strani, da se ne bi zvedelo to njeno spremenjenje in tedaj ne odtegnile zopet tiste reči, ktere so ji te goreče želje obudile; toraj sklene, oslepljena od silne strasti, si njih posestvo zagotoviti z nar grozovitnišo hudobijo.

Dobra gospa jo je večkrat skorej po cele dni pri sebi imela, hotla je tudi, da je v njeni sobi ž njo kosila in večerjala. Enkrat si to hudobno dekle, Bog vé kako, strupa pripravi, in ji ga pri večerji skrivši mej jedi zameša, da ga uboga gospa, ki si ni nikoli kaj tacega kar misllila, nevedoma povžije. Menila

je ona, da bo ponočna tema tudi njeno hudobijo zakrila; toda kmalu začne zavdana gospa občutiti neizrekljive bolečine: na glas začne vpiti. To vpitje se po celem samostanu sliši, po celem samostanu se ta žalostna novica razlega, vse se prestraši in znepokoji. Pokličejo neutegoma zdravnika, kateri je po sreči še o pravem času prišel in spoznal vzrok bolečin, da je gospej življenje rešil.

Kadar se od strupa zve, vse še bolj ostermi; posebno pa je bila nesrečna deklica, ktero je zdaj vest huđo grizla, vsa preplašena, iz česar se je tudi kmalu spoznalo, da je ravno ona tega kriva. Za tako grozno hudobijo je bila pač vredna, po spoznanju vsih, nar večje in nar strašnejše kazni. Ali krepostna gospa, ki jo je hotla rešiti, je prosila, da naj jo njeni volji prepustijo. Ona jo k sebi pokliče, ter ji z ljubeznjivim in milim glasom tako le govori: „Jaz vidim zdaj, kaj je storilo, da si vsa druga, kakor si bila spervič. Jaz bi bila morala poprej vedeti, kaj premore čez mlado serce želja do takih reči, ki je silno mikajo, ktere se pa odlašajo. Tiste drage kamne, ki so te tako oslepili, bi bila morala jaz ali zmirom skrite imeti, ali pa precej tistikrat ti je dati, kadar me je obšla misel ti je pokazati. Kar pa nisem tistikrat storila, lahko zdaj popravim, dokler je še čas zato. Jaz no-

čem, da bi ti še dalej želela tega, kar ni meni več za nobeno rabo, in kar vidim, da tebi tolikanj dopade. Jaz je tedaj od zdaj tebi prepustim, stori ž njimi, kar hočeš. Tudi bom poskerbela, da boš kmalu in častno se omožila, in prizadeti si hočem, kar le morem, da boš prav srečna žena. Samo to te prosim, da mi privoščiš saj to malo dni mojega življenja, v katerih bo moje nar večje veselje, za tvojo srečo skrbeti.“

Vsa zmešana, osramotena in silno ponižana deklica ni odgovorila, kakor s glasnim ihtenjem na to djanje velikodušnosti in neprimerljive darežljivosti. Kakor je pa redka krepost blagoserčne gospè gotovo Bogu dopadla, ravno tako je hotla pravica Božja hudobno djanje nespremišljene deklice očitno kazniti. Hudo grizenje vesti se ji je bilo kmalu po storjeni hudobiji obudilo; strah jo je obšel, da se to zve; kadar je bilo vse odkrito, se ni vedela od sramote kam djati; trepet jo zgrabi pred kaznijo, ki je dobro vedela, da jo je zaslužila; in vse to jo je tako pöbilo, da ji ni bilo več mogoče svoje sramote preživeti: huda merzlica jo je stresla, in malo dni potem je umerla.

IX. Dobrotljivost iznajdljiva.

Najdejo se nekterokrat ljudje, katerim bi se želelo, da bi v prid človeštva vedno živeli. Toda, žalibog! takih je malo, in še té, kadar se pokažejo, nam smert hitro pred drugimi vzame. V rožniku 1783 leta je Francozka dežela zgubila prezgodej ravno enega taci posebnih mož, ki so vredni večno živeti. Ta mož je bil visoko častiti gospod Apochonski, Velikiškof Gaskonskega mesta Auch. On je bil živa podoba nekdamnih svetih duhovnikov, ktere ni nikoli nič bolj veselilo, kakor dela ljubezni bližnjemu skazana. Marljiv v vsih svojih duhovskih opravilih, ni hotel zgubiti nikoli nobene priložnosti, nobenega trenutka, kadar je mogel po moči pomagati vsim, ki so njegove pomoči potrebovali. On je tolažil žalostne, je bil podpora revnim; in ker je potrebe družih za svoje deržal, ni od svojih obilnih prihodkov desetega dela za se pospravil, vse drugo je drugim delil. Brez števila djanj njegovega usmiljenja se pripovedujejo, mi pa bomo tukej samo dve povedali; prvo teh dveh kaže, kako

je vedel svoja dobra dela skrivati, zato da ni bil nikoli s svojimi dobrotami nadležen tistim, katerim je pomagal; drugo djanje pokaže, s kakšno vitežko serčnostjo ga je navdihala kerščanska ljubezen.

Človek, katerega osoda iz visocega stanu v nižji stan pahne, je bolj od družih sousmiljenja vreden, ker njega je nekako sram, drugim svoje potrebe razodeti, in jih pomoči prositi. Tudi ni zadosti, da se ga kdo usmili, in mu pomaga; temuč resnično usmiljenje tirja, da se to delo usmiljenja tako stori, da se mu ni treba sramovati zavoljo dobljene pomoči. Svet ceni le bogastvo, in tiste nekako zaničuje, kateri niso premožni; zato je pa tudi ubožtvo pred svetom sramotivno, dasiravno je, s krepostjo sklenjeno, nar večega spoštovanja vredno. Tega zaničevanja, katero iz ubožtva izvira, se nar bolj tisti bojijo, katerim že njih rojstvo, bi rekel, večo pravico do časti daja. Zavoljo tega se večkrat prigodi, da taki raje na skrivnem v revščini medlijo, kakor da bi drugim svoje potrebe odkrili, in jih pomoči prosili; in kdor bi jim hotel z očitanjem njih reve pripomoči, bi je večkrat le razžalil, ne pa jim dobrote zkazal. Takim je treba tako umetno pomagati, da se ne pokaže, da se ve, ali pa tudi le natolcuje, da so oni v potrebi. Prav lep izgled tacega ravnanja nam je vedel dati

ravno visoko častiti gospod Apochonski precej od konca, ko je v Auch prišel za velicega škofa.

V Auch pridši sliši praviti, da ste v mestu dve gospé iz imenitne in blagorodne hiše, pa zapuščeni in malo premožni, da ste tedaj zavoljo ubožtva prisiljeni od sveta ločeni živeti in se očem ljudstva odtegovati, da ste pa pametni in krepostni osebi, in da s poterpežljivostjo in udanjem v voljo Božjo svojo nesrečo pranašate. Njana reva se mu smili, in ker je bil izveden in iznajdljiv v svojih dobrih djanih, mu je kmalo na misel prišlo, kako bi jima skrivaje pomagal. Da bi jima pokazal, koliko ji čisla, ji obišče pred kakor druge, in jima s tem na znanje da, da ji tudi bolj časti in spoštuje, kakor vse druge. Po prvem pozdravljenju je govoril ž njima tako lepo in in tako prijazno, da ste si zamogli misliti, da ji visoko časti. Kmalo se dela, kakor da je iznenada zagledal neko na zidu visečo podobo, ki ste jo imeli: on jo začne močno hvaliti, ter pravi, da bi rad dal 2000 tolarjev, ako bi le mogel tisto podobo v last dobiti, da nobena druga podoba mu ni še nobenkrat tako dopadla, in da bi se rad prederznil prositi, naj bi mu jo prodale, ker je pripravljen zanjo toliko dati, kolikor koli bi oné prašale, ako bi se le ne bal, da je njima preljuba. Gospé mu

odgovorite, da ji silno veseli, da je on v njuni hiši reč našel, ki mu dopade, in da si imate za veliko čast, mu jo brez vsega plačila prepustiti, ako jo le hoče imeti. Škof se jima prav serčno zahvali, češ da ste mu s tem nar bolj vstregli. Komej domú pride, pošlje koj po podobo, in jima reče naštetí 2000 tolarjev. Da bi jima pa še na misel ne šlo, da je jima hotel s tem kaj podariti, se jima vnovič po služabniku serčno zahvali, tako da ste si mogli one misliti, da ste one dve njemu dobroto skazali.

Iznadljiva darežljivost tega pobožnega moža je tako gospéma pripomogla, da se jima ni bilo treba sramovati se, in da se skorej niste zavedeli; in on je hotel raje, da so ljudje od njega rekli, da malo pozna umetalné izdelke, (ker v resnici tista podoba je bila le malo vredna) kakor pa ji pustiti brez pomoči, ali pa jima tako pomagati brez ozira na spoštovanje za njuni stan. Ali v nasledni povesti bome videli izgled še večje kreposti tega slavnega moža.

X. Pogor.

Enkrat je v neki hiši ubozih ljudi po noči hud ogenj vstal. V stanici pri tleh ni bil zvečer ogenj dobro vgasnen, ne zadosti zakrit; vžgala so se bila polena, ki so bila zraven ogenjšča, goreti začne kuhinsko orodje, ki je bilo ondi; potlej se loti ogenj vrat, ona zgorijo, vžgejo lesene stopnice, in po stopnicah je ogenj tako naprej segal, dokler se je zùbelj čez streho vzdignil.

Prebivalci hiše, iz prvega spanja zbudjeni od dima in prasketajočega ognja, tečejo k stopnicam, da bi po njih dol šli in se rešili; ko pa najdejo, da gori, začnejo od vsih strani na ves glas vpiti. Prestrašeni sosedje, ktere je ta krik zbudil, se urno iz postelj vzdignejo, in se vkup stekajo, in glej! strašen pogled se jim tukej kaže: pritlični del hiše je že ves v ognju, gorele so že tudi bližnje sobe, in skuzi nadstropja je ogenj švigal v gorejne stanice; čez streho gor je švigal plamen ognja, kjer so stopnice gorele. Okna so bila z ljudmi napolnjena, vse okoli njih je pa gorelo; in ker so tudi

stopnice gorele, po katerih bi bili še lahko ubežali, si niso vedeli drugače pomagati, kakor da so v svojem obupu na ves glas vpili in usmiljene ljudi pomoči prosili.

Kmalu so tedaj od več strani ročne gredí (lojtra) k oknom nastavili, da je bilo nesrečnim ljudém mogoče ognju uiti in se rešiti. Kteri so bili mej njimi bolj serčni, so se po vervih iz óken dol spuščali, ali pa so iz nižjih oken dol ven poskakali: tako so bili na zadnje vsi, eden tako, eden drugače, srečno iz nevarnosti rešeni.

Samo dva otroka sta še ostala v mali stanici pod streho. Njuni oče je bil takrat iz dóma s svojim gospodarjem, pri katerem je služil, in ji je po nesreči sama bil pustil. Ker si nista vedela nikakor pomagati, sta se na ves glas jokala in pomoči prosila; akoravno pa sta se vsim okolistoječim v serce smilila, ni vendar nobeden vedel, kako bi jima bilo pomagati. Druzih duri ni imela stanica, kjer sta bila, kakor nad skladnico derv, ktera je pa že vsa gorela; tudi se ni moglo po drugi strani k njima priti, kakor skozi okno bližnje sobe, ki je bila zraven nje. Ali ta stanica je bila zelo visoka, in ogenj je tudi že v njo bil zalazel. Videti je bilo, da ne more nobeden brez očitne nevarnosti svojega lastnega življenja tudi po ti strani otroka rešiti.

Ravno tistikrat pride zraven tudi visoko častiti gospod Apochonski. Ko zagleda ta dva uboga otroka v tako strašni nevarnosti, se mu gane celo serce od smiljenja in groze. In ker se mu je zdelo, da nevarnost ni še prevelika, ako bi se jima le hitro pomagati hotlo, ponudi pri ti priči sto zlatih luidorov*) tistemu, kateri ta dva otroka reši. Ko pa vidi, da se na to ponudbo nobeden ne gane, ter meni, da se jim morda to plačilo za toliko nevarnost premajhno zdi, obljubi dati koj dve sto luidorov. Ali tudi to ni nič zdalo, ker je vsak preveč za svoje lastno življenje skerbil, kakor da bi se za kakoršno koli ceno v tako nevarnost podal.

Kadar pobožni in serčni prelat vidi, da so vse ponudbe zastonj, zavpije: „Bog ne daj, da bi mi vsi tukej leni stali, roke križem deržali in gledali, kako tista dva nesrečna otroka v ognju pogineta. Kar si nobeden ne upa storiti, hočem pa jaz sam poskusiti....“ tedaj reče naglo dve gredi z vervmi vkup zvezati, ker ena sama ni do pod strehe segala, ji nastavi na okno sobe, skoz katero je bilo še mogoče priti v tisto stanico, gre serčno po nji gor, hiti skoz ogenj do otrok, si vzame enega na rame, družega pod pazduho, in nese obadva po

*) En luidor je sedem goldinarjev in pol.

ravno tisti gredi ven iz nevarnosti. Vsi pričujoči so stermeli in se čudili, in veselo vpitje zagnali.

O, zakaj so taki možje tako redki na svetu! O, zakaj je nemila smert hitro vzame, ko so nar bolj v prid in lep izgled drugim!

XI. Zakon.

nekem malem mestu na Rimskem je živel bogat mož z edino hčerjo, ktera je imela za njim celo premoženje dobiti. Bila je šestnajst let stara ; toraj, ker je bila precej bogata, zraven tudi zala, in takega zaderžanja, kakoršno se spodobi pametnemu in dobro odgojenemu dekletu, so si jo kmalu vsi imenitniši mladenči tistega kraja eden za drugim snubili. Oče pa je kmalu spoznal, da je vse snubače bolj kakor vse drugo mikala bogatija ; tudi ni našel nobenega mej vsemi, čegar zaderžanje, ali scer lastnije, bi mu bile po volji. Eden je bil iz imenitne, pa že zdavno obožane hiže, ki je hotel s to ženitvijo obogateti ; ali on ni imel družega od svojega visocega rojstva, kakor neumno prevzetnost in stud pred vsakim delom, kakor da bi dajala lenoba žlahtniku nar večo vrednost. Drug se je bil več let pravdoslovstva učil ; ali ker je dolgo daleč od svojih staršev živel, in spačen bil od hudobnih tovaršev, se je bil bolj navadil norčije vganjati in pohajati, kakor pa pravdoslovstva.

Tretji je bil igralec, ki ni le po cele dni, ampak tudi po cele noči igral. Zopet drug, sam v se zaljubljen, je veči del dneva se le lepotičil; vse nove šege v obleki je on prvi posnemal, in s prisiljeno lepoto in z mehkužnim vedenjem je skušal vse prevzetnice, katerim je bil on popolnoma podoben, v svoje mreže uloviti. Pri enem se je lahko spoznalo, da je nangel in silne jeze; spet drug je bil tumpast in neumen, da ni bilo kar mogoče ž njim izhajati. V vsih teh je našel modri oče pomanjkanja; zato pa tudi ni bil nobeden izmed teh po njegovi volji, ker je hotel, da bi njegova hči v zakonskem stanu pravo in stanovitno srečo živala.

Nekega dne jo on tedaj takole resnobno in modro nagovori: „Ti dobro veš, ljubka moja! da si ti edina tolažba in podpora moje starosti, in tudi dobro veš, kako te jaz priserčno ljubim. Toda čas se bliža, da si moraš izbrati ženina, in da bom moral jaz morda od tebe se ločiti, ker prideš v drugo hišo in ud postaneš tuje družine. Bog me varuj, da bi jaz v tej reči, od ktere ti bo tvoje celo življenje ali srečno ali nesrečno, tiste nečloveške starše posnemal, kateri hočejo nagnjenjam svojih otrok zapovedovati. Ženina, ki bo s tabo zmirom živeti moral, moraš si ti sama izvoliti. Ali ker dobro vidiš, kolikajna je na tem izvoljenju leže-

če, jaz samo to od tebe tirjam v povračilo ljubezni, ki jo za te imam, da mi pripustiš, da moja večletna skušnja nadomesti tvojo, ki je zavoljo svoje mladosti ne moreš še imeti, in da si daš od mene svetovati. Skerb, katero sem do zdaj zmirom za te imel, in dalja, v kateri si od posvetnega hrupa in djanja do zdaj živela, mi da verovati, da tvoje serce ni še za nobenega vneto. Ali ravno to bi jaz zdaj naroprej rad od tebe izvedel, in ti mi moraš odkritoserčno povedati; jaz se ne bom tvojemu nagnenju zoperstavil, ako se je že za koga oglasilo, temuč te mislim le modro voditi.“

Ko je na to hči rekla, da njeno serce ni še nobenemu udano, in da ne bo nikoli kaj drugega storila, kakor kar ji oče svetuje, ji on na dalje govori: „Vedi tedaj, da veliko njih te želijo dobiti za svojo nevesto, ali nobeden teh, kateri so te snubili, mi ni po volji, in tudi, kakor se meni zdi, bi te ne mogel osrečiti. Če se boš držala naukov, ktere si od mene slišala, menim, da ne boš tacega iskala, kateri bi bil višjega stanu in bolj imeniten, kakor si ti. Ti si samo priprosta meščanka, in bogastvo, katero sem ti namenil zapustiti, ne bo tvojega rojstva nič bolj povzdignilo; in ako bi se s katerim žlahtnikom omožila, bi samo to zadobila, da ne bi mogla več po svoji volji se pečati s svojimi verstnicami, ker bi mož ti tega ne pripu-

stil, pa tudi ne z visocimi gospemi, ki so višjega stanu, ker bi te one pri sebi ne terpele, ali pa te le zaničevale in gerdo pogledavale. Enakost hoče biti mej zakonskimi, ali saj ne prevelik razloček v letih in v stanu, ako želijo biti srečni. Ali to ni še zadosti. Čez vse drugo treba gledati na zadržanje osebe, s katero se hočeš v zakon zavezati, in kateri boš zapala za vselej svojo srečo in samo sebe. Igralec, potepuh, neobtesanec, hudobnež, prekanjenec, ali pa pohajač, mehkužnež, lenuh, nespremišljenec, tumpec, zapravljivec, bi tebi družega ne pripravljaj, kakor žalost in terpljenje. Kar jih zdaj tukej poznam, ki bi tebe radi imeli, enega samega ne najdem, da ne bi imel enega ali družega teh pogrškov. Poslušaj tedaj, kaj mislim. Jaz menim da je bolje, ako se v večje mesto, kakor je to, preseliva. Tam bož ložej si izbrala iz veliko njih, in Bog ti bo ložej dal najti tistega, ki bo tvoje življenje osrečil in oslajšal. In ako bi bila volja Božja, da bi tvoja roka mogla biti plačilo kreposti tacega, kterege po nedolžnem osoda preganja, oj ljuba hči! kako bi me to veselilo. Ne gledaj tedaj, ali je tvoj ženin bogat ali ne; veliko premoženje, ktero mi je Bog dal in ktero bom kmalu tebi zapustil, je zadosti, da boš ti, kakor sredna meščanka, s ženinom, bodi si kateri koli, lahko živela.“

Na to reče hči sladko in ljubeznjivo: „Ako sem vam, ljubi oče! veliko dolžna za moje telesno življenje, sem vam veliko več dolžna za vašo ljubezen in skerb, s katero ste do zdaj mojo slabo in neskušeno mladost podpirali. In na koga se morem bolj zanašati, komu bolj zaupati, kakor vam? Jaz se vso, ljubi očka! vaši skerbi in vaši ljubezni prepustim. In ako bi tudi Bog hotel, da ima vaše premoženje biti plačilo zaterti kreposti, kaj si morem družega želeti, kakor da bi se tudi tisti, ki mene za ženo dobi, nikoli ne kesal, da je s premoženjem tudi še mene po verhu dobil? Ali jaz upam, da ne bi se mogel kesati, ker bi se tedaj ložej dalo, da bi on prišel v našo hišo prebivat; on bi bil tedaj kakor vaš sin, in jaz bi tudi se nikoli od vas ne ločila, in se vselej po vaših modrih svetih ravnala.“

Pri teh besedah oče ves vesel in vedrega lica svojo hčer objame in poljubi, ter pravi: „Bog ti ohrani, ljuba hči! zmirom tako krepostne in tako blage misli, ker tako si zdaj, in boš vselej veselje svojega očeta....“ Na to napravi ves radosten vse potrebno, in se dene na pot proti Rimu. Ko tje pride, začne precej skerbno iskati, kdo bi se nar bolj za ženina prilegel njegovi hčeri. Potem ko je dolgo in na tanjko vse poprašal in pozvedel, ji enkrat tako le govori: „Jaz mislim, da sem pa tistega našel, ki

te bo zamogel osrečiti. Ta je sin pravdoznanca, ki je veliko čislán zavoljo svoje učenosti, in zavoljo svoje poštenosti, pameten mladeneč, ki se vadi v očetovi umetnosti, ter obeta, da bo s svojo marljivostjo in umetnostjo si toliko vselej prislužil, da se bo znal s svojo soprugo meriti; ta želi tvojo roko. Ni družega treba, kakor da tebi dopade; jaz bom že to reč tako napeljal, da ga boš videla in ž njim govorila, ter lahko pretuhtala njegove telesne in dušne lastnosti. Samo te moram prositi, ljubka! za nekaj, kar mislim, da mi ne boš odrekla, ker si bila vselej blagoserčna. Jaz sem ti že rekel, da bo celo moje premoženje tvoje, in jaz gotovo ne vem za nobenega na svetu, kteremu bi bolj po pravici premoženje zapustil. Ali dans zjutrej se mi je nekaj prigodilo, kar mi je željo obudilo, da se en del premoženja tudi še drugemu da. Bil sem pri nekem menjalcu, ki je moj dober prijatelj; ondi zagledam blizo dvajsetletnega mladenča čedne postave in lepega zadržanja, kteri mi je dopadel, tako da sem menjalca poprašal, ali je morda njegov sin. On mi pravi, da ne, da je pa sin nekega, kterega sem jaz nekđaj tukej v Rimu dobro poznal, ki je bil prav pošten tergovec, je pa skoz nesreče vse zgubil, in v stiskah in v žalosti umerl. Zapustil je ženo s tem sinom, pristavi menjalec, in jaz sem ga za svojega pisarja vzel,

zato da s tem, kar zasluži, sebe in mater preživi. On daja v resnici vse materi, in ker nisem imel nikoli mladenča tako umetnega, tako marljivega in tako lepega zadržanja, sem mu tudi, ni zdavno, njegovo navadno plačilo povikšal; toda njegovo zadržanje in njegova krepost zasluži gotovo več srečo. — Jaz od teh besed ves ganjen sem se sramoval sam sebe, da mi ni nikoli na misel prišlo, njegovo mater obiskati, ktero sem vendar druge krate poznal, in ki sem vedel, da je prav pametna in poštena žena; to pot pa nisem hotel več odlasati, ter jo grem obiskat. Najdem jo samo, dam se ji spoznati, in ji dam priložnost govoriti od prestanih prigodeb; večkrat so se mi solze vli-le, ko sem slišal, s kakim udanjem v voljo Božjo ona svoje nesreče prenaša, in kako je Boga hvalila, da po zgubi moža in premoženja ji je tako ljubeznjivega in tako dobrega sina za tolažbo v tolikih nesrečah dal. Glej! jaz dobro vem, da ako bi mi v ravno tako revščino prišli, bi tebi, o ljubka! dopadlo, če bi nam kdo pomagal; in tudi brez te misli terdno zaupam, da tvoje usmiljeno serce ne bo pripustilo, da se dve osebi tolike kreposti brez pomoči pustite. Moja misel je tedaj, en del premoženja njima dati, da se jima pomaga. Tebi bo pri vsem tem še zadosti ostalo; in če boš hotla mladenča vzeti, kterega sem ti ponudil, ti ne bo treba

veče bogatije želeti, ker je on silno bogat.“

Na to mu hči, katero so te besede v živo zadele, in jo nekoliko zmotile, takole odgovori : „Premoženje je vaše, in vam gre je obračati, kakor se vam bolj prav zdi ; in jaz bi gotovo ne vedela, kako bi je zamogli boljše obrniti, kakor tako. Toda meni je prav žal, da ker je ta mladeneč tolike kreposti, kakor pravite, niste raje njemu, kakor komu družemu celo premoženje in še mene po verhu namenili. Saj se mi vendar zdi, da ste nekdam bili takih misli. Ali se vam morda zdi, da je prevelik dar, ako tudi mene...“

„O ljubeznjiva in neprecenljiva hči !“ povzame oče ; „oj, kako moram Boga zahvaliti, da mi je dal hčer tako blazega serca, kakor si ti ! ženitev s tabo mu ne bo neugodna, saj si ti nar dražji dar, ki ga morem komu tudi izmed nar bolj izbranih mladenčev storiti. Toda kako ti zamorem jaz tacega ponuditi, ki prav nič nima, če si ga ti sama ne izvoliš ? Ti boš tedaj obadva videla, in iz teh si boš ženina izbrala ; in jaz menim, da ako ravno te ta drugi še nikoli videl ni, se bo vendar za nar srečnejšega štel, če ga vzameš. Zato pa, da bi se zavoljo tega kedaj ne kesala, hočem, da boš tudi onega videla, in jaz bom ravno tako zadovoljin, ako si ga izvoliš in njega vzameš.“

Modri oče je svoj namen dosegel. On je vse tako osnoval, da je hči oba videla, se ž njima pogovarjala, in tako njuno serce spoznala. Ali dasiravno je našla, da je prvi vsega spoštovanja vreden, je vendar družega zavoljo njegove velike čednosti si izvolila; in tedaj so s popolno zadovoljnostjo od oboje strani tako ženitvanje obhajali, da ga ni bilo nikoli nobenega bolj veselega, nikoli nobenega tako srečnega.

XII. Domoljubje.

tari pisatelji, kakor beremo, visoko hvalijo in povelečujejo take možé, kateri so za domovino se v gotovo smert podali, kakor je bil storil Koder pri Grekih, kakor so storili Marko Kurci in dva Decija pri Rimljanih. Ni ga gotovo djanja bolj velikodušnega in večé hvale vrednega, kakor je kadar se kdo sam v smert poda, da druge reši. Toda tiste možé v starodavnih časih je pri tem vodila neka prazna vraža in neka slepa zmota; Marko Kurci je menil, da bo potolažil jezo bogov, in Rimu protečo nesrečo odvernil, če se verže v brezdno, ktero se je

bilo na Rimskem tergu odperlo; Koder pa, in oba Decija, so menili, da bodo svojim deželanom zmago naklonili, če se brez orožja pred sovražnike postavijo, in se od njih umoriti dajo. Njih namen je bil res hvale vreden, ne pa takó djanje samo na sebi. Ravno tolike hvale vredna smert zavoljo velike serčnosti, veliko koristniša pa še zavoljo svojih nasledkov je bila tista, kateri je šel prostovoljno nasproti v začetku osemnajstega stoletja mož,

kteri se mej nami komej pozna, po imenu Peter Mika, iz Adornskega na Laškem, kogar imenitnost in slava bi zamogla hvalo nekdanjih otemniti, ako bi našel enako število slovečih pisateljev, da bi ga slavili.

V 1706 letu so Francozje s silno vojsko mesto Turin*) obsedli. Dasiravno so se obleženci stanovitno in serčno branili, napade sovražnikov hrabro odbijali, ali uničevali, vedno nanje iz mestnih zidov streljali in jim tako veliko škodo delali, večkrat nenadoma ven nanje planili; so se bili vendar sovražniki konec treh mesecev stanovitnega obsedanja že tako zidom približali, da so bili zunajni rovi, katerih je dosti bilo, že skorej vsi v njih oblasti. En sam je še ostal, in ko bi še tistega vzeli, bi bili grad z vso vojskino pripravo v svojo oblast spravili, in zastonj bi bilo tedaj vse drugo branjenje.

Mestni poglavar grof Daun vidi, da hočejo sovražniki tudi še to zadnjo obrambo s silo napasti, in da so že proti nji svoje strašne baterije**) obernili. Ukaže tedaj svojim minerjam ***) da naj skušajo pod zemljo se

*) Turin, poglavitno mesto Sardinskega kraljestva.

***) Baterija je šest topov ali štukov.

****) Minerji se imenujejo vojščaki, ki pod zemljo mine kopajo, zažigajo in tako sovražnikove naprave razdevajo.

tjekej spraviti, spodej strelnega prahu nastaviti, in ga naglo vžgati, da bi tako njih dela razmetali in to silo odvernili. Pervi mej temi je bil Peter Mika, ki je, pokoren poveljam zapovednika, prav urno in marljivo se dela lotil. On je vedel do rečenega mesta pod zemljo priti, kjer je mino ročno nastavil tako, da ni manjkalo družega, kakor še po navadi nekaj strelnega prahu nasuti, ven iti, in zažgati. Ali glej! zemlja se nad njim stresa, hrup zasliši, iz kterega spozna, da si sovražniki prizadevajo njegovo delo ustaviti in uničiti. Blizo so že bili, in ko bi bil še dolgo se obotavljal, ves njegov trud bil bi zastonj. Kaj mu je bilo tedaj začeti? Ker mu skorej ni bilo več mogoče pobegniti, da ne bi padel v njih roke, in tudi ni bilo več mogoče potrebnih naprav storiti, da bi potlej od daleč stojé mino mogel prižgati, mu ni ostajalo drugo, ako je hotel svoj namen doseči, kakor da bi precej, ondi zraven stojé, sam s svojo roko mino zažgal, in tako samega sebe v nevarnost gotove smerti postavil. Peter Mika, unet od goreče ljubezni do domovine in do svojega kralja, se ravno tega sredstva poprime. Da ubrani sovražnikom njegovo delo razdjati, ter mestu še tisto edino obrambo vzeti, ki mu je še ostala, sklene ž njimi vred poginiti. Ukaže tedaj tovaršem, da naj gredo hitro nazaj. „Pomnite dobro“ jim

reče z milim glasom, „da očetovski skerbi našega dobrega kralja moje majhne otročiče priporočite, da jim bo ou podpora in oče, in tedaj jaz rad zanj umerjem.“ — Približa se zdaj serčno kraju, kjer je bil nastavljen razdjalni strelni prah in zažge ga neprestrašen. V tem hipu strašno počí : zemlja se zruši, kar so bili sovražniki ondi napravili, je vse razdjano, veliko njih ondi pogine, in tudi on je ostal zakopan v teh razvalinah.

Velikodušnemu djanju Mikovemu se mora veči del pripisati, da je bilo mesto Turin tistikrat rešeno. Ono je namreč sovražnike v veliko zmoto pripravilo, in njih silo tako dolgo uderžalo, da je z močno vojsko knez Evgen mestu na pomoč prišel, nanje udaril, slavno premagal, in je prisilil mesto popustiti in naglo pobegniti.

102

Ponočne pošasti.

Soave. II del, stran 201

XIII. Ponočne pošasti.

Nekdaj se je sploh verovalo, da povsod v starih zapuščenih hišah, posebno pa v starih gradovih duhovi prebivajo; mnogo se je pripovedovalo od prikazen, od strahov, in kaj se je temu ali onemu pripetilo, kateri se je kedaj prederznil v takih krajih prenočiti. Ščasoma se je pozvedelo, da take prikazni, taki strahovi niso bili nič drugega, kakor sama čista omama razgrete domišljivosti, ali nasledek čisto natornih vzrokov, za ktere se predvedelo ni, ali pa da so hudobni ljudje nalašč kaj tacega delali in raznašali, zato da so od tistih krajev, kjer so hotli svoja hudobna dela skrivati, vsacega odvracevali, kateri bi je znal ovaditi. Dan današnji noben pameten človek v take strahove več ne verje. Ljudstvo pa vendar ni še popolnoma te nekdanje prazne vere popustilo, in še v naših časih se sliši, da si kakšenkrat take pravljice pripovedujejo. Razamen mož, če kaj tacega sliši, se temu le posmehuje; drugi pa, kateri hočejo pokazati, da jih ni strah, grejo tudi prederzno nevarnosti nasproti, ktero

zaničujejo : ali iz tega, kar se je bilo vojvodu Vilarskemu prigodilo, naj se vsakdo uči, nikoli kaj takega ne skušati, dokler se ni z vsem prevedel, kar je potrebno se vsega hudega oarovati, ki se mu zna primeriti po natornem vzroku, ali pa od hudobnih tam skritih ljudi.

Še mlad, poslan od svojega kralja v velikih opravilih na Nemško, se je vojvoda ravno na svoj dom vračal, ko ga na poti noč ulovi ; ker je tudi silno deževalo, je hitil v bližnjo revno vas, kjer pa ni našel razun malo revnih kmetijskih bajt nobene hiše, v kateri bi prenočil. Vidi pa blizo tam star grad ; in ker se mu je zdelo, da bi zamogel tamkej bolje prenočiti, praša, kdo je tam, in ali bi se moglo tam čez noč ostati. Dobri ljudje odgovorijo, da si nobeden ne upa tam noter prebivati, zato ker so vsi prestrašeni od strahovitega ropotanja, ki se tam po noči sliši in od gerdih pošasti, ki se vidijo. Mladi Vilars se njih priprostosti posmehuje, ter jim reče : „Mene bo prav veselilo, da bom mogel tudi jaz videti tiste pošasti, in slišati tisto strašno ropotanje.“ Tedaj zapové svojim služabnikom, da naj ondi v vasi ostanejo, ker je hotel s tem bolj očitno pokazati, kako malo on za take vraže mara, vzame svoje orožje, si reče prinesiti vina, in dober ogenj zakuriti, s tem se pokrepča, ter se celó sam v grad poda.

Odbije polnoči, in glej! sliši od daleč krik in nekako tuljenje, in strašno rožljanje verig; Vilars vzame brez strahu orožje v roke in se postavi na stražo. Tuljenje, krik in rožljanje verig je zmirom glasnejše in zmirom bližej; Vilars stoji zmirom stanoviten in neprestrašen, in čaka serčno, kaj da bo iz tega. Kar glej! siloma, kakor da bi ves grad šel na kose, vidi se duri naglo odpreti, in noter stopiti strašno pošast grozne velikosti, vso z belim ogernjeno in zraven nje štiri furije*) z mertvaškimi bakljami v rokah. Pošast pride blizo pred Vilarsa, postoji, ga strašno pogleda, ter mu reče s čudnim in strašnim glasom: „Prederzni človek! kako si upaš priti v te strašne kraje? Beži precj od tod, in reši se, ali pa si gotovo mertev!“ — „Kaj jaz se bom bal, in bežal?“ odgovori serčni mladeneč; „čakaj, hudobnež! zdaj boš videl, ali se zna bati Vilars...“ in ko to izreče, plane nad njega z orožjem. Pošast naglo pobegne, Vilars teče za njo; ali komaj preide dve sobi, kar se na enkrat pòd pod njim udere, prikazen zgine, in on se znajde celo sam v neznanem kraji, okoli njega grozna tihota in strašna tema. Strah in nepokoj, ki je v tem strašnem hipu Vilarsa obhajal, si lahko mislimo. Po sreči se ni pri tem

*) Furijske so imenovali slepi malikovalci strašne peklenške pošasti, ki terpinčijo hudobne na onem svetu.

padcu nič udaril; toda dobro je videl, da ondi zapertemu ni bilo nobenega upanja ven priti ali pobegniti.

Ko tako ves v se zamišljen nekoliko postoji, zagleda nekaj svetlobe skozi špranjo duri, ki so peljale v bližnji podzemeljski hram, in sliši neko šepetanje, in zdelo se mu je, da so to človeški glasi. Nastavi tam svoje uho, in posluša; pa kaj? — še veliko bolj se prestraši, ker sliši, da se trupa hudobnežev posvetuje, kako bi njega umorili. Po daljšem prepiranju, katero ga je dolgo v strahu držalo, sliši na zadnje, da eden reče: „Če ga umorimo, bi njegova smert nam lahko silno nevarna postala; on je oseba kaj imenitna: jutre bi se po celem gradu preiskovalo, in mi bi bili ovajeni. Jaz menim tedaj, da naj se mu odpre in da naj se izpusti.“ — Ko Vilars to sliši, na ves glas pogumno zavpije: „Da zares! vaše djanje bi vas veliko stalo. Jaz imam sabo pisma velike važnosti, ktere morajo priti v roke samega kralja; v bližnji vasi imam štiri svojih služabnikov; moja smert ne bi mogla biti skrita, in tudi ne brez maščevanja. Odprite! jaz vam obljubim, da bom od tega vselej molčal, pa vam tudi, če me spustite, plačilo obljubim, kakor se Vilarsu spodobi.“ — Po kratkem posvetvanju so sklenili ga izpustiti, primorali pa so ga jim priseči, da ne bo od te prigodbe

nikoli nič drugega povedal, kakor da je ondi noter strašne reči videl in slišal; kar je gotovo tudi zamogel v resnici terditi.

Prešlo je potem nekaj časa, ko je on s svojimi prijatelji na enem svojih posestev na kmetih bil, in neznanega človeka videl k sebi priti, kateri mu je dva lepa, vsa živa žrebeta pripeljal, rekoč: „Tisti, katerim ste obljubili v gradu, ki vam mora še dobro znan biti, da boste molčali, kar ste tudi do zdaj tako možko držali, so vam ta dar poslali, s prošnjo, da ga vzeti blagovolite. Oni vas zdaj odvežejo od storjene obljube, ker so zdaj iz dežele, so tedaj ven iz nevarnosti, nič jim ne manjka, in tudi se ne bojijo več ničesar.“

Takrat je on povedal, kaj se mu je noter v gradu bilo prigodilo. Tiste petere pošasti, ktere so se mu bile prikazale, so bili možje, ki so tam slab dnar kovali in se tamkej z drugimi poskrivali; pōd, ki se je bil pod njim uderl, je bila nastava ali past, kakor so jih nekđaj zavoljo vednih bojov s znotrajnimi sovražniki skorej v vsakem gradu imeli. Vilars je bil vesel, da mu je bilo mogoče tistikrat ven priti; ali vsakrat potlej, ko je to prigodbo pravil, je grajal svojo preveliko prederznost, ter samega sebe za izgled nevarnosti postavljaj, v ktere zamore nespremišljena serčnost človeka pripraviti.

XIV. Odkupljeni jetnik.

elike njih se tako hvalijo, kadar komu kaj dobrega storijo, da se mora tudi tisti sramovati, ki od njih dobroto prejme; oni pa zgubijo s to svojo prazno častjo in prevzetnostjo vse zasluženje svoje darežljivosti. Ali dobrota, kakor Seneka*) pravi, mora usta zamašiti tistemu, ki jo stori, odpreti pa tistemu, ki jo prejme. Iz nasledne omenjenja vredne prigodbe bomo videli, kako je bil v živo prepričan od te resnice velik mož osemnajstega veka, in kako dobro se je vedel po nji zadržati.

Bil je on en praznik poleti v Marselju**), šel je zvečer ven k barkostaji se enmalo ohladiti, in je hotel stopiti v kak čoln, da bi se enmalo po morji peljal. Ogleduje po mornarjih, kateri bi ga peljal, kar se mu približa berhek mladeneč blazega zadržanja, ki se mu urno ponudi ga postreči. On ga pazljivo pogleduje, in spozna iz njegove zale postave, iz

*) Seneka, modrijan, učitelj rimskega cesarja Nerona.

**) Marselj, imenitno primorsko mesto na južnem Francoskem.

njegovega prijaznega in lepega zadržanja, in iz celega njegovega vedenja, da prav za prav ni bil mornarskega stanu. Reče mu tedaj: „Vi se mi ne zdite mornar, imate pa morda svoje veselje, se v veslanju vaditi ne za potrebo, ampak le za kratek čas?“ — „Res je“ mu odgovori, „jaz nisem tega stanu, tudi ni to moje vsakdanje opravilo; toda nesreča mojega očeta me je prisilila, da sem se tega dela lotil, zato da si tudi o praznikih kaj prislužim.“ —

„Kakšna nesreča“ praša tujec, „se je vašemu očetu prigodila?“ — „Moj oče so jetnik“ odgovori mladeneč, in solze se mu uderejo, „in jaz jih ne morem odkupiti, če si ne bom s svojim delom in trudom toliko prislužil.“ —

„Jetnik? ali je že dolgo od tega? in kje?“

„Že šest mesecev so v Tevtanu*) v verigah. S prihranjenim dnarom so si bili nekaj blaga nakupili, ga na ladijo spravili, ki je bila ravno v Smirno**) namenjena, tudi sami so hotli tje iti, zato da bi s svojo umetnostjo in s svojim pridom si prizadeli več dobička storiti. Ali morski tolovaji so ladijo vzeli, in oni so z vsemi drugimi v sužnost odpeljani. Za njih odkupljenje terjajo dva tisoč tolerjev. Ker so pa sabo iz doma skorej vse nesli, kar smo v

*) Tevtan, mesto za morjem v polnočni Afriki.

**) Smirna, inenitno primorsko mesto v mali Aziji.

hiši imeli, nismo v stanu, toliko dnarjev zdaj vkup spraviti. Zato se pa moja mati, in dve moji sestri noč in dan trudijo, da bi enkrat toliko denara vkup spravili; ravno to si tudi jaz prizadevam, ter skušam tudi o praznikih zaslužiti, kar mi je mogoče. Spervič sem menil, da bi morda očeta rešil, ako bi se jaz namest njih v sužnost podal. Pa moja mati so to menda zvedeli, ali se jim je kaj tacega dozdevalo, zato so mi naravnost rekli, da je prazno, kar sem mislil storiti; in ker so se po pravici bali, da bi jaz hotel po sili to poskusiti, so storili vsim brodnarjem prepovedati, da me nimajo v svoje ladije vzeti.“ — „Ste li kedaj kaj od njega pozvedeli? Ali veste, pri kom služi, in kako ga tam imajo?“ — „Služijo velikemu ogledu kraljevskih vertov; imajo je res po človeško, ali to je zanje majhna tolažba, saj so vendar le jetnik, daleč od nas, daleč od ljubeznjive sopruge, in od treh otrok, ki so jih vselej priserčno ljubili?“ — „Kako se kliče?“ — „Robert.“ — „Koliko let ima?“ — „Blizo 50 let.“ — „Vi zaslužite gotovo boljšo srečo; jaz vam jo želim iz celega serca; in ker vidim vašo krepost, bi skorej rekel, da jo boste dosegli.“

Noč nastopi, tujec mu reče, da naj na suho nazaj čoln zaverne, in stopivši iz čolna, mu da za plačilo polno mošnjo, in tako naglo

odrîne, da se mu mladeneč še zahvaliti ni utegnil. Bilo je v mošnji šestnajst luidorov in deset tolerjev. Mladeneč je stermel nad tako darežljivostjo; več dni gre vsak dan iz doma, da bi ga vnovič srečal, in se mu zahvalil, ali ni ga več našel.

Dva mesca potem, ko je nekega dne ta poštena družina v ubogi izbici pri revnem kosilu sedela, pride nenadoma Robert. Vsi zavpijejo od veselja in sterčenja, ko ga tako naenkrat zagledajo, in v prvem trenutku niso skorej sami svojim očem verovali, da je res on. On priserčno objema enega za drugim, in govori: „Oh, žena! oj, moji otroci! koliko hvalo sem vam dolžen za vašo veliko ljubezen in skerb! Ali kako vam je bilo mogoče, me tako hitro rešiti, in tako veliko pomoč poslati? Denar za moje odkupljenje, petdeset luidorov za popotnjo, ta obleka, ladmna že vnapred plačana, vse to me napolnuje s začudenjem. Toda zares, v kaki stan, v kako revščino vidim da ste zavoljo mene prišli!“ — Mnogi in silni občutleji ne dajo ženi še odgovoriti; oklene se ga okoli vratu, in solze se ji ulijejo po obrazu; hčeri se z materjo vred od veselja jokate; sin se kar ne gane, in omedli.

Po prelitih solzah veselja se žena zopet zbrihta in spregovori; vnovič moža objame, se oberne proti sinu, in s perstom nanj pokaže re-

koč; „Poglej! ta je tvoj rešitelj! Dva tisoč tolerjev so tirjali za tvoje odkupljenje; mi nismo do zdaj še ne polovice vkupej spravili, in še tega, kar smo spravili, nam je večji del neutrudljiva marljivost tvojega sina pripravila. Letá preljubeznjivi sin je moral dobiti pomočnike, kateri so ganjeni od njegove čednosti mu pomagali. On je bil spervič mislil, da bi se nam od tod zmuznil, in se namesti tebe v sužnost podal. Njemu gotovo se imamo zahvaliti, da si ti zdaj rešen; in on, namesti da bi nam bil kaj od tega razodel, nas je hotel takó nenadoma razveseliti. Poglej le, kako od prevelike radosti medli! Toda hitimo mu pomagat.“ -- Sestri ste že si prizadevalia ga zbrihtati; zdaj pristopijo še stariši in ni bilo kar lahko, ga iz njegove omotice zopet spraviti. Ali mej tem, ko on očeta z medlečimi očmi pogleduje, in ne more še prav spregovoriti, oče omolkne, se zamisli, in njegovo veselje se naglo v žalost in otožnost spremeni. Tedaj se proti njemu oberne in mu nejevoljno reče: „Oj ti nesrečni sin! kaj si storil? Svobodo sem bil res silno zaželel; ali groza me obide, kadar na tebe, svojega rešitelja, pomislim. Kako si zamogel neki skrivati to svoji materi, ako me nisi s kako hudobijo odkupil? Zakaj to ni nikakor mogoče, da bi si bil ti, sin ubozega jetnika in v taki mladosti, pošteno tako veliko pomoč

pridobil. Tresem se, ako le pomislim, da te je tvoja otročja ljubezen do mene zamogla v hudobijo zapeljati, Oj, odvzemi mi precej ta sum, govori resnico, in raje..." Oj, za Božjo voljo, oče, upokojite se!" sin naglo na to reče, in se sili vstati; „objemite le svojega sina, jaz nisem nevreden tega imena; vedite toraj, da ne jaz, ne nobeden, kar nas je tukej, nismo vas iz sužnosti odkupili. Naš dobrotnik je ves drugi, in jaz ga dobro poznam. Oj, mati moja! tuj gospod, kateri mi je bil s toliko darežljivostjo polno mošnjo podaril, me je tistikrat tudi veliko spraševal: gotovo pride tudi zdaj od njega letá naša sreča. Bog, da bi ga le mogel zopet enkrat srečati! Bog daj, da bi ga zopet dobil!Ali, nočem si dati mirú, dokler ne bom saj nekoliko od njega zvedel.“ — Tedaj pové očetu, kaj se mu je bilo z neznanim gospodom prigodilo, in tako mu ves strah in sum odvzame.

Potem ko je že dve léti zastonj ga iskal, ga neko jutro pri morji sreča. — „Oh, moj narveči, moj edini dobrotnik, moja podpora, moje življenje, moje vse!..." to je vse, kar je zamogel spregovoriti; verže se mu k nogam, in jih radostno objame. — „Kaj imate? kaj je to? "reče neznani gospod, in ga od tal vzdigne. — Oj gospod moj! ali ne veste, kali? kaj ste popolnoma pozabili na sina nesrečnega Roberta, kterega

ste vi tako velikodušno iz sužnosti rešili ?“ — „Vi se motite, prijatelj ! jaz sem tujec, in sem še le pred nekimi dnemi“ tu sem prišel. — „Znares biti, kar pravite ; toda spomnite se, da ste že tukej bili pred 26 meseci ; spomnite se, da sem vas v čolnici vozil, da ste mi polno mošnjo podarili, da ste sousmiljenje imeli z mojim nesrečnim očetom, da ste me skerbno izpraševali čez vse, kar vam je bilo treba vedeti za njegovo odkupljenje. Vi ste s tem eno celo družino osrečili, ktera zdaj ne želi družega kakor vas videti, da bi se vam tisočkrat zahvalila in vas blagosloвила. Prosim vas, ne odrecite nam tega veselja... pojdite z mano !“ — Počasi, prijatelj ! počasi : človek se prav lahko pomoti, da enega za družega vzame ; vi morda...“ — „Naka ! jaz se v tem gotovo nisem pomotil. Celi vaš blagi obraz mi je tako globoko vtisnjen ostal v mojem spominu, da vas ne morem nikakor z drugim zamenjati. Pojdite z mano, vas lepo prosim !...“ — ter ga za roko prime in prijazno sili, da bi ž njim šel.

Mej tem se je že več ljudi okoli nabralo. Neznanemu gospodu je ta mladenčeva hvaležnost kaj dopadla ; ali namest da bi se bil zavoljo tega prevzel, je bil tako močnoserčen, da je še clo občutkom pravičnega dopadenja se zoperstavil, in da se je hotel stanovitno zatajevati. Zmirom se je toraj mu bolj umikal,

dokler je priložnost dobil, da se je mej ljudi zamešal in izpred njega zginil.

Še zdaj bi se ne vedelo, kdo je bil ta gospod, ako bi po smerti nekega trgovca v Marselju njegovi ljudje ne bili dobili mej drugimi popirji pisma, v katerem je bilo zapisano, da je bilo 7500 frankov poslanih v mesto Kadis*) nekemu Robertu Majnu, za česar voljo so tega po računu prašali. Ta glosoviti engleški menjalec je odgovoril na to vprašanje, da je s tem dnarom po ukazu gospod Korelna Sekondatskega, barona Montesquieu' a, ki je bil predsednik v Bordoskem zboru, odkupil Marseljana, po imenu Roberta, ki je bil jetnik v Tevtanu.—Ta slavni mož namreč je imel navado, v časih svojo v Marselje omoženo sestro, gospó Herihoursko, obiskati. Usmiljeno djanje, katero je tu storil, in katero smo ravno povedali, je gotovo tolike hvale vredno, kolikor njegova pisma, s katerimi si je neumerljivo slavo pridobil.

Opomba. To prigodbo iz življenja barona Montesquieu' a je gospod Mingart popisal, kakor mu jo je bil sam Montesquieu'jev prijatelj povedal ki je bil tudi sam pricujoč pri zadnji zgodbi.

*) Kadis, primorko mesto na Španskem.

XV. Baltasar Lama.

ve imenitni hiši v Lisaboni*), Suarez in Suza, ste bili dolgo v hudem prepiru med sabo. Na zadnje se vendar v miru pogodite, ter sklenete, da naj se ženitev napravi mej Emanuelom in Elviro, edinima otrokoma obeh hiš, zato da se mir mej njima še bolj uterdi. Vse je bilo kmalu napravljeno; ženin in nevesta, ki sta se priserčno ljubila, sta že komej pričakovala srečne ure, ktera ji je imela za vselej zediniti. Ali Baltasar Lama, zlo premožen, pa ošaben mož zavoljo svojega velicega bogastva in zavoljo svoje velike veljave na dvoru, jima to srečo zavida. On se je želel s hišo Suarez bližej skleniti, da bi svojo imenitnost povikšal; zato je že poprej večkrat, pa se vé da zastonj, si prizadeval, ta svoj naklep izpeljati. Na zadnje si pri dvoru pomoči išče; prosi in zadobi v ženitvanski dar od kralja visoko službo s častjo podkralja (kraljevega namestnika) v Indiji.

*) Lisabona, poglavitno mesto na Portugalskem.

Elvirini starši se niso derznili se kraljevi prošnji zoperstaviti, udali so se, dasiravno ne radi. Ošabni Lama pa se je kaj prevzel, da je zmago odnesel. Emanuel pa ni mogel terpeti, da se Lama brez kazni svoje zmage veseli: gnan od ljubezni in od jeze, se ga loti s serditimi besedami; in ker tudi Lama mu ni hotel nobene dolžen ostati, se zgrabita, primeta za orožje, in se začneta serdito bojevati. Kmaló je Lama, manj vaje boja in slaběji, dve rani dobil, in ostal bi bil gotovo ondi mertev, ako ne bi bili ga ljudje še o pravem času rešili, ki so zraven prišli.

Tedaj se Lama precej na dvor poda, zatoži Suza, in pové še veliko več, kakor je res bilo. Vsled tega je bil Suza v ječo pahnen, in v smert obsojen. Kadar Elvira to žalostno novico zve, se ne vé sama kam djati od žalosti, ali kaj početi, da bi Suza od smerti rešila. Ena sama pot ji je ostala, to je, se Lamu udati.

Dasiravno so mu jo namreč starši obljubili, se je ona vendar dosihdob stanovitno branila, v zakon stopiti z možem, kterega je smertno sovražila. Neusmiljenec je to priložnost poprijel, si jo predobiti: pravil ji je, da če ona dovoli v to ženitev, se zamore Emanuel smerti oteti. Zastonj ji je bilo reči, da ga sovraži, da ji je celò nemogoče ga ljubiti; zastonj mu

je oponašala, da je preneobtesan, da je terdovraten in neusmiljen : Lama se ne da nikakor ganiti, in Elvira je bila prisiljena privoliti v ta zakon, da je nesrečnemu Suzu življenje otela.

Ženitnina je bila krasna in slovesna, in Suzu je bilo prizanešeno ; toda iz ječe so ga spustili še le potem, ko je Elvira s svojim ženinom se na pot proti Indiji podala.

Novi podkralj se je v Indiji kaj ošabno vedel, in ker je zraven tega bil tudi neusmiljen in terdoserčen, so ga Indijani kmalu začeli sovražiti in se proti njemu puntati. Elvira pa je s svojo krotkostjo in prijaznostjo postala splošni predmet ljubezni in občudenja. To primerjenje njenega z Lamovim zadržanjem je storilo, da so njega še bolj sovražili. Ena posebna okoliščina je pa splošno sovražtvo in nejevoljo proti njemu še bolj unela. Namreč kneginja Malabarska, ki je morala zavoljo svojega spačenega življenja iz svoje dežele pobe gniti, pride do Goaskega*) podkralja, in ga prosi za pribežališče in pomoč proti kralju svojemu bratu, ki jo je, kakor je pravila, preganjal. Prilizovanje te žene, njena lepota in na videz prijazno vedenje, še bolj pa ime kneginje, je kmalu častilakomno serce prevzetnega Lama

*) Goa je bilo nar imenitniši mesto v Indiji, ki so ga Portugalci imeli, kjer je tačas Lama bil kraljev namestnik.

predobilo. Zanje se uname, in strast ta ga je tako daleč gnala, da je začel z Elviro ne le hladnokervno postopati, temuč jo tudi zaničevati, in jo neusmiljeno v njene sobe zapirati. Ali to se razglasi, in vsi so bili čez njega nejevoljni; vsi so se čez to njegovo djanje hudovali, vsi so na glas čez to godernjali. Ali podkralj, ves pogreznjen v svojo novo ljubezen, ni nič maral za to, kar so drugi od njegove gerde nezvestobe in terdoserčnosti govorili.

Emanuel Suza, ki ni mogel na dolgo od tiste osebe ločen živeti, katero je bolj kot samega sebe ljubil, je mej tem sklenil skrivaje z dvema svojih služabnikov iz doma iti, in se čez morje v Indijo podati.

Kadar pride v Goo, hitro zve, v kako žalostnem stanu da je nesrečna Elvira, kako se ona vsim smili, kako vsi sploh sovražijo hudobnega Lama in kneginjo, ki ga je tako oslepila. Pri teh novicah on globoko zdihne; v prvi nejevolji je že sklepal, trinoga umoriti in se za zatreto podkraljico potegniti. Ko se mu pa prva jeza nekoliko poleže, spozna sam nevarnost, v katero bi s takim djanjem sebe in njo djal; saj bi se lahko potem kaj od Elvire mislilo, kar bi ji ne bilo v čast pred Lisabonskim dvorom, ker bi utegnil ta ali oni reči, da se je bila ona ž njim popred pogovorila, kako se hočeta nad Lamom maščevati.

Zato potolaži nekoliko in ukroti svojo jezo in pomisli, kako bi ji bolj varno in bolj gotovo pomagal. On zapové tedaj enemu svojih služabnikov, da naj si vse prizadene, na dvor podkraljev priti in stopiti v Elvirino službo; drugemu služabniku pa ukaže, da naj si vse prizadene, da ga bo kneginja rada videla, zato da bo zvedel, kaj si ona in nezvesti Lama proti Elviri domišljujeta.

In v resnici zve tako kmalu potem, da sta grozno hudobijo zoper Elviro snovala. Zasljepljen Lama od svoje gerde strasti, zaslepljen od nesrečne častiželjnosti, da bi se zavezal s ženo kraljevskega rodú, vedno podšuntan od hudobne kneginje, stori strašni naklep, se Elvire s strupom znebiti; ker je dobro spoznal, da se drugače ne more s kneginjo oženiti, katero je pregrešno ljubil.

Strup so ji res podali, toda Elvira je še za časa za to zvedela, in ga ni vžila. Ko se pa ta nova Lamova hudobija kmalo po dvoru in po mestu razglasi, se ljudstvo, že od popred hudo razkačeno, ne da več krotiti; strašno sovražtvo in nejevolja se povsod kaže; nar bolj nezadovoljni in nar prederzniši zgrabijo za orožje, in se očitno spuntajo; razdraženo ljudstvo obsede dvor, predere v stanovanje kneginje in jo pri ti priči umori. Prestrašeni podkralj je res koj pritekkel jo braniti, tode prepozno;

da, še on sam bi bil od razdraženega ljudstva ondi umorjen, ako ne bi bil Emanuel, ki se je hudih nasledkov njegovega umora bal, zanj možko potegnil, in ga s svojim orožjem obranil.

Ni izreči sramote ošabnega Lama, ko je videl, da mu je sam njegov nasprotnik življenje ohranil, in to scer takrat, ko mu je vest očitala, da je po vsi pravici smert si zaslužil. Velika je bila njegova žalost, ko je videl, da je kneginja umorjena, katero je tako rad imel, in ki je njegovo častilakomnost pasla; večja še je bila njegova sramota, ko je videl, da je razodet njegov hudobni naklep; grozna je bila njegova otožnost, ko je videl, da ga vse ljudstvo sploh čerti ino sovraži; silen je bil njegov strah, da ne bi se vse to v Lisaboni zvedelo, in da ne bi bil tedaj zavoljo tega ostro kaznjen; strašno je bilo grizenje vesti, ktera mu je vse njegove krivice oponašala: in vse to ga tako neizrečeno pobije, da hudo oboli; huda merzlica se ga loti, in kmalu spozna, da se konec njegovega življenja bliža. Mertvaška luč poslednje ure razžene na zadnje temo, v kateri je do tistikrat taval: on spozna in vidi zdaj vse svoje hudobije zaporedoma, vidi vso grozo svojega poslednjega hudobnega djanja; ves skesan pokliče k sebi Elviro in Emanuela, in s solznimi očmi jima takole govori: Elvira! jaz si ne upam več reči, da si moja žena, ker spoznam

veliko krivico, ki sem ti jo storil. Oj, koliko čednost sem jaz tako neusmiljeno preganjal in tlačil, in tako dolgo! Pa Bog, da Bog sam se je tebe na zadnje usmilil; on ti na zadnje človeka iz poti spravi, ki se je tebe prenevrednega storil. Ako ti zamore moje silno bogastvo nekoliko krivico poravnati, ki sem jo tebi storil, ti je vse zapustim. Kár je pa tega še zmirom premalo, naj nadomesti dražji dar. Emanuel! Bog mi zdaj to življenje vzame, katero ste mi vi tako velikodušno ohraniti si prizadevali. Bodi mu zató vsa čast in hvala! saj ako bi jaz po ti moji gerdi hudobiji še na dalje živel, bi se moral sam sebe zavoljo tega sramovati. Samo vi ste bili Elvire vredni, jaz sem vam jo hudobno iz rok iztergal; zdaj vam jo nazaj dam. Storite jo tako srečno in veselo, kakor sem jo bil jaz do zdaj nesrečno stori!. Eno samo dobroto se derznem vaji prositi, in ta je, da pozabita na vse, kar sem do zdaj storil, da samo to uro v spominu obderžita, in da naj vama ne bo neugoden spomin te ure. Objemita me v znamenje, da mi odpustita, zadnjikrat, in potem rad umerjem.“ — Tako je Lama v njunih rokah dušo pustil, oná pa sta za njim jokala; ali umerl je z resničnim žalovanjem čez svojo nedositno prevzetnost in terdoserčnost, s kterima je tako gerdo ponečastil celo svoje življenje.

XVI Blagoserčni brat.

Redeek izgled bratovske ljubezni smo že videli v povesti od dveh bratov (*). Ne zdavno smo zopet družega slišali, in dasiravno je prvemu silno podoben, ga vendar nočemo opustiti, in ga sem postavimo. Bratovska ljubezen, vdahnjena že od same nature v človeške persi, bi imela biti vesoljna in živa; vendar se pa mnogokrat vidi, da po malem pojema ali celo ugasne. Kakšenkrat se vidi tudi, da tisti, ki so si v rodu nar bližji, postanejo z velikim pohujšanjem družih nar hujši in nar bolj serditi sovražniki mej sabo. Veliko je vzrokov, ki človeka napeljujejo, da té nar svetejše naeorne vezi tako hudobno razterže; ali mej vsemi je vendar samopridnost, ki človeka nar večkrat k temu zapelja. Posvetno blago je človeku tisti dragi malik, kteremu hiti vsako reč v svoji spačenosti žertvovat. Da bi pač zamogli izgledi blagoserčnosti, ktere tukej pripovedujemo, koga k enacemu dobremu djanju spodbosti, ker bi tako vendar to veselje imeli,

*) Glej drugo povest, kateri je naslov: Brata.

da bi saj večkrat kaj od takih velikoserčnih in slovečih del slišali!

Dolgo je že Albert Gvaltieri si zastoj vse prizadeval, svojega sina Ferdinanda s poti pregreh, katerim se je bil udal, zopet nazaj na pravo pot pripeljati, ktero je popolnoma zapustil. Njegovo ljubeznjivo svarjenje ni pri njem nič več zmoglo: če ga je zmerjal, ali mu žugal, ga hudobni sin ni kar poslušal; če ga je kaznoval, ga je to po navadi le še bolj razserdilo. Nesrečni oče, kateri ni vedel več, kaj bi ž njim storil, ga na zadnje v turn zapre, in ga pusti tako več mescev zapertega: ali kadar je iz turna prišel, je bil še bolj samoglaven in še bolj prederzen, kakor poprej.

Enkrat se je ta hudobnež celó prederznil, svojo roko proti očetu stegniti, in ga nesramno zaničevati z nespodobnimi besedami. Ali zdaj ga oče ni mogel več terpeti: iz hiše ga od sebe pri ti priči zapodi, mu da le en majhen del svojega premoženja, celo premoženje pa da svojemu mlajšemu sinu Henriku, ki je bil lepega in prijaznega zaderžanja, ter je s tem ravno tako očeta razveseljeval in osrečeval, kakor mu je starši sin nejevolje in žalosti pripravljal.

Ferdinand, dasiravno tako ostro kaznjen, se vendar s tem ni poboljšal, ali čez to kaj žaloval, marveč se je še v svoji nespremišlje-

nosti veselil, da je saj enkrat sam svoj, in da zamore brez strahu po svoji hudobni volji živeti, in svoje pregrešne želje popolnoma natisovati. Toda kmalu mu začne primanjkovati denara, ker je imel le malo premoženja. Kadar je tedaj tisto malo premoženja zapravil, katero je bil od očeta prejel, in je vedel, da se mu naglo bliža ubožstvo in reva, je začel sam v se iti, in se kesati svojega dozdajnega življenja. Takrat mu je večkrat na misel šlo, se nazaj k očetu verniti, mu pred noge pasti, in ga za odpuščanje prositi. Ali nekaj sramota, nekaj pa strah, da ga bo oče od sebe spodbil, ga je uderževal: in ko je ravno v teh zadregah bil, in ni vedel, kaj bi storil, mu je smert očeta neprevidoma vzela, in vse njegovo upanje razbila, in njega popustila v žalosti in v veliki revščini.

Ker ni vedel tedaj več kaj početi, je začel vse drugače živeti, kakor je do tistikrat živel; popustivši vse pregrehe in hudobije, se je lotil dela z vso resnobo, in si je začel prizadevati z marljivostjo in trudom si to pridobiti, kar si ni mogel pričakovati od zgubljene dedšine.—Henrik je kmalu zvedel za to srečno spremenjenje svojega brata; on je bil kreposten in dobrega serca, in ker ga je bilo poprej pohujšljivo življenje bratovo veliko bolj bolelo, kakor pa ga je zdaj veselilo veliko premože-

nje, katero je sam dobil, se je tudi zdaj kaj veselil, da se je brat poboljšal. Ker pa kes, katerega sila in potreba obudite, po navadi večkrat prehitro prejde, in se lahko pozabi, ako se človeku naglo iz potrebe pomaga; zato je hotel ga nekaj časa v revii pustiti, da bi se v tem novem življenju bolj utrdil, in da bi zamogel on sam poskusiti, kolikanj več je vredno pametno in lepo zadržanje, kakor pa spačeno in hudobno življenje.

Kadar se mu je tedaj zdelo, da je dovolj skusil, vzame očetovo oporoko, nobenemu nič ne reče, in zavito v pismo mu pošlje ter mu zraven tole piše: „Ljubi moj Ferdinand! tukaj sem ti poslal očetovo oporoko, po kateri je celo premoženje meni zapuščeno. Ko bi oče zdaj še živeli, bi gotovo oporoko pre naredili, in bi tudi na te pomislili. Takrat so pa drugače zastran tebe mislili, ker si bil tudi ti drugačen. Zato me veseli, da ti zamorem saj jaz tisti del očetovega premoženja prepustiti, kateri ti zdaj že po vsi pravici gre. Prejmi to djanje pravice in dolžnosti, katero proti tebi radovoljno izpolnuje tvoj brat Henrik.“

Bil je prvi dan leta, kadar je Ferdinand to pismo s takošnim darom dobil, kakoršnega si gotovo pričakoval ni. Ljubeznjive bratove besede so ga v živo zadele, čudil se je čez njegovo redko velikoserčnost. Ali tudi on ni

hotel manj od njega velikodušen biti, in ne v zlo porabiti darú, ktereга mu je ponujal: zato mu pošlje oporoko nazaj s tem odgovorom: „Moj dragi, in preljubeznjivi brat! Tvoja blagoserčnost kaže, da so najin oče po pravici tebi svoje premoženje zapustili. Tukej ti pošljem oporoko nazaj; ker nobeden ni bolj vreden, kakor ti, celo premoženje posesti. Kakor sem malo maral za očetove dobre svete, dokler so še živeli, ravno tako moram zdaj njihov spomin častiti in njihovo poslednjo voljo spoštovati. Dovolj mi je, da sem tvojo ljubezen in tvoje prijateljstvo zopet zadobil. Za to ti bom vselej hvaležen, tvoj brat Ferdinand.“

Henrik, ko dobi ta odgovor, teče precej k njemu, in ga objame rekoč: „Dragi in spoštovanja vredni spomin najinega očeta ne more biti bolj spoštovan, kakor tako, da razdereva, kar bi sami tudi storili, ako bi še živeli; djanje, ki je utegnilo biti enkrat pravično, zdaj pa bi bilo krivično. V njih imenu tedaj ga jaz zdaj za vselej razderem, in ti stopi nazaj v pravice, ktere ti je dala natora, in ktere si s čednostjo si zopet pridobil.“ — Pri teh besedah, ne čakaje na bratov odgovor, se iz njegovih rok izterže, teče k ognju, verže oporoko v ogenj in jo sožge.

Zdaj se začne mej bratoma ljubezljivo in

serčno besedovanje, besedovanje prijazno in velikodušno; ker ta ni hotel po nobeni ceni nazaj imeti, kar mu je brat ponujal, ker je pravil, da je vso pravico do premoženja zgubil; oni pa ni hotel več njegovega dela obderžati, ker je terdil, da mu več ne gre. Na zadnje zmaga vendar Henrik, kateri je vsakako hotel, da morata oba saj enako od očetovega premoženja živeti, ako ga tudi ne razdelita. Ferdinand v to dovoli, in tako sta potlej vkupej v bratovski ljubezni živela. Pa tudi nikoli se ni videlo bratov, ki bi se bili bolj mej sabo ljubili, ali da bi bili bolj spravno in zadovoljno vkupej živeli, kakor Henrik in Ferdinand.

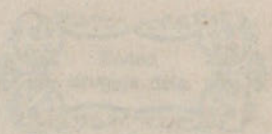

POVESTI.

TRETJI DEL.

POVESTI.

TRETTI DEL

I. Maršal Turenski.

Celo majhno reč tukej povemo od tolicege moža, kakor je bil sloveči Maršal Turenski*). Ali ravno ta kaže, kako se vedó veliki možje zadržati v priložnostih, v katerih se nižji ljudje radi hudo razserdijo.

Taki ljudje se v resnici prav kmalu ujezijo, in se strašno raztogotijo za nar manjše razžaljenje, če tudi ni prostovoljno. Ker v sebi le malo imajo, kar bi je spoštovanja vredne delalo, zato se zmirom bojé, da ne bi jih kdo zaničeval; in vsako majhno natolcevanje, da jih kateri drugi toliko ne obrajta, kolikor bi

*) Maršal je ime nar višje vojaške časti. Maršal Turene je bil izmed nar imenitniših francozkih genralov eden v drugi polovici sedemnajstega veka.

oni hotli, rani hudo njih častilakomnost, in je v nar večo jezo pripravi. Imenitni možje pa, ki dobro vedó, da take male reči njih časti nič ne škodijo, se znajo bolj zatajevati, ali pa je vedo prenašati mirno in krotko. Veliko tacih izgledov imamo iz starih časov; mi hočemo pa tukej samo en izgled iz novih časov povedati, ki nam ga je sloveči maršal Turenski zapustil.

On je bil v boju strah vojská, in dolgo časa je bil on steber in slava Francoske dežele. Ali na svojem domu se je príprosto in priljudno obnašal; njegovo oblačilo in celo njegovo vedenje je bilo ponižno in pohlevno; z vsimi je bil prijazen in usmiljenega serca.

Prigodilo se je poléti neko jutro, da je za rana iz svoje spalnice ven prišel tako, kakor je bil v jopi, le na pol obut, in je hodil celo sam po mostovžu; potlej se je podal k oknu, se nanj z lahtmi naslonil, djal glavo mej roke in je gledal v vert. Mej tem pride noter služabnik. Ta je menil, da je eden njegovih tovaršev pri oknu; tedaj se mu lepo počasi bliža, in ga po služabnikovo od zadej z roko močno lopne, se pohrohotá in gre. Maršal se mirno oberne ter reče: Prijatelj! roka ti je menda pretežka; spomni se drugikrat, da ne udariš več tako močno.“ — Kadar ga služabnik po glasu in po obrazu spozna, da je gospodar,

od samega strahú ves omedli. Ves bled tedaj in preplašen se mu verže k nogam, ga s solzmi prosi usmiljenja in odpuščanja, ker pravi, da ga je deržal za svojega tovarša Janeza. Maršal mu ravno tako mirno odgovori: „Nar večja tvoja pomota ni prišla od očes, ampak od tvoje roke; tudi Janezu bi se bilo lahko zdelo to pozdravljenje enmalo preneprijazno. Jaz ti svetujem tedaj za naprej: vošči dobro jutro vselej rajše z besedo, kakor z djanjem.“ — Potem ga vzdigne, ga potolaži, gre zopet mirno v svojo sobo, in popusti ondi služabnika, ki se je, ne vém, ali bolj sramoval zavoljo svoje pomote, ali pa bolj čudil čez svojega dobrega gospodarja.

II. Srečna zamemba.

Evdoksi in Leonci sta bila iz malo premožnih hiš, pa v kreposti in umetnosti sta oba vse svoje verstnike močno prekosila. Vkupej sta se izšolala, in od prve mladosti bila sta priserčna prijatelja, kar sta si tudi do smerti ostala. To prijateljstvo vendar ni ubranilo, da sta se vsak družega stanú poprijela, ker jo je vsak po tisti peti udaril, na katero ga je vleklo nagjnenje in natura. Evdoksi, ki je bil derzen, delaven, hiter, previden in tak, kakor treba biti za velika opravila, se je lotil politiških (državnih) služeb, in se s svojo ročnostjo in s svojim zasluženjem zmirom višej popenjal, da je sčasoma velike časti in še večje bogastvo dosegel. Leonci je bil bolj krotak in miren, ni maral za posvetni šum in velike skerbi, in se je zadovoljil s svojo priprosto srednostjo; zato se je udal ves mirnim učenostim, v katerih se je tudi tako sponesel, da so ga šteli mej nar bolj učene može tistih časov.

Srečna zamemba.

Soave. III. del, stran 232

Dasiravno pa sta se po opravih in po stanu močno ločila, sta si bila vendar zmirom iskerna prijatelja; bila sta pa tudi oba neoženjena do štiridesetega leta svoje starosti. Ali ko to starost dosežeta, skleneta, oba ene misli, se oženiti; in ker se je bil Evdoksi že naveličal dolgih opravil in velicega šundra na dvoru, in ker je tudi Leoncija mestni hrup že nekaj časa dolgočasoval, se pomenita iskati mirú in tihote na kmetih, in tam, kjer bi ju nobena reč več saksebi ne ločila, kar jima še življenja ostane, po prijateljsko vkupej veselo prebiti. Evdoksi si ukupi s svojim velikim bogastvom tudi bogato posestvo v lepem in prijaznem kraji; zraven njega si je tudi Leoncijamajhno posestvo ukupil, katero je pa znal on potlej s svojo skerbjo še do večje veljave povzdigniti: in ondi tje sta se oba s svojima ženama v miru prese-lila.

Prigodilo se je, da ste skorej ob enem času porodile. Evdoksijeva je povila lepega dečeka, Leoncijeva pa prav zalo punčiko, česar sta bila oba silno vesela, in sta zavoljo tega radosti poln praznik imela. Ali to veselje se jima je kmalu skalilo, ker malo dni po porodu se je Leoncijeve žene huda bolezen lotila, in v nar lepšem cvetu njenih let jo je nemila smert pobrala. Žalostni Leonci se ni mogel dolgo časa zavoljo te zgube utolažiti, in brez

tolažeb, in brez priserčnih skerbi ljubeznjivega svojega prijatelja Evdoksija, kateri ga je pomiloval in njegovo žalost z njim delil, ne bi bil zamogel dolgo te grenke žalosti prenašati, temuč bi bil še on za njo v grob šel. To ljubeznjivo prizadevanje njegovega prijatelja mu je sčasoma po malem serčno žalost olajšalo; pa ena nadležna misel ga je vendar še težila, ker ni vedel namreč, kako bi on celó sam svojo hčer, kadar kaj odrase, tako odgojil, da ne bi postala le umetna, ampak tudi prijazna in priljudna deklica, in dobro podučena v vsem, kar gre blagorodni gospodični vedeti in znati.

Ko tedaj nekega dne z Evdoksijem s tisto odkritoserčnostjo govori, katero po navadi staro prijateljstvo vdiha, mu razodene ta tern, ki ga v sercu zbada, ter ga poprosi, naj on že zdaj svoji ženi njegovo hčerko priporoči, da bi jo potlej k sebi vzela in ona sama jo lepo odgojila, kadar kaj bolj porase; Evdoksi mu precej obljubi, da hoče to prav rad storiti: „Ali eno povračilo“ mu reče „želim tudi jaz od tebe. Jaz želim namreč, da se ta moj sin, kterega mi je Bog dal, enkrat vrednega stori bogastva, katero mu bom zapustil, in da ga ne zapravi. Ti veš tudi, da jaz, navajen do zdaj na dvorsko življenje in na silo opravi, nisem mogel nikoli kar pomisliti na to, kako naj bi

se nar bolj prav in pametno mladenči odgojevali, zatorej se tudi sam ne vem v tem prav obnašati. Razun tega se tudi bojim, da bi se moj sin, če zve za bogastvo, katero ga čaka, zavoljo tega ne prevzel in ne postal enak tolikim drugim, kateri menijo, da ni treba tistim nobenega nauka in nobene zasluge, ki so iz bogate hiše, in da bogastvo vse to nadomestuje. Zato želim, da bi on dolgo za svoj stan kar ne vedel; in ker si od druge strani ne morem upati boljšega učenika, in boljšega tudi zares ne najdem, kakor si ti, zato je moja misel ta: da dokler sta še naju otroka mlada, in še sama za se ne vesta, ji mej sabo zamenjeva, da ti mojega vzameš, svojo hčer pa meni pustiš; in tako ji bova oba odgojevala kot svoja lastna otroka.“

Leonci je z veseljem v to dovolil, in rekel, da je pripravljen, si po svoji moči prizadevati, da bo Evdoksijev sin enkrat tako odgojen, kakor si ga želi. „Samo še to treba vedeti“ mu reče „ali bo ta zamemba tvoji ženi po volji, in ali se ne bo ustavljala temu, da se ji sin od nje loči.“ — „Letó prevzamem jaz na se“ odgovori Evdoksi, „jo pregovoriti, da bo tudi ona s tem zadovoljna;“ — in ker je bila ona prav pametna žena, ni bilo ravno težko jo pregovoriti, posebno ker je vedela, da se njeni sin v dobre roke izroči; in ker so blizo

eden družega stanovali, ji je bilo vselej mogoče svojega sinka videti, kolikorkrat bi se ji le poljubilo.

Kadar sta tedaj to mej sabo zgovorila, nista hotla se dolgo obotavljati, temuč sta svoj sklep tudi precej izpeljala; zamenjata si svoja otroka, in odselej je vsak za svojega izročenca tako ljubezen in tako skerb imel, da ne bi bil nikoli nobeden rekel, ali clo natolceval, da ni pravi oče tistega, kterega redi. Tudi otroka, kakor sta zmirom bolj rasla, tako sta tudi svoje rednike kot prave stariše zmirom bolj ljubila in rada imela, in sta se tako dobro učila, kar se jima je učiti velevalo, da sta postala pravo veselje in radost vsih skupej.

Posebno pa je bil marljiv mladi Flavi; menil je namreč, da je Leoncijev sin, in je le malo premoženja videl; zato je pa tudi spoznal, da mora vse svoje upauje le v svoj lastni prid in v svojo marljivost staviti. In ker je želel od druge strani, da bi kmalo zamogel s svojim delom in zasluženjem vračati ljubeznjive skerbi tako dobrega očeta, si je tako prizadeval vse znati, kar ga je učil, da je bil v kratkem v vsih znanostih bolj znajden, kakor se zamore tirjati od njegovih let, in da so se vsi čez njega čudili, kteri so ga poznali.

Ker je pa bil pogostoma v Evdoksijevi hiši, in je videl tam deklico, ktero si je bil

Evdoksi k sebi vzal, in ki je vsakdan bila lju-beznjivša zavoljo svoje lepote, prijaznosti, in pametnega in poštenega zadržanja, se na zad-nje njegovo serce posebno za njo uname. Rav-no tako ga je tudi mlada gospodična kaj rada videla. Nikoli pa si on še pomisliti derznil ni, da bo tako bogata deklica kedaj njegova ne-vesta, ker je imel le majhno premoženje. Ali tudi ona si ni mogla tacega kaj misliti, ker po nobeni ceni ne bi bila kaj storila, kar bi njenim staršem ne utegnilo všeč biti. Zato pa je tudi pri obéh ta občutlej uzajemnega do-padenja le v sercu skrit ostal, in si nista eden drugemu od tega nikoli nič razodela.

V takih okoliščinah sta bila oná, ko je Evdoksi videl, da je njegov sin že, kar si je le želeti mogel, moder in berhek mladeneč; in ker je težko čakal, da bi ga nazaj k sebi domu vzal, in se mu razodel, se Leonciju prav priserčno za ves njegov trud zahvali, in ga po-prosi, da naj mu sina nazaj da. Leonciju pa, ki je Flavija že ljubil kakor lastnega sina, je bilo prav težko, se od njega ločiti in tako slad-ko breme odložiti. Ali ker je vendar mo-ral se udati, pokliče mladenča na stran in mu ukaže, da naj gre k Evdoksiju, ker ima tam neko važno opravilo. In ker ni mogel nič družega pristaviti zavoljo solz, ki so ga ob-lile, ga večkrat priserčno poljubi, se siloma od

njega odterže, ga poslovi in iz dóma pusti. Mladeneč se je čudil čez ta jok in čez ta znamenja ljubezni in žalosti, katerim ni mogel vzroka najti, toraj, gre ves v dvomih in zamišljen k Evdoksiju. Veliko veselje in ljubezen, s katerim ga Evdoksi sprejme in objame, mu da zopet nekaj serčnosti; ker mu pa še zmirom ni kar na misel prišlo, da bi Evdoksi utegnil njegov oče biti, kadar to zasliši iz njegovih ust, in sliši, kako zamembo je bil z Leoncijem storil, je bil kot zamaknjen in ves iz sebe. Kadar se zopet nekoliko zbrihta, se verže Evdoksiju k nogam, se mu jih oklene ter pravi: Iz posebne ljubezni, ktero ste mi tolikrat skazali, bi bil res zamogel kedaj na to misel priti, da utegnete biti vi moj oče, kar ste mi zdaj dobrohotno razodeli; toda kdo bi bil zamogel verjeti, da ljubeznjiva skerb, ktero je za me imel Leonci, zamore biti kaj družega, kakor naslédek očetovske ljubezni? Kdaj sè je videlo očeta, da bi bil toliko storil za svojega sina? Mene veseli, gospod! spoznati v vas tistega, kteremu se imam za to življenje zahvaliti, ki bo od zdaj zanaprej vse vaše; pripustiti mi pa vendar morate, da bom tudi v prihodnje tistega, kteremu sem tolikajú dolžan, kot svojega družega očeta spoštoval. Za trude, ktere je z mano imel, in za prizadevanje, s katerim me je odgojeval, sem mu hvaležnost

dolžan, dokler bom živ; in ako bi jaz tudi tisoč let živel, menim, da ne bi nikoli ga dovolj izplačati zamogel. Majhno vračilo bi mu vi, o oče! vendar lahko dali, katero bi tudi mene popolnoma osrečile. Izabelo, katero ste vi do zdaj imeli kot svojo hčer, že zdavno kaj rad imam zavoljo njene lepote in prijaznosti, ktere se je navadila od vas in od moje matere, da imam jo tako rad, da vam ne morem dopovedati. Toda ker si nisem upal še pomisliti ne, da bi se kedaj ž njo oženiti zamogel, ker sem menil, da je za me previsocega stanu in prebogata, mi je bilo dovolj, da je moje serce skrivši za njo bilo; zato se ji tudi nisem hotel nikoli razodeti. Zdaj pa, če je vam prav, zamorete Izabelo meni dati, ker boste tako njenemu očetu veliko dobroto in veliko veselje storili, in ga nekako plačali za to, kar je on meni in vam storil. Le to bi vas še prosil, da vi moje nagnjenje nji odkrijete, in ji to ženitev ponudite. Tako bo ona še zmirom tudi v prihodnje vašega premoženja deležna ostala, in oba bova po tem takem tudi zana-prej vaša in Leoncijeva otroka.“

Evdoksi ga pri teh besedah še z večim veseljem objame, kot poprej, ter reče: „Oj sin! ti si bil vselej moje nar slajše upanje, zdaj si pa moja popolna sreča. Letà tvoja hvaležnost

mi še veliko bolj kaže tvojo krepost, in mi daja spoznati, kolikanj sem Leonciju dolžan, da te je tako odgojil, kakor te zdaj najdem! Ako bi krepost tega neprimerljivega moža si zamogla drugo plačilo želeti razun tistega, katero mu lastna vest daja, in ki obstoji v sladki zadovoljnosti, da je kaj dobrega storil, je gotovo ni na svetu reči, da bi je zanj jaz ne storil: pa v prihodnje naj po svoji volji ravna z mojim premoženjem. Kar njegovo hčer zadeva, katero sem do zdaj jaz tukej imel, kakor da bi bila moja lastna, boš ti ne le njemu, ampak tudi meni samemu posebno in nar bolj s tem vstregel, da jo vzameš za svojo nevesto. Tako izpolneš nar bolj goreče želje moje, in želje svoje matere. Ali tudi ona te že komej pričakuje, da bi te zamogla objeti; pojdiva, ker te radosti ji ne smeva dalje kratiti.“

Mati, ktera ga je res že komej pričakovala, ko ga zagleda, gine skorej od ljubezni in veselja, in se ne more naveličati ga objemati in poljubovati. Še večja pa je njena zadovoljnost, kadar sliši, da pridobivši svojega sina, ne bo vendar zgubila Izabele, ktere ni mogla že več drugače, kakor svojo hčer, imeti in imenovati. Ko pa Izabela od nje vse zve, kar se je zgodilo, je spervič ostermela in se čudila; potlej se je pa kaj veselila, kadar je slišala, da s tem vendar ničesar ne zgubi, kar

ji je do zdaj veselje delalo, in da zraven tega dobi tako častitljivega očeta in tako ljubeznjivega ženina. Potem pokličejo še Leoncija, kateri je ves ganjen hitil svojo hčer objet; in po veselo obderžanem ženitvanju so se vsi v eno samo družino združili, v kateri je bilo prijateljstvo in uzajemna ljubezen vez ravno tako sveta in draga, kakor so bile vezi kervi.

III. Bankerot.

Marsikaterikrat se zgodi, da se brezskerbni in nepošteni ljudje v težka opravila zapletejo, katerim niso kos, ali pa za nepotrebne reči več potrosijo, kakor premorejo; tako se s prevelikimi dolgovi obložijo, in na zadnje s tem končajo, da svoje posejvalce in tirjalce s sramotnim bankerotom*) ogoljfajo. Takim ne gre nobeno usmiljenje, in ostro bi se morale zoper take, drugim v izgled, postave izpolnovati. Zgodi se pa tudi lahko kakšenkrat, da pridejo v ravno take zaderge pametni in pošteni možje skozi nesreče, katerih vsa človeška marljivost odverniti ali popraviti ne more: in ti so gotovo vsega sousmiljenja in pomilovanja vredni. Vredni so tudi, da bi se dobili usmiljeni ljudje, kateri bi jim še o pravem času pomagali in jih veči nesreče ovarovali; toda izgledi tolike velikodušnosti so silno redki. Vendar nam je enega, ni kar zdavno od tega, Engleška dežela podala, ktereга

*) Bankerot, pravi se tudi faliment.

toliko raje tukej povemo, kolikor bolj zasluži, da se povsod razglasi.

Neki tergovec v Londonu *) je pošteno in varčno živel, in je bil v svojih opravih skerbem vselej in neutrudljiv; bil je tudi v ceni zmeren in ne preterd, in v pogodbah vselej pošten. Tako si je bil silno veliko spoštovauje pri vsih sploh zadobil, in njegovo premoženje se je vidoma množilo. Po meri, kakor je njegova bogatija in premožnost rasla, je tudi njegova kupčija zmirom dalje segala: kupčeval je ne le samo s tergovci po vsih Evropskih deželah, ampak tudi z Ameriko in Indijo. Kar poglej! ko se mu je sreča nar prijazniše posmehljevala, ga neprevidoma nesreča zadene, da bi bil moral v enem samem trenutku zgubiti sad vsega svojega dozdajšnega prizadevanja. Ladijo je namreč dolgo že pričakoval polno dragot iz tujih dežel. Nekega dne mu prinesejo žalostno novico, da je strašen vihar ladijo na morske skale vergel in jo razbil, da se je komej kateri mornar iz nje rešil, in da je vse drugo v morji konec vzelo. Rok izplačevanja dolgov se je bližal, in on, ki ni imel dovolj potrebnega denara, in tudi ni vedel, kje bi v toliki zgubi pomoči iskal, je že menil, da je vse brez upanja zgubljeno.

*) London je poglavitno mesto na Englezkem.

Tako je bil ravno ves otožen in zamišljen, ko mu pride kasir enega njegovih posojevalcev, in mu pismo poda. On je mislil, da mu s tem napové, da naj mu ima precej dolg plačati; toraj je že gotovo menil, da je to prvi začetek njegovega popolnega padca. Kakor se človek trese, ki si vidi prinesti strašno obsodbo v smert, tako se je njemu roka tresla, kadar je prijel pismo, da bi ga odpečatil. Le s silo ga je zamogel brati, zato ker mu je serce močno bilo. Najde pa noter téle besede: „Priatelj! Jaz vem za nesrečo, ki vas je zadela. Ker pa tudi vem, da ste pošten, neutruden in umeten mož, sem sklenil vam pomagati. Ne obupajte tedaj! Dolg, ki ga pri meni imate, boste že drugikrat plačali. Zato pa, da zamorete mej tem precej tiste dolgove plačati, ki je pri družih imate, vam bo moj kasir, ki vam to pismo prinese, pet tisoč funtov šterling gotovega dnara pri ti priči naštel; dal sem mu tudi povelje, da naj eno menjalno pismo za ravno toliko vam plača, kar zamorete tedaj prejeti, kadar boste hotli. To je kar sem zamogel zdaj v hitrici storiti, ker sem se bal, da bi vam moja pomoč ne prišla prepozno. Če pa to še ni dovolj, vam ponudim še drugih 50,000 funtov šterling. To vse je še malo proti temu, kar vi zaslužite, in jaz rad tudi še toliko denara, če je potreba, v nevar-

nost postavim, da le rešim tako poštenega moža, kakor ste vi. Vaš sluga in prijatelj Viljelm P....“

Še utegnil ni vsega do konca zbrati, ker začudenje, veselje, hvaležnost, in sila nenavadnih občutlejev vkupej zedinjenih mu je vse občutke vzela. Kadar se je pa zopet zbrihal, se je od silnega veselja na glas zajokal, in ni dopovedati, kako je svojega velikodušnega dobrotnika blagoslovil.

Leta njegov dobrotnik je bil bogat menjalec, kateri ga je že dolgo poznal, in se njegovi poštenosti in marljivosti večkrat čudil. Njega je bolelo, da bi tak mož imel biti igra sovražne in opotočne sreče; zato ko je za njegovo nesrečo zvedel, je ganjen od sousmiljenja precej sklenil, da mu hoče pomagati in ga njegove nesreče obraniti.

In pomagal mu je tudi tako v resnici; ker denar, ktereга mu je njegov kasir v rokah pustil, je bil ravno zadosti, da je koj nar bolj silne dolgove poplačal; menjalni list pa mu je pripomogel, da so mu vsi še radi upali, ker ni nobeden več dvomil, da mora imeti še mnogo glavnice (kapitalov) in premoženja, kadar menjalec take veljave in tako prebrisan, kakor je bil Viljelm P...., od njega brez obotavljenja in brez ugovora list take važnosti sprejme.

Ko je tedaj tergovec tako svoja opravila zopet v red djal, je lahko z veseljem naprej kupčeval, in Bog mu je dal tudi dobro srečo: ter je bil čez malo let v stannu, blagoserčnemu menjalcu popolnoma vse poverniti, in je vžil tudi veselje, da je zamogel njemu pri več priložnostih pripomoči, in mnogoterno mu svojo vedno in serčno hvaležnost skazati.

IV. Nehvaležnost.

obička lakomni Tomaž Inkle, sin Londonskega trgovca, je bil še v čversti starosti pri dvajstih letih, kadar se je hotel čez morje v zahodno Indijo*) na pot podati, in se ni bal dolzega in nevarnega brodarenja po morju. Stopi tedaj v ladijo, kateri se je Ahil pravilo in ki je ravno v Indije bila namenjena, in se z denarom, ki mu ga je oče v roke dal, 16 dan rožnika 1674. leta po morju odpelja po silno dolgem in trudapolnem potu na zadnje že blizo Amerike pride, se vstavi v malem morskem zalivu, kjer je brodnar, kteremu je vode in še več družih reči že močno primanjkovalo, čolnič v morje izpustil, in nekterim izmed svojih mornarjev ukazal, da naj na suho gredo, poiščejo, česar jim je bilo ravno treba. Radovedni Tomaž Inkle gre tudi ž njimi, da bi si ta kraj ogledal; ali ker so si vsi vkupej predaleč noter v deželo upali, jih je neprevidama truma divjakov obdala, in veči del njih pobila, drugi

*) Izhodna Indija je v Aziji, zahodna pa v Ameriki.

pa so bili prisiljeni pobegniti in tako razgnani, da' je le malo njih moglo zopet v čolnici se verniti.

Mladi Inkle je bil tudi pobegnil, ker je pa pot k morju zgrešil, je dolgo časa ves plašen po goščavi plazil, ter je vsak hip menil, da ga bo zdaj pa zdaj kateri divjak dobil in umoril. Na zadnje pride vendar na visók hrib, kateri se mu je bolj samotni in zapuščen zdel, kakor drugi, in tu se ves truden, zasopljen in od potù moker na tla vleže, da bi se kaj spočil. Ali tukej so mu nemirne misli po glavi hodile; on je namreč dobro spoznal, da si nima v teh divjih krajih družega pričakovati, kakor ali da bo lakote umerl, ali pa da bo raztergan od divjih zveri, ali pa da ga bodo tisti divjaki, ki so bili bolj sirovi kot zveri, strašno umorili. Mej tem ko od teh strašnih misli pobit na glas joka, sliši nekaj v goščavi šumeti; prestrašen poskoči na noge, da bi pobegnil—ali pri ti priči zagleda mlado žensko, ki je mirno proti njemu šla, ga prijazno pogledala, in mu mignila, da naj postoji. Nekoliko bolj serčen se ji zdajci k nogam verže, in jo ponižno prosi s solzami, z ihtenjem in s znamnji, kakor je le mogel, da naj se ga usmili, in da naj mu da priložnost se iz svoje nesreče rešiti. Jarika, tako se je ta mlada žena klicala, dasiravno divjakinja, je bila vendar že sama na

sebi usmiljenega serca, in ganjena nekaj od mladenčeve lepote, nekaj tudi omečena od njegovih prošinj, ga je prijazno od tal vzdignila, ga v svoj berlog peljala, ga ondi popustila, in za kratek čas proč šla; potlej ko se je vrnila, mu je prinesla raznega sadja tistega kraja, da bi se s tem poživil, ter ga je k bližnjemu viru spremila, kjer se je zamogel odžejati.

Engleškemu mladenču se je zdelo, da vnovič oživi, in ji tisočkrat svojo serčno hvaležnost skazuje. Divjaška deklina ga je zavoljo tega zmirom rajše imela, in ga je zagotovila, da se nima ničesar bati, da bo ona zanj vso skerb imela, da se mu ne bo nikoli nič žalega storilo. Ona je zares veči del ž njim bila, in mu je vsega obilno donašala, česar mu je bilo za živež treba; ona ga je varovala, kadar je spal, in si je prizadevala s toliko skerbjo mu streči, kolikor bi bila zamogla storiti le za lastnega brata, ali za katero koli drugo sebi nar dražjo osebo.

Ker je mladi Inkle, ki je ž njo prebival, kmalu njeni jezik razumeti začel, in ji svoje misli razodevati, jo je popraševal zdaj po eni reči, zdaj po drugi, in tako je kmalu spoznal tiste kraje in ljudi, ki so ondi živeli, in katerih je tista dežela obilno imela. Ker ji je svojo željo razodel, da bi tudi rad kaj teh reči videl, in jo poprosil, da naj mu enkrat kaj

prinese, mu je Jarika tudi to rada storila; in ko je videla, da ga ti darovi močno mikajo, in v njem željo obujajo, jih še več imeti, mu je ona rada to veselje delala, ter mu je vsaki dan kaj novega prinesla, zdaj kos srebra, zdaj kos zlata, zdaj dražih kamnov, nar večkrat pa prezalih peres ondašnjih krajev, in nar lepše kožuhovine, ki se je tam dobivala.

Potem takem vidi Tomaž Inkle, da je v kratkem času silno bogatel, in že v svojem sercu Boga hvali, da se je njegova nezgoda v tako srečo spremenila. Ena sama reč mu je še manjkala, da bi mogel namreč od on-dod zopet enkrat na svoj dom priti; tega pa ni mogel nadejati se kakor s priložnostjo, ako bi kedaj ktera evropejska barka tistim bregom se približala. Ali previdel je, da ga Jarika ne bo rada od sebe proč pustila, in da mu tudi ne bo ravno lahko pobegniti in v barko stopiti, če bi se mu taka ponudila, ker ne bi mogel tega pred njo skriti. Sklene tedaj njo pregovoriti, da naj tudi ona ž njim odide; zato ji pripoveduje veliko zalih reči od lepih in veličanstvenih poslopij, v katerih bo veliko bolje pod streho ovarovana, kakor v temnih berlogih ali pod milim nebom; pripoveduje ji od prekrasnih oblačil, s kterimi bo, namesti da mora biti tukaj na pol naga, tamkej se pred mrazom in vremenom ovarovala, in ž

njimi svojo lepoto povikševala; pripoveduje ji od izbranih jedi in pijač, ki jih bo tam okušala, ki so veliko boljše od vode, ki jo tukej pije, in od divjega sadja, katero tukej vživa; pripoveduje ji od mnogoverstnih veselice, ki jih bo tam vživala, da se bo namreč zdaj v čolnu sedé po valovih zibala, zdaj v kočiji vozila, zdaj vesele noči pri plesih, pri godbi, petju in veselih obedih prebila. Vse te reči so mladi Amerikanki res v sercu željo obudile, da bi tudi ona zamogla vse to sama skusiti; zato je bila kmalu voljna, se ž njim v njegovo domačijo podati. Bila je pa tudi že tako nanj navezana, da je bila pripravljena ž njim iti v kateri koli si bodi del svetá. Oba tedaj zdaj pričakujeta komaj in željno, da bi jima Bog kako ladijo v tiste kraje poslal, in noč in dan sta se verstila v čuvanju, da sta po morju gledala, ali kaj pride. Čez dolgo časa potem zagleda enkrat Jarika, ki je imela prav bistro očesca, nekaj v daljavi, ter da to precej Inkletu vedeti. On je kmalu spoznal, da mora barka biti, ki je z mirnim vetrom po tisti vodi plavala; on da navadna znamnja, in barka se približa. Ko noč nastopi, mu je bilo zdaj mogoče s čolničem, kterega só mu nasproti poslali, sebe, svojo mlado divjakinjo in veliko bogastvo, katero je od nje imel, varno v barko spraviti. Lahko si je misliti, da je bil tega vesel

engleški mladeneč; ali Jarika, ki je morala zdaj zapustiti svoj dom, kateri je vsakemu ljub, naj bo že kakoršen koli, ki je morala zapustiti svoje stariše in prijatelje, da bi jih potem nikoli več ne videla, je bila tega zdaj silno žalostna, tako da so se ji solze s curkom ulivale in da je na glas se jokala: edina tolažba, ktera ji je ostala, je bil Inkle, kateri ji je moral zdaj nadomestovati roditelje, domovino, in vse, karkoli ji je bilo v domačiji drago in ljubo. Nesrečna deklina! ona ni vedela, kako hudobnemu in nehvaležnemu človeku se je zaupala.—

Ladija, v katero sta bila vzeta, je bila engleška, česar se je mladeneč še bolj veselil. Bila je natovarjena z drago robo in z veliko zamorcev, ki so bili na Gvinejskem bregu *) nakupljeni in so se zdaj na Antilski otok Barbado **) peljali; ker na tem otoku rase posebno dosti sladkorja (cukra), in za njegovo obdelovanje in oskerbljenje se po navadi taki nesrečni črni sužniki vpotrebljujejo. Kadar tedaj barka tje pride, kamor je bila namenjena, so že v barkostaji mnogi čakali, da so neutegama začeli kupčevati z robo vsake verste, posebno pa z

*) Gvineja, del zahodne Afrike, kjer so nesrečne zamorce lovili in z njimi kupčevali.

**) Antilski otoki v izhodnem delu Amerike.

nesrečnimi zamorci : pač vedna sramota Evrope, da je s tistimi nesrečnimi ljudmi tako kupčevala, kakor bi si komej kdo upal drugod z volmi ali z ovcami delati ! — Kadar terdoserčni Inkle vidi, da je tukej tolikajn kupcev, in da se možki in ženske po visoki ceni prodajajo, ga njegova lakomnost tako oslepi, da ne mara ne za dolžnost, ne za hvaležnost, ne za človečnost, temuč, pripelja nesrečno Jariko ko svojo sužnjo na terg, da bi jo porodala. Zastonj se je nesrečna deklina na glas jokala in od obupa skorej obnorela ; zastonj mu je prigovarjala, da naj se je usmili saj zavoljo od nje prejetih dobrot ; zastonj ga je za Božjo voljo prosila, da če jo že hoče sužnjo imeti, naj jo saj pri sebi obderži ; zastonj je bilo, ga spomniti na to, kar je zanj storila, in kako ga je iz rok svojih ljudi rešila, kateri bi ga bili scer neutegoma umorili, in kako ga je toliko časa s živežem in z vsem potrebnim preskerbovala, in kako ga je s tolikimi darmi obogatila, in kako je na zadnje zavoljo njega, da samo zavoljo njega, starše, dom, in kar ji je bilo nar dražjega na tem svetu, popustila ; zastonj mu je hudo oponašala njegovo gerdo nehvaležnost, nezvestobo, in nečlovečnost ; zastonj ga je še clo preklinjala, in Boga na pričo klicala njegove strašne hudobije, in da naj ga po vsi ostrosti kaznuje. Inkle, bolj neusmiljen

in terdoserčen, kakor nespametna divja zver, gluh za vse njene besede, stoke in ukore, ni maral ne za njene zdihleje, ne za njen jok, ne za njene mile in ponižne prošnje; in vesel, da ni nobeden njenega tujega jezika razumel, in da tedaj ni bila nobenemu razodeta njegova hudobija, jo je prodal enemu kupecu, in kadar je svoje dnarje potegnil, je še pogledal ni, jo popustil in proč šel.

Nesrečna Jarika ostane pri tem bolj mervva kakor živa; tisti, ki jo je kupil, ni bil nič manj terdoserčen, kakor Inkle, ker ga njen jok ni prav nič omečil; domú jo je sabo peljal, ali bi raje rekel, tje po sili vlekel, kjer je nekaj od žalosti, ki jo je terla, nekaj od terdega življenja, katero je bila prisiljena ondi prenašati, nekaj od presilnega dela, s katerim je bila obložena, v kratkem vsa ubita, shujšana in shirana žalostno svoje življenje sklenila. Ker bili so tam nekđaj časi, ko so Evropejci brez vse človečnosti tiste nesrečneže tako imeli, kakor živino, ali še hujše, in ta hudobna navada še dan današnji ni povsod popolnoma odstavljena v Ameriki.

Mej tem je začel Inkle veliko kupčijo z denarom, kar ga je bil zanjo potegnil, in z bogatimi darmi, ktere je bil od nje dobil. Pri ti kupčiji je imel kmalu velike dobičke, in ker je tako svoje bogastvo zmirom bolj množil, se

je le hvalil s svojo srečo, s svojo marljivostjo in umetnostjo; in če se mu je tudi kedaj vest zbudila, in ga zavoljo doprinešene hudobije grizla, kar se je prav pogostoma prigodilo, je svoje misli hitro na svojo pričujočo srečo obernil, in jo tako umoriti skušal.

Akoravno pa Bog kazen odlaša, vendar ob svojem času hudobneže po pravici kaznuje. Že čez mero bogat, toda še ne zadovoljen, ampak zmirom večega bogastva željen, se hudobnež spomni na deželo, kjer je tako dolgo živel z ogoljfono Jariko, in na srebro in zlato, in drage kamne, katerih je bilo tam obilno, ter sklene z drugimi svojimi tovarši, barko z oboroženimi ljudmi napolniti, tje iti, in tistih zakladov se polastiti. Ko pride do tistega kraja, se poda s svojimi ljudmi noter po deželi, in kmalu so se mn divjaki nasproti postavili; ker je pa on močnejši bil, jih je tudi kmalu lahko razgnal. To ga je storilo derznega, da je še bolj naprej šel, kjer je tudi dve bogati jami našel, katerih ni bila še do tistikrat ovehala evropejska lakomnost; ondi je precej začel zaklade kopati, — kar so divjaki, na številu več kot še enkrat toliko, in z orožjem bolj prevideni, vnovič nanj planili, več njegovih tovaršev pomorili, njega pa živega v svoje roke dobili. Zdaj ga je božja pravica zadela; zakaj

kakor da bi bili tisti divjaki prav vedeli, da se mora njegova kri preliti, zavoljo strašne njegove hudobije proti Jariki, tako grozno in tako strašno so ga terpinčili, ker so kos za kosom meso iz njega neusmiljeno rezali, dokler ga niso vsega snedli. Oh zakaj niso to grozno djanje vsi tisti s svojimi lastnimi očmi gledali, katerim je nezvestoba le igrača, in katerim se nehvaležnost zdi le nedolžna šala!

V. Viljelm Pen.

se drugače se je vedel obnašati v teh nesrečnih krajih, kjer so v tistih časih Evropejci tako gerdo in neusmiljeno s prenesrečnimi ljudmi ravnali, drug Englež, čegar ime bo v spominu prihodnih rodov vekomaj slovelo. Ta mož je bil Viljelm Pen; on je dobil od Engležkega kralja Korelna II. v last tisti kos severne Amerike, ki se potem po njegovem imenu in zavoljo veliko gojzdov, ki so tam bili, Pensilvanja *) kliče. Ali on ni, kakor drugi, tiste nesrečne ljudi tlačil, temuč je le skerbela jim pomagati, ter je človečno in dobrotljivo ž njimi ravnal; zato so ga pa tudi vedno vsi sploh ljubili in častili.

Spervič vendar, dokler ga še niso poznali, mu ondašnji ljudje niso zaupali, posebno tudi zato, ker so že tako vse Evropejce smertno sovražili. Zato so bili tudi zoper njega se spuntali, za orožje zgrabili, in ga sovražno napadali. Pen je bil tedaj tudi prisiljen, za orožje

*) Po latinsko se namreč gojzd pravi silva.

prijeti, da se je branil. Potem ko je pa častno zmagal, in veliko jetnikov v roke dobil, se je zgodilo, da so mu z drugimi jetniki pripeljali tudi silno zalo deklico. Solze je pretakala in močno se je jokala, ker razum svobode, ki jo je zgubila, ji je druga zguba še bolj serce ranila. Ona je priserčno rada imela mladenča, ki je bil njene starosti in tako zale postave, kakor ona, in je bil nji obljubljen ženin. Dan poroke je bil že blizo, kar so vojskine nemiri vstali. Zdaj tedaj v železa uklenjena ni imela več upanja, se kedaj ž njim poročiti, ali ga še kedaj zopet videti. Nar bolj pa se je bala, da je morda od sovražnikovega orožja zadet padel, ker je dobro poznala njegovo serčnost in silno hrabrost, in je dobro vedela, da on v boju ni bil drugej kakor tam, kjer so se nar bolj serdito in narbolj kervavo bili.

Viljelm Pen, ktereга je njeni jok omečil, je skušal jo s svojo navadno prijaznostjo in lepimi besedami potolažiti: kar, poglej! Amerikanski mladeneč, ves s kervjo oblit, s kopjem in pšicami v rokah, se mu nagloma približuje. Ko do njega pride, se koj oberne k mladi jetnici; ona zavpije od stermenja, veselja in groze, in v njegovem naročji omedli. On jo zdajci zopet zbrihta in tolaži, verže svoje orožje iz rok pred zmagalca, ter reče: „Ta kri, in to orožje ti priča, da me ni sem prignala

ni plahost, ni beg od svojih ljudi, ne verige, v ktere bi me bili tvoji ljudje uklenili. Nobena reč na svetu bi me nikoli ne bila premogla, da bi jaz živ prišel tebi v roke, ako ne bi bila mi sovražna osoda dans te ženske vzela, in jo pod tvojo oblast spravila; mej tem ko sem bil od nje ločen in v serdit boj zapleten, je nisem mogel braniti. Vedi tedaj, da mi je ona ljubša, kakor svoboda in življenje, in da me ne bo moglo, razun smerti, nič več od nje ločiti. Nisem pa sem k tebi prišel prosit, da mi jo daš za ženo; ker take blagoserčnosti si mi še ne upamo pričakovati od divjih narodov, ktere nam sovražno nebo sem čez morje za našo šibo pošilja. Ali saj tega mi ne bo vaše terdo serce odreklo, da ostanem tudi jaz ž njo v sužnosti, in da ž njo vred verige nosim.“

Viljelm Pen se začudi nad možko stovitnostjo in nad velikodušnim sklepom mladenčevim, ter ga objame z očetovsko prijaznostjo in mu reče: „Sin moj! ti se grozno motiš, če misliš, da so vsi Evropejci tako neusmiljeni in taki hudobneži, kakor si morda že od nekterih slišal ali videl. Jaz gotovo nisem sem prišel, da bi vam jema! vaše žene, ali pa vaše premoženje, ali da bi vas podil iz vaših bregov, ali pa vas v sužnost spravljal; jaz družega ne želim od vas, kot mir in prijatelj-

stvo. Le zato, ker ste vi začeli nas sovražno napadati, sem bil prisiljen, za orožje zgrabiti, in se braniti. Tudi zdaj še rad in neutegoma orožje iz rok denem, samo če hočete enkrat z nami se pomiriti in biti naši prijatelji. Zato ti tudi prav rad nazaj dam to deklico, katero je zmaga meni v roke dala, in ti jo zamoreš na svoj dom nazaj sabo peljati, kadar se ti ljubi. Tudi vse druge jetnike vam bom ravno tako nazaj dal, kadar bom le videl, da prejenjajo od vaše strani napadi in boji, in da mi moje ljudi v miru pustite.

„Ti si tedaj tako velikoserčen!“ zavpije začuden Amerikanski mladeneč.... „Ali si tedaj bog, ali pa si gotovo družega mesa in druge kervi, kakor tisti nečlovečneži, kateri kažejo toliko željo in žejo po naši kervi. Na tedaj! poglej mene pred tvojimi nogami, zakaj bolj me je zadela in premagala tvoja velikodušnost, kakor bi me zamoglo premagati tvoje orožje. Zdaj pohitim precej k svojim ljudem, da jim povem, kako da si dober in usmiljen; in kmalu me boš zopet tukej videl, da mir sklenemo, ako je to tvoja resnična volja.“

Viljelm ga zdaj zopet prijazno objame, in pravi: Dražjega in bolj zaželenega darü mi ne moreš dati, kakor je mir. Pojdi tadaj! vzemi sabo svojo nevesto, in verni se mi kmalu tako, kakor jaz želim.“

Oba, mladeneč in deklina, iz sebe od prevelike radosti, se okleneta, zdaj priserčno njegovih kolen, ji s svojimi solzami močita, ter se proti svojemu domu podasta. Kadar prideta mej svoje ljudi, jim pripovedujeta toliko od velikoserčnosti tega predobrega in usmiljenega moža, in od njegove velike prijaznosti, in da nič bolj ne želi, kakor mir, da sta vse pregovorila. Precej so tedaj poslance k njemu odpravili, in mej njimi tudi tega serčnega mladenča, zato da bi prijenjal vsak prepir, in da bi se z uzajemnimi vez mi vednega miru, ali bratinstva mej sabo sklenili. Ker to je želel velikodušni zmagalec, da bi oni kot bratje mej sabo živeli; zato je tudi svoje mesto ukazal imenovati „Filadelfija,“ to je, mesto tacih ljudi, kteri so z bratovsko ljubeznijo mej sabo sklenjeni.

Da bi le zdaj še imenitni soderžavljani in nasledniki tega velicega moža, zdaj *), ko so s svojo stanovitnostjo in s svojim orožjem jarm od sebe vergli, pod ktereга so jih drugi spraviti skušali, imeli zmirom pred očmi ta njegov lep izgled; tako bi njih svobodna država tudi gotovo vedno slovela ne samo zavoljo svojih hrabrih in prebrisanih ljudi, ampak tudi zavoljo njihovega krepostnega vedenja.

*) Ta povest je bila kmalu po osvobodenju polnočne Amerike pisana, to je po letu 1783.

VI. Vinskagorske žene.*)

esar Konrad III. **) je bil grozno razkačen na Gvelfa, Parskega vojvoda, in je prisegel, da se hoče nad njim hudo maščevati. Z vojsko obleženega v Vinskigori ga je bil že v v take stiske spravil, da je Gvelf, ki se ni mogel več braniti, in je tudi videl, da bodo njegovi ljudje skorej lakote umirali, mu po svojih poslancih začel ponujati, da se mu hoče udati, toda s pogoji, kateri so se mu zadosti častni zdeli. Ali Konrad je bil odveč razkačen, tako da mu ni nobenega častnih pogojev, za ktere je prosil, dovolil, marveč še pregovoriti se ni dal, da bi dovolil v nar težavniše in v nar sramotniše pogoje, katerim se je hotel Gvelf na zadnje podvreči, samo da bi svoje lastno in življenje tistih ohranil, ki so ž njim bili. Z mečem in z ognjem je hotel serditi cesar vse brez izjemka pokončati

*) Sploh so meni, da so ta in nasledne povesti od drugega pisatelja.

**) Je bil rimsko-nemški cesar 1138-1152. Vinskagora, po nemško Weinsberg.

in niti prošnje, niti toževanje, niti joki ga niso zamogli ukrotiti. Nesrečni vojvoda ko že nič več ne more, se mu uda brez pogojev, in eno samo milost ga prosi, da naj namreč saj na žene ozir vzame, in da naj je obvarje razuzdanosti in serditosti vojščakov, ter da naj jim dovoli, s tem kar zamorejo sabo nesti, ven iz mesta iti in svoje življenje rešiti. Konrad, ki je želel nad možmi, in seosebno nad vojvodom si svojo jezo ohladiti, in ni imel vzroka, se čez žene hudovati, je v ta pogoj rad dovolil, in ga tedaj uslišal.

Kadar se ta novica po mestu razglasi, se povsod začnejo veseliti; vsakemu se je zdelo, da le malo zgubi, če mu tudi svobodo, ali tudi življenje vzamejo, ker zamore v svoji ženi, v svojih hčerih, v svojih sestrah, v svojih materih svobodnih in od smerti rešenih še naprej živeti. Zlasti pa se je te novice veselil vojvoda, ker je svojo ženo priserčno ljubil. Ali žene niso bile tako vesele, ker so videle, da morajo zapustiti svoje može, svoje sinove, svoje očete, svoje brate in tiste, ki so jim bili nar ljubši in nar dražji na svetu, brez upanja, jih zopet kedaj drugače videti, kakor ali neusmiljeno pomorjene, ali pa terdoserčno v verige uklenjene.

Tedaj so se po mestu razlegali glasovi veselja in glasovi žalosti; eni so ukali od ra-

dosti in zadovoljnosti, drugi so obupno vpili in zdihovali. Začenjale so tudi že veči del žene stanovitno se svojim možem upirati, ker so pravile, da nočejo po nobeni ceni se od njih ločiti, in da so pripravljene ž njim vred kar si bodi terpeti in tudi umreti. Kar zavpije ena izmed njih, ko jih je bilo ravno nekaj vkup zbranih, kakor da bi bila od Boga navdahnjena: „In zakaj ne bi mogle mé s potjo samim sebi, in tistim življenja ohraniti, ki so nam dražji od življenja? Konrad sam nam sredstvo zoper svojo voljo v roke podaja; prav kak nebeški duh mu je oči zatisnil, da ni videl poti, ktero je nam v rešenje nas vsih odperl. Saj nam je dovolil, smemo mé prosto ven iti s tem, kar smo v stanu sabo nesti. Kdo nam tedaj brani, da si vsaka nas ali brata, ali očeta, ali moža, ali sina na rame zadene in ga tako reši?“

Kemaj ona to izgovori, in že se od vsih zaslišijo strani in vsih ust glosovi pohvale in serčnega veselja, ter ne morejo prehvaliti iznajdeno in prebisano ženo in njeno lepo zvijačo; vsim se je zdelo, da ta hip vnovič oživijo. Zato pa tudi niso hotle le en sam hip več odlašati, kar so bile storiti sklenile. Kdo je kedaj videl kaj lepšega, kakor je bilo to djanje teh žen? Žene brez števila, stare in mlade, nizkega in visokega stanu, vse so enodušno s tem delom

kerščanske ljubezni kaj opraviiti imele; ena drugo so z besedo in z djanjem spodbujevale in so si pomagale, ena pred drugo iz mesta, kar so le mogle, hitele, in žene so svoje može, stare matere svoje mlade vnuke, mlade deklice ali déde, ali očeta, ali brata na ramah ven nesle; odspred pred vsimi pa je vojvoda samnega nesla njegova ljubeznjiva in scer na trude nič kaj vajena sopruga, ktere si ni bil nobeden tako krepke in močne mislil, kakor jo je v tistem hipu ljubezen bila storila.

Kadar je cesar Konrad vse to videl, ga je to hvalevredno prizadevanje teh žen tako omečilo, da so se mu solze po obrazu ulile. Tedaj se proti vojvodu oberne, in reče: „Ker si tako ljubeznjivo in tako umetno ženo dobil, in ker vidim, da so vsi tvoji možaki od svojih žen tako čislani, in tako ljubljani, da so nje one pred vsim drugim rešile; se pač spodobi, da tudi jaz vas in nje počastim, kakor vam gre. Bodite tedaj brez vsega strahu; življenje, ktero so vam one tako blagosserčno ohranile, vam tudi jaz pustim; ali vsakdo izmej vas naj si v prihodnje tako živeti prizadeva, da vredno povračilo zadobijo od vas one, katerim ste je dolžni. Konec naj bo zdaj enkrat sovražtva, ktero je bilo, o Gvelf! do zdaj mej nama. Jaz ti prizanašam, in hočem na vse pozabiti, kar me je do zdaj proti tebi unemalo,

in tedaj bodi mej nama za naprej vedno in stanovitno prijateljstvo.“

In potem ko je še žene prav ljubeznjivo in prijazno sprejel, in je močno pohvalil zavoljo njih ljubezni in njih serčnosti, je vsim pripustil, se mirno na svoj dom verniti; tudi cesar sam je šel v mesto, ne več kot sovražnik, ampak kot iskerni prijatelj in tovarš Vinskagorskega vojvoda, ter so tisti celi dan, in več dni potem zaporedoma povernjeni mir in velikoserčno djanje ljubeznjivih žen z veselimi prazniki obhajali.

VII. Ibrahim.

(Perzijanska povest.)

Perzijanski deželi Širvanu*) je bil že nekaj let nezmoten mir, in srečni prebivalci so veselo uživali vse dobrote, ki je zamore moder vladar svojim podložnikom deliti. Ta vladar je bil v Širvanu Ibrahim, čegar edina skerb je bila, svoje podložnike osrečevati, z izverstnimi postavami in naredbami svojo deželo vladati, in neprenehoma čuti, da so njegovi uradniki vsim enako pravico delali. Umetno je vedel spodbadati ljudi k marljivosti v pametnem obdelovanju zemlje in v umetnostih, ter plačila in kazni po vrednosti deliti; tako je prav dobro uterdil varnost in mir po vsih krajih, in vpetjal veselo in srečno obilnost v svojo deželo.

Ko so bili pa Širvanci že na nar višji stopnji svoje sreče in blagostanja, in so s serčno hvaležnostjo svojega vladarja enodušno blagoslovili, se na enkrat žalostna novica razne-

*) Perzija, imenitna dežela v Aziji.

se, ki je vse v silen nepokoj postavila. Ošabni Tamerlan*) namreč, ki je bil tistikrat strah in trepet Azije, se je, željen meje svojega kraljestva zmirom dalje razširiti, že z veliko vojsko Širvanski deželi bližal, da bi jo sebi podvergel, in pristavil tistim, katerih se je bil že siloma polastil.

Na ta neugodni glas Ibrahim, bolj v skerbi zavoljo svojega ljudstva, kateremu je videl protiti velike nesreče, kakor pa zavoljo samega sebe, pokliče neutegoma svoje ministre vkupej da bi se ž njimi posvetoval čez to, kar bi bilo treba zdaj početi. Vojskovodija Osnam, silen in serčan mož, precej zavpije: „V boj, v boj se moramo podati! Naj le pride prevzetni Tamerlan; tukej bo gotovo našel tistega, kateri mu bo znal izbiti njegovo ošabnost. Nobenega ni mej nami, o kralj! da ne bi bil pripravljen za te, za svoje otroke, za svoja polja in za svoj dom vso svojo kri preliti. Bo videl ošabnež, kako je težko se z ljudmi bojevati, kateri so pripravljeni raje vse zgubiti, kakor pa se pod njegov težek jarm ponižati.“ — On izgovori. Toda iz druge strani vstane Uzbek, ki je bil čuvaj kraljeve zakladnice, ter reče: „Jaz dam prvi od vsih za te svojo kri

*) Tamerlan, mongolski knez in njegovi nasledniki, so bili vojsko tudi v Evropo zanesli 1395 leta po Krist. rojstvu.

in svoje življenje, ako zapoveš boj, in če meniš, da zamoremo tako nevarnosti oditi. Ali proti tako mogočni vojski, katero so že tolike zmage okrepile, kako bodo zamogli naši ljudje serčno in krepko zoperstati, katerih je manj na številu, in ki so zavoljo dolzega miru boja že odvajeni? Jaz menim tedaj, da bi bilo pametniše, če mir prosimo, ako bi se zamogel le od nemilega Tamerlana drugačen mir upati, kakor neprenesljiva in sramotna sužnost. Zato pa tudi družega rešenja ne vidim kakor v begu; svoje zaklade in samega sebe moraš le berž ko berž v druge kraje prestaviti; mi bomo zvesto za tabo šli, kamorkoli se ti poljubi se ukloniti. Tamerlan ne bo dolgo v praznem kraljestvu ostal; njegova častilakomnost ga bo neutegoma naprej gnala, še druge kraje pridobivat: in morda nam bo Bog, kadar ta vihar prejde, novo pot pokazal, po kateri se bomo zopet v svoje kraje vrnili in prejšni dom prevzeli.“

Razdeljene so bile tedaj misli okolistoječih na dve strani; eni so hotli, da naj se sili Tamerlanovi nasproti postavi sila in neprestrašenost; drugi so mislili, da je bolj pametno, nesreči z begom se umakniti.

Ko je Ibrahim nasprotne misli obeh strani slišal, reče: „Jaz hvalim serčnost in hrabrost vsacega, ki je pripravljen, svoje življenje

za me v tako očitno nevarnost brez strahu postaviti, in pri tej skušnji bi se v meni še bolj živo unela ljubezen do vas, ako bi vas zamogel bolj ljubiti, kakor vas že ljubim; toda ravno ta moja ljubezen do vas mi ne pripušča, da bi gledal kri prelivati, ki mi je tako draga. Pobegnjenje bi me zares rešilo; ali Tamerlan bi toliko bolj neusmiljeno očititi dajal svojo jezo zavoljo mojega bega mojim nesrečnim zapuščenim pod'ožnikom, kateri bi od njegove sile poginiti morali. Hvala tedaj Bogu! da mi je vdihnil drugo boljšo misel, po kateri upam vas vse ohraniti; vi jo boste v kratkem izvedeli, mej tem pa prosite goreče Boga, da bi moje želje izpolnil.

Ko se razidejo, začne on neutegoma napravljati vsakoverstnih nar dražjih darov, s katerimi odloči iti Tamerlanu naproti, da bi za svoje ljudstvo od njega milost sprosil. Bila je pa Tamerlanova navada, in red tak od njega vpeljan na njegovem dvoru, da so morali biti vsi darovi deveterni, kateri so bili njemu namenjeni. Ibrahim se je tudi po tem redu ravnal, in ko pred njega pride, mu daruje devet nar lepših konjev z dragimi sedli, ki so bila s zlatom in z biseri obložena; devet levorisov (leopardov) za lov učenih, z lepimi zlatimi grebenicami okoli vratú; devet svilnatih (židanih) zagrinjalov, s srebrom in zlatom lepo perplete-

nih; devet sagov (tapetov) iz Indije, izdelanih z nar večo umetnostjo; devet zlatih posod, v ktere so bili nar dražji kamni vdelani, in ravno tako tudi še drugih darov, silno bogatih in posebnega dela; na zadnje mu da še neke sužnje, ali teh ni bilo kakor samih osem. „Kje je pa še eden?“ zavpije serdito tatarski kralj.

On je pred tvojimi nogami!“ odgovori ponižno Ibrahim, in se verže pre njega na kolena. „Ti ne boš imel nobenega ne bolj ponižnega, ne bolj zvestega hlapca, kakor mene, in moje verige mi bojo prav lahke, ako le ž njimi od tebe milost zadobim in rešenje za moje zapuščeno ljudstvo. Oh! samo njega se usmili, obrani ga vsake nesreče; z mano pa stori, kar se ti poljubi; glej! tvoj sem.“ — Omečeno je bilo pri tem djanju Tamerlanovo po naravi terdo serce, da je ves sam v sebi spremenjen, prijazno ga od tal vzdignil, in rekel: „Toliki čednosti gre vse drugo, kakor sužnost. Ti boš prvi mojih nar večih prijateljev, ti mi boš namesti brata in očeta. Verni se veselo k svojemu ljudstvu, in osrečuj ga še za naprej, kakor do zdaj. Ako bi me moja osoda ne klicala v velike in strašne boje in trude, gotovo ne bi jaz poznal večega veselja, kakor v majhnem kraljestvu živeti, in si prizadevati tebe posnemati.“

VIII. Poštenost plačana.

Neki tergovec je iz sejma domu šel, in je prišel na svoji poti do reke, čez katero mu je bilo iti. Voda ni bila ravno globoka, in na konju se je lahko čez šlo, le na sredi reke je bilo treba pomnjivo postopati, da se ni odveč na desno šlo, ker je bila tam velika kernica, v kateri je že več popotnikov življenje izgubilo. Tergovec, ki je za to nevarnost vedel, se je nje tudi že večkrat srečno ognil; ali o priložnosti, od ktere zdaj govorim, ni bil zadosti previden, in se je preveč tisti kernici približal: in glej! na enkrat mu smukne konj v globočino, in sliši se ga ven iz vode herzati ali razgetati. Neki kmet, ki ni daleč ondi na polji delal, zagleda nevarnost, v kateri je ta nesrečnež bil, odpreže neutegoma enega konja izpred pluga, jo serčno proti tisti kernici maha, in zgrabi po sreči tergovca za plajšč, ter ga srečno na suho potegne. Ali konj rešenega tergovca je nesrečno poginil, ker je težak kernir na sebi imel, in ta ga je bil na duo potegnil.

Kmet in njegova družina so imeli veliko opraviti, da so tujca zopet zbrihali, ki je bil od mraza in strahu skorej že mertev. On se je na zadnje tudi zares zbrihal, ali le zato, da se je popolnoma utopil v žalost. Od vsega blaga, kar ga je čertertinko ure poprej še imel, mu ni bilo zdaj nič več ostalo kakor samo življenje; in kar mu je nar večjo žalost delalo, je bila zguba usnate mošnje, katero si je bil k pasu privezal, in v kateri je bilo veliko demantov in biserov. On ni mogel verjeti, da bi jo bil v vodi zgubil, in zatorej ves njegov sum je zadeval le njegovega rešitelja, kateri mu je lahko tisti dragi zaklad vzel mej tem, ko je on bil še v omotici. Kmet nasproti od svoje strani pravi, da ne vé nič od nobene mošnje: in tako je nesrečni tergovec, ki je upal, da bo s tisto mošnjo v kupčiji veliko dobička imel, še bolj v živo občutil svoj nesrečni stan.

On bi bil zamogel kmeta pred pravico klicati in poštenemu možu velike skerbi nakopati, tako so bile vse okoliščine proti njemu; ali on je imel preblagočutno serce, kakor da bi bil hotel to misel izpeljati. „Ti si svoje življenje v nevarnost postavil, da si meni moje rešil“ reče on kmetu; „ali vendar mi ti sam braniš, da se ti ne morem hvaležnega skazati. Edino znamnje hvaležnosti, katero ti zamorem

dati, je to, da te ne zatožim pred pravico zavoljo tega, kar si mi ukradel; in ker te ne tožim, ti obilno povračam male stroške, ktere si dozdej z mano imel. Samo te prosim, da mi daš enmalo denara, da morem priti do bližnjegn mesta, kjer bom zuanca našel, ki mi bodo pomagali, da se preživim. Ti nisi prav storil, da si mi mošnjo vzel; ona bi bila tvoja, in kar je bilo v nji, menda ne bi bilo zadosti tebi poplačati, kar si meni storil: jaz sem ti veliko več dolžan, kakor ti bom kedaj zamogel dati, dasiravno se nadejam, da bom z marljivostjo in z delavnostjo enkrat zopet do premoženja prišel.“ Ubogi kmet je bil neutolažljiv, da ni zamogel svoje nedolžnosti zkazati, ker zastonj je svoje besede tudi s prisegovanjem in s solzami poterjeval. Na zadnje se njegov gost poslovi, in ločila sta se celo nezadovoljna eden od drugzega.

Pretekli so bili že nekteri meseci od časa, ko je tergovec od njega se bil ločil, kar je kmet hotel nekaj gnoja na svoje polje zvoziti, in pri kidanju, ko je gnoj iz gnojnice na voz nakladal, zagleda, da mu dolga usnata mošnja na gnojnih vilah obvisi. On začne koj to mošnjo ogledovati, jo odpre, in najde v nji dragotinstva, ktera je bil tisti tergovec zgubil, in zavoljo tega tako žaloval. Ali, kako je prišla ta mošnja v gnojnico? boste me gotovo tukej prašali. To

se da lahko dopovedati: kadar so tergovca iz vode bili potegnili na suho, so ga koj skerbno slekli in na slamo polegli, dokler se mu je postelja razgrela; na mošnjo ni bil takrat nobeden še pomislil ne, ker so vse druge skerbi imeli kakor to, in tako je ostala mej slamo zamešana, dokler so jo s slamo vred na gnoj ven bili znesli.

Kaj je hotel pa zdaj kmet z mošnjo začeti? kje je hotel njenega gospodarja poiskati? saj ni vedel, kje prebiva. Lahko bi bil, se vé da, ta najdeni zaklad gospojski v roke dal, ali pa bi bil lahko po časopisih razglasil, da se je zgubljena mošnja srečno našla. Pa tacega kaj ni še na misel prišlo našemu kmetu, ker ni vedel, da pošteni ljudje gosposkega stanu po navadi tako delajo, kadar kaj tacega najdejo, kar njih ni. On je tedaj le ob času, kadar so zopet v bližnjih krajih sejmi bili, večkrat sam na veliki cesti čakal, ali pa je svojo ženo ali otroke tjekej čakati pošiljal, da bi zopet enkrat tistega tergovca dobil. Tako ste pretekli dve leti, predno ga je dobil; ali, ko je enkrat zvečer ravno pri revni večerji s svojo družino sedel, zasliši od zunej kočijo, ktera se je pred njegovo bajto ustavila. Kmet pogleda skoz okno, in vidi, da več mož iz popotne kočije ven stopi. Njegova dva sinova se prestrašita in obledita, ker sta si mislila, da

mora biti mej njimi tudi gospodar tiste mošnje, in da pride jim kaj žalega storit. Vsi pobegnejo in se po koteh poskrijejo, zunej očeta, kateri je upal, da bo gospoda potolažil, ker mu bo mošnjo nazaj dal. Ko kmet tako premišluje, stopi v hišo tergovca s svojimi tovarši, ki so ž njim ravno tisto pot šli, se oklene vratu svojega rešitelja in ga zagotavlja, da naj se nič ne boji, da on ni prišel zopet po mošnji prašat. „Zdaj“ pravi on, „že kar ne mislim več, da niste pošten mož, ali da ste meni mošnjo ukradli; jaz sem hotel k vam priti samo zato, da vam v djanji svojo hvaležnost skazem. Do zdaj mi ni bilo mogoče tega storiti; in če bi bil tudi zamogel, ne bi vam bil nikakor nobene hvaležnosti skazal, dokler sem še dvomil, ali ste res mož pošten ali ne.“

Kmet se je čudil nad tem govorjenjem, in ga je prašal, zakaj je neki nekdanj ga za nepoštenega deržal, in kako je pa zdaj to, da ga ima za poštenega. „Kolikorkolikrat sem na sejme hodil“ povzame zopet tergovca, „sem na skrivenm popraševal čez vas in vaše zadržanje, in na zaduje sem hotel še sem v vašo vas priti, da sem pozvedel, kako se vam kaj godi, in ali ste morda svoja posestva pomnožili, kaj več zemlje nakupili, ali scer obogateli; ali zadnjič sem zvedel, da že tako ubožno živite, in da dve pretečeni slabi letini ste vas

skorej na beraško palico pripravili; da ste svojo živino prodali, in da ne morete nekega dolga od 50 tolerjev splaćati, in da ste tedaj že blizo na tem, da se vam hiša in zemlja prodasta. Jaz hočem zdaj vaš dolg plačati, ker mi je Bog zopet srečo dal in.....“ Še ni tega gospod izgovoril, ko je kmet s solznimi očmi tihoma v drugo stanico se podal, in kmalu potem z mošnjo v roki ven prišel, katero je na mizo djal, tako da so se vsi čudili. — Kaj je neki to? rečejo vsi z enim glasom. — Vzemite, reče kmet in pogledjte le, da ne manjka nič.

Tergovec odpre mošnjo, in najde v nji res vse, do nar manjšega bisera, in do nar manjšega zernca zlata, ki ga je bil nekdam vanjo djal.

Kmet pové zdaj, kako se je bila mošnja zgubila, in kako je bila najdena; pové tudi odkritoserčno, da je v svojih revah in stiskah že večkrat mislil, si s tem kaj pomagati, da je pa do zdaj vselej vse skušnjave srečno premagal, in sklenil, raje lakoto terpeti, da tudi raje svojo živino prodati, kakor pa s krivičnim blagom si pomagati. Pristavi še na to, da mu je Božja previdnost vselej še mnogoverstno pomagala, da je zamogel svojo družino preživiti; na zadnje tudi ni hotel zamolčati tergovcu, kolikrat da je šel ven na veliko cesto čakati,

da bi ga kedaj zopet srečal. Kadar je tergovec celo to pripoved slišal, so se mu po obrazu obilne solze ulile: ter spervega ni skorej hotel več mošnje nazaj imeti; potlej vendar, ko si nekoliko pomisli, jo vzame, in reče kmetu: „Priatelj moj! prav imate, da naj mošnje jaz vzamem, ker vi ne poznate prave cene teh dragih kamnov, vi bi zamogli k večemu tretji del tega zanje potegniti, kar veljajo, ako bi je hotli prodati; toda nar boljšo posestev hočem vam kupiti, ki se zamore le v ti vasi dobiti.“

—Malo dni potem je bila res priložnost, da se je neko veliko posestvo prodajalo; on ga je tedaj kupil, plačal in je temu kmetu v last izročil.

Odsihdob, kolikorkrat je hvaležni tergovec skozi tisto vas šel, je vselej svojega rešitelja gotovo obiskal, in vsakrat tudi še zraven tega za njegovo družino kakšen dar sabo prinesel.

IX. Pametna deklica.

Gospod Marijan je imel dva otroka. Silno opravilo ga je s ženo vred primoralo, se iz doma v tuje dežele podati. Predno sta svoj dom zapustila, sta hotla poskerbeti, da bi bila njuna otroka ta čas v dobrih rokah; poiščeta tedaj pametno in modro žensko, kateri ji izročita, in jo poprosita, da naj ju nikoli samih iz doma ne pusti, temuč da naj gre vselej ž njima ali ona sama, ali pa gospa Orvigny, njuna teta. Pervenec teh dveh otrok je bil Ferdinandek, osem let star; njegova sestra Henrijeta je bila eno leto mlajša, ali bila je veliko bolj pametna kot on. „Oj, kako mi težko dé, je ona rekla, da grejo iz doma moji starši! Zdaj ne bom mogla več svojega očka božkati, ne z ljubo mamiko kremljati; hočem pa mej tem, ko so iz doma, si prizadevati, se tolikanj naučiti, da bodo z mano prav zadovoljni, kadar zopet nazaj domù pridejo.“ — „Jaz pa“ je govoril nje brat Ferdinandek, „jaz bom pa zdaj ložej igral, ker ne bo tukej staršev, in upam, da mi še družih

novih igrač sabo prinesejo, kadar se vernejo, ker té igrače, ki je zdaj imam, mi ne dopadejo več veliko, in me ne veselijo tudi več tako, kakor nekdej.“

Gospa Orvigny je morala zavoljo opravil v neko bližno mesto iti, in kmalo potem je tudi tista ženska obolela, kateri sta bila otroka v varstvo izročena. Tako sta morala tedaj otroka po sili le doma biti. To je kaj težko djalo Ferdinandeku, da ni smel ven iti; on je pogostoma čez dan po vertu gor in doli tekal, pa je nazaj na mostovž pritekel, se enmalo poigral s svojimi igračami; kadar se je tudi tega naveličal, in mu ni več všeč bila ni igra, ni tekanje, se je ves nejevoljen na klopi pretezal ali na kanapé se ulegel, tam je lenaril, zehal, ali spal, in potem po navadi ves čmeren in muhast se zbudil. Tako je cel dan delal.

Henrijeta je pa svoj čas vse drugače rabila, in je bila pri tem zmirom dobre volje. „Kako delaš ti, da si zmirom vesela?“ jo popraša nekega dne nje brat; „jaz [te nisem še videl žalostne, kakor le tistikrat, kadar so starši iz doma šli, in tisti dan, kadar je najina varuša nar hujše bolečine čutila.“ — In ti, ljubi moj bratec! mu ona odgovori, ti si le malokrat dobre volje, kar mi težko dé; ali pa veš tudi, zakaj si čmeren?“ — „To se vé

da! jaz nimam toliko igrač; kolikor bi jih hotel imeti, in pa kaj meniš, da to nič ne dé, da ne moreva iti ven iz doma se sprehajati? — „Nak, ljubi moj! tvoja čmernost ne prihaja od tod, kakor ti praviš, ampak od tod, ker se ti ne ljubi ne brati, ne pisati, ne zemljopisa se učiti. Enkrat sem hotla tudi jaz ravno tako celi dan igrati in pohajati, kakor ti, nisem nič brala, se nisem nič učila, se nisem svojega navadnega dela kar dotaknila, in zvečer mi ni moja punca prav nič dopadla; meni se ni ljubilo ne péti, ne igrati, ne po hiši tekati sem ter tje, in učiteljica mi je rekla, da sem bila vsa nejevoljna in čmerna in da bi me moja mamika še ne hotli poljubiti, ako bi me tako videli. Te besede so me v živo zadele, in precej drugi dan, ko sem se zbudila, sem terdno sklenila, da hočem ves čas dobro obračati. Ker vedna igra je na zadnje dolgočasna.“

Gospa Orvigny se je bila vernila, predno je varuša zopét ozdravela; tedaj jo je skerbno popraševala, kako sta se otroka kaj zadržala mej tem, ko je ona iz doma bila. „Ljuba moja gospa!“ ji na to reče, „kolik razloček je mej tema otrokoma! ako bi bili vi le videli, kako je Henrijeta za me skerbela, in me vedno popraševala, kako da mi je, in česa da mi je treba, in kako marljivo mi je stregla

celi čas moje bolezn! Ona ni kar iz hiše stopiti hotla, zato da je zamogla meni vsaki hip streči; ona je zraven moje postelje brala, da mi je krajčas delala, rada se je učila, in je spolnovala vse svoje dolžnosti, tako da ni bilo nikoli treba je posvariti ali opomniti, da naj to ali uno stori. Ferdinandek pa je bil ves drugačen, on je le redko kedaj v mojo stanico se prikazal, in še takrat, ko je noter prišel, je po navadi le na svoj boben bobnal, ali svoj voz okoli vozil, in okoli mene ropotal, da mi je vselej moja bolezen le shujšal; Henrijeta ga je pa vselej skušala ven spraviti, da se je šel v vert sprehajati, zato da je mene v miru pustil.“ — Gospa Orvigny je zdaj pregledala, kar je bila ta čas Henrijeta pisala, in njeno delo, in je bila z vsim prav zadovoljna. Potem je hotla videti, kaj je pa Ferdinandek mej tem se učil, pa najde, da že tri mesce sem se ni bil prav nič navadil. On ni bil v stanu dve ali tri verstice zaporedoma dobro prebrati, ker se mu je vedno spotikalo; kar je pa napisal, tega se še brati ni moglo. „Jaz sem“ reče na to teta, ravno tako zadovoljna s Henrijeto, kakor sem nezadovoljna s Ferdinandekom; dolgo že nisi bila iz hiše, ljuba moja Henrijeta! danes pa pojdeš z mano kositi, in nocoj te bom vzela sabo na sprehoj ali pa h komediji. Ti pa, gospod Ferdinandek! si tako

slabo se zaderžal, da nisi vreden, da ti tako veselje pripravim.“ Kadar otrok to sliši, da mora doma ostati, se začne jokati; in ker ga je to tako žalilo, se ga je njegova sestra usmilila, da je teti rekla: „Jaz sem vam za to prav hvaležna, da mi hočete to veselje napraviti, in res rada bi šla z vami iz doma; ali glejte, kako je moj bratec žalosten in otožen! Odpustite mu za zdaj, vas lepo prosim.“ — „To ne more biti, ljuba moja Henrijeta!“ — Naj bo pa! zato da se ne bo tako jokal, bom pa jaz en drugi krat z vami šla, in dans ostanem ž njim doma, da ga tolažim.“ — „Stori, kar se tebi zdi“ ji reče teta:—in blagoselčna Henrijeta je doma ostala, in svojemu bratcu tovaršijo delala. Ker je gospa Orvigny vedela, da je Ferdinandek nekoliko kočljiv ali sladkosneden, je hotla videti, ali se je saj v tem kaj poboljšal. Prinesla je enkrat v izbo, kjer je on bil, potico ali gubanico v pertiček zavito, da bi je ne videl, in mu je rekla, da ima nekaj prav dobrega mu dati, če si bo le prizadel dobro pisati, in če se ne bo dotaknil tega, kar je na mizo djala. To reče, pa gre. Ko je Ferdinandek zopet sam bil, je začel pisati, ali komej je dve verstici napisal, je že vstal, da bi videl, kaj je teta prinesla. On si ni upal iz prvega prizdigniti pertička in ga popolnoma odviti, ali ogledaval ga je od vsih

strani, in kmalu je spoznal, da je potica vanj zavita. Henrijeta je ravno takrat v izbo prišla; on ji tedaj koj pové, kaj da je gospa Orvigny obljubila, in kaj da je prepovedala; „vendar pa“ pravi on, „bi hotel kaj rad to potico pokusiti; ljuba moja Henrijeta! vzamiva vsak en kosček.“ — „Ne, bratec moj!“ mu odgovori ona, „jaz nočem po nobeni ceni tega storiti, in svetujem ti, da se je še ne dotakneš.“ — „Saj pa tebi je ni prepovedala teta!“ povzame Ferdinandek; — in ona: „Res je“ pravi, „ali ta potica tudi ni moja, in zato bi jaz prav ne storila, ako bi od nje kaj snedla.“ — Gospa Orvigny je ravno zdaj k sebi Henrijeto poklicala, in Ferdinandek je zopet sam ostal. Zdaj začne vnovič pregledovati kar je bilo v pertiček zavito, in po čemur so mu tako slinle tekle; vzame jo v roke, ogleduje jo od te in od one strani, povzdigne jo, in na! padla mu je iz rok na tla; šla je potica na kose, in Ferdinandek se ni mogel zderžati, da je saj enmalo jo pokusil. Kmalu potem so ga poklicali k mizi, in konec kosila je ukazala gospa Orvigny potico prinesiti. Ko potico odkrije, se začudi in reče: „Kako je to? saj je na kosih, in pa tu manjka en kosček! Ferdinandek! morda si jo ti imel v rokah?“ — „Naka, ljuba teta! jaz ne, verjemite mi...“ reče fantek, in obraz mu zagori. — „Ali si bila pa morda

ti zraven, Henrijeta? zakaj tudi ti si bila v izbi.“ — „Jaz sem bila res tam, toda le po ene bukve, in se potice kar dotaknila nisem.“ — „Tukej zamorete Henrijetinim besedam verjeti“ reče na to učiteljica; ali to vidim, da je Ferdinandek dans ob enem neubogljivec in lažnjivec.“ — „Žal mi je“ odgovori gospa Orvigny: „težko mi dé, da moram kazniti, ali zdaj sem k temu prisiljena, to je moja dolžnost, in ta krat mora kazen dvojna biti. Perviĉ, ti ne boš nič veĉ od te potice pokusil, jaz jo dam celo Henrijeti, da si je bo pol za jutre lahko shranila. Tebi povem pa, da tvoj oĉe in tvoja mati prideta domú jutre veĉer; jaz bom zgo-dej se v kočijo vsedla, ĉa jima bom naproti šla. Namenila sim bila, da tudi tebe sabo vzamem, ako bi bil marljiv in ubogljiv: pa ti nisi ni slušal, ni se rad uĉil, jaz nisem zadovoljna ni s tvojim pisanjem, ni s tvojim zaderžanjem, zatorej beš moral tudi enmalo ĉakati, predno boš svoje stariše videl. Samo Henrijeta pojde z mano.“ — Ferdinandek se je zdaj naperdnil in zaĉel glasno jokati; vendar pa je še mislil, da bo saj njegova sestra se tudi zdaj njega usmilila, in Ź njim doma ostala, ali zdaj se je bil spekel. „Ako bi bilo iti le na sprehoj“ mu reĉe, ko sta sama bila, „ali na ples, ali h komediji, bi s tabo doma ostala, da bi te tola-Źila. Ali zdaj je na tem, da vidim oĉka in

mamiko; ni torej mogoče, da zavoljo tebe ne grem staršem naproti. Meni je žal, da te tako žalostnega vidim; na! vzemi celo mojo potico, kar mi je ostaja; tela jo je meni dala, tedaj zamorem ž njo storiti, kar hočem.“ — „Bog ti plačaj, ljuba sestra! jaz vidim, da si pač dobra“ reče na to Ferdinandek nekoliko potolažen.

Drugi dan, ko so njegovi starši zvečer domú prišli, ga niso nič kaj lepo pogledali, ker jim je bilo povedano, da se ni nič kaj dobro zadržal, in da se nič kaj poboljšal ni. „Mi smo ti igrač prinesli“ reče mamika Ferdinandeku, „ali ne boš jih dobil, ni videl, dokler se ne poboljšaš. Za te, ljuba moja Henrijeta!“ je mamika na dalje govorila, „so tukej bukvice in podcbe, ki te bodo veselile, in tudi nekaj igrač, da jih boš lahko svojim prijateljicam dala.“ — Henrijeta vsa vesela se večkrat materi zahvali; Ferdinandek pa je bil zopet zavoljo tega žalosten. „Kako se vendar zmirom razloček dela mej mojo sestro in mano! „je djalo; „njo zmirom hvalijo, jo radi imajo, in ji zdaj pa zdaj kaj novega omislijo, mene pa le zmirjajo in kregajo.“ — Henrijeta, kateri je zmirom težko djalo, da je njeni bratec zmirom zmirjan in kregan, mu je večkrat kako podobo od svojih dala, da je ž njo igral, ali mu je pripovedovala povesti iz svojih bukvic. Tako se

je zgodilo, da je zčasoma dobri izgled sestre Ferdinandeka na žadnje poboljšal. „Henrijeta je zmirom zadovoljna“ je djal, „nji se vse dovoljuje, kar koli poželi; treba je torej, da tudi jaz posnemam njeno zadržanje, da bodo tudi meni kaj igrač dali; treba je, da storim svojo dolžnost, zato da bom tudi jaz staršem dopadel.“ — Po sreči je on zdaj stanovitno se tega svojega dobrega sklepa deržal, in je začel se marljivo učiti in dobro se obnašati, bolj kakor dotihdob. Spervič se vé da, dokler se ni na marljivost navadil, mu je težko šlo; toda kmalu je tolikajn veselja v tem našel, če se je učil, da se ni več učil zavoljo igrač, ampak da ga je učenje samo na sebi že veselilo. Kadar so tedaj starši videli, da se je tako poboljšal, so ga ravno tako radi imeli, kakor njegovo sestro, in so mu vsakoverstne veselice napravljali. Tako je tudi Ferdinandek postal pameten in moder, in ni mu bilo več treba si z lažmi pomagati, da bi svoje napake skrival, in tako se mu je že na obrazu lahko celi dan bralo, da je bil vedno dobre volje. Henrijeta pa je bila še bolj, kot poprej, tega vesela, saj njeno serce je bilo kaj mehkočutno in usmiljeno, ter se je vselej tudi ona veselila, kadar je šlo dobro njemu bratecu.

X. Rozalija.

V nekem starem gradu je ločen od posvetnega hrupa živel star plemenitaš Faramund; od vsih devet sinov, pet hčer in 22 vnukov, kateri so mu bili že vsi pomerli, ni družega več pri sebi imel, kakor Rozalijo svojo vnukinjo. Preživel je vse svoje ljudi, ktere je tolikajm ljubil, vsi so bili pred njim že v grob odneseni, in on sam je na njihovih gomilah rože in cvetice trosil in okoli njih žalostnih cipres nasadil. Ali njegova duša, ki je na srečno večnost čakala, se ni nikoli preveč žalosti bila udala. Zdelo se mu je na tem svetu kakor človeku, ki je v globokem turnu zapert, in zagleda skoz malo okence nad sabo en solnčen žar; on si domišlja namreč veselje, ktero vživa prebivalec visokih gor in planin tačas, kadar prijazna zarja bližni dan oznanuje in zemljo vnovič razveseljuje. Trije starši Faramundovi sinovi so bili poginili v daljni deželi v boji z neverniki, torej mu ni bilo mogoče, da bi bil tudi nje, kakor vse druge, h grobu sam spremil.

Zvečer proti solnčnemu zahodu je večkrat

pod košatim kostanjem s svojo mlado Rozalijo sedel, ktera je bila zdaj po tolikih zgubah njegova edina tolažba. Ondi sedé ji je pripovedoval od bogaboječnosti njene matere, od čednosti in kreposti njenega deda, ali od slavnih del njegovih sinov. Take besede so po navadi mehkočutno Rozaljino serce v živo zadevale, tako da je častitega starčeka objemala in obilne solze točila. Peljal jo je tudi kakšenkrate po ozki in neravni stezi na verh hriba, kjer ji je bil iz mahú klop naredil; zdolej pa pod hribom so peneči valovi ob skalo bili in strašno šumeli, kadar je huda nevihta valove visoko gnala.

Ali ondi ni bilo dostikrat od neviht slišati. Pogostoma je on Rozalijo o poletnem času po noči, če je bila mirna, ali pa o jesenskem času zvečer, kadar je luna svetila na modrem nebu, za roko peljal ali na verh hriba, ali pa pod kako z beršlenom oraščeno lopo, katerih je ondi več bilo. Ondi je premišljeval lepo stvarnico, in je čutil vso njeno silno in blago moč in upljiv v svojem sercu. Če se je kedaj njegovega serca britka žalost lotila, si jo je vedel tukej kmalo pregnati, njegova duša se je razvedrila, kakor je bilo nebo jasno brez oblakov, volja njegova je kmalu bila prijazna kakor luna, ki je mirno na nebu svetila; pozdevalo se mu je, kakor da njegovi ljubi

rajnki iz nebes prijazno nanj gledajo, in ga gor kličejo v svoje srečno domovanje. V take svete misli zamišljenega je zdaj pa zdaj Rozalija s svojimi otročjimi vprašanji motila. Njeni glas je bil glas nedolžnosti, njeni pogledi so kazali ljubeznjivo in dobro dušo, in že celo njeno zunajno vedenje je blago serce označevalo. „Očka moj!“ (tako ga je mogla po vsi pravici imenovati) je rekla ona, ter je častitemu starčeku roko poljubila; „zakaj ste dans tako tihi in žalostni? Poglejte sem, glejte! kako prijazno na me luna sveti, in vendar mi ni tako ljuba, kakor vi.“ — Starček jo je tedaj po navadi prijazno objel, in s solznim očesom cveteča liza té ljubeznjive deklice poljubil. Večkrat je še potem, ko je njo spat spravil, ob svoji palici na morski breg nazaj se podal, in je ondi čisto sam ostajal do juterne zarje; še le potem se je domu vernil, kjer je sladko spanje njegovo starost krepčalo, ker je pozabil na veselja in na težave, ki je po navadi sabo prinaša samota. Komej se je zbudil, že je našel Rozalijo, da si je prizadevala, mu jedi pripravljati in pijač, s katerimi se je krepčal. Ona je bila res še silno mlada, ali nje nar slajša skerb je bila, svojemu dedu streči, njegove dni lepšati in odganjati mu otožnost, kadar se ga je lotila, in čelo mu gerbančila. Samota, v kateri je živela, je njeno dušo vadi-

la v resnobnih mislih, in v visocih in ljubopolnih čutlejih; stvarnica okoli nje je bila nekako veličastna in divja; vse je pomagalo njeni domišljivosti vdihati visoke misli, ktere so še poviševale dedove besede. Njeni očesi ste bili nepremično v Faramunda uperti, kadar ji je pripovedoval sloveča dela svojih prededov: kako da je eden izmed njih, dasiravno je le malo vojščakov sabo imel, si upal čez morje, se ni bal sovražnih napadov, in je tuje ljudstvo iz sužnosti rešil; kako da je drugi vasi in cela mesta ovaroval silnih tolovajev; kako da je modrost enega izmed njih dva brata, ki sta v sovražtvu med sabo živela, zopet spravila, in storila, da so neubogljivi sinovi svojemu očetu zopet ubogljivost obljubili. V teh pogovorih ni Faramund pozabil tudi svojih lastnih prigodeb iz svoje mladosti, kako da je bil suženj v Afriki, kjer je cela tri leta pri zamorcih živel, in kako je bil iz sužnosti rešen na majhni barčici, s katero si je bil upal čez morje nazaj na svoj dom veslati. Pripovedal ji je tudi, da je enkrat iz ječe rešil mladenča visocega stanu, kterega je bil njegov premogočni tekmeč v železa ukoval; da ga je nazaj pripeljal k njegovi obljubljeni nevesti; da je ta nevesta, ko je svojega ženina zopet nenadoma zagledala, iz zgol hvaležnosti se rešitelju k nogam vergla in se od veselja in radosti zjokala.

Tiste dni, kadar so bile obletnice rojstva ali smerti njegovih sinov, katerih spomin je posebno obhajal, se je Rozalija po navadi v belo oblekla, in glavo s cveticami in rožami ovenčala; in tako jo je starček v cipresni gojzdek ven peljal, kadar je solnce bilo že blizu zapada, in je svoje zadnje žarke skozi drevesne veje na grobe pošiljalo, v katerih so počivale kosti tistih, ktere je Faramund tako ljubil. Ondi je potem večkrat ostal, dokler je luna vstala; takrat je starček lepoto stvarnice povelečeval, in dobrotljivost stvarnika hvalil, ter v mislih se v nebeška prebivališča povzdigoval, kjer prebivajo tisti, ki so tukej Boga čez vse ljubili in čednost bolj kakor vse, kar za more svet dobrega dati. Rozalija je poslušala tiho navdahnjene besede dedove, in njeno omečeno serce se je polnilo z nebeško radostjo.

Tako je ona dosegla štirinajsto leto svoje starosti, ali takrat je nova nesreča protila modremu starčeku in njegovi zali tovaršici. Eno temno noč namreč, ko je iz zemlje nezdrav zrak hlapel, je bil Faramund truden in nemočen pod enim drevesom obležal; ondih je terdno zaspal, in žepleno hlapenje zemlje mu je oči tako otemnilo, da ni mogel več ničesar videti, ko se je bil prebudil.

Rozalija je bila kaj v skerbi in nepokojna, ko je videla, da ga doma ni; skerbno pre-

hodi in preišče vse kraje, kjer je po navadi večkrat postajal, toda zastonj. Zdaj je hotla na zadnje še sama gor na sterma skalo, ki je bila ondi blizo, se splaziti, kar ji je bil ded sicer prepovedal, in tu zasliši na enkrat neki glas. Hitro se proti tistemu kraju oberne, od kodar je glas prišel, in spozna, da je to glas njenega deda, ki je hotel proti nji iti, kadar je nje toževanje in mile stoke zasliši.

Ona ga tedaj na zadnje najde, pa se vstraši, da ga vidi tiho stati, in se kar ne gibati; in se pred njega verže. „Ljuba moja Rozalija!“ ji reče zdaj starček, „s koliko radostjo te jaz na svoje pritišnem! kako drage so mi solze, ki je na tvoja lica prelivam!“, — „Ah, očka moj, kako sem bila v strahu, ko vas nisem doma našla! Bala sem se, da sem vas za vselej zgubila.“ — „Jaz sem slep, moje oči so mi otemnele; ne bom te več videl. Ne bo me več razveseljevala svitloba solnca, ne lepota stvarnice moje duše krepčala: tvoj prijazni posmeh mi ne bo več serca z radostjo polnil.“ — Ko Rozalija to sliši, se začne močno jokati; vendar pa je še upala, da še spregleda, ker je menila, da so mu ponočni hlapi vid le enmalo otemnili. Pripognila je tedaj svojo glavičco do gerbastega čela starčkovega, skušala mu je v očesa po malem pihljati, in s svojimi perstiki dedove očesa posnažiti in očistiti, ter je

popraševala, ali že zopet kaj vidi? Starček pa je zdihoval in rekel: „Ti si, in boš, dokler bom živel, moja nar večja tolažba in veselje, ljubček duše moje! ali te oči te ne bodo nikoli več videle; ne, ne bodo več videle moje preljubeznjive Rozalije.“ — Po gorkih solzah, ki jih je ondi deklica prelila, si ona z vso svojo močjo prizadeva, revnega starčka od tal vzdigniti, ki je zdaj nanjo opert se ves tresel, in v svoj mirni grad nazaj šel.

V tem stanu je živel Faramund dve leti. Da bi bil olajšal otožnost, katero je njegova nemoč Rozaliji vzrokovati morala, si je prizadeval, vsa veselja si pripraviti in je uživati, kar jih le zamore ineti in uživati slep človek. Kadar je čutil prijazno gorkoto solnčnih žarov, ali radostni hlad zarje in prijetni duh cvetlic, ali pa, kadar se je solnce zapadu bližalo, in svoje paslednje žare na zemljo pošiljalo, ter majhen veter hladno pihljal, je vselej hotel, da naj ga vnukinja do tistih krajev pelja, kjer se je tolikrat radoval in se krepčal, dokler je še z očmi kaj videl. Zdaj je on poslušal lepoglasno petje tičev, in je po cele dni na morskem bregu postajal. Rad je poslušal šum valov, saj ta mu je v spomin nazaj klical stvari, ki so mu bile drage. Rozalija mu je tudi večkrat poslušati dala svoj ljubeznjivi sladki glas, ker je prepevala pesme, ki se jih je bila od njega navadila.

Ko tako enkrat na morskem bregu sedita, zagleda ona nekaj bark, ki so zmirom bližej prihajale, dokler so prišle do suhega. Zal mladenec stopi iz barke, in ž njim nekaj tovaršev; pride do Faramunda, pozdravi prijazno njega in Rozalijo. Njena lepota, zalo in ljubeznjivo njeno vedenje in njena pohlevnost je tujemu mladenču kaj dopadla; in kadar je po kratkem razgovoru zvedel ime plemenitasha Faramunda, je v svojem sercu nenavadno radost občutil. Saj njegov oče je bil tudi plemenitaš, je bil nekdanj svoje orožje s Faramundovim zamenjal, je ž njim vred bojeval v neki bitvi, in bil je ravno tako hraber kakor on. Tujec pokaže to orožje, ter ga še z večim spoštovanjem pozdravi, in stari plemenitnik ga sprejme kakor svojega lastnega sina. Glej torej orožje moje mladosti,“ je rekel, in ga je poskusil od tal prizdigniti; „ne bo mi več služilo, da bi si ž njim plemenitega prijatelja pridobil, ali pa pobil derznega nasprotnika.“ (Ko te besede izgovori, ga solze posilijo)... „Rozalija! ali je kaj svetlo to orožje?“ — „Je, sveti se kakor solnce, kadar vstaja.“ — Na to peljeta v grad tujega mladenča in njegove tovarše, in je pogostita, kar le moreta. Novi gost je pripovedoval svoja pota, da pride iz Španskega, in da mora dalje popotovati. izpolniti, kar so mu oče ukazali. On bi bil

rad z Rozalijo vkupej živel, ker jo je zdaj raje imel, kakor vse druge ženske; upa si tudi plašljivo in spoštovavno nji to reči. Rozalija je tudi tujega mladenča rada videla, in težko ji je djalo, da se mora od njega ločiti; vendar si derzne in mu reče: „Ne me ljubiti, o Rinald!“ (tako se je mladeneč klical) „jaz ne morem in tudi ne smem za tabo iti; svojemu očetu moram žertvovati svojo ljubezen in celo svoje življenje. Po nobeni ceni se od njega ne ločim. Ali si bom upala iti čez morje v daljne neznane kraje in zapustiti njega samega, kteremu sem dolžna to življenje, kteri je za me skerbil v mojih prvih letih, in čegar starost in slabost zamorem zdaj razveseljevati in podpirati?“ — Ko je to izgovorila, si je Rozalija z ruto obraz zakrila, da se niso videle njene solze. „Naka! ti ga ne boš zapustila“ ji serčno plemeniti mladeneč reče; tvoj očka bodo za svojima otrokoma šli“ — „Bog te varuj takega kaj le pomisliti“ mu ona odgovori; v to ne morem nikakor dovoliti, da se njegova starost v nevarnosti morja poda. Pojdi tedaj le, tuj mladeneč, od tod, verni se k svojemu očetu, ki na te čaka, verni se nazaj v svojo domačijo, ktere sin si; ti ne moreš v teh krajih ostati.“ — Rinald tedaj odrine, in Rozalija se je gor na hrib podala, od kodar ga je videla s tovarši v barko stopiti, in po morji odves-

lati. Mladenču je bila Razalijina podoba vedno pred očmi; hitel je to storit, kar mu je bil oče ukazal, ker je upanje imel, da mu bo potlej dovolil, se v srečno prebivališče Faramundovo verniti in se z Rozalijo oženiti, ter jo ali sabo na Špansko peljati, ali pa do smerti tistega častitljivega starčka v gradu stanovati.

Rozalija je tudi vedno na Rinalda mislila, in je menila, da ga ne bo mogla nikoli več videti. Ali dasiravno ni bil več starček edini predmet njene skerbi in njenih misli, mu je vendar zmirom še tako skerbno in zvesto stregla, kakor poprej.

Enkrat je ona okoli poldne, ko je nar bolj solnce pripekalo, pri studencu v senci sedela, ktero so drevesne veje delale, kar na enkrat pred sabo prikazen zagleda, lepo podobo v nar večji svetlobi. Kdor ima nedolžno in čisto serce, se ničesar ne boji; zato se tudi Rozalija ne prestraši, temuč občuti le nekako ugodno stermenje, vstane, ne da bi vtekla, temuč le v znamje spoštovanja — in prikazen ji začne takole govoriti: Rozalija! ti lahko zopet vid daš svojemu očetu, ali to te bo drago stalo.“ — „In kako? kaj mi je treba storiti?“ popraša urno Rozalija.“ Ali bom jaz potlej oslepela, ali pa clo zavoljo tega umerla? Tudi to rada na se vzamem, da le on zopet spregleda.“ — „Naka, ne smerti ne oslepenja se ti ni

bati, živela boš brez vse škode na občutkih. Ali hočeš pa zgubiti svojo lepoto, in kar ti je še dražje, svojo mladost? Poglej to kupo! njena pijača je gorjupa; če to pijačo popiješ, boš spremenjena, toda spregledale bodo oči tvojega očeta.“ — Rozalija prime kupo, se ogleda enmalo v viru, oberne oči gor proti nebu, in zdihne, ker pomisli na Rinalda; potem popije tisto gorjupo pijačo, se vnovič v studencu pogleda, in zavzame se in prestraši sama sebe. Nebeška prikazen zgine. Rozalija prelije kako solzo zavoljo zgube svoje lepote in svoje mladosti; potlej pa se hitro proti domu verne, da bi h starčeku se podala in videla, kako se bo veselil, da je zopet spregledal. Ko pa že blizo njega pride, od daleč postoji, da bi je ded spremenjene ne videl, ker bi je tako morda več ne spoznal.

Potem ko je slišala veseli dedov glas, da je na enkrat spregledal, in zamogel zopet gledati celo stvarnico v vsi njeni lepoti, zagleda Rozalija blizo sebe vnovič nebeško prikazen, ktero je malo poprej videla. Ta ji poda vdrugič ravno tisto kupo, in ji veli iz nje piti. Rozalija jo prime brez obotavljanja, in pije iz nje. Kadar ona to stori, prikazen zopet zgine. Rozalija gre tedaj k dedu, in ta se veseli, da jo vidi v nar večji lepoti, ki jo mladost dati zamore. Ali kdo bi zamogel po-

pisati ta nastop čudenja, hvaležnosti, otročje in očetovske ljubezni in mehkočutnosti! Ona mu pové, kaj da se ji je ravno kar prigodilo, in oba hitita h studencu, kjer je ona nebeško prikazen videla. Obiščeta vse kraje, kjer sta druge krate se veselila: starček ogleduje zopet grobe svojih ljubih rajnikih, in Rozalija nabera cvetlice, ktere je hotla ta praznični dan nanje pötrositi.

Nekaj dni potem privesla do nju še Rinald. Faramund zveže roke in serca obeh, ki sta se rada imela in si večno zvestobo obljubila, blagoslovil ji je z očmi, ktere je polne radosti in rahločutnosti proti nebu povzdignil. V tistem gradu so zdaj vsi trije nekaj let brez težav in v popolnem miru živeli. Toda nekega dne, ko sta se Rinald in Rozalija pripravljala, obletnico Faramundovega rojstva obhajati, in z mnogimi cveticami se v cipresni gojzdek podala, kamor je bil šel starček še pred svitom, ga najdeta na tleh ležati s sklenjenima rokama na gomili rajnce žene, in se zajokata. Posebno pa Rozalija, ko ga tako zagleda, zažene žalosten glas, in pade k dedovim nogam; ali njeni jok in zdihleji ga niso mogli več obuditi. Ona ga je dolgo časa obžalovala, ravno tako tudi Rinald. Eno leto sta potem še tukej prebivala, in potlej se na Špansko v Rinaldovo domovino podala. Kolikajn solz je prelila Ro-

zali, kadar je morala zapustiti tiste kraje, ki so pričali bili sladkih veselice njene mladosti! Sosebno pa se je težko ločila od cipresnega gojzdeka, kjer so bili grobi tistih, ktere je tolikaj ljubila. Tudi še potem, ko je bila na Španskem, se je pogostoma spomnila na kraje, kjer je nar prej luč sveta zagledala; mislila se je nazaj, kako je nekdej z dedom po tistih samotnih krajih se sprehajala; ali si je mislila, kako je bila ž njim verh hriba ali na bregu nezmernega morja. Rinald je vse njene občutljeje ž njo delil; drevi življenja so jima pretekali kakor voda mirnega potoka; obdajali so ji mnogi zali in ljubeznjivi otročiči. Brez vse težave sta vse svoje žive dni prebila, dokler ji je smert v boljše življenje preselila, in zedinila z dušami njunih rajnikih prededov.

XI. Srečno jutro.

Nek hišni oče je ravno eno jutro zaj-
 terkval s svojimi otroci, ko mu je
 eden njegovih opravilnikov noter pri-
 šel in nekaj denarjev prinesel. Na-
 štel mu jih je na mizo, in mej nji-
 mi je bil nov toler, kateri je sosebn
 dopadel njegovemu nar mlajšemu sinu
 zato, ki je bil tako svitel in lepega
 kova. Vzame ga v roko, in ga neka-
 ko dolgo ogleduje tako da se je lahko
 spoznalo, da ga želi imeti. Oče vza-
 me na to toler v roko, mu ga od
 vsih strani pokaže, in mu reče: „Mo-
 ra se reči, res, da je ta toler lep;
 nekaj časa se zamore tudi človek razveseljevati
 ogledovaje njegovo svitlost in lepi kov, ali to
 veselje terpi le malo časa. Kdor pa zna prav
 ceniti enega takih tolerjev, mu ni on nič ljub-
 ši od družih, ki niso tako lepi; in pa, saj
 ne bo tudi ta dolgo tako svitel ostal. Na!
 poglej tega le, on se ne sveti več, kov se na
 njem skorej več ne pozna, in nima več tistega
 mika, ki ga ima ta svitli. Ta denar tedaj sam
 na sebi nima skorej ničesar, kar bi nas mikalo,
 in če ga ne damo za kako reč, nam ne more

prav nič koristiti. Poskusimo en malo, kaj bi neki utegnili ž njim storiti.... morda ga na tla vreči, zatalakati, da tako lepo naprej teče? ali pa morda ž njim pločo igrati?... Lahko bi ga tudi tako porabili, da ga za težo na tehtnico denemo, ali pa da si ga okoli vratu obesimo.... Glej, to je skorej vse, kar bi znali s tem denarom početi: toda vse to je clo malo. Kos svinca bi nam ravno tako dobro, ali pa morebiti še boljše za vse to služil. Ako pa denar iz svojih rok naprej v druge roke damo, nam zamore on veliko veči dobiček prinesti. Če hočemo imeti kako reč, da je všeč našim očem, si s tem tolerjem lahko kupimo podobo, kak imeniten izdelek umetalniški ki nas bo zmirom enako veseli! in dopadel, kolikorkolikrat ga bomo videli. Gotovo je, da ako ta toler tako na dolgo ogledujemo, kakor bi lahko podobo gledali, naše veselje ne bi bilo pri tem nikoli toliko.... Tudi si lahko s tem dnarom ukupimo mlado drevesce, da si je v vert zasadimo, da nam bo mnogo let hladno in oživljajočo senco delal... Ako bi pa hotli si ž njim kaj boljšega omisliti, ga lahko damo peku, da nam da dobrega kruha za več dni.... Ali pa tudi lahko krompirja nakupimo, da po zimi kako ubogo družino ž njim preskerbimo.... Ali pa se zamore toler dati za zdravila, ki bi z Božjo pomočjo morda h zdravju pomagala

kakemu ubozemu hišnemu gospodarju, ktereга hude reve tlačijo itd. Zdaj vidiš tedaj, sinek moj! da storimo s tem dnarom lahko mnogo, kar je ali koristno ali pa samo všečno in dopadljivo. Ali še ti lahko povém, kako bi zamogli še bolje ta dnar obrniti.... mi ga zamoremo dati ubožčeku, ki nima ničesar na svetu, da si ž njim omisli, česar v svoj živež potrebuje, in tako ga lahko za nekaj časa osrečimo; če to storimo, bomo videli, kako se mu bodo iz hvaležnosti in od radosti čez njegova suha lica solze ulile: in videti tako njegovo srečo, ali ne bomo tudi mi v sebi občutili sladko zadovoljnost? — „Očka moj!“ reče na to otrok, in ga prime za roko; „jaz bi hotel, da bi ravno zdaj kak ubožček se prikazal; to bi me še le veselilo, videti ga zadovoljenega!“ — Naj bo tedaj“ odgovori oče; „pojdiva precej zdaj ven iz doma, in gotovo bova kmalu enega našla.“

Gresta ven, in kmalu srečata ubogo ženo z osličkom, ki je nosil dva koša, in v vsakem košu je bil otrok; vse je kazalo veliko revno, otroka sta bila na slami s cunjami pokrita, in sta se vendar prijazno posmehljevala proti drugim ljudem, ker v svojih otročjih letih nista še čutila težav ubožtva. Mati poderži oslička, kaže tista nesrečna otroka ljudem, ki so memo

hodili, in jih prosi za kako malo pomoč. Ravno takrat sta ondi memo šla starček in starka, oba bolna in ubožna, ki sta se pod pozduho držala, in tako ob palici naprej hodila. Stara žena pogleda milo tista dva uboga otroka, usmili se ju, in žal ji je, da jima ne more nič pomagati. .. „Uboga otroka!“ reče ona in milo zdihne. — Dobri hišni oče zdaj, ko to vidi in sliši, poda ves omečen tisti toler materi teh ubozih otrok. Stara žena reče na to dobrotniku; „Bog vam stokrat plačaj!“ tako vesela, kakor je bila poprej žalostna videti. — Lahko si tedaj mislimo, ali težko popišemo radost, in hvaležnost uboge matere; ona veli koj otrokoma, da naj s svojimi ročicami poljubljuje dobrotniku naproti pošiljeta, in kako besedico v znamenje zahvalnosti izgovorita.

Dobri hišni oče se na to k svojemu sinu oberne in reče: Kaj se ti zdi, ali nisva zdaj srečna? ali nama ne da ta poraba tolerja nar čistejšega in nar večega veselja? — „Oj, očka moj!“ mu sin komej spregovori; „jaz nisem bil nikoli tako zadovoljen in vesel, kakor zdaj.... neka čudna moč mi je serce napolnila.... in mi solze iz očes sili.... in vendar čutim v tem večo radost, kakor če imam od smeha počti.... Nikoli še nisem take radosti občutil.“ — „O ti moja radost!“ povzame na to oče, in si ga na persi pritisne; „kar zdaj čutiš, je občutljaj do-

brodeljnosti, je radost, ki jo nam daje čednost. Ti se veseliš, da vidiš ženo osrečeno, ktera je malo prej s žalostnim obličjem in s pobešeno glavo dovolj kazala, da je njeno serce polno silne otožnosti. Veseliš se, da dva revna otroka, ki še ne moreta občutiti svoje reve, in tudi ne si potrebnega živeža služiti, bosta zdaj potrebnega živeža za več dni zaporedoma imela; občutiš znotrajno radost in dopadenje, da sva dobro delo doprinesla, in se spomniš tudi na ono ženo, kteri sta se ta nesrečna otroka tako usmilila, in ki se je nama zahvalila, kakor da bi bila nji dar dala, kterega sva tej ubogi materi podala. — „O to pač, to!“ mu seže sin v besedo; „o dobra starka! zdela se je pa tudi ona ubožna in potrebna.... kaj? ako bi tudi nji en toler dali? Ali hočem teči, če jo najdem, ljubi očka? Saj imate dovolj, da tudi nji lahko pomagate“ — „Gotovo bi me to veselilo“ odgovori oče, „osebi dobroto skazati, ki je že sama zadosti ubožna in potrebna, in vendar ima tako usmiljenje do družih. Pa sinek moj! ali veš za gotovo, da jo bo veselilo, če ji toler podava? ali sva tega gotova? Nesrečni človek, ki ima še kak občutljaj za čast, če je tudi v velicih potrebah, si vendar le težko kedaj upa očitno vbogajme prositi, ali tudi milodar prejeti. Dokler se zamore človek pošteno preživiti s tem, kar ima in premore, tako da ni

drugim nadležen, je treba da tako živi, in kadar mu tudi vsega pomanjka, je boljše se na tiste raje obrniti, ki so za to postavljeni, da milodare ubogim namenjene delijo, kakor pa po beraško se po cestah klatiti.“

Ta žena, kateri sva ravno kar pomagala, je menda tujka, ki ne dela družega kot okoli po mestu hoditi; ker nobenega ne pozna, si ne more za zdaj ni dela udobiti, s katerim bi se živila, ni vedeti od kod pomoči pričakovati, Ali stara žena, ki je memo šla, ni nič prosila, zato ne moreva vedeti, ali bi ji tudi vseč bilo, da bi tako od naju dar dobila. Razun tega, ko bi jaz bil nji božji dar ponudil, bi znala biti ona s tem razžaljena, ker bi se ji utegnilo pozdevati, da sem hotel s tem darom jo plačati zavoljo njenega usmiljenega serca, katero se ne more zadosti splačati z vsim zlatom tega sveta.... Vendar pa ni prav, če nanjo popolnoma pozabiva. Skušal bom zvedeti, kje da stanuje, in če je ona v taci okoliščinah, da bi potrebovala naše pomoči, nočeva pustiti brez pomoči tako krepostnih ljudi.... Mej tem pa misli, ljubi moj sinek! na veselje, ki si ga zamoreva s svojim dnarom pripraviti, in na veliko plačilo, katero se od tod dobiva. Uči se od tega, denara za malenkosti ne zametati, ker si tako človek sam sebi pot zapre, da ga ne more pri drugi priložnosti

boljše in koristniše obrniti. Ali ne bi bilo žalostno in velika zguba za naji, ako bi nam bila ta priložnost ušla? Tako ne bi imela zdaj tega veselja in pravega dopadenja, ker bi bila denar dala po nemarnem za malovredne stvari, ki ne bi nama bile morda tudi nobenega veselja storile!“

Kadar oče to izgovori, se verne proti domu. Domá reče sinu: „Na! tu ti dam dva tolerja; čez petnajst dni hočem vedeti, kaj si ž njima počel.“ -- „Oj, gotovo hočem ta dva tolerja dobro obrniti!“ mu sin odgovori, — vzame ji, ter se ves radosten in vesel k mizi vsede, da bi še pokosilčal, kar mu je bilo prej ostalo.

XII. Kazen zatiravca.

(Izhodna povest.)

uta Zarak, kateri se je tako klical, ker je sabo zmirom bič (korobač) nosil, je po svojih rajnikih toliko zemlje v posestvo dobil, kolikor se je je na deset milj daleč okoli prehoditi moglo, in ker je bil neizmer- no bogat, je lahko imel tudi vsega, karkoli mu je serce pozelelo. Grad, v katerem je prebival, je bil sozidan na visoki skali; stolp (turn), ki so ga njegovi prededje bili sozidali, je do oblakov segal. Ker je imel svoje stanovanje ravno na sredi svojih zemljišč je zamogel v enem trenutku vse pregledati. Noben dan ni prešel, da se ne bi bil gor na verh stolpa podal, od kodar je z nekim posebnim dopadajenjem gledal svoje hlapce in svoje čede. Sosebno pa je pazljivo gledal zmirom na delalce; in kadar je videl, da kateri iz med njih dela truden en sam hip počiva, se je hudo zjezil, in nobeden mu ni mogel njegove jeze ukrotiti. Petdeset palic od močne roke je bila navadna kazen za tak pregrešek, in on sam se je veselil, mu jih na-

štovati. Zares ! živina je bil, ne človek. Ali Bog je pravičen, in ne pusti nobene hudobije brez zaslužene kazni. Zuta Zarak, ki je v svojem neizmernem bogastvu svoje dni preživel, ki je zemlje na deset milj daleč okoli imel, in tolikajni ljudi, ki so njega spoznavali za svojega gospodarja, katerim se pa on ni nikakor kot očeta kazal ; Zuta Zarak, pravim, je na enkrat po Božji naredbi vid zgubil, je oslepel. Vendar pa je hodil še zmirom na verh stolpa, dasiravno se mu je kaj težko zdelo, da je slep, še bolj pa, da se ne more več veseliti s tepenjem svojih podložnih. Celih dvajset let ni bilo več veselja v njegovo serce ; viri vsake radosti so bili zanj zamašeni, ali pa so mu le prav po redkoma kaki kanec veselja podali. Celi čas svojega življenja, če se zamore to imenovati življenje, ni on poznal niti zdravja, niti miru in pokoja. Pil je iz zlate kupe sad potu svojih nesrečnih podložnikov ; ali njegovo serce je čutilo žgeče bolečine. Ni se odmevalo niti njegovo stanovanje, niti stolp od svetih pesem, ktere so njegovi bogaboječi in nedolžni sužnji proti nebu vedno pošiljali. Tudi sladkega spanja poznal ni, kakoršno je imel slehern njegovih sužnjih, ki se je v njem krepčal, in saj takrat ni bil pod njegovim grozovitnim ogledvanjem. Večni Bog, ti si pravičen ! in to hočem razodeti vsem stvarjem ; zakaj ko

je Zuta Zarak enkrat sam verh stolpa bil, ga je neprevidoma strela z neba zadela, in dolj vergla v dolino mej njegove hlapce. Sužnji se zdaj okoli njega naberejo, ga obstopijo, in obžaljujejo, ter k Bogu tole molitev pošiljajo: „O ti pravični Bog! da bi bila tvoja strela ga le zadela o pravem času, in poboljšala njegovo dušo!“ — To so mu želeli. Oj ljudje! kolikajn boljše je, da je človek na tem svetu enak tem sužnjim, kakor pa da ima neizmer- na bogastva s hudobnim srcem, kakor ga je imel Zuta Zarak! Oj ljudje! če je vaša duša na čednostih bogata, če ste popolnoma zdravi, ne zavidati Zuta Zaraka, ne njegove sreče, ki je bil hujši kot divja zver mej ljudmi.

XIII. Bogati Indijan.

Cospod Bilon je bil trideset let v Indiji, potem pa se je nazaj v Evropo z neizmernim bogastvom vernil. Kadar je nazaj v svoje rojstno mesto prišel, je hotel narpred obiskati tergovca, s katerim je imel do tistikrat opravila. Pride v njegovo hišo, in se marsikaj pogovorita; na zadnje pa mu on reče: „Jaz nimam nobenega sina, nisem imel tudi ni bratov ni sester, tedaj ne morem imeti bližnjih sorodnikov; zavoljo tega zamorem, kakor se mi bo poljubilo, s svojim prenoženjem ravnati, in obogatiti tistega, ki mi bo bolj dopadel. Sklenil sem pa svoje bogastvo s tistim iz rodú deliti, ki se mi bo zdel nar bolj vreden je posesti. Pomagajte mi, vas prosim, da ga ložej najdem.“ — „Jaz nisem nikoli vaše hiše bližej poznal“ odgovori tergovec; „to pa vendar vem, da imate dve tetki v tem mestu; sestri ste si, in obé imate še precej blaga, ali ena ni podobna drugi. Starejša sestra je gospa Dorviliers; te skorej nikoli nobeden ne vidi, ima slabo stanovanje, in nima kot eno samo deklo za svojo postrež-

bo. Ona ne pozna družega veselja, kakor svoje zaklade množiti in svoje dnarje preštovati. Baronka Seranges pa nima družega veselja, kakor vse proč dajati, kar ima. Ona ljubi drage in krasne obleke in lišpe, toda vse to nečimurno veselje je clo nič ne moti v djanjih ljubezni; ona ima vsak teden že zato odločen dan, da dvanajsterim ubožčekom, ki k nji po božje dari hodijo, vlastnoročno miloščino deli. — „Ta druga,“ pravi Indijan, „dasiravno ni v vsim popolnoma, kakor mi jo popisujete, mi vendar ni tolikajn zoperna; ali gospé Dorviliers nočem videti, skopi so mi kaj zoperni.“ — Precej drugo jutro je šel h gospej Seranges, ktera ga je kaj prijazno sprejela, in on tudi je našel, da je bila zares prav ljubeznjiva gospa.

Edina dekla gospé Dorviliers je bila sestra hlapcu, ki je služil pri tergovcu, prijatelju gospoda Bilon. Ta hlapec je bil zraven, kadar je Indijan rekel, da prav nič ne mara, svojo skopo tetko videti. Gre tedaj koj k svoji sestri, in ji vse pové, kar je slišal. „Glej!“ ji reče, prav se godi tvoji gospodinji, zakaj je tako skopa? Gospod Bilon je neizmerno bogat, in jaz vem za gotovo, da ji ne bo še vinarja dal, ker ne zna dnara rabiti.“ — Kadar je gospa Dorviliers, ki ni nobenemu kaj upala, slišala, da je nekdo v hišo prišel, se je precej vzdignila, je po perstih se tje bližala, od kodar

je šum slišala, da je ni nobeden videl, in tako je vse slišala, kar sta ona dva govorila. Silno se zavzame, kadar to čudno novico zvé. Vse bogastvo, kar si ga je bila s toliko skerbjo spravila, in katero je tako rada imela, se ji zdaj nič ne zdi proti neizmernemu bogastvu, katero je njeni stric sabo prinesel. „Kako bi bilo neki vendar mogoče“ je djala sama pri sebi, „da njegovo spoštovanje zadobim?... Zdaj vé! jaz moram postati radodarna, ker je on prijatelj le tistih, ki drugim dobro delajo. Ali pa bo mogoče, se tega malega znebiti, kar imam? To mi bo težko šlo. Pa vendar ne vidim družega sredstva, kot samo tega.“ — Ko je tako en malo pomislila, kako bi se neki zdaj vedla, sklene nar prej obiskati gospo Seranges svojo sestro, ker je mislila, da bi zuala tako z bogatim Indijanom vkup priti, in se ž njim seznaniti. In v resnici, našla ga je pri svoji sestri. Prizadevala si je tedaj, kar je le mogla, s priliznjenimi besedami si njegovo prijaznost zadobiti; in prav sladko in lepo ga po nekterih rečeh popraša, tako tudi, zakaj ni še prišel nje obiskat. Jaz mislim, gospod!“ mu reče „da kar vedeli niste, da imate, zunej gospé Seranges, še eno drugo tetko.“ — „Jaz sem prav dobro vedel“ odgovori Indijan, „da je gospa Dorviliers moja sorodnica, toda vedel sem tudi, da je ona vse družih misli, kakor

jaz. Pravijo, da vi denar ljubite; jaz pa ne maram tolikaj za blago, kolikor za radodarnost.“ — „Res je“ odgovori gospa Dorviliers, da sem bila po smerti svojega moža prav željna bogastva; oporekajo mi, da sem skopa, pa, glejte! kako so ljudje hudobni! Jaz sem tako varčno živela, in sem si veliko dnara vkup spravila, da bi zamogla v tem mestu novo bolnišnico (špital) sozidati. Jutre zjutrej grem k enemu naših mestnih uradov, da se ž njim zavoljo te reči pogovorim. S potjo mu dam pet sto cekinov, in to je le en del tega kar sem namenila dati, da se zamore svet kupiti za poslopje, ki se ima zidati.“ — Gospod Bilon se čez te besede čudi, upre vanjo svoje oči in reče: „Ali je res?.... kako so pač ljudje hudobni! Vi, ki sem mislil, da ste nar bolj skopa žena mej vsemi, vi ste bila tako blaga duša, da ste se veselicam tega sveta odpovedali, in niste nič marali, če so vas tudi skopo imenovali, in vse to le zato, da zamorete revnim, nemočnim pomagati in je tolažiti? V resnici vam povem, da vas zdaj ravno tako spoštujem, kakor sem vas do zdaj zaničeval. Pojdiva tedaj, darežljiva moja tetka! tudi jaz se hočem vdeležiti pri tako hvalovrednem početju. Jutre zgodej pridem po vas, in pojdeva vkupej k mestnemu vradu.“ — Gospa Dorviliers je šla domu vsa vesela, ker je že gotovo menila, da

si je za gotovo pridobila spoštovanje bogatega Indijana. On je bil mož beseda; drugi dan zjutro je k nji prišel, je sabo prinesel silno veliko denara, in ga je izročil uradu s pet sto zlatih, ktere je bila dala vdova.

„Jaz sem bil v pomoti zastran lastnij te ženske“ je rekel gospod Bilon tergovcu svojemu prijatelju. „Ona je kaj blaga in darežljiva! vse miloščine gospe Seranges niso nič proti temu, kar je ona storila...da, jaz jo zdaj raje imam, kot njeno sestro, in zato hočem tudi njo obogatiti.“ — Stari služabnik, ki je nekdej služil pri očetu teh dveh gospé, je zdaj tukej“ pravi tergovec; „on je prišel prašat, kje stanujete, in prosi prav lepo, da bi mogel z vami govoriti.“ — „Recite mu koj priti“ reče gospod Bilon; gotovo bo česa od mene potreboval.“ — Tedaj je noter stopil ubogi Bertrand, ker to je bilo njegovo ime. „Kaj želite, da vam storim, ljubi moj prijatelj?“ ga vpraša Indijan. — „Gorjé meni, gospod! jaz sem nesrečen človek, in vi ste dober gospod, kakor pravijo; zato sem k vam prišel. Jaz sem celih 20 let zaporedoma vašemu ujcu služil. Po njegovi smerti sem se oženil, in sem začel majhno kupčijo; toda hiša mi je pred tremi leti pogorela in skorej vse blago, kar sem ga imel. Ta nesreča me je na beraško palico pripravila, tako da ne morem ni živeti ni odgojevati svoje družine! Za-

to sem prišel vas prosit, da bi mi hotli saj toliko pomagati, da se more moj sin kacega rokodelstva učiti.“

„Zakaj se pa niste obrnili na gospo Dorviliers, ali na gospo Seranges, da bi vam bile pomagale?“

„Jaz sem storil to, gospod moj! toda vse zastonj. Gospa Dorviliers mi ni hotla nikoli nič dati; ona, da po pravici povem, mi je obljubila majhno pomoč, toda s tem pogojem, da imam priti po milodar z drugimi berači, katerim daja miloščino na odločeni dan. Ali če ona ne zakriva rada svojih dobrot, skrivam pa jaz rad svoje uboštvo. Tudi se mi je terdo in silno težko zdelo, da bi moral zdaj hoditi ubogajme prosit pred vrata tiste hiše, v kateri sem dvajset let zaporedoma zvesto služil. Zato sem rajše doma ostajal in pomanjkanje terpel, kakor da bi bil moral kot berač po milodari hoditi.“

„Kaj je pa zdaj z vašimi otroci?“

„Moja hči je tako srečna, da je v nauku pri eni vaši tetki, ktera se Sofija kliče. Ta blaga duša je res uboga, pa si vendar prizadeva, kar more dobrega delati.“

„Kaj pravite, kali? ali imam ubožno tetko, toliko blago dušo, in jaz je ne poznam! Kdo je tedaj ona?“

„Ona je sestra gospé Dorviliers in Seranges, tretja hči vašega rajncega ujca.“

„Kako je to mogoče? njeni sestri mi niste nikoli nič od nje povedali! Kje stanuje? In od kod prihaja njena revščina?“

„Po očetovi smerti je ona veči del svojega premoženja nekemu tergovcu zaupala, ktereга so bile pa nesreče tako zadele, da je obožal. Ko je torej ona videla, da nima zadosti premoženja, da bi spodobno v mestu živela, je šla ven v neko vas k eni svojih prijateljic, ktera je županja tiste vasi. Tam zdaj ona živi pošteno, kar se le more reči, skorej veči del dneva šiva obleke za uboge, in uči zraven tega tudi po dve ali tri deklice. Uči je z besedo in z djanjem, da naj bodo ubogljive, dobre, poštene, delavne in poterpežljive. Kadar je v vasi kateri bolan, gre ona koj ga obiskat, in njena nazočnost bolnika že tolaži in mu dobro dé.“

„Ta je oseba, ktero sem do zdaj iskal“ reče gospod Bilon. „Ljubi moj Bertrand! jutre se vsedem v kočijo, in se popeljem v vas, kjer je Sofija, vi pa pojdete z mano. Ne bodite več v skerbi zavoljo svojih otrok; jaz bom poskerbel, da se bodo v vsem potrebnem podučili. Vi ste tudi za službe že prestari; prosite gospodarja, da vam da slovo; jaz hočem, da mirno in v pokoju svoje stare dni živite.“ —

„Jaz pa si bom tudi prizadeval, reče na to Bertrand, se hvaležnega skazati, ter vas in gospodično Sofijo vedno blagosloviti.“

Drugi dan po tem pride gosp. Bilou v vas, popraša po županu, in ko ga najde, ga praša, kako se kaj Sofija obnaša. „Oj gospod!“ mu odgovori župan; „Sofija je angeljec. Vsak drugi bi pri zgubi svojega premoženja ne vedel od silne žalosti kam se djati, ali pogledjte njo! sladka radost se ji iz obličja smeje. Ta nesreča ni bila v stanu njene blagoserčnosti ji vzeti, in ravno to je, kar jo srečno dela.“ — „Vas prosim, gospod! mu reče Indijan, povejte ji, da je eden njene žlahte tukej, kterega ni še nobenkrat videla, in da komej čaka, jo poznati in ž njo govoriti.“ — Sofija se je čudila, kadar to sliši, in je sprejela gosp. Bilona po svoji navadi vljudno in prijazno. Potem ko je enmalo ž njo govoril Indijan, ji reče: „Jaz se zares čudim čez vas, ljuba moja tetka! Vi mi tisočkrat bolj dopadete brez lišpov in kinčev v hodnem platnenem oblačilu, kakor pa baronka Seranges v vsi svoji krasoti; in dasiravno ste ubožni, se mi zdite, da ste veliko bolj zadovoljni in srečni, kakor gospa Dorviljers z vsim svojim bogastvom. Kako je pa to, da mi te gospé niste nič od vas povedali? Ali ste si morda kaj navskriž? Ali morda ne veste, kje vi stanujete?“ — „Jaz ne

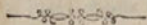
morem nikakor svojih sester pozabiti“ odgovori Sofija, „in zato sem hotla zmirom ž njima saj po pismih se razgovarjati. Ravno trije dnevi so, kar sem zopet obema pisala.“ — „Oj, hudobni sestri!“ zavpije gospod Bilon, „jaz jima tega ne morem odpustiti, da ste tako nemarni za tako ljubeznjivo sestro.“ — „Odpustite jima, vas prosim!“ reče Sofija; „to pomoto boste že v prihodnje opustili in popravili.“ — „Naka! to ni nobena pomota“ reče Indijan; „oné yeste dobro v svojem sercu, kolikajn boljša ste vi od nju, in zato niste hotli, da bi bil jaz za vas zvedel, in da bi vas poznal, zlasti pa ste hotli sami na se bogastvo spraviti, katero sem iz Indije sabo prinesel. Ali, ta jima je že spodleteja! Jaz nočem gotovo svojega premoženja zapustiti gospej Seranges, ker ona ne dela dobrega, kakor zavoljo prazne hvale, zato da drugi od nje govore, da je usmiljena. Pa nočem tudi gospé Dorviliers obogatiti, ker tudi ona dobro dela le zavoljo dobička. Priča tega je to, ker obé niste hotli na skrivnem pomagati staremu služabniku svojega očeta. Kadar sem za to okoliščino zvedel, nisem prav nič hvaležen gospej Dorviliers za bolnišnico, ki jo je namenila zidati, in pozdeva se mi, da je hotla tako le mene v svoje mreže ujeti, zato da bi do mojega premoženja pri-

šla. Ali vi, ljuba moja Sofija! vi delate dobro zato, ker je to samo na sebi hvalevredno, prijetno in pa Bogu dopadljivo. Zatorej sem sklenil, da imate vi sami celo moje premoženje dobiti, in od te dobe naprej zamorete zaukazati in pogospodiniti z vsem, kar je mojega, kakor se vam nar bolj prav zdi. Jaz vem, da vam ni treba bogastva, zato da bi bili srečni; to da če boste imeli veliko premoženja, boste veliko družih osrečili.“

KONEC.

KAZALO.

POVESTI FRANČIŠKA SOAVE-TA.

PERVI DEL.

	Stran
Predgovor	—
I. Bolna vdova	7
II. Rihard Makvil	12
III. Podoba	21
IV. Damon in Pitija	25
V. Etelred	33
VI. Tereza Balduci	38
VII. Alimek ali sreča (arabska pravlica.)	44
VIII. Sidneja in Patija	59
IX. Sidneja in Varner	63
X. Friderik Lanuci	72
XI. Filip in Dominik	84
XII. Uger Danski	96
XIII. Anton Leonelli	105

DRUGI DEL.

	Stran
I. Viljelm Tel	117
II. Brata	127
III. Tijohang (kinezka povest.)	131

	Stran
IV. Dragotinstva ukradena	139
V. Krivica popravljena	149
VI. Orengoski grof ali odgojenje	155
VII. Ljubeznjiva nevesta	168
VIII. Lakomnost	173
IX. Dobrotljivost iznajdljiva	178
X. Pogor	182
XI. Zakon	186
XII. Domoljubje	195
XIII. Ponočne pošasti	201
XIV. Odkupljeni jetnik	206
XV. Baltasar Lama	214
XVI. Blagoserčni brat	221

TRETJI DEL.

	Stran
I. Maršal Turenski	229
II. Srečna zamemba	232
III. Bankerot	244
IV. Nehvaležnost	249
V. Viljelm Pen	259
VI. Vinskagorske žene	264
VII. Ibrahim (perzijanska povest.)	269
VIII. Poštenost plačana	274
IX. Pametna deklica	281
X. Rozalija	290
XI. Srečno jutro	303
XII. Kazen zatiravca (Izhodna povest.)	310
XIII. Bogati Indijan	313

OPOMBA.

Vsakdo se lahko pomoti, noben človek ni v vsem popolnen; vsako človeško delo je več ali manj pomanjkljivo. Ni se tedaj čuditi, da tudi tiskar kaj pogreškov stori. Blagovoljni bralci manjše tiskarske pogreške lahko sami popravijo, naj že zadevajo ali prepone, ali pa sikalce, posebno rožičke nekterih pismenk. Večih pogreškov pa vendar nismo hotli prezreti, zato je tu sem stavimo.

Pogreški.

Pod naslovno podobo beri: stran 63 namesti 46.

Stran 9 versta 3 beri *te*

„ 45	v predzadnji versti	beri	<i>kamor</i>
„ 48	versta 7	beri	<i>čez</i>
„ 49	„ 5	od zdolej	beri <i>nevarnosti</i>
„	„ 4	„	„ <i>nesrečno</i>
„ 52	„ 15	„	„ <i>sužnjema</i>
„ 67	„ 6	„	„ <i>Varnerja</i>
„ 71	„ 1	„	„ <i>Londonu</i>
„ 123	„ 8	od zdolej	„ <i>uklenite</i>
„ 131	„ 6	„	„ <i>po</i>
„ 132	„ 11	„	„ <i>dan</i>
„ 143	„ 4	od zdolej	„ <i>previden</i>
„ 153	„ 16	„	„ <i>veličastnega</i>
	„ 18	„	„ <i>stopi</i>
	„ 19	„	„ <i>mu</i>
	„ 21	„	„ <i>storil</i>
„ 153	„ 22	„	„ <i>tudi</i>
	„ 23	„	„ <i>da</i>
„ 155	„ 4	od zdolej	„ <i>tak</i>
	„ 2	„	„ <i>bogatega</i>
„ 159	„ 17	„	„ <i>vsakemu</i>
„ 210	„ 15	„	„ <i>prizadevali</i>
„ 221	„ 18	„	„ <i>natorne</i>
„ 241	„ 5	„	„ <i>osrečilo</i>
„ 255	„ 10	„	„ <i>prodal</i>
„ 266	„ 15	„	„ <i>da smemo</i>
	„ 20	„	„ <i>komaj ona to izgocori, in že se od vseh strani in iz vseh ust zaslišijo glasovi.</i>
„ 273	„ 9	„	„ <i>pred</i>
„ 278	„ 7	od zdolej	„ <i>skričnem</i>
„ 295	„ 9	„	„ <i>zaslišal</i>
	„ 14	„	„ <i>na svoje persi pritisknem.</i>

~~20/20~~ 27

SORVE F.

Podučne

Go Dom

00366260